

KLP

KLP
årsrapport 2014

KLP inviterte i 2014 til en intern fotokonkurransse der ansatte skulle visualisere en av KLPs verdier: åpen, tydelig, ansvarlig og engasjert, eller «For dagene som kommer». Juryens leder var fotograf Olav Storm.

Vi presenterer noen av bidragene i denne årsrapporten.

Ansvarlig

Elisabeth Kristina Mahle
CRM rådgiver, Marked

Årsrapport 2014 innhold

Konsernsjefens forord	4		
Vekst og lønnsomhet i usikre tider	8		
Utvikling de siste fem år	9		
Viktige begivenheter i 2014	11		
Pensjonssystemet	12		
Historikk	13		
KLPs virksomhet	14		
Dette er KLP	18		
Konsernledelsen i KLP	32		
Pensjons- og livsforsikring	37		
Skadeforsikring	40		
Kapital- og Fondsforvaltning	42		
Eiendom	44		
Bank og Kommunekreditt	46		
Medarbeiderregnskap	51		
Årsberetning 2014	54		
Styret i KLP	68		
		Regnskap Konsern	
		Resultatregnskap	75
		Balanse	76
		Oppstilling av endringer i egenkapital	78
		Kontantstrømoppstilling	79
		Noter Konsern	80-133
		Ikke-finansielt regnskap	
		Ikke-finansielt regnskap ved	
		årsslutt 31. desember	136
		Noter Ikke-finansielt regnskap	137-139
		Revisors uttalelse, ikke-finansielt regnskap	140
		Regnskap KLP	
		Resultatregnskap	144
		Balanse	146
		Oppstilling av endringer i egenkapital	148
		Kontantstrømoppstilling	149
		Noter KLP	150-217
		Revisors beretning	218
		Erklæringer	220
		Styrer i KLP	227
		Tillitsvalgte	228

Gode resultater og stor tilflytting

2014 ble et historisk godt år for KLP; god avkastning, vekst i alle forretningsområder og stor tilstrømming av nye kunder. Samtidig har vi klart å holde igjen på kostnadsveksten.

2014 har uten tvil vært et utfordrende år med et historisk lavt rentenivå. Derfor er det godt å konstatere at KLP på tross av dette leverer gode resultater i alle ledd. Den verdjusterte og bokførte avkastning i 2014 endte på henholdsvis 6,9 og 4,3 prosent. Aksjer, omløpsobligasjoner og eiendom var de viktigste bidragsyterne til den gode avkastningen.

Vi lever lengre

KLP-konsernet hadde ved utgangen av 2014 en forvaltningskapital på 491 milliarder kroner, mens livselskapet endte på 415 milliarder kroner. Livselskapets forvaltningskapital er i all hovedsak oppsparte midler til løpende og fremtidige pensjoner til ansatte hos KLPs eiere.

Forventet levealder i befolkningen øker. Det innebærer at pensjonene skal utbetales over lengre tid og har medført et behov for å styrke premiereserven. KLP fullførte denne oppreserveringen i 2013, hovedsakelig ved bruk av avkastningsoverskudd på kundenes pensjonsfond. Selskapet skal dekke 20 prosent av denne oppreserveringen, og de sterke resultatene i 2014 gjør det mulig for KLP å overføre hele det gjenstående bidraget på 1,6 milliarder kroner til kundenes tilleggsavsetninger.

Soliditet fortsatt viktig

De gode resultatene gjør det også mulig å styrke tilleggsavsetningene med 3,5 milliarder kroner, mens 3,4 milliarder kroner overføres til kundenes premiefond. KLP får dermed styrket soliditet gjennom økte kundebuffer og økt egenkapital, og får gitt kundene ett betydelig bidrag til deres premiefond.

KLPs soliditet gir trygghet og muligheter i krevende tider. Dette er betryggende siden norsk økonomi står overfor større utfordringer enn på mange år. Et langvarig lavrentescenario er utfordrende for alle som driver med kapitalforvaltning, også for KLP. Vi har ved utgangen av 2014 en soliditetskapital tilsvarende 3,5 år garantert rente. Det er godt å ha med seg inn i fremtiden.

Stor tilstrømming av kunder

Markedet for offentlig tjenstepensjon ble i 2014 preget av at de andre leverandørene av forsikret ordning har trukket seg fra markedet. Totalt har 58 kommuner og 203 offentlige bedrifter

flyttet til KLP i løpet av 2014. Tilflyttingen medfører en økning i premiereservene på 30 milliarder kroner og 156 000 flere pensjonsberettigede medlemmer i KLP. Ytterligere 15 kommuner har flyttet til KLP hittil i 2015. KLP har nå 418 av 446 kommuner og fylkeskommuner som kunder på offentlig tjenstepensjon.

Den massive tilflyttingen har medført stort trykk på datasystemer og ansatte, men jeg er glad for å kunne konstatere at vi har vært godt forberedt og at veksten ikke har fått negative konsekvenser verken for KLPs systemer eller servicen til eksisterende og nye kunder. Undersøkelser viser at kundene er fornøyd med KLP, og vi skal fortsatt jobbe for å øke vår effektivitet og sikre god service til lav kostnad.

Ut av kull, inn i fornybar energi

Samfunnsansvar er viktig for KLP. Vi viser ansvar ved å være åpen om hvordan vi forvalter våre midler. Det er ikke likegyldig for våre eiere hvordan pengene deres er plassert.

KLP har alltid vært en stor långiver til norsk vannkraft og i de senere år også kommet inn med egenkapital til kraft- og nettselskaper.

I 2014 tok KLP et viktig steg: Vi økte våre investeringer med en halv milliard kroner i økt kapasitet innen fornybar energi. Samtidig trakk vi oss ut av selskaper som har en vesentlig del av sine inntekter fra kull. Med dette ønsker KLP å bidra til et helt nødvendig skifte fra fossilt brensel til fornybar energi i fremvoksende markeder. Beslutningen startet som en oppfordring fra Eid kommune, og viser nettopp hvor viktig tett dialog og godt partnerskap med våre eiere er.

KLP signerte FNs Global Compact i 2003, og vi fortsetter å arbeide for å verne om menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, miljø og bekjempelse av korrupsjon.

Utvikling og forbedring

Eiernes behov står alltid i sentrum i KLP. Vi skal strekke oss for å oppleves som våre eieres beste partner for dagene som kommer. Vår virksomhet har som mål å styrke deres økonomi, lette deres hverdag og styrke dem som arbeidsgivere. Derfor jobber vi

«KLPs soliditet gir trygghet og muligheter i krevende tider. Dette er betryggende siden norsk økonomi står overfor større utfordringer enn på mange år. Et langvarig lavrentescenario er utfordrende for alle som driver med kapitalforvaltning, også for KLP.»

SVERRE THORNES KONSERNSJEF

systematisk med å utvikle tjenester og produkter som vi opplever at eierne og deres ansatte har behov for.

I 2014 startet vi også et språkprosjekt, som vil omfatte hele organisasjonen. Vi ser nå med nye øyne på hvordan medlemmene opplever informasjon fra KLP. Dette arbeidet vil fortsette i årene som kommer og vårt mål er at vi skal bli bedre til å formidle klare og tydelige budskap.

Medlemssatsing

KLP er ikke bare en pensjonsleverandør. Vi tilbyr også bank, fonds-, og forsikringsprodukter med gunstige betingelser til våre medlemmer. Dette er det stadig flere som oppdager og i 2014 er det over 75 000 som har tatt i bruk medlemsfordelene sine. Vi ønsker at disse fordelene – i tillegg til en god pensjonsordning – skal styrke våre eiere i arbeidet med å rekruttere og holde på dyktige medarbeidere. Nytt av året er at også kunder som har innskuddspensjon i KLP Bedriftspensjon får glede av medlemsfordeler i KLP.

For dagene som kommer ...

Tidene forandrer seg, det må også vi. Det er mange utfordringer som møter oss i årene som kommer: Rammebetingelser er i endring, det arbeides med kommunereform, vi er inne i et langvarig lavrentescenario, og pensjonsordningene i offentlig og privat sektor er i endring.

KLP har kunder og eiere som prioriterer soliditet og langsiktighet i kapitalforvaltningen, og vi jobber kontinuerlig med å holde kostnadene nede gjennom effektiv drift. Vi skal være en stabil og forutsigbar partner – uansett. KLPs eiere skal føle seg trygge på at vi også i fremtiden vil levere god avkastning, ha lave kostnader og yte god service.

SVERRE THORNES
Konsernsjef

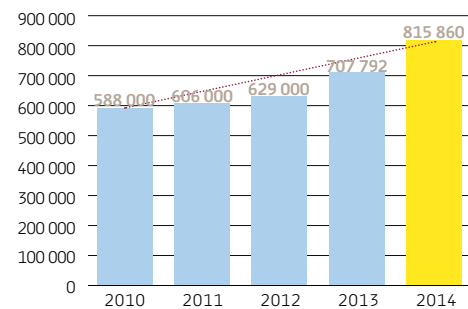

Åpen

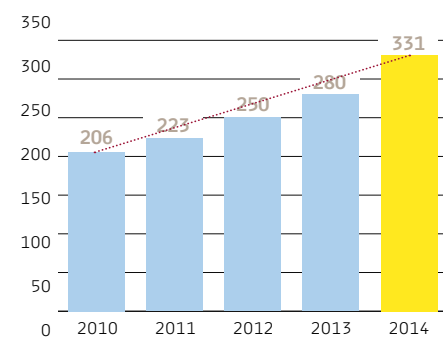
Ingrid Eriksen
Kunde og Salgsleder,
Liv

Vekst og lønnsomhet i usikre tider

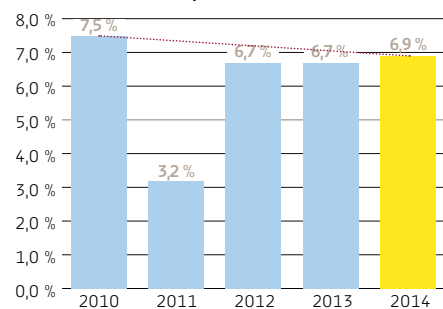
PERSONER MED OPPTJENING OFTP I KLP

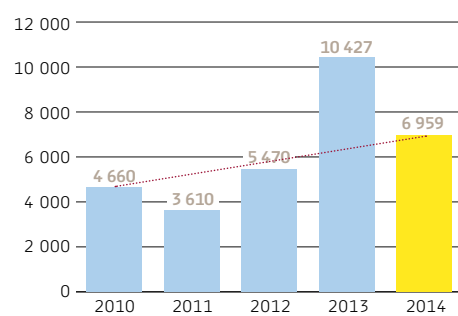
OPPTJENT PENSJON (PREMIERESERVE) Milliarder

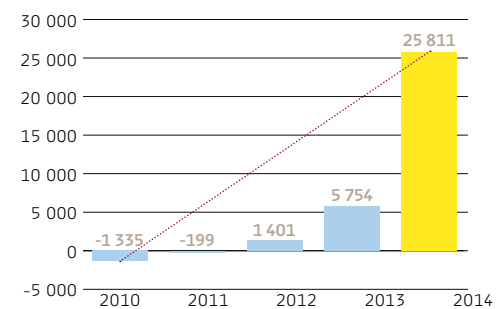
VERDIJUSTERT AVKASTNING PENSJONSFOND (KOLLEKTIVPORTEFØLJE OFTP)

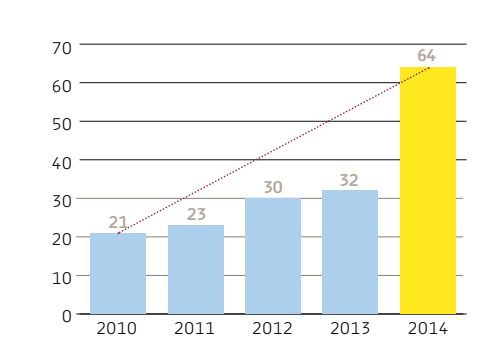
RESULTAT TILFØRT FORSIKRINGSKUNDER Millioner

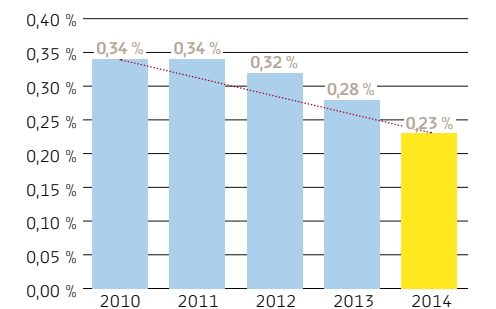
NETTO TILFLYTTING LIVSFORSIKRING Millioner

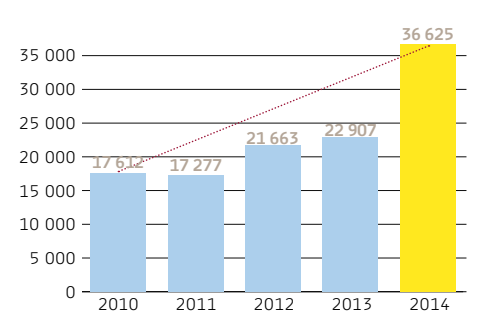
PREMIEINTEKTER KONSERN Milliarder

KOSTNADSPROSENT OFTP

KUNDEBUFFERE (TILLEGSAVSETNINGER OG KURSREGULERINGSFOND) Millioner

Utvikling de siste 5 år

Millioner kroner

KLP Konsern	2014	2013	2012	2011	2010
Resultat før skatt	1 189	1 157	997	653	515
Forvaltningskapital	490 894	399 257	331 783	291 784	271 736
Egenkapital	17 644	15 268	13 630	12 064	10 749
Kapitaldekning	9,2 %	10,0 %	10,3 %	10,9 %	11,5 %
Antall ansatte	899	856	808	775	762
Kommunal Landspensjonskasse	2014	2013	2012	2011	2010
Resultat før skatt	959	950	772	705	563
Premieinntekter (uten tilflyttede premiereserver)	32 280	24 928	27 477	21 641	20 291
Netto til-/fraflytting av premiereserver og andre fond	28 677	6 178	1 484	-156	-1 339
Resultat til kunder	6 959	10 420	5 455	3 594	4 651
herav til tilleggs- og bufferavsetninger	3 568	-	-	2 143	2 070
herav til premiefond	3 391	5 891	2 365	1 451	2 581
Forsikringsfond	378 602	312 127	275 860	243 439	227 533
Forvaltningskapital	415 030	339 592	299 708	261 746	244 194
Egenkapital	17 454	15 089	13 472	11 941	10 647
Soliditetskapital	73 909	46 897	44 132	36 190	33 338
Soliditetskapital målt mot forsikringsfond med rentegaranti	21,6 %	16,2 %	17,4 %	16,0 %	15,9 %
Kapitaldekning	9,5 %	10,3 %	10,6 %	11,5 %	12,0 %
Solvensmargindekning	228,1 %	228,8 %	233,2 %	243,5 %	230,6 %
Avkastning kollektivportefølje:					
- bokført avkastning	4,3 %	6,4 %	5,0 %	4,5 %	5,1 %
- verdjustert avkastning	6,9 %	6,7 %	6,7 %	3,2 %	7,5 %
- verdjustert avkastning inkl. merverdier i eiendeler bokført til amortisert kost	9,5 %	6,4 %	7,5 %	3,9 %	7,4 %
Avkastning investeringsvalgportefølje	6,7 %	8,8 %	7,5 %	2,2 %	8,6 %
Forsikringsrelaterte administrasjonskostnader målt mot gjennomsnittlig kundefond	0,23 %	0,28 %	0,32 %	0,34 %	0,34 %
Antall premiebetalende medlemmer	418 133	367 967	316 298	309 333	304 985
Antall pensjonister	230 241	197 837	182 562	172 272	163 701
Antall ansatte	524	502	477	460	449
KLP Bedriftspensjon AS	2014	2013	2012	2011	2010
Resultat før skatt	-25	-23	-25	-24	-17
Premieinntekter (uten tilflyttede premiereserver)	261	188	126	93	52
Netto til-/fraflytting av premiereserver	140	189	216	182	89
Resultat til kunder	24	7	15	16	10
Forvaltningskapital	2 270	1 792	1 317	904	614
Kapitaldekning	12,7 %	14,7 %	9,6 %	13,9 %	19,6 %
KLP Skadeforsikring AS	2014	2013	2012	2011	2010
Resultat før skatt	304	190	105	25	78
Årlig premie	921	832	750	650	631
Totalkostnadsprosent (Combined ratio)	98,1 %	103,7 %	107,8 %	118,1 %	121,9 %
Kapitaldekning	44,0 %	40,0 %	34,1 %	31,8 %	32,0 %
KLP Banken Konsern	2014	2013	2012	2011	2010
Resultat før skatt	29	87	84	-62	36
Innskudd	6 251	4 407	2 946	1 840	1026
Utlån	24 946	21 317	21 875	28 416	26320
Kapitaldekning	16,9 %	19,6 %	20,1 %	14,4 %	14,2 %
KLP Kapitalforvaltning AS og KLP Fondforvaltning AS	2014	2013	2012	2011	2010
Resultat før skatt	56	33	21	26	19
Midler til forvaltning totalt	370 840	287 077	252 037	215 915	196 046
Herav midler til forvaltning fra eksterne kunder	36 130	28 171	21 153	13 650	14 132

**For dagene
som kommer**

Veronica Norevik
Kundekonsulent,
Livsforsikring

Viktige begivenheter i 2014

Fornøyde vinnere av KLPs arbeidsmiljøpris

KLP delte i år ut to priser, hver på 150 000 kroner. Daad Gjerde fra Follo Kvalifiseringscenter ble kåret til vinneren av KLPs arbeidsmiljøpris «Årets ildsjel». Vinner av årets arbeidsmiljøprosjekt er Divisjon psykisk helsevern Helse Bergen med prosjektet «Terapeutisk møte med aggresjon» (TERMA).

Gode resultater

KLP presenterer gode resultater for 2013 med god avkastning, lave kostnader og stor tilflytting av nye kunder. For femte år på rad har KLP den beste justerte avkastningen av selskapene som konkurrerer i det offentlige tjenestepensjonsmarkedet.

KLP inn på eiersiden i Ringeriks-Kraft

KLP erverver 15 prosent av aksjene i Ringeriks-Kraft AS av Ringerike kommune. Avtalen har en verdi på om lag 135 millioner kroner.

Samler skadeforsikringene i KLP

KLP Skadeforsikring beholder Rogaland fylkeskommune på tingskade, og får i tillegg nysalg på yrkesskade/ulykke og gruppelev. Totalverdi på avtalen er 10,5 millioner kroner.

Lavere grunnlagsrente

Finansdepartementet besluttet å senke grunnlagsrenten for livsforsikringer fra 2,5 til 2 prosent. Effekten er at pensjonspremien blir høyere på kort sikt.

KLP inn på eiersiden i Hafslund

KLP har kjøpt 2,7 prosent av samlet aksjekapital i Hafslund. Verdien på aksjeposten er 260 millioner kroner, og KLP vil med dette være tredje største aksjonær i selskapet.

Paleet gjenåpnet dørene

Etter 16 måneder med stengte dører gjenåpner Paleet kjøpesenter i ny drakt.

25 børsnoterte selskaper med utslippsmål

Selskaper ser at en tydelig klimapolitikk er en fordel for næringslivet, og tiltak som støtter opp om lavkarbon-investeringer. Dette viser en ny analyse gjennomført av CDP, en internasjonal interesseorganisasjon for bærekraftig næringsliv. KLP er norsk partner i prosjektet.

Ut av kull, inn i fornybar

KLP har besluttet å øke sine investeringer med en halv milliard kroner i fornybar energi. KLP trekker seg samtidig ut av selskaper som har en vesentlig del av sine inntekter fra kull. Med dette ønsker selskapet å bidra til et skifte fra fossilt brensel til fornybar energi.

Sør-Varanger får inspirasjonspris

Sør-Varanger kommune ble tildelt Inspirasjonsprisen for god eiendomsforvaltning. Kommunen har satset offensivt på å ta godt vare på kommunens bygninger, noe som har ført til færre skader og penger spart.

KLP-kundene mest fornøyde

KLP har de mest fornøyde kundene i bedrifts-markedet for skadeforsikring, for fjerde år på rad. Det viser årets kundetilfredshetsundersøkelse fra EPSI, hvor 1 486 bedrifter har deltatt.

NTNU får «Ikke for enhver pris»

NTNU (Norges teknisk-naturvitenskapelige universitet) har imponert med sitt engasjement og vilje til å gjøre store endringer på kort tid, mener juryen om årets vinner. Prisen skal fremme etiske aspekter ved innkjøp i offentlig sektor. KLP sponser prisen, som deles ut i samarbeid med Initiativ for etisk handel og Difi. I 2014 ble det i tillegg delt ut en ærespris av «Ikke for enhver pris». Den gikk til Aftenposten TV for serien «Sweatshop – dødsbillig mote».

31 nye selskaper ekskludert

Fire nye selskaper ble ekskludert fra KLPs investeringer per desember. I tillegg ekskluderer KLP 27 kullselskaper.

Sterk kundevekst

Markedet for offentlig tjenestepensjon ble i 2014 preget av at de andre leverandørene av forsikret ordning har trukket seg fra markedet. Totalt har 58 kommuner og 203 offentlige bedrifter flyttet til KLP i løpet av 2014.

Verdens mest miljøvennlige kjøpesenter

14. oktober åpnet verdens mest miljøvennlige kjøpesenter på Fornebu. Kjøpesenteret Fornebu S ble som eneste norske bygg nominert til den internasjonale miljøprisen BREEAM Awards i kategorien detaljhandel. Senteret ble tildelt prisen i 2015.

Ny rekord i pensjonsutbetalinger

KLP setter ny utbetalingsrekord i 2014. Brutto er det utbetalt over 12,9 milliarder kroner i pensjoner – det er 1,3 milliarder mer enn året før.

Pensjonssystemet

Alle nordmenn har krav på alderspensjon fra folketrygden. Tjenestepensjoner er pensjonsordninger opprettet i tilknytning til arbeidsforhold. Tariffavtaler eller lover bestemmer pensjonsytelsene i offentlig sektor. I privat sektor er det store variasjoner mellom tjenestepensjonsordningene.

I tillegg til folketrygd og tjenestepensjonsordninger kommer eventuell sparing.

Historikk 1949-2014

<p>Byforbundet og Herredsforbundet (forløperen til KS) vedtar å opprette Kommunal Landspensjonskasse. KLP etableres som en «forvaltet» kasse inn under Norsk Kollektiv Pensjonskasse.</p>	<p>Sykepleierordningen med gjennomsnittspremie innføres. Lov om Pensjonsordning for sykepleiere trer i kraft i 1962.</p>	<p>Overføringsavtalen, som KLP medvirker til, sikrer pensjonsrettigheter ved bytte av jobb innen offentlig sektor.</p>	<p>KLP får gjennomslag for at pensjoner skal reguleres i takt med folketrygdens grunnbeløp.</p>				
1949	1950	1961	1967	1974	1974	1986	1988
1990	1995-1996	2003	2004	2008	2011	2013	2014
<p>KLP etablerer ordning med egenkapitaltilskudd.</p>	<p>Hardere konkurranse om de kommunale pensjonsordningene.</p>	<p>Banklovkommissjonen avleverer utredninger om konkurransen i kommunal tjenestepensjon, og kjønns- og aldersnøytralitet i kollektive pensjonsordninger</p>	<p>KLPs premiesystem blir del av bransjenorm og tas inn i ny forsikringslov.</p>	<p>Forsikringsloven endret. Det skilles mellom kundemidler og selskapsmidler.</p>	<p>Offentlig tjenestepensjon tilpasses endringene i pensjonsreformen.</p>	<p>KLPs hovedkonkurrenter innen markedet for forsikret offentlig tjenestepensjon velger å trekke seg ut.</p>	<p>Stortinget vedtar ny uførepensjon i offentlig sektor fra 1. januar 2015.</p>

KLPs virksomhet

KLP forvalter pensjonssparing for ansatte og tidligere ansatte i kommuner og bedrifter, fylkeskommuner og helseforetak. I tillegg leverer KLP trygge og konkurransedyktige finans- og forsikringstjenester til offentlig sektor og virksomheter med tilknytning til denne og deres ansatte.

Offentlig/bedrift arbeidsgivere:

Pensjon

Offentlig tjenstepensjon gir dekning for AFP, uføre-, etterlatte- og alderspensjon.

Pensjonsordningene i KLP:

- Fellesordningen for
 - Kommuner og bedrifter
 - Fylkeskommuner
 - Helseforetak
- Sykepleierordningen
- Legeordningen
- Folkevalgordningen

Rådgivning, HMS, analyser og kurs

Som en del av servicen for pensjonskundene tilbyr KLP kurs om aktuelle pensjonsrelaterte temaer både til arbeidsgiver og deres ansatte.

Kurstilbudet omfatter blant annet pensjon og pensjonsøkonomi, HMS og rådgivning.

- Rundt 780 representanter for arbeidsgiverne har deltatt på ulike kurs i KLP regi gjennom 2014
- KLP har hatt 335 deltakere på pensjonsøkonomikurs; 155 deltakere på grunnkurs og 180 på spesialkurs
- Verdt å vite kurs for lønns- og personalmedarbeidere arrangeres hvert andre år, og skal avholdes i 2015. KLP avholdt imidlertid Verdt å vite kurs for nye kunder i 2014 og rundt 75 deltok på disse kursene
- KLP har hatt 370 deltakere på bedriftskurs
- KLP hadde ca 8 700 individuelle samtaler med ansatte om egne pensjonsrettigheter.
- I tillegg har KLP avholdt rundt 500 informasjonsmøter rundt om i hele landet der det har blitt informert om pensjonsordningen til selskapets medlemmer
- Det ble i 2014 gjennomført over 200 ulike HMS-aktiviteter med 5 400 ansatte som representerte til sammen 330 ulike kunder.
- Rundt 40 rådmenn som møter KLPs toppledelse årlig for å snakke om kurs og retning for samarbeidet mellom kommunene og KLP.

Innskuddspensjon til privat sektor

Innskuddspensjon er en tjenstepensjon opprettet av arbeidsgiver for sine ansatte, etter lov om obligatorisk tjenstepensjon.

Pensjonskasseservice

KLP tilbyr skreddersydde pensjonskasseløsninger til kommuner, fylkeskommuner og bedrifter med avtale om offentlig tjenstepensjon, både som en totalløsning eller for å supplere egen administrasjon med tjenester fra KLP.

Forsikring

Personalforsikringer:

- Gruppeliv i samsvar med tariffkravene i kommunal/ offentlig sektor.
- Fortsettelsesforsikring
- Ulykkes-/yrkesskadeforsikring
- Tjenestereise- og elevreiseforsikring

Eiendoms-, kjøretøy- og ansvarsforsikringer

Lån

Lån til offentlige investeringer og infrastruktur.

- Lån til kommunal sektor
- Lån til bedrifter/organisasjoner

Fond

KLP-fondene for institusjonelle investorer

- Aksjefond
- Kombinasjonsfond
- Rentefond
- Spesialfond

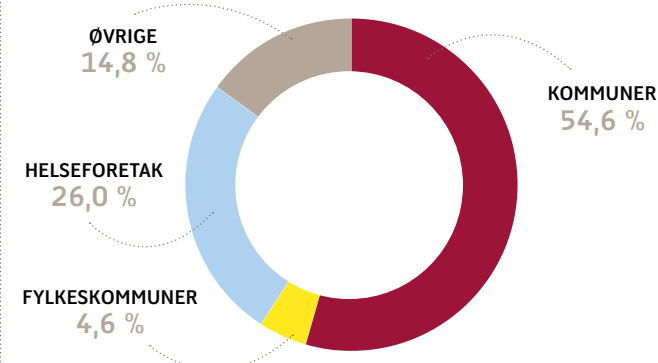
Bank

KLP Banken tilbyr sparekonto for bedrifter.

Gjennom KLP Kommunekreditt AS tilbys lån til offentlig sektor.

PREMIEINNTAKENE FRA OFFENTLIG TJENSTEPENSJON I KLP I 2014 VAR PÅ I ALT 33,2 MILLIARDER KRONER

Fordelingen basert på bestanden slik den var 31.12.2014

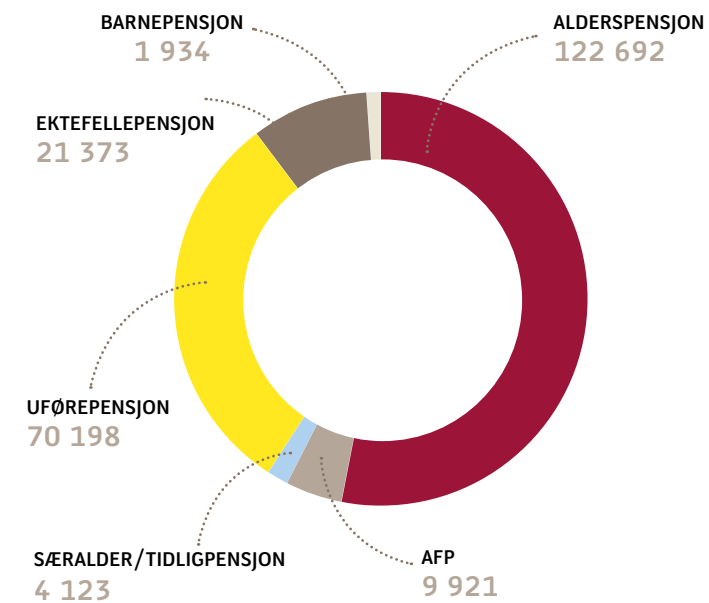

ANTALL PENSJONER TOTALT

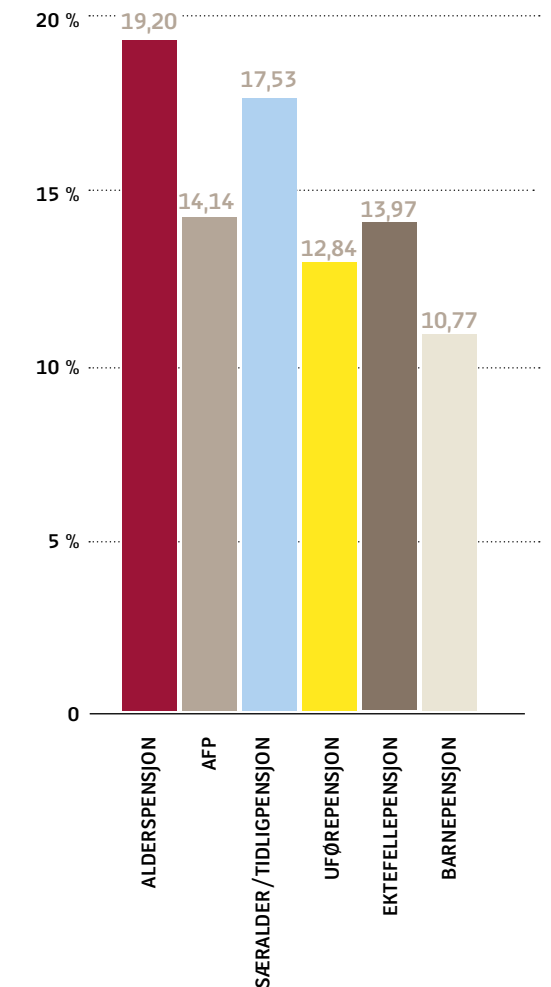
230 241

TJENSTEPENSJONER PER 31.12.2014

Noen mottar flere pensjoner. Tallene viser antall pensjoner, ikke antall pensjonister.

ANTALL PENSJONER MED PROSENTVIS ØKNING viser endring med utgangspunkt i tilsvarende tall per 31.12.2014.

Personkunder/medlemmer i KLP:

Ansatte hos arbeidsgiver med offentlig tjenstepensjon i KLP har en av Norges beste pensjonsordninger. I tillegg kan de få medlemsfordeler på bank-, fond- og forsikringsprodukter.

Pensjon

Offentlig tjenstepensjon er pensjonsordningen for de som jobber i kommune/fylkeskommune, helseforetak eller bedrift med offentlig tilknytning.

Mesteparten av utgiftene til pensjonsordningen betales av arbeidsgiver. De fleste arbeidstakere bidrar med 2 prosent av lønnen til pensjonsinnskudd i KLP.

Bank

KLP Banken er en bank uten filialer. Banken tilbyr boliglån og refinansiering, sparing og kontoer med ulike kort. Medlemmer får personalpris på renter og gebyrer.

Forsikring

Hovedproduktene som tilbys er bilforsikring, barneforsikring, husforsikring og innboforsikring. I tillegg til en hovedforsikring, er det mulig å supplere med en rekke andre forsikringer.

Fond

Fondssparing i KLP er tilgjengelig for alle, også for de som ikke er KLP-medlem.

- Aksjefond
- Rentefond
- Kombinasjonsfond

Medlemmer som sparer i KLP Kombinasjonsfond M får en medlemsfordel

Medlemsfordeler

Med pensjon i KLP får medlemmer og deres nærmeste familie økonomisk sikkerhet for dagene som kommer. Medlemmer får personalpriser, KLPs beste renter og laveste gebyrer.

Engasjert

John Bjørnensen
Rådgiver, Kapitalforvaltning

Dette er KLP

KLP skal levere trygge og konkurransedyktige finans- og forsikringstjenester til offentlig sektor, virksomheter med tilknytning til denne og deres ansatte.

KLPs visjon er å være den beste partner for dagene som kommer. Visjonen er retningsgivende for KLPs medarbeidere og skal bidra til at kundene opplever at KLP er en forutsigbar partner som styrker deres økonomi, letter deres hverdag, bidrar til å gjøre dem til attraktive arbeidsgivere og bidrar til en mer bærekraftig offentlig sektor. KLPs hovedmål er å være Norges ledende leverandør av pensjon til offentlig sektor. KLPs viktigste oppgave er derfor å levere pensjon til sine kunder med konkurransedyktig avkastning over tid, lavest kostnader og høy servicegrad.

Konsernstruktur

Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap (KLP) er et kundefeid selskap og morselskap i et finanskonsern med heleide datterselskaper som er organisert som aksjeselskap.

Det gjensidige selskapet KLPs hovedprodukt er offentlig tjenestepensjon, og det er kundene på dette produktet som eier selskapet. Den gjensidige selskapsmodellen er valgt både fordi den er økonomisk rasjonell i tillegg til at den gir kunder og eiere innflytelse over en viktig leveranse.

Datterselskapene ble opprettet for å støtte KLPs kjernevirksomhet og kunne tilby trygge og konkurransedyktige tjenester til KLPs eiere og deres ansatte.

Konsernet har til sammen 899 ansatte, og en forvaltningskapital på 491 milliarder ved utgangen av 2014.

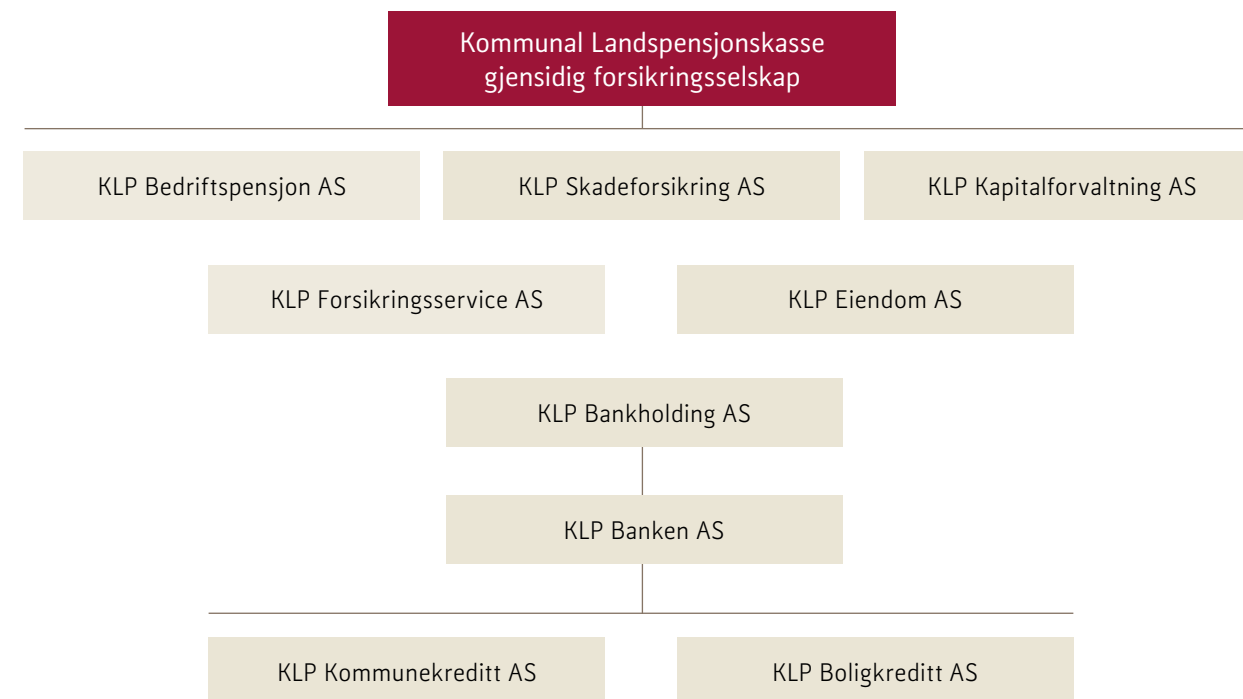
KLP leverer produkter og tjenester innen:

- Pensjon og pensjonskassetjenester
- Bank
- Forsikring
- Fond og kapitalforvaltning

● KLP ● STOREBRAND ● PENSJONSKASSER

De aller fleste kommuner og fylkeskommuner har en kunde-relasjon til KLP. KLPs hovedkontor ligger i Oslo. KLP har også et kontor i Bergen som ivaretar tjenester og service innen liv og pensjon. Eiendomsselskapet har kontorer i Oslo, Trondheim, København og Stockholm. Banken har kontorer i Trondheim og Oslo.

Datterselskaper

KLP Skadeforsikring AS tilbyr skadeforsikring til kommunal sektor og bedrifter med offentlig tilknytning. Ved utgangen av 2014 hadde selskapet et kundeforhold til 315 kommuner og 14 fylkeskommuner, 2 864 bedrifter og 31 kunder knyttet til helseforetak. Selskapet tilbyr også forsikringsløsninger til personmarkedet med spesielle fordeler for medlemmer i KLP og har ved årets utgang 28 000 kunder.

KLP Forsikringsservice AS har spesialkompetanse på offentlige pensjonsordninger og tilbyr et fullt spekter av pensjonskassetjenester.

KLP Bedriftspensjon AS tilbyr innskuddsbasert tjenestepensjon, herunder forvaltning av pensjonskapitalbevis, til bedrifter i privat og offentlig sektor. Selskapets samlede forvaltningskapital er på 2 270 millioner kroner.

KLP Banken AS ble lansert i 2010, og er en nettbank med fokus på boliglån og innskudd. Det gir grunnlaget for effektiv drift og lave kostnader. Det var over 33 000 aktive personkunder i banken ved årsskiftet.

KLP Boligkreditt AS er datterselskap av KLP Banken og fikk konsesjon som boligkredittforetak i 2014. En andel av bankens utlån i personmarkedet er overført til selskapet. Virksomheten finansieres i hovedsak ved utstedelse av obligasjoner med sikkerhet i boliglån.

KLP Kommunekreditt AS er også datterselskap av KLP Banken. Selskapet har som mål å være en sentral finanspartner for offentlig sektor. KLP Kommunekreditt finansierer et bredt spekter av kommunenes lånebehov til eksempelvis skoler, barnehager, omsorgsboliger og prosjekter i kommunenes klima- og energiplaner. I tillegg finansierer KLP en del av kommunenes infrastruktur.

KLP Kapitalforvaltning AS forvalter midler på vegne av forsikringsvirksomheten i KLP-konsernet og andre kunder gjennom KLP-fondene. KLP Kapitalforvaltning AS er et fondsforvaltningsselskap med konsesjon fra Finanstilsynet til å forvalte verdipapirfond og alternative investeringsfond, samt å yte investeringstjenesten aktiv forvaltning og tilknyttede tjenester. Selskapet forvaltet ved utgangen av året ca 370 milliarder kroner.

KLP Eiendom er en av Norges største eiendomsforvaltere med 1 554 000 kvadratmeter lokaler og 372 000 kvadratmeter festetomter til forvaltning, samt betydelige prosjekter under utvikling. Eiendomsmassen hadde pr 31.12.2014 en verdi på 45,7 milliarder kroner. KLP Eiendom har virksomhet i Norge, Sverige, Danmark, Luxembourg og London. Eiendommene har god beliggenhet, høy bygningsmessig standard og effektiv arealutnyttelse. KLP Eiendom forvalter kun konsernets eiendommer, og tilbyr ikke eiendomsforvaltning for eksterne.

KLPs VERDIER

KLPs strategiske prioriteringer

KLPs strategiske plattform skal bidra til å forsterke og videreutvikle selskapets eksisterende produkt og tjenesteportefølje.

KLPs viktigste oppgave er å opprettholde selskapets ledende posisjon som leverandør av pensjon til offentlig sektor, gjennom konkurransedyktig avkastning, lave kostnader og god service.

STRATEGISKE PRIORITERINGER OG FREMDRIFT

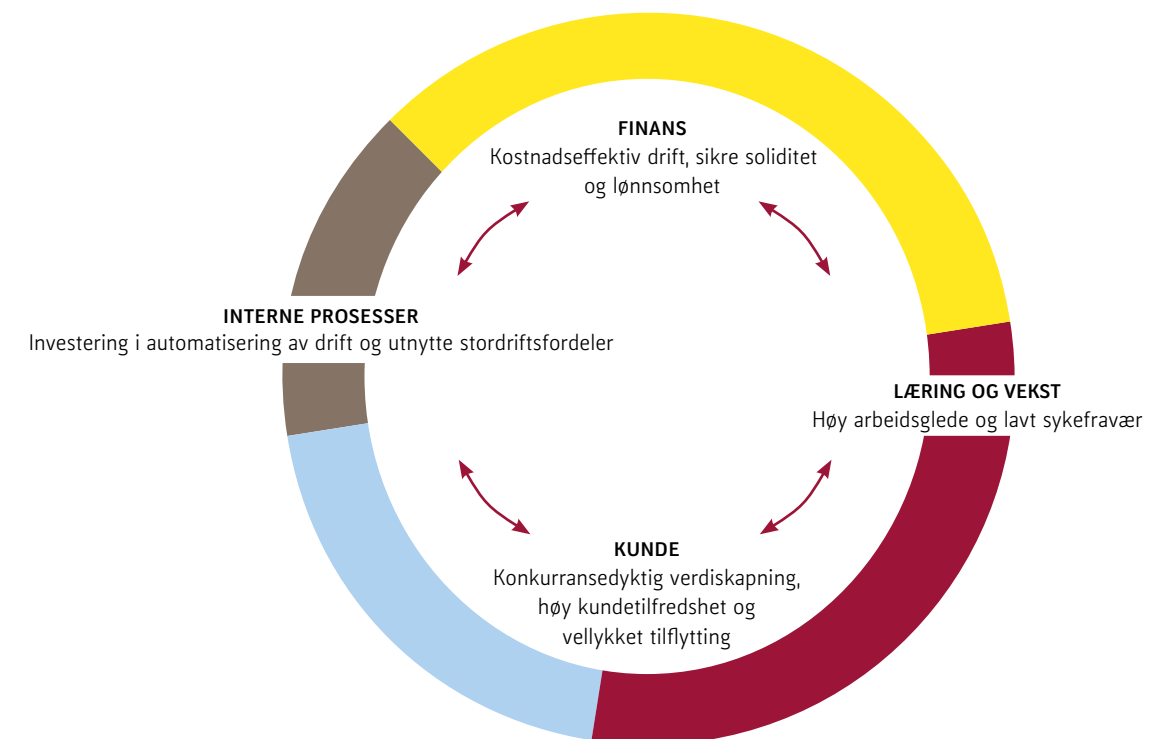
	RESULTATER 2014	PRIORITERINGER 2015
KLP skal være kundenes foretrukne alternativ i leveransen av offentlig tjenstepensjon	Tatt imot kunder fra konkurrenter som ikke lenger har ønsket å levere forsikret ordning Leverte konkurransedyktige tilbud på pensjonskasseløsninger	KLP skal styrke posisjonen i offentlig sektor og bidra til økt vekst og lønnsomhet
Konkurransedyktig avkastning over tid	Verdijustert avkastning i kollektivporteføljen 2014 på 6,9 prosent Gjennomsnittlig verdijustert avkastning i kollektivporteføljen siste 5 år utgjør 6,2 prosent	Avkastning høyere enn 3,9 prosent Bedre avkastning enn våre konkurrenter
Laveste kostnader	0,23 prosent av premiereserven	Under 0,22 prosent av premiereserven innen 2017
Høy servicegrad	Kundetilfredshet på 77*	Kundetilfredshet på over 75*

*Resultater på offentlig tjenstepensjon

Balansert målstyring

KLP benytter balansert målstyring for å måle prestasjoner i de fire dimensjonene Finans, Kunde, Interne prosesser og Læring og vekst. Den balanserte målstyringen skal sikre at KLP-konsernets strategi implementeres, og benyttes av organisasjonen fra avdelingsnivå og oppover. Konsernets forretningsplan for perioden 2015–2017 danner grunnlaget for de sentrale forretningsmessige mål for konsernet.

Vesentlige avvik fra måloppnåelse medfører krav til å rapportere en avviksanalyse, med beskrivelse av hvilke tiltak som iverksettes for å bedre måloppnåelsen. Rapportering gjennomføres kvartalsvis.

Finansperspektivet (vekt 35 prosent)

KLP har oppnådd gode resultater under finansperspektivet i 2014. God forvaltning og stigende verdipapirmarkeder kombinert med kostnadseffektiv drift sikret god inntjening og målet for soliditet ble nådd.

Kundeperspektivet (vekt 30 prosent)

Offentlig tjenstepensjon (OfTP) forsikret ordning er nå et marked uten andre tilbydere enn KLP. En vellykket tilflytting av nye kunder har vært svært viktig for KLP i 2014. Tilflyttingen har gått som planlagt. KLP har høy kundetilfredshet hos de eksisterende kundene.

KLP oppnådde markedsavkastning på kundemidlene (OfTP) over målsatte nivå.

Interne prosesser (vekt 20 prosent)

KLPs forretningsmessige vekst i 2014 ble håndtert uten tilsvarende kostnadsvekst. Gevinstrealisering på IT-investeringer knyttet til kjernevirksomheten OfTP var noe forsinket, men ellers var utviklingen i interne prosesser på linje med målsettingen.

Læring og vekst (vekt 15 prosent)

Sykefraværet har vært litt høyere enn målsatt nivå. Deltakelsen på årets medarbeiderundersøkelse var høy, og resultatene holder et nivå som indikerer høy arbeidsglede.

Markedsleder - offentlig tjenstepensjon

Ved inngangen til 2015 har 403 kommuner og fylkeskommuner sin pensjonsordning i selskapet. Også 25 av 26 helseforetak og de fire regionale helseforetakene har en eller flere pensjonsavtaler med KLP, og om lag 2 500 bedrifter har sin pensjonsordning i KLP. Selskapets pensjonsordninger omfatter mer enn 418 000 yrkesaktive og 230 000 pensjonister. I tillegg har mer enn 167 000 medlemmer en pensjonsrettighet i KLP fra tidligere arbeidsforhold. Ytterligere 15 kommuner flytter til KLP i 2015.

God avkastning, lave kostnader

KLP har gjennom flere år hatt bransjens beste avkastning og laveste kostnader. Dette har gitt KLP en sterk posisjon i markedet for offentlig tjenstepensjon. Tilliten denne posisjonen gir, er en mulighet KLP vil benytte til å videreutvikle kjernevirksomheten og styrke øvrig forretningsvirksomhet.

Ny markedssituasjon

KLPs markedssituasjon innen offentlig tjenstepensjon har endret seg markant gjennom 2013 og 2014 med konkurrentenes beslutning om å trekke seg ut av markedet for forsikret ordning. Dette innebærer at markedet for offentlig tjenstepensjon nå består av tre alternativer for kundene; KLP, interkommunale pensjonskasser eller etablering av pensjonskasser i egen regi.

Bedriftsmarkedet

KLP vil styrke satsingen på bedriftsmarkedet. I tillegg til ambisjoner om å øke markedsandelen i markedet for bedrifter med offentlig tilknytning, er det avdekket et stort potensiale for ytterligere vekst og lønnsomhet gjennom målrettet innsats og en utvidelse av markedsgrunnlaget på bedriftssiden.

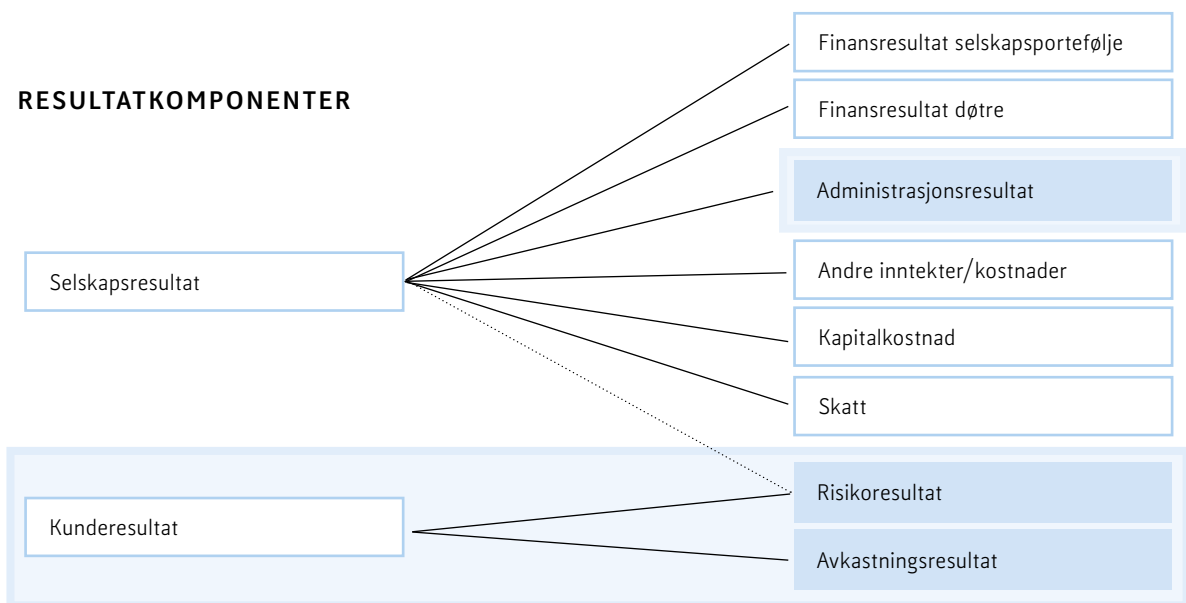
Tilbyr pensjonskasseløsning

KLP kan tilby alle nødvendige tjenester til kunder som ønsker å etablere egen pensjonskasse og kan tilby en fullverdig pensjonskasseløsning til kommuner som har besluttet å etablere en slik løsning for sine ansatte.

Medlemssatsing i fremgang

KLP tilbyr produkter og tjenester innen finans og forsikring til personmarkedet. Produktene er rettet mot ansatte og pensjonister hos kunder og eiere som har sin pensjonsforvaltning i KLP. Målsettingen er å tilby disse attraktive produkter og tjenester slik at det styrker eiernes evne til å beholde og tiltrekke seg ønsket arbeidskraft. Samtidig skal satsingen bidra til lønnsomhet og vekst i KLPs ulike virksomheter. KLP har de siste årene satsset aktivt på å tilby kunder og deres ansatte forsikringsprodukter og finanstjenester som møter deres behov. Det er etablert mer enn 76 000 personkundeforhold i løpet av de siste årene. Av disse har 39 000 sitt pensjonsforhold i KLP. Produktene som tilbys medlemmene innen bank, skadeforsikring og fond er konkurransedyktige både i pris og innhold. Rangeringen på Finansportalen og i andre sammenligninger viser at medlemsproduktene plasserer seg godt oppe blant de beste.

God personlig behandling og service er et kjennetegn på KLPs personkundeforhold. Det ble bekreftet gjennom måling av kundetilfredsheten blant KLPs personkunder i november 2014. Resultatene er svært positive og samtlige forretningsområder har en score på 74 eller høyere. Det er høyt, også sammenlignet med andre finansinstitusjoner i Norge. Personkundene er spesielt fornøyd med service, responstid og personlig behandling.

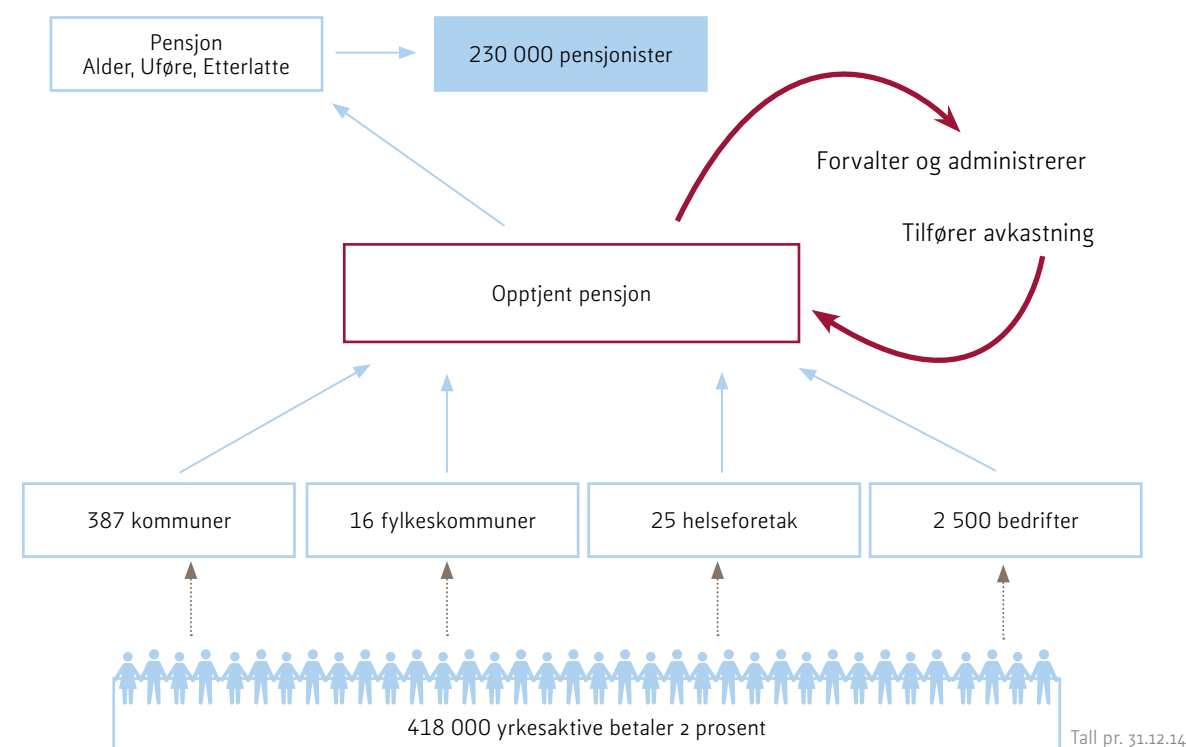

Lønnsomt å være eier i KLP

KLPs gjensidige selskapsform gir flere fordeler. Det er kundene på offentlig tjenstepensjon som eier selskapet og tilfører egenkapital. Dette gir god lønnsomhet og store påvirkningsmuligheter.

Å være eier i det gjensidige KLP betyr at overskudd kan tilbakeføres til eierne/kundene. Dersom KLP hadde vært et aksjeselskap, ville dette overskuddet gått til aksjonærene og ikke til kundene. Å være kunde og eier i det gjensidige selskapet KLP er derfor lønnsomt.

VERDIKJEDE KLPs HOVEDPRODUKT OFFENTLIG TJENSTEPENSJON (OfTP)

Pensjon er sparing: Verdikjeden i KLP

Verdikjeden i KLPs forretningsmodell tar utgangspunkt i at kundene betaler premie til selskapet. KLP sørger for at riktig sparebeløp blir avsatt og sørger for en trygg og ansvarlig forvaltning av sparekapitalen fram til den kommer til utbetaling.

Premien dekkes i hovedsak av arbeidsgiver. Yrkesaktive medlemmer trekkes to prosent i lønn av arbeidsgiver som et bidrag til pensjonsordningen.

Premien er i alt vesentlig en sparing for fremtidige pensjoner. Etter de årlige lønns- og trygdeoppgjørene innbetales en reguleringspremie for å justere opp pensjonsrettighetene til yrkesaktive og pensjonister.

Sparemidlene (opptjent pensjon) blir hovedsakelig plassert i aksjer, eiendom, obligasjoner og utlån.

KLP garanterer å tilføre pensjonssparingen en avkastning på tre prosent i gjennomsnitt (rentegaranti). Avkastning ut over dette tilhører forsikringskundene og disponeres enten til tilleggsavsetninger eller premiefond. Midlene på premiefond kan benyttes til å betale fremtidig premie.

Hvis avkastningen er lavere enn tre prosent kan man ved årets slutt tilføre midler fra tilleggsavsetninger. Er dette ikke tilstrekkelig, står selskapet ansvarlig med sin egenkapital.

Fremtidige utfordringer og mål Vekst og lønnsomhet

De nærmeste årene kan by på store muligheter for vekst og lønnsomhet i samtlige virksomheter i KLP. Ettersom KLP fra 2014 har vært den eneste tilbyderer av offentlig tjenestepensjon forsikret ordning, har det siste året vært preget av svært stor vekst og aktivitet i kjernevirksomheten. Fortsatt vekst vil prege aktivitetsnivået også i 2015. Veksten utfordrer organisasjonen på kapasitetssiden, både i forhold til mennesker og teknologi, men gir også økte stordriftsfordeler og økt potensial for medlemssatsingen.

KLP har de nærmeste årene vekstambisjoner i samtlige markeder og forretningsenheter. Økt forretningsvolum skal møtes med kostnadseffektive løsninger og økte produktivitetsskrav slik at skalafordeler utnyttes og lønnsomheten økes. Det investeres derfor i automatisering og forenkling av saksbehandling.

Mulige strukturelle endringer i offentlig sektor

Det ventes færre og større kommuner gjennom kommunereformen. Regjeringen ønsker større og mer robuste kommuner.

Regjeringen har lagt til rette for en bred og grundig prosess rundt kommunereformen både i Stortinget og i kommunene. Det nye kommunekartet skal bli til gjennom regionale og lokale prosesser, der kommunene selv kan diskutere hvilke kommuner de ønsker å slå seg sammen med.

Utfallet av kommunereformen og eventuelle konsekvenser for KLP er usikre og KLP følger derfor prosessen tett.

Nye pensjonsmodeller

I tråd med tariffoppgjøret i 2009 er alderspensjonen i offentlig tjenestepensjon videreført som en bruttoordning, som sikrer minst 66 prosent av sluttlønn inklusive folketrygden etter 30 års opptjening (før levealdersjustering).

Regelverket for årskull til og med 1953 er kjent og implementert i KLPs systemer. For årskull etter 1953 er regelverket ennå ikke avklart. I henhold til tariffoppgjøret i 2009 skal også offentlig ansatte i årskullene etter 1953 ha en bruttoordning samt AFP for aldersgruppene 62–66 år.

Det er imidlertid et press fra flere hold for at yngre årskull i offentlig sektor må over til en nettoordning basert på alleårsopptjening. Begrunnelsen er at dagens offentlig tjenestepensjon ikke gir gode nok incentiver til å stå lenger i arbeid. At offentlig ansatte må arbeide etter fylte 67 år for å kompensere for levealdersjusteringen, bidrar også til press for mer omfattende endringer. Et annet moment som bidrar til press på dagens ordning er at myndighetene vil sikre bedre mobilitet mellom offentlig og privat sektor. Dette ønsker de å få til gjennom likere ordninger i privat og offentlig sektor.

Uførepensjonen i Offentlig tjenestepensjon er lagt om til en nettoordning fra 2015. Regelverket er besluttet i Stortinget.

Pensjon i privat sektor

Regelverket for et nytt privat tjenestepensjonsprodukt – Lov om tjenestepensjon – trådte i kraft fra 1. januar 2014.

Det foregår en prosess mellom Virke og Fagforbundet med

ULIKE PENSJONSORDNINGER I NORGE

Ytelse	Innskudd	Hybrid
Pensjonen er ytelsesbasert , og pensjonsnivået er avtalt på forhånd	Pensjonsnivået bestemmes av samlet innskudd og avkastning når pensjonen utbetales.	Elementer fra både ytelsespensjon og innskuddspensjon

HVA DEKKER DE ULIKE PENSJONSORDNINGENE?

Ytelse	Innskudd	Hybrid
<ul style="list-style-type: none"> Alderspensjon (66 % i OfTP) Uførepensjon Etterlattepensjon Overføringsavtale Regulering Livsvarig utbetaling Off. AFP 	<ul style="list-style-type: none"> Alderspensjon fra 2 % Regulering ut fra avkastning Utbetaling 10/15 år Privat AFP 	Elementer fra både ytelsespensjon og innskuddspensjon

utredning av en ny produktvariant innenfor rammen av ny tjenestepensjonslov som et alternativ til ytelsespensjon. Observasjoner så langt tyder på at dette er aktuelt for en mindre gruppe bedrifter. KLP Bedriftspensjon vil prioritere innskuddspensjon – og vil i utgangspunktet ikke tilby det hybridliknende produktet innenfor Lov om tjenestepensjon. KLP følger utviklingen i markedet, blant annet med en tett dialog med de ulike tariffpartene.

Foretakspensjonsloven er fortsatt i kraft. Banklovkommissjonen arbeider dessuten med å utrede en supplerende ytelsesbasert alderspensjon tilpasset ny folketrygd på oppdrag fra Finansdepartementet. Dette arbeidet vil fortsette inn i 2015.

KLP er representert i Banklovkommissjonens arbeidsgruppe og følger utredningsarbeidet tett, både med tanke på produktvalg i KLP Bedriftspensjon, og for eventuelle føringer som kan ha betydning for ytelsespensjon i offentlig sektor.

Egenkapitalmodell og kapitalbehov

KLP har i de senere år hatt en god og stabil generering av egenkapital som har vært tilpasset KLPs underliggende vekst, kapitalforvaltnings- og risikostyringsstrategi. Det har vært en ambisjon å være så solid at selskapet kan velge å innfri ansvarlig lån, hvis det skulle være ønskelig.

Det er to kortsiktige forhold som nå har endret seg i forhold til denne langsiktige planen og som vil kreve mer ansvarlig kapital:

- Ønske om å øke investeringsrisikoen for å øke forventet avkastning i et lavrenteregime (kjøpe kredittobligasjoner i stedet for statsobligasjoner)

- Stor tilflytting i 2013, 2014 og 2015.

På den bakgrunn ønsker KLP å styrke sin ansvarlige kapital ved å ta opp et ansvarlig lån med tidsbegrenset løpetid i 2015.

Rammebetingelser

Nytt europeisk soliditetsregelverk (Solvens II)

Beregningen av soliditetskapital endres i Solvens II regelverket slik at også fremtidige kapitalstrømmer vil få betydning for verdsettelsen av forsikringsforpliktelsene, og dermed soliditetskapitalen. Det forventes at kapitalkravet under Solvens II kan bli høyere enn kapitalkravet som følger av gjeldende regelverk. Det er derfor helt sentralt å søke å være i forkant overfor de regelverksendringene som følger av Solvens II, og som vil bli nedfelt i lov og forskrifter gjennom året. KLP er i god rute mot innføringen av Solvens II 1. januar 2016.

Samfunnsansvar

For KLP handler samfunnsansvar om hvordan selskapet driver sin forretning. Pensjon, bank, forsikring, sparing og eiendom fører selskapet tett på medlemmene og medfører et ansvar det er viktig for KLP å forvalte på en god måte.

Selskapets mål innen samfunnsansvar er både å bidra til en bærekraftig offentlig sektor og å integrere bærekraftig og ansvarlig forretningsdrift i alle forretningsprosesser. Samfunnsansvar er derfor av strategisk betydning for KLP, og arbeidet er knyttet til fire områder: ansvarlighet i investeringer og produkter, ansvarlige miljøløsninger, deling av kunnskap og engasjement lokalt.

Ansvarlighet i investeringer og produkter

KLP har som mål å være blant de ledende innen ansvarlige investeringer. I 2014 har det vært en engasjerende samfunnsdebatt om investeringer i kullselskaper. KLP har et stort ansvar som landets største livsforsikringsselskap. Det er viktig å oppnå god avkastning som sikrer fremtidige pensjoner. Samtidig er det viktig å se hvordan de langsiktige investeringene som foretas kan bidra til en bærekraftig utvikling. KLP besluttet derfor å øke sine investeringer med en halv milliard kroner i økt kapasitet innen fornybar energi, og samtidig trekke seg ut av selskaper som har en vesentlig del av sine inntekter fra kull. Med dette ønsker KLP å bidra til et skift fra fossilt brensel til fornybar energi. Arbeidet er påbegynt. I 2014 investerte KLP, gjennom samarbeidet selskapet har med Norfund, i en solcellepark i Rwanda, Afrikas største vindpark i Kenya og en solcellepark i Honduras.

KLP ønsker å redusere det totale miljøfotavtrykket for både egen forretning og våre kunder. I KLP Skadeforsikring AS har man jobbet for å minimere utsendelse av papir. Miljøaspektet legger ikke kun i forbruk av ressurser, men også i transport. Tiltaket «miljøkunde» har blitt en suksess med over 75 prosent av kommune- og bedriftskunder har ønsket å bli miljøkunde, og mottar nå all informasjon fra KLP elektronisk. Det betyr en besparelse på 400 000 ark ved fornyelse av avtale ved årsskiftet.

Ansvarlige miljøløsninger

I KLPs forretning er det eiendomsselskapet som har størst direkte miljøpåvirkning. KLP Eiendom har ambisiøse miljømål, og er miljøsertifisert iht ISO 14001. Det betyr at kontinuerlig forbedring og systematisk arbeid for å redusere miljøbelastningen er en integrert del av styrings- og kvalitets-systemet. Målsetningen er at alle nybygg skal ha Energiklasse A og BREEAM-NOR sertifiseres. For eksisterende bygg som skal totalrehabiliteres er Energiklasse B målet. Måltallet for spesifikk energibruk for selskapets egendriftende kontorbygg i 2017 er 180 kWh/m², år (gjelder Oslo og Trondheim). Energi- og vannforbruk samt mengde og sorteringsgrad på avfall overvåkes og rapporteres kvartalsvis. Reell energireduksjon for virksomheten i Norge og Danmark var i 2014 på 3 GWh (for egendriftende bygg), samtidig som bygningsmassen økte med ca 100 000 m².

Også for egen drift har KLP ambisiøse mål om å redusere total CO² per ansatt med fem prosent. En stor andel av KLPs klimaregnskap er energiforbruk. KLP Eiendom, sammen med KLPs miljøkomite, har derfor gjennomført en kartlegging av alle enheter som trekker strøm uønskelig. Det gjøres ved å gjennomgå egne kontorlokaler nattetid for å finne «energyver».

Deling av kunnskap

KLP har informasjon om årsak til skader, årsak til uførhet og hvilke tiltak som virker forebyggende. Å dele denne kunnskapen er en viktig del av KLPs samfunnsansvar. KLP har et eget HMS-team som tilbyr hjelp til både planlegging og gjennomføring av HMS-prosjekter hos kunder. Et tyvetalls kurs tilbys også, både innen skadeforebygging, risikokartlegging og sikkerhetsforvaltning.

Engasjement lokalt

Alle prosjekter KLP støtter med kunnskap har lokal forankring. Lokalt engasjement kommer også til uttrykk gjennom KLPs Dugnadsfond, som deler ut økonomisk støtte til lokale prosjekter som utføres på dugnad. Prosjektene må enten fremme helse, miljø eller humanitært arbeid. For eksempel har Norsk Folkehjelp Kvæningen fått støtte til innkjøp av redningsutstyr som førstehjelpsvesker og bårer, Askøy IL har fått støtte til utbedring av tursti fra Eidet til Skrevarden i Askvoll kommune og Project Baselin fikk støtte til et kamera de kan bruke for å dokumentere status på havbunnen og rapportere miljøproblemer.

For å sikre implementering er samfunnsansvar inkludert i styringsdokumenter gjennom blant annet retningslinjer for etikk, miljø og ansvarlige investeringer. Styret og ledelsen har ulike saker knyttet til samfunnsansvar på agendaen gjennom året, og relaterte temaer er inkludert i vurderinger knyttet til målkort, internkontroll og risikoanalyse.

Internasjonale standarder og bærekraftsrapportering

KLP signerte FNs Global Compact allerede i 2003, og er forpliktet til å arbeide for menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, miljø og anti-korrupsjon.

FNs Global Compact består av ti prinsipper som de som signerer forplikter seg til å arbeide for.

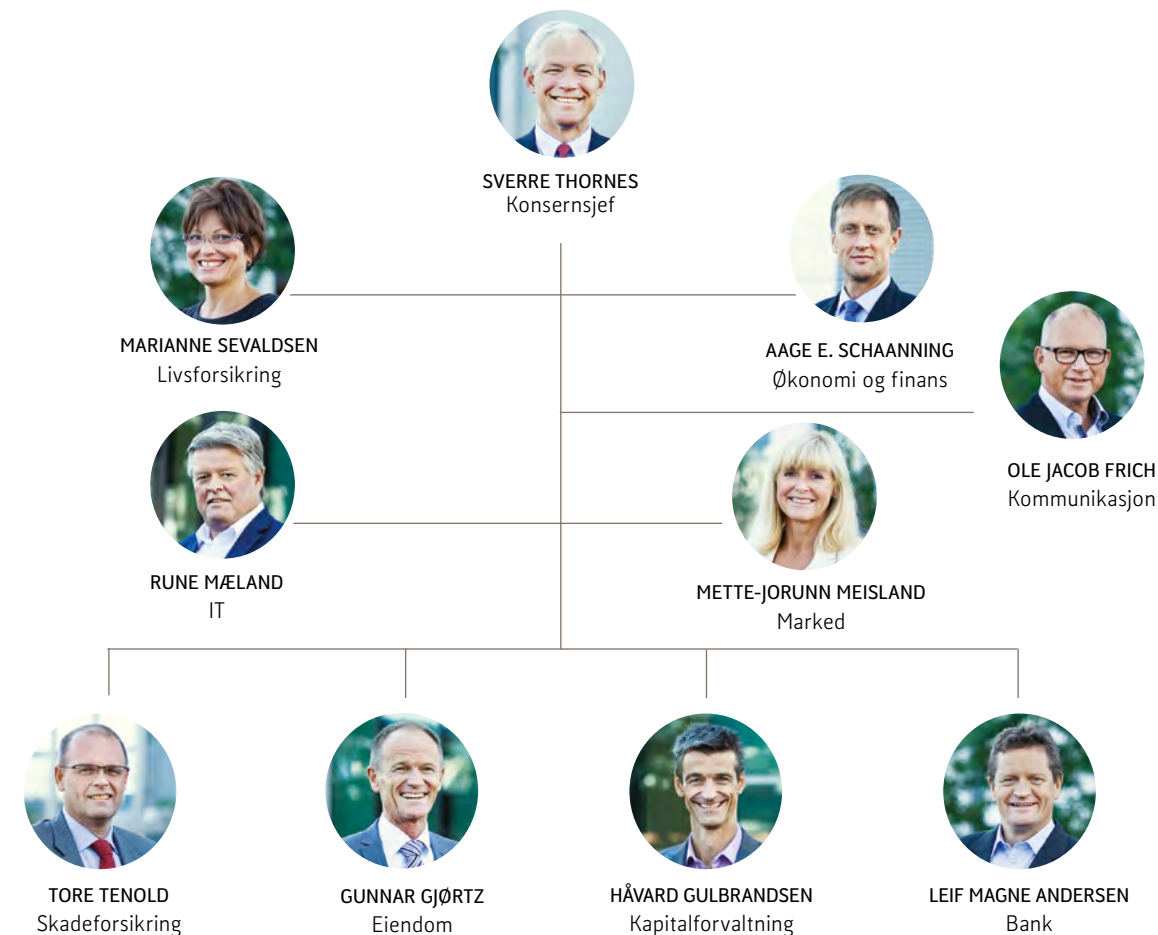
KLP er også tilsluttet investorinitiativer som FNs prinsipper for ansvarlige investeringer, CDP (et initiativ for å øke og forbedre bedrifters rapportering av CO²-utslipp) og benytter internasjonale rapporteringsrammeverk som Integrated Reporting Framework og Global Reporting Initiative for å forbedre egen rapportering.

KLP har en bred redegjørelse av sitt samfunnsansvar i ulike deler av årsrapporten, også i årsberetningen. En egen oppstilling av et ikke-finansielt regnskap gir oversikt over resultater på områder vurdert som mest vesentlig for KLPs interessenter og egen ledelse og medarbeidere. Det ikke-finansielle regnskapet er, på samme måte som det finansielle regnskapet, revidert av KLPs eksterne revisor.

Utdypende beskrivelse av mål, tiltak og resultater er tilgjengelig på KLPs websider, klp.no/samfunnsansvar.

KLP SKAL

- 1 Støtte internasjonalt anerkjente menneskerettigheter innen de områder bedriften opererer.
- 2 Sikre at selskapet ikke medvirker til brudd mot menneskerettighetene.
- 3 Anerkjennelse foreningsfriheten og retten til å føre kollektive forhandlinger.
- 4 Avskaffe alle former for tvangsarbeid.
- 5 Fjerne bruken av barnarbeid.
- 6 Avskaffe diskriminering i sysselsetting og yrker.
- 7 Støtte «føre-var» prinsippet i miljøspørsmål.
- 8 Ta initiativ til å fremme miljøansvar.
- 9 Oppfordre til utvikling og spredning av miljøvennlig teknologi.
- 10 Bekjempe all form for korrupsjon, inklusive utpressing og bestikkelser.

Eierstyring og selskapsledelse

Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap (KLP) eies av kunder med offentlig tjenstepensjon i selskapet. Eierne er kommuner, fylkeskommuner og helseforetak, samt bedrifter med tilknytning til offentlig sektor.

KLPs vedtekter og gjeldende lovgivning legger til rette for en hensiktsmessig eierstyring og selskapsledelse, og gir en klar rolledeling mellom styrende organer og daglig ledelse. Selskapet har ikke utstedt omsettelige egenkapitalinstrumenter og KLP er følgelig ikke notert på Oslo Børs eller annen markeds plass.

KLP har en bred eierstruktur. Utsendinger til Generalforsamlingen utpekes gjennom valgmøter i de relevante valgkretsene hvor alle eiere er invitert. Stemmerett beregnes ut fra det enkelte medlems andel av foregående års ordinære premie. Største eier representerer om lag 3 prosent av stemmene. I generalforsamlingen har hver enkelt utsending en stemme.

Selskapets styre omfatter eierrepresentanter, representanter for arbeidstakernes fagforeninger, et medlem uten tilknytning til de foregående, samt representanter for KLPs ansatte.

KLP følger den norske anbefalingen for god eierstyring og selskapsledelse, så langt denne er hensiktsmessig i forhold til den

gjensidige selskapsformen. Norsk anbefaling for god eierstyring og selskapsledelse gir uttrykk for allment aksepterte prinsipper for selskapsstyring.

Styret foretar en årlig gjennomgang av eierstyring og selskapsledelse. Det er videre et mål å bidra til god eierstyring og selskapsledelse også i de selskap der KLP har eierskap.

Konsernledelsen

Konsernledelsen i KLP består av ti erfarne personer med bred bakgrunn fra norsk næringsliv og offentlig sektor. Se presentasjon på side 32.

Konsernledelsen er organisert etter forretningsområder, hvor enhetene Livsforsikring, Bank, Skadeforsikring, Kapitalforvaltning og Eiendom er representert. I tillegg består konsernledelsen av divisjonslederne med ansvar for Økonomi og Finans, Kommunikasjon, IT og Marked.

Generalforsamlingen

Generalforsamlingen er selskapets øverste myndighet, og består av valgte representanter for selskapets eiere. Til generalforsamlingen for 2014 velges det 167 utsendinger fra 23 valgkretser.

18 av valgkretsene utgjøres av fylkeskommunene og kommunene i hvert fylke. De fire regionale helseforetakene med datterselskaper utgjør hver sin valgkrets. Bedriftene utgjør til sammen én krets. I hver valgkrets avholdes det valgmøte som velger utsendinger til generalforsamlingen.

Generalforsamlingen har blant annet som oppgave å velge kontrollkomité og 24 av representantskapets 45 medlemmer. Generalforsamlingen fastsetter godtgjørelse til representantskap og kontrollkomité.

Representantskapet

Representantskapet består av 45 medlemmer. I tillegg til 24 medlemmer som velges av generalforsamlingen, oppnevnes 6 representanter av arbeidstakerorganisasjonene i kommunal sektor. 15 representanter velges av og blant de ansatte i konsernet.

Representantskapet har i hovedsak de samme oppgaver som påligger en bedriftsforsamling etter allmennaksjelovens bestemmelser.

De av representantskapets medlemmer som er valgt av generalforsamlingen velger fem styremedlemmer med varamedlem, mens det samlede representantskap velger styrets leder og nestleder.

Representantskapet velger en valgkomité med fire medlemmer og et varamedlem.

Styret i Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap

Styret er et kollektivt organ som skal ivareta selskapets og eirnes interesser. Styret skal følge opp selskapets etterlevelse av virksomhetsregelverk og konsesjonskrav.

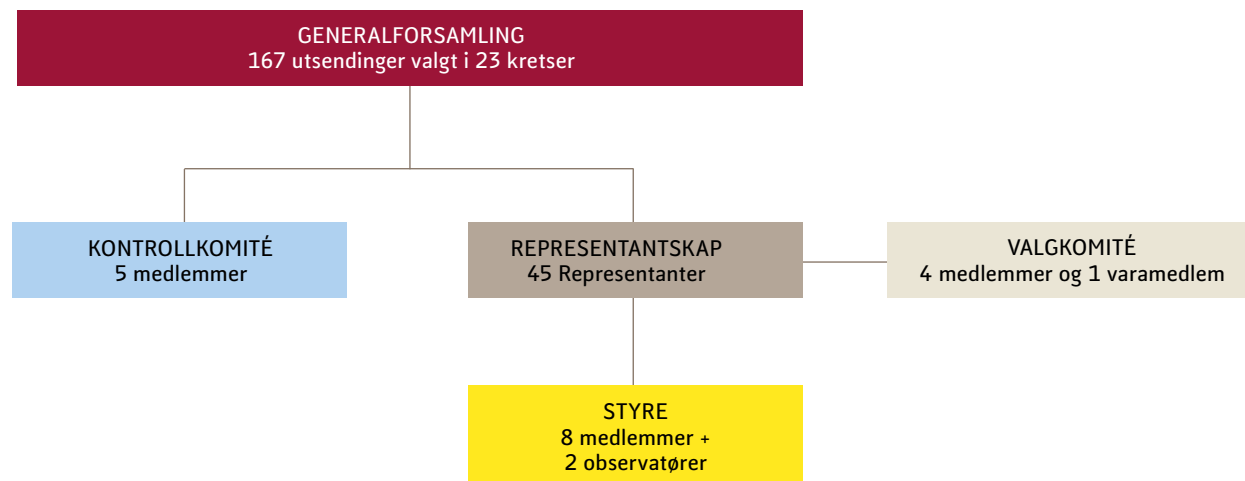
Styret skal sørge for en forsvarlig organisering av virksomheten, fastsette planer og budsjetter, holde seg orientert om selskapets økonomiske stilling og plikter, og påse at virksomheten, regnskap og formuesforvaltning er gjenstand for betryggende kontroll. Styret skal føre tilsyn med den daglige ledelse og selskapets virksomhet for øvrig.

Styret består av åtte medlemmer som velges for to år av gangen, slik at halvparten er på valg hvert år. Fem styremedlemmer med inntil like mange varamedlemmer velges av de medlemmene i representantskapet som er valgt av generalforsamlingen. To medlemmer med varamedlemmer velges av og blant de ansatte i KLP. Ett medlem med varamedlem oppnevnes av den arbeidstakerorganisasjon eller forhandlingssammenslutning som har flest medlemmer i pensjonsordningene. I tillegg oppnevnes to observatører fra de organisasjonene som er nummer to og tre med hensyn til antall medlemmer. Konsernsjefen er ikke medlem av styret.

Styret se presentasjon av styremedlemmene på side 68.

Revisjonsutvalget og kompensasjonsutvalget

Styret har to arbeidsutvalg, et kompensasjonsutvalg og et revisjonsutvalg. Utvalgene treffer ikke beslutninger på vegne av styret, men fremlegger sine vurderinger og anbefalinger til styret.

Kompensasjonsutvalg

Kompensasjonsutvalget er et saksforberedende og rådgivende arbeidsutvalg for styrets behandling av kompensasjonsspørsmål. Finanstilsynet ga i 2011 tillatelse til et felles godtgjørelses/kompensasjonsutvalg i KLP konsernet. Utvalget fungerer på denne bakgrunn også som godtgjørelses/kompensasjonsutvalg for de styrer i KLP konsernet som etter loven skal ha godtgjørelsesutvalg. Utvalget har blant annet ansvaret for å tilrettelegge for at kravene i lov og forskrift om godtgjørelsesordninger i finansinstitusjoner, verdipapirforetak og forvaltningsselskap for verdipapirfond, overholdes for de selskapene i KLP-konsernet som er underlagt dette regelverket. Medlemmer: Liv Kari Eskeland (leder), Marit Torgersen, Susanne Torp-Hansen.

Revisjonsutvalg

Revisjonsutvalget er et saksforberedende og rådgivende arbeidsutvalg for styret. Utvalget er opprettet i samsvar med kravene til et revisjonsutvalg som følger av forsikringsvirksomhetsloven. Utvalget skal bistå i å kvalitetssikre styrets arbeide knyttet til finansiell rapportering, revisjon, risikostyring og internkontroll. Medlemmer: Egil Johansen (leder), Freddy Larsen, Anita Krohn Traaseth, Marit Torgersen.

Valgkomiteen

Valgkomiteen er vedtektsbestemt og foreslår kandidater ved valg til følgende tillitsverv:

- De medlemmer av representantskapet som velges av generalforsamlingen samt representantskapets leder og nestleder.
- De styremedlemmer som velges av de generalforsamlingsvalgte medlemmer i representantskapet, samt dennes leder og nestleder.
- Kontrollkomiteen samt dennes leder og nestleder.
- Representantskapet har vedtatt instruks for valgkomiteens arbeid.

Medlemmer: Nils A. Røhne (leder), Trond Lesjø, Peder Olsen, Anita Eidsvold Grønli, Christine Killie (vara)

Forretnings- og risikomessig styring og kontroll

Risikostyringssystemet i KLP er under utvikling for å tilpasses nytt europeisk solvensregelverk, Solvens II. De ulike funksjonene deles inn etter prinsippet om tre forsvarslinjer. Det primære ansvaret for god risikostyring ligger i første linje, de operasjonelle enhetene. Andre linje består av risikostyringsfunksjonen, aktuarfunksjonen og compliancefunksjonen. Tredjelinjen er Internrevisjonen. I tillegg er det etablert en Risikostyringskomite som fungerer som rådgivende og utredende organ for konsernsjefens og risikostyringsfunksjonen.

Risikostyringsfunksjonen ledes av Risikodirektør og har ansvaret for å overvåke risikostyringssystemet og har oversikt over

de risikoer virksomheten er eller kan bli eksponert mot. Seksjonen er underlagt divisjon Økonomi og finans, men har egen rapporteringsrett til konsernsjef og styre. Konsernets risikostyringsfunksjon vurderer på vegne av styrene og ledelsen i konsernet, på uavhengig og objektivt grunnlag, om risikostyringen som utføres er hensiktsmessig og effektiv.

Interne og eksterne kontrollorganer

Kontrollkomiteen fører tilsyn med selskapets virksomhet. Arbeidet utføres i henhold til forsikringsvirksomhetsloven, selskapets vedtekter og instruks gitt av representantskapet. Medlemmer: Ole Hetland (leder), Dordi Flormælen (nestleder), Bengt P. Johansen, Thorvald Hillestad, Berit Bore, Evy-Anni Evensen (vara).

Konsernets internrevisjon foretar uavhengige vurderinger av om selskapets vesentligste risikoer er tilstrekkelig håndtert og kontrollert. Internrevisjonen evaluerer også hensiktsmessigheten og effektiviteten av konsernets styrings- og kontrollprosesser. Risiko for misligheter og kontrolltiltak inngår som en del av vurderingene ved revisjonsgjennomgangene. Internrevisjonen arbeider etter instruks fastsatt av styret og rapporterer til styret. I tillegg til selskapets interne kontrollorganer er selskapet underlagt faglig tilsyn fra Finanstilsynet. Finanstilsynet kontrollerer at finansinstitusjonene driver på en betryggende måte og i samsvar med lovgivningen.

KLP-konsernets eksterne revisor velges av representantskapet. Revisor deltar på styremøte hvor årsregnskapets vedtas. Det avholdes årlig møte mellom ekstern revisor og styret uten at konsernsjefen eller andre fra ledelsen er til stede.

Intern styring og kontroll

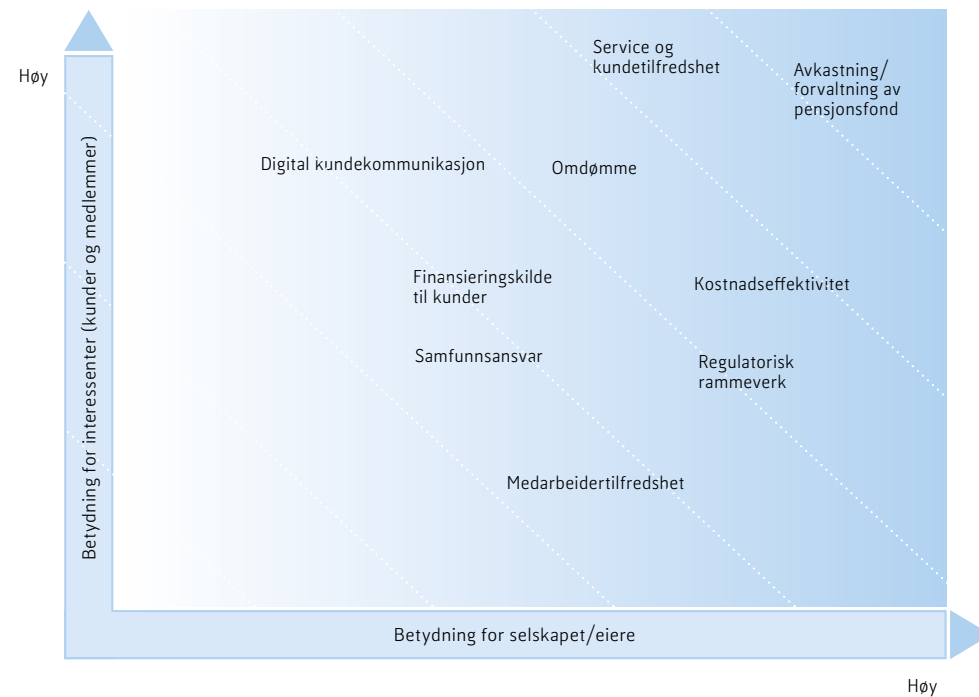
Styret har fastsatt egen styreinstruks og instruks for konsernsjefen. Konsernsjefens instruks regulerer utøvelsen av den daglige ledelsen i KLP. KLPs konsernsjef er styreleder i KLP Skadeforsikring AS, KLP Kapitalforvaltning AS, KLP Eiendom AS, KLP Bankholding AS, KLP Banken AS og KLP Forsikringservice AS.

KLP har etiske retningslinjer for ansatte og tillitsvalgte. Konsernsjefen har fastsatt et eget regelverk for egenhandel med verdipapirer. Regelverket er av særlig betydning for ansatte i KLP Kapitalforvaltning AS og ansatte i KLP med spesielt innsyn i investeringsvirksomheten.

Balansert målstyring

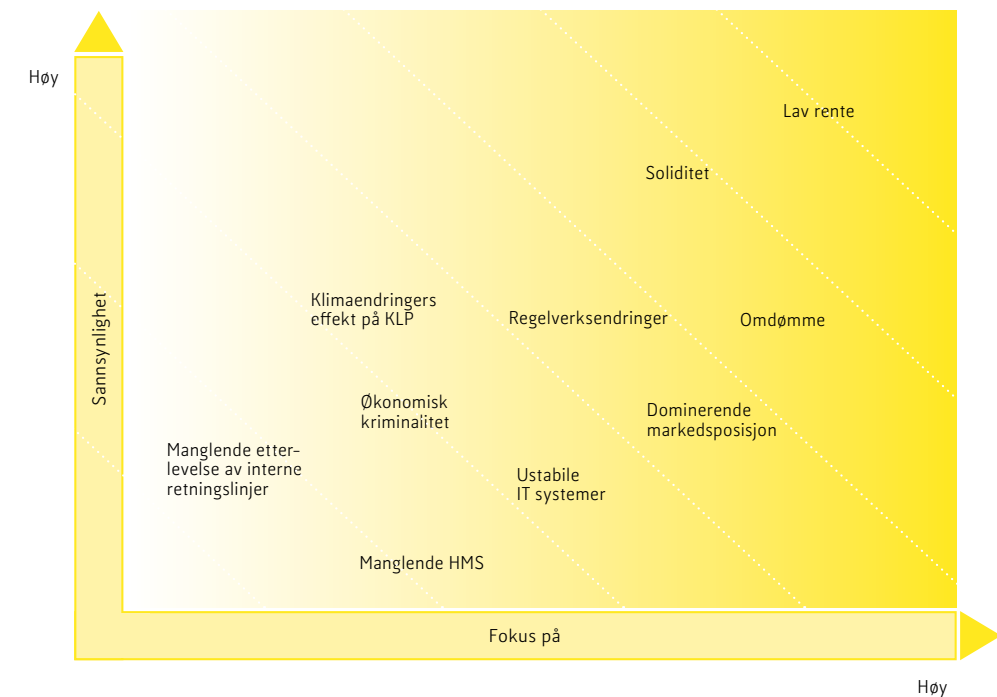
KLP benytter «balansert målstyring» som en del av den strategiske styringen. Dette er et verktøy for å videreutvikle KLP til en verdityrt- og visjonsdrevet organisasjon som er markeds- og forretningsorientert.

DRIFT- OG SÅRBARHETSANALYSE

VESENTLIGHET

Tema	Beskrivelse
Avkastning på, og forvaltning av, pensjonsfond	KLP forvalter store verdier i pensjonsfond. Det er viktig at disse forvaltes trygt og sikkert slik at kundenes framtidige pensjoner sikres. Samtidig søker KLP å oppnå god avkastning på midlene for å redusere kundenes innbetalinger.
Kostnadseffektivitet	KLP drifter effektivt og rasjonelt slik at kostnadene holdes lave. KLPs kostnadseffektivitet kommer kundene til gode da omkostningselementene i premien kan holdes på et lavt nivå.
Service og kundetilfredshet	God service og fornøyde kunder er viktig for at KLP skal være offentlig sektors foretrukne leverandør av pensjon. Hvor fornøyde våre kunder er, både innen pensjon, forsikring og bank, måles jevnlig.
Omdømme	KLPs produktspekter består av pensjon og andre finansielle tjenester som har betydning for kundenes og medlemmenes økonomi. Som leverandør av slike produkter er tillit fra kundene og markedet helt nødvendig.
Regulatorisk rammeverk	KLPs virksomhet er underlagt et omfattende regelverk som stadig er i utvikling. KLP må hele tiden være ajour med, og bidra til at regelverksutviklingen er slik at kunder og eiere blir ivaretatt best mulig.
Samfunnsansvar	KLP som institusjon og de medlemsgrupper selskapet vender seg til, legger stor vekt på samfunnsansvar og bærekraftig utvikling. KLPs drift og forvaltning er innrettet slik at virksomheten støtter opp om en slik utvikling.
Digital kundekommunikasjon	For å betjene kundegruppene er det viktig for KLP å være til stede på elektroniske plattformer. Dette gir rasjonell drift og bidrar til å holde kostnader nede.
Finansieringskilde for kunder	KLP er en betydelig långiver til sine kunder innen offentlig sektor. I tillegg tilbys det enkelte medlem boliglån til gunstige betingelser. Dette er en god måte for KLP å støtte opp om sine kunder og deres virksomhet.
Medarbeidertilfredshet	Motiverte og tilfredse medarbeiderne er utslagsgivende for god service, omdømme og produktivitet.

SÅRBARHET

Risiko	Beskrivelse	Håndtering
Lav rente	KLP har avgitt en avkastningsgaranti på kundenes pensjonsfond. Med et lavt rentenivå er det krevende å oppfylle denne garantien.	KLP søker å oppnå stabil god avkastning ved å ha en investeringssammensetning med moderat risiko. Solide buffere gir et godt fundament for å levere avkastningsgarantien i årene fremover.
Soliditet	Soliditet er avgjørende for risikotakning, forventet avkastning og stabilitet i innbetalinger til KLPs pensjonsordninger.	Planlegging av kapitalbehov og tilpasning av risikotakning. Selskapet styrker soliditeten ved bl.a. å bygge finansielle buffere i gode tider.
Dominerende markedsposisjon	KLP er for tiden alene om å tilby offentlig tjenestepensjon med forsikret ordning.	Utnytte stordriftsfordeler ved å tilby helhetlig service til lav pris. KLP har konkurranse fra bl.a. pensjonskasser.
Klimaendringer	KLPs forretning vil kunne påvirkes av endringer i klima og de mål og tiltak verdenssamfunnet setter for bærekraftig utvikling.	KLP er engasjert i ulike nasjonale og internasjonale initiativ som pådriver for løsninger til togradersmålet. En rekke tiltak, bl.a. på investeringssiden, er igangsatt. KLPs tiltak står nærmere omtalt under avsnittet «Samfunnsansvar»
IT systemer	KLPs virksomhet er i stor grad basert på IT, både i kundekommunikasjon og i intern saksbehandling. IT-systemene inneholder sensitive og forretningskritiske data.	Det foreligger beredskapsplaner for driftsbrudd, katastrofeøvelser, dialog mellom forretning og IT ved videreutvikling, og oppdaterte sikkerhetsløsninger.
Regelverksendringer	Regelverket er i kontinuerlig endring, og generelt stilles det høye formelle krav til bransjen. I tillegg er pensjon et område i utvikling der det forventes tilpasninger innenfor offentlig tjenestepensjon i fremtiden.	God dialog med partene innen offentlig tjenestepensjon der KLP også er en bidragsyter i høringsinstanser. KLP har et bredt nettverk til å fange opp nye endringer og prosesser rundt regelverk som påvirker pensjonsordningen.
Omdømme	KLP leverer viktige tjenester innen pensjon og andre finansielle tjenester. Kundene og markedets tillit er helt nødvendig for selskapet.	Strengt etiske retningslinjer med rutiner for revisjon, opplæring og dilemmatretning, i tillegg til forutsigbarhet og god forretningskultur, er med på å ivareta KLPs omdømme.
Økonomisk kriminalitet	KLP vil som en forvalter av betydelige finansielle plasseringer være sårbar for økonomisk kriminalitet.	Strengt sikkerhetstiltak er iverksatt innenfor alle forretningsområder og IT plattformer. Kontinuerlig overvåking av systemer og aktiviteter er viktige tiltak for å unngå økonomisk kriminalitet.
Etterlevelse interne retningslinjer	Interne retningslinjer skal sikre konsistent, rasjonell og sikker saksbehandling.	ISO-sertifisering, system for styrende dokumenter, Internrevisjon, compliance og god ledelse skal sikre etterlevelse av selskapets regler og retningslinjer.
HMS	KLPs forsikringsrisiko dekker bl.a. uførhet. Dersom KLP bidrar til å redusere risikoen for uførhet, vil dette kunne bety lavere kostnader for KLPs kunder.	KLPs HMS-team bistår kunder med målrettede preventive tiltak for å redusere sykefravær og uførhet m.m.

TORE TENOLD

Adm. direktør KLP Skadeforsikring AS
Tore Tenold har sin utdanning fra politiskolen, universitetet og forskningsakademiet. Han har vært administrerende direktør for SpareBank 1 Skadeforsikring AS, og har tidligere jobbet i Aktiv forsikring og Vesta forsikring. Han kom til KLP 1. oktober 2012.

LEIF MAGNE ANDERSEN

Adm. direktør KLP Banken AS
Leif Magne Andersen har en Executive MBA i Strategic management fra NHH. Andersen har jobbet i Postbanken og DnB NOR-systemet siden 1997 hvor han blant annet har vært Regiondirektør for personmarkedssatsingen. Før det jobbet han som avdelingsleder i Intenia og han har også bakgrunn fra Forsvaret. Siden desember 2011 har Andersen vært administrerende direktør i KLP Banken.

MARIANNE SEVALDSEN

Konserndirektør Livsforsikring
Marianne Sevaldsen er utdannet jurist fra universitetet i Oslo. Hun har bred ledererfaring fra bank og finans, sist fra stilling som direktør for Næringsliv i Sandnes Sparebank. Hun begynte i stillingen som konserndirektør i KLP 1. februar 2013.

SVERRE THORNES

Konsernsjef i KLP
Sverre Thornes har en bachelor of arts degree i business administration fra The American College in Paris. Han har bred erfaring fra forsikring og kapitalforvaltning. Han kommer sist fra stillingen som konserndirektør med ansvar for Livsforsikring i KLP. Thornes kom til KLP i 1995 og arbeidet innenfor kapitalforvaltning, som han ledet i perioden 2001- 2006.

RUNE MÆLAND

Konserndirektør IT
Rune Mæland er utdannet ingeniør innen IT/EDB fra Bergen Ingeniørhøgskole. Han har jobbet i KLP siden 1981, først som systemutvikler, deretter som systemsjef og har ledet IT i KLP siden 1993. Mæland har vært konserndirektør i KLP fra juli 2008.

HÅVARD GULBRANDSEN

Adm. dir. i KLP Kapitalforvaltning AS
Håvard Gulbrandsen har en MSc in Management Sciences fra University of Warwick, Master in Finance & Investments 1989 og er autorisert finansanalytiker. Han har tidligere arbeidet i Storebrand Kapitalforvaltning og DnB Investor AS og som Head of Asset Strategies Equities/Head of Core Corporate Governance i Norges Bank Investment Management. Gulbrandsen kom til KLP i september 2009.

OLE JACOB FRICH

Konserndirektør Informasjon og Samfunnskontakt
Ole Jacob Frich er utdannet lærer fra Sagene Lærerhøgskole. Han har bred nærings- og samfunnspolitisk erfaring blant annet som Næringspolitisk direktør i FNO, som statssekretær i Sosial- og helsedepartementet og som kommunalråd i Oslo kommune. Han har også arbeidet som kommunikasjonsrådgiver i Geelmuyden.Kiese. Frich har vært konserndirektør i KLP siden november 2000.

METTE-JORUNN MEISLAND

Konserndirektør Marked
Mette-Jorunn Meisland har utdanning fra NMH med spesialisering i informasjon og samfunnskontakt, et masterprogram fra NHH i merkevareledelse, og en master i Management fra BI. Hun kom til KLP fra SpareBank1, hvor hun jobbet med merkevarebygging helt fra etableringen av Sparebank1 Alliansen og frem til 2006. Hun har tidligere erfaring fra service og reiseliv. Meisland ble ansatt som markedsdirektør i KLP for konsernet oktober 2006.

GUNNAR GJØRTZ

Adm. direktør KLP Eiendom AS
Gunnar Gjørtz er utdannet Handelsøkonom fra Handelsakademiet i Oslo (nå BI). Han har bakgrunn som Finansdirektør i blant annet NetCom, Løvenskiold Vækerø og i Hafslund. Fra 1. august 2010 har Gjørtz vært viseadministrerende direktør i KLP Eiendom AS, og januar 2011 overtok han som administrerende direktør i KLP Eiendom AS.

AAGE E. SCHAANNING

Konserndirektør økonomi og finans
Aage E. Schaanning har MBA fra University of Colorado, USA og er autorisert finansanalytiker. Han har tidligere arbeidet med innlån, balansestyring og forvaltning i BN Bank og Kredittkassen. Han begynte i KLP i 2001 som investeringsdirektør i KLP Kapitalforvaltning. Schaanning ledet KLP Kapitalforvaltning fra 2006-2008.

Åpen

Sigmund Dokken
Systemadministrator, IT

KLPs forretningsidé:

KLP skal levere trygge og konkurransedyktige finans- og forsikringstjenester til offentlig sektor, virksomheter med tilknytning til denne og deres ansatte.

Pensjons- og livsforsikring i KLP

KLP er den desidert største og ledende leverandør av offentlige tjenstepensjonsordninger til kommuner, fylkeskommuner, helseforetak og bedrifter med offentlig tilknytning. Gode ordninger for innskuddspensjon tilbys gjennom datterselskapet KLP Bedriftspensjon AS. Gjennom datterselskapet KLP Forsikringsservice tilbys pensjonskassetjenester.

KLPs hovedoppgave er, innenfor hovedtariffavtalens bestemmelser, å levere pensjon til sine kunder og deres ansatte med konkurransedyktig avkastning over tid, lave kostnader og høy servicegrad. Det inkluderer å holde kundenes kostnader så lave som mulig gjennom god avkastning på pensjonsmidlene samt å holde administrasjons- og kapitalforvaltningskostnadene nede. Gjennom flere år har KLP hatt bransjens beste avkastning og laveste kostnader. Dette kommer kundene, som også er eiere, til gode.

Offentlig tjenstepensjon

Alle kommuner, helseforetak og mange bedrifter er forpliktet gjennom tariffavtaler til å ha offentlig tjenstepensjonsordning for sine ansatte, enten som forsikret ordning i et livselskap eller administrert i egen pensjonskasse.

Offentlig tjenstepensjon er en bruttoordning som innebærer en garanti om samlet alderspensjon på minimum 66 prosent av pensjonistens sluttlønn inntil 12 G, ved full opptjeningsstid på 30 år. Pensjonsreformen førte til viktige endringer i 2011, med innføring av levealdersjustering og endret regulering av alderspensjon under utbetaling. Fra 1. januar 2015 er en annen viktig endring gjennomført ved at uførepensjon er gjort om til

nettoytelse. Den offentlige pensjonsordningen omfatter også etterlattepensjon. I tillegg gir Avtalefestet pensjon (AFP) i offentlig sektor fortsatt pensjonsytelser i alderen fra 62 til 66 år.

Arbeidsgiver har ansvaret for å spare til pensjon for de ansatte. Arbeidsgiver må også dekke en del ikke-forsikringsbare ytelser som betales løpende når faktisk kostnad for året er fastslått. Den ansatte bidrar selv med to prosent av lønnen.

Vekst

KLP er i løpet av de to siste årene blitt den eneste tilbyder av forsikret ordning i markedet for offentlig tjenstepensjon. Det førte til en historisk tilflytting til KLP i 2014 av kommuner og bedrifter som har hatt pensjonsordningen sine hos andre pensjonsleverandører; i alt 57 kommuner, 1 fylkeskommune og ca. 200 bedrifter. I alt representerte denne tilflyttingen ca. 48 000 nye aktive medlemmer, ca. 84 000 personer med oppsatte rettigheter og nesten 25 000 pensjonister, til sammen ca. 157 000 personer med pensjonsrettigheter i KLP.

Ved utgangen av 2014 hadde i alt 387 kommuner og 16 fylkeskommuner sin pensjonsordning i KLP, samt 2 500 bedrifter og organisasjoner. Videre har 25 av 26 helseforetak og de 4 regionale helseforetakene en eller flere pensjonsavtaler med KLP.

«I 2014 opplevde vi en stor tilflytting av nye kunder. Organisasjonen har håndtert det store aktivitetsnivået på en svært tilfredsstillende måte, og jeg håper at både nye og gamle kunder totalt sett føler seg godt ivaretatt av KLP.»

MARIANNE SEVALDSEN KONSERNLEDER LIVSFORSIKRING

De fleste av helseforetakene har alle ansatte innmeldt i KLP. I tillegg er sykehusleger omfattet av pensjonsordningen for sykehusleger i KLP gjennom en særskilt tariffavtale. Sykepleierne har pensjonsordning i KLP gjennom lov om pensjonsordning for sykepleiere.

Det er fortsatt konkurranse i markedet ved at kunden kan velge å etablere egen pensjonskasse, og det er flere leverandører som tilbyr pensjonskassetjenester. Hittil er det få, i 2014 kun tre kommuner, som har etablert egen pensjonskasse.

Det er en økende tendens til at bedrifter som ikke er forpliktet til å ha offentlig tjenestepensjonsordning, lukker denne og velger en ordning med innskuddspensjon (omdanning). Mange av KLPs kunder som velger omdanning forblir kunder i KLP, da via KLP Bedriftspensjon.

Kunderelasjoner

KLP bestreber seg på å levere effektive løsninger og gode beslutningsgrunnlag til kundene. Det innebærer tett dialog, effektive rutiner, rask oppfølging og høy kvalitet i tjenestene. Alle kunder har faste kontaktpersoner, og kundene får tilbud om budsjettbistand, kurs og informasjon knyttet til pensjonsordningen sin.

Det har vært lagt stor vekt på å ta imot nye kunder på en smidig og god måte, og samtidig opprettholde god service til eksisterende kunder. Spørreundersøkelser viser at KLP har opprettholdt en høy kundetilfredshet både hos eksisterende og nye kunder med en score på 77. Personlig behandling og service er et særlig sterkt område, med score på 78. KLPs evne til trygg forvaltning av pensjonsmidlene scorer også høyt, med en score på 78 mot 76 i 2013.

Medlemmer og pensjonister

KLP tilbyr hjelp og informasjon, blant annet gjennom personlige veiledninger. De siste årene har medlemmer med offentlig tjenestepensjon også fått tilbud om KLPs øvrige produkter og tjenester innen bank, fond og skadeforsikring.

Den store tilflyttingen til KLP og ellers generell vekst i antall aktive medlemmer og pensjonister har ført til en sterk økning i antall henvendelser og pensjonssaker. KTI-undersøkelser viser at pensjonistene er svært godt fornøyd med pensjonsbehandlingen, med en score på 80 for tredje år på rad. Det er ingen signifikant forskjell på pensjonister fra kunder som

KLP ble etablert i 1949 som et spesialselskap for kommunal sektor. KLP ble opprettet av kommunene for å ivareta behovet for pensjonsordning på en effektiv måte.

Siden 1949 har KLP vært i stor utvikling, men offentlig tjenestepensjon har hele tiden vært selskapets hovedforretningsområde.

KLP er et gjensidig selskap, eid og styrt av kundene med offentlig tjenestepensjonsordning i KLP. Dette sikrer at offentlig tjenestepensjon også i fremtiden vil være hovedforretningsområdet i KLP.

KLP har tilbudt og administrert pensjonsløsninger til kommunal sektor i 65 år.

HMS:

KLP støttet økonomisk 42 ulike HMS-prosjekter og 39 enklere arbeidsmiljøtiltak med tilsammen 6,5 millioner kroner.

Kundekontakt

Antall kundemøter og arrangementer: 1 600

Antall henvendelser: 174 000 telefoner og 56 000 epost

Antall pensjonssaker: 125 000

Gjennomførte personlige veiledninger: 8 700

er overført til KLP ved flytting i 2014 og andre pensjonister.

Samfunnsansvar - HMS

For KLP er et målrettet HMS-arbeid viktig. En felles innsats på dette området kan bidra til et trygt og mer lønnsomt pensjonsfelleskap for fremtiden, og er således en del av det samfunnsansvar KLP tar.

En synlig reduksjon i uttak av AFP og uførepensjon i KLP de siste årene kan skyldes flere ting, blant annet pensjonsreformen, men også innsatsen KLP gjør sammen med kundene innenfor HMS-arbeid kan ha hatt en positiv effekt. HMS-arbeidet har fokus på arbeidsmiljøutvikling, seniorpolitikk og tiltak som skal øke den gjennomsnittlige avgangsalderen.

KLPs hovedoppgave er å prioritere, planlegge og gjennomføre HMS-aktiviteter hos kundene. For å nå flest mulig kunder på en god måte, er det i økende grad etablert nettverk, arrangert temadager og kundesamlinger. I 2014 ble det gjennomført over 200 ulike HMS-aktiviteter med 5 400 ansatte som representerte til sammen 330 ulike kunder. Over 3 500 arbeidsplasser deltok i konkurransen «SMIL! Du er på jobb», en konkurranse om hva som gjør at en trives og har det bra på jobben. Konkurransen har stort HMS-fokus, og har ført til at KLPs mangeårige arbeidsmiljøpris fra og med 2015 inngår i «Smil! Du er på jobb.»

Økonomiske resultater

KLP kan vise til gode resultater for 2014 både når det gjelder avkastning, lave kostnader og stor tilflytting av nye kunder. Verdijustert og bokført avkastning i 2014 endte på henholdsvis 6,9 og 4,3 prosent. Aksjer, omløpsobligasjoner og eiendom er de viktigste bidragsyterne til avkastningsresultatet. KLP benytter sine gode resultater innen offentlig tjenestepensjon til å styrke tilleggsavsetningene med 3,5 milliarder kroner, mens 3,4 milliarder kroner overføres til kundenes premiefond.

Livsforsikringselskapets forvaltningskapital økte fra 339,6 milliarder kroner i 2013 til 415 milliarder i 2014.

Gruppeliv

Også på gruppelivsområdet er KLP en sterk aktør blant kommuner, fylkeskommuner, helseforetak og bedrifter i offentlig sektor. KLP ivaretar forsikringskravene i ulike tariffområder

418

kommuner og fylkeskommuner har sin pensjonsordning i KLP i 2015

og ca 134 000 forsikrede fordelt på ca 1 490 avtaler var gruppelivsforsikret ved utgangen av 2014. Gruppeliv bidrar til at KLP kan være en totalleverandør av tariffavtalte pensjon- og forsikringsprodukter i kommunal sektor. Fra og med 2015 tilbys disse produktene gjennom KLPs datterselskap KLP Skadeforsikring AS.

KLP Bedriftspensjon AS

KLP tilbyr innskuddsbasert tjenestepensjon og pensjonskapitalbevis gjennom datterselskapet KLP Bedriftspensjon AS. Med dette produktet er KLP en konkurransedyktig aktør også av privat tjenestepensjon. Store deler av driften knyttet til det private tjenestepensjonsproduktet kjøpes av morselskapet KLP.

Bestanden i KLP Bedriftspensjon økte jevnt i 2014, og det ble tegnet nærmere 300 nye avtaler med bedrifter som representerer 2 800 nye medlemmer. Totalt har selskapet rundt 18 000 avtaler, fordelt på produktene ytelsespensjon, innskuddspensjon, fripoliser og pensjonskapitalbevis, og 25 660 medlemmer. Selskapets portefølje på privat tjenestepensjon hadde en vekst på henholdsvis 73,0 millioner kroner i premievolum og 446,1 millioner kroner i premiereserver i 2014.

KLP Forsikringservice AS

KLP leverer tjenester til pensjonskasser gjennom datterselskapet KLP Forsikringservice AS (KLP FS). KLP FS har også i 2014 opprettholdt en sterk posisjon innenfor leveranser av aktuarjentester til de kommunale pensjonskasser og er fort-

satt ledende leverandør på dette området. 12 av til sammen 21 kommunale og fylkeskommunale pensjonskasser i Norge benytter KLP FS som tjenesteleverandør.

KLP FS tilbyr hele spekteret av pensjonskassetjenester, og også en løsning for nøkkelferdig pensjonskasse. Det er gitt tilbud om nøkkelferdig løsning til de 3 pensjonskasser som har vært på anbud de siste par årene. Selv om KLP FS ikke ble valgt, bedømmes leveransekonseptet og prisnivået å være konkurransedyktig med tanke på å kunne gi fremtidige tilbud til pensjonskasser.

For dagene som kommer...

Det kan altså vises til en betydelig vekst i antall kunder og nye medlemmer i KLP, og det vil komme ytterligere nye kunder i løpet av 2015. Demografiske forhold tilsier dessuten at det vil bli en særskilt vekst i antall pensjonister, nesten en fordobling frem mot 2020. Fortsatt gjenstår deler av pensjonsreformen som vil påvirke innholdet av pensjonsproduktet. For å møte denne veksten og endringer i regelverket på en mest mulig effektiv måte, jobber KLP systematisk med å forbedre, utvide og samkjøre tjenestetilbudet for arbeidsgiverkunder og deres ansatte. Dette skal oppnås ved mer effektive prosesser og fokus på kontinuerlig forbedring i dialog med kundene.

KLP vil bidra til økt vekst og lønnsomhet, gjennom langsiktig samarbeid, og hele tiden søke å oppfylle visjonen om å være den beste partner for dagene som kommer.

Nøkkeltall Pensjons- og livsforsikring (OfTP)

	31.12.2014	31.12.2013	31.12.2012	31.12.2011	31.12.2010
Antall kunder					
kommuner	387	330	317	314	315
fylkeskommuner	16	15	15	15	15
helseforetak	25	25	25	25	25
bedrifter	2 500	2 500	2 500	2 500	2 500

Ved utgangen av 2013 hadde over 707 782 personer pensjonsrettigheter i KLP. Disse fordeler seg på;

Volum Livsforsikring					
Aktive arbeidstakere (medlemmer)	418 000	368 000	316 000	309 000	305 000
Oppsatte rettigheter*	167 000	148 000	130 000	125 000	119 000
Pensjonister	230 000	192 000	183 000	172 000	164 000
Sum	816 000	708 000	629 000	606 000	588 000

* personer tidligere ansatte mer enn 3 år, hos arbeidsgiver med offentlig tjenestepensjon

«I 2014 oppnådde vi et historisk godt driftsresultat med fin vekst. Ekstra hyggelig var det at vi fikk svært gode tilbakemeldinger fra kundene våre.»

TORE TENOLD ADM. DIREKTØR I KLP SKADEFORSIKRING AS

Skadeforsikring

KLP Skadeforsikring har siden starten i 1994 blitt en av de ledende tilbyderne innen skade- og personforsikring tilpasset kommuner, fylkeskommuner og bedrifter knyttet til offentlig sektor. Siden 2008 har selskapet også tilbudt forsikringsløsninger til personmarkedet, med spesielle fordeler for medlemmer i KLP.

KLP Skadeforsikring AS er et heleid datterselskap av Kommunal Landspensjonskasse (KLP).

Ved utgangen av 2014 hadde selskapet 118 ansatte i fast stilling og sju personer i engasjement. I tillegg kommer personalmessige ressurser knyttet til kjøpte tjenester fra morselskapet.

Forsikringsåret 2014

Selskapets satsing mot personkundemarkedet viser en stabilt god utvikling i tråd med ambisjonene. Premieutviklingen viser også vekst innen offentlig sektor.

Det generelle skadebildet er positivt. Det ble i 2014 meldt inn 12 større eiendomsskader med skadebeløp over 5 millioner kroner. Disse skadene ga et samlet skadebeløp på 99,7 millioner kroner. I 2014 ble det inntektsført 148 millioner fra tidligere års avsetninger for både yrkesskade og eiendom.

Skadeforsikringselskapet oppnådde et resultat før skatt på 304,2 millioner kroner i 2014.

Offentlig sektor og bedrifter

I KLPs kjernemarked, som er offentlig sektor og bedrifter, er det fortsatt sterk konkurranse og mobilitet i kundemassen. Premieveksten for året var 46,9 millioner kroner.

Det har vært høy anbudsaktivitet både i det offentlige markedet og i bedrifts-markedet. På bedriftssiden er den vedtatte satsingen i kraftmarkedet godt i gang, og selskapet har lyktes i å vinne flere av høstens anbuds konkurranser i dette segmentet.

Selskapet har hatt en meget tilfredsstillende finansavkastning på 6,5 prosent, og har fortsatt god soliditet.

Skadeutviklingen har vært god. De fem største skadene utgjør til sammen 55,3 millioner kroner.

Personmarkedet

Satsingen på personmarkedet ble satt i gang i 2008 for å understøtte KLPs kjernevirksomhet. Gjennom en rekke markedstiltak, både i egen og konsernets regi, har selskapet oppnådd en tilfredsstillende vekst også i 2014. Premievekst i 2014 var 66,8 millioner.

Medlemsandelen i kundemassen er økende, og 78 prosent av nye kunder i 2014 er medlemmer. I bestanden som helhet er medlemsandelen 74 prosent.

Skadeforebyggende arbeid

KLP Skadeforsikring AS har stort fokus på skadeforebyggende arbeid i dialog og samhandling med kunder og eksterne kompetansemiljøer. Selskapet deler åpent opparbeidet kunnskap om skadeforebygging, og arrangerer fagdager for kommuner, fylkeskommuner og bedrifter rundt temaer som:

- Hva kan den enkelte skole selv gjøre for å forbedre innneklimaet
- Praktisk risikovurdering av egne bygg
- Forebygging og håndtering av sopp-, råte og vannskader
- Hvordan få redusert risikoen i kommunale utleieboliger

Selskapet har i 2014 gjennomført 150 aktiviteter hvor til sammen 2100 personer har deltatt. I tillegg har selskapet gjennomført om lag 100 tekniske befaringer, først og fremst på skoler og sykehjem, med hovedfokus på brann- og innbruddssikring.

I 2014 inngikk selskapet et langsiktig samarbeid med Norsk Brannvernforening om prosjektet «Bry deg før det brenner». Det arbeides med informa-

842
millioner kroner i netto premieinntekt
– en økning på 114 millioner kroner
(15,7 prosent) fra 2013

sjonstiltak som skal gi pårørende av hjemmeboende eldre økt kunnskap, veiledning og bevissthet om hva de kan gjøre for å øke brannsikkerheten.

Systematisk sikkerhetsforvaltning i kommunale bygg videreføres som Systematisk HMS-forvaltning i bygg. Det utvides til å omfatte alle formålsbygg, kommunale eller private, i samarbeid med Direktoratet for samfunnssikkerhet og beredskap, Norsk brannvernforening og Direktoratet for byggkvalitet.

Samfunnsansvar

Det viktigste når det gjelder samfunnsansvar i KLP Skadeforsikring er å forebygge skader, ta vare på miljøet og å ha en gjennomført etisk forretningsførsel.

KLP Skadeforsikring har vært Miljøfyrtårnsertifisert siden 2008. Det stilles miljørelaterte krav til eksterne samarbeidspartnere både innenfor skadeoppgjør, innkjøp og andre tjenester.

Selskapet har over flere år utviklet elektroniske selvbetjeningsløsninger for å redusere papirforbruket. I dag er 75 prosent av selskapets kunder innen Offentlig/Bedrift-markedet elektroniske kunder. Det samme gjelder 90 prosent av personmarkedskundene.

For dagene som kommer ...

KLP Skadeforsikring kan for fjerde år på rad vise til best kundetilfredshet blant norske bedriftskunder i årets EPSI-undersøkelse (European Performance Satisfaction Index). Selskapet ble

også kåret til beste kundesenter i kategorien forsikring i TNS Gallups store kundesentermåling i 2014. KTI-skåren blant personmarkedskundene har gått opp fra 75 i 2013 til 77 i 2014.

Offentlige innkjøpsregler tilsier at om lag hver fjerde kommune vil komme på anbud hvert år. KLP Skadeforsikring ser på dette som en mulighet for ytterligere vekst innenfor kjernemarkedet.

I bedriftsmarkedet er det planlagt svært mange aktiviteter rettet mot bedrifter innen kjernemarkedet. I tråd med selskapets ambisjon om en styrket markedsposisjon og vekst i bedrifts-markedet, vil det også satses i et utvidet bedriftssegment, basert på gjenbruk av selskapets eksisterende produktportefølje.

Som et ledd i konsernets samlede satsing mot medlemmene i KLP, vil selskapet i 2015 øke innsatsen mot personmarkedet ytterligere. Det er generelt stor mobilitet i kundemassen, og dermed lavere andel fornyelse hos selskapene.

Kundeadferden endrer seg, og som følge av dette har KLP Skadeforsikring prioritert å investere i digitale kanaler. Både offentlige kunder og personmarkedet har tilgang til web-baserte kundesider som utvikles og forbedres kontinuerlig.

KLP Skadeforsikring er et solid selskap med sunn økonomi. Med kundeundersøkelser som viser en meget høy grad av kundetilfredshet i ryggen, er det gode forutsetninger for videre vekst også i 2015.

Nøkkeltall KLP Skadeforsikring

	31.12.2014	31.12.2013	31.12.2012	31.12.2011	31.12.2010
Antall kunder i offentlig/bedriftsmarkedet:					
kommuner	315	287	292	281	294
fylkeskommuner	14	14	15	15	15
helseforetak	31	44	44	30	23
bedrifter	2 864	2 682	2 610	2 660	2 587
Antall kunder i personmarkedet:					
personmarkedskunder	28 000	21 808	15 664	12 103	8 486
Millioner kroner	2014	2013	2012	2011	2010
Resultat før skatt	304,2	189,9	105,6	25,2	77,9

Kapitalforvaltning

KLP Kapitalforvaltning AS forvalter midler på vegne av forsikringsvirksomheten i KLP-konsernet og andre kunder gjennom KLP-fondene. KLP Kapitalforvaltning AS er et fondsforvaltningsselskap med konsesjon fra Finanstilsynet til å forvalte verdipapirfond og alternative investeringsfond, samt å yte investeringstjenesten aktiv forvaltning og tilknyttede tjenester.

Selskapet forvaltet ved utgangen av året ca 370 milliarder kroner for morselskapet og eksterne kunder. Dette er en økning på 84 milliarder kroner fra 2013. Hoveddelen av midlene er forvaltet på vegne av Kommunal Landspensjonskasse og datterselskaper i KLP-konsernet.

I forvaltningen av KLP-fondene legger vi stor vekt på å ha en effektiv organisering av virksomheten, for å kunne tilby kundene så kostnadseffektive forvaltningsprodukter som mulig. Frem til nå har verdipapirforvaltningen i KLP-konsernet vært utført gjennom to aksjeselskaper: KLP Fondsforvaltning og KLP Kapitalforvaltning.

Lov om forvaltning av alternative investeringsfond – gjør det nå mulig å fusjonere de to selskapene og videreføre virksomheten uten vesentlige endringer. En slik fusjon vil redusere en del doble prosesser, og gi mulighet for å benytte frigjorte ressurser til å videreutvikle kjernevirksomheten som er forvaltning, risikostyring og kundeoppfølging. KLP Fondsforvaltning AS vil fortsette som selskap (mens KLP Kapitalforvaltning AS vil avvikles), men samtidig vil KLP Fondsforvaltning AS endre navn til KLP Kapitalforvaltning AS. Dette gjøres fordi navnet KLP Kapitalforvaltning AS er mest dekkende for den samlede virksomheten til det fusjonerte selskapet.

Forvaltning

KLP Kapitalforvaltning er ett av Norges største forvaltningsselskaper. I KLP Kapitalforvaltning er forvaltningsvirksomheten organisert i de tre områdene indeksnær forvaltning, aktiv forvaltning og institusjonell egenkapital, alle med ulik tilnærming til sin investeringsvirksomhet.

Indeksnær forvaltning har som formål å gi en kostnadseffektiv markedseksposering i aksje- og obligasjonsmarkedet. Målsettingen er å gi en avkastning likest mulig markedet. KLP har derfor utviklet metoder og prosesser som gjør det mulig å drive indeksnær forvaltning til meget lave kostnader.

Aktiv forvaltning har som oppgave å forvalte spesialiserte verdipapirporteføljer hvor hensikten er å velge enkeltpapirer eller bransjer som har en bedre utvikling enn gjennomsnittet i markedet – for på den måten å skape en meravkastning. Innen dette området forvaltes tradisjonelle aksje- og obligasjonsporteføljer, samt spesialfond.

Innen institusjonell egenkapital investeres det i fond med ikke-børsnoterte selskaper som er i en oppstartsfasen eller omstrukturingsprosess. Fondene har en levetid på åtte til ti år med en investeringsperiode på fire til fem år.

Fond

KLP Kapitalforvaltning forvaltet ved utgangen av året 33 fond, fordelt på to kombinasjonsfond, ti rentefond, tre aktive aksjefond, seksten indeksnære aksjefond og to spesialfond.

Forvaltning på vegne av kunder utenfor KLP-konsernet vokste i løpet av året med 28 prosent.

36 milliarder kroner forvaltes på vegne av eksterne investorer og personkunder ved utgangen av 2014. Totalt er det ca. 38 000 andelseiere i fondene. De institusjonelle kundene er klart største gruppering målt etter forvaltningskapital. Kundene betjenes direkte eller via samarbeidspartnere.

Ansvarlige investeringer

KLP er en ansvarlig samfunnsaktør som ønsker å bidra til langsiktig verdiskaping og bærekraftig utvikling. Gjennom sitt medlemskap i FN Global Compact har selskapet forpliktet seg til å ta hensyn til menneskerettigheter, arbeidsrettigheter, miljø og antikorrupsjon i hele sin virksomhet.

Siden 2002 har KLP hatt en ansvarlig investeringsstrategi. Åpenhet har alltid vært grunnleggende for dette arbeidet. Hvert halvår offentliggjør KLP hvilke selskaper som utelukkes fra selskapets investeringer og på hvilket grunnlag. I tillegg fører KLP dialog med selskaper og ekskluderer selskaper som bryter med våre etiske retningslinjer.

«KLP Kapitalforvaltning er ett av Norges største forvaltningsselskaper. Stabilt gode resultater fra indeksforvaltningen og økt interesse fra eksterne kunder gir grunnlag for videre vekst i kapital til forvaltning»

HÅVARD GULBRANDSEN ADM. DIREKTØR I KLP KAPITALFORVALTNING AS

I 2014 har selskapet aktivt fulgt opp 109 selskaper med bakgrunn i den etablerte ansvarlige investeringsstrategi. Totalt var 99 selskaper ekskludert fra KLPs investeringer ved utgangen av 2014 på grunn av brudd med retningslinjene for ansvarlige investeringer. I desember vedtok selskapet å styrke arbeidet for klima gjennom investeringene og vedtok å øke investeringene i fornybar energi, samt å utelukke kullselskaper fra investeringene. I løpet av året ble ett selskap inkludert i investeringsuniverset igjen.

KLP utøver sitt eierskap ved å stemme på generalforsamlinger. KLPs stemmerett ble utøvd på 106 generalforsamlinger i Norge og på 2 492 generalforsamlinger i utenlandske selskaper. Dette tilsvarer ca 93 og 82 prosent av generalforsamlingene KLP har hatt stemmerett på i løpet av året. Hva vi har stemt og begrunnelser for dette er publisert på hjemmesiden.

KLP har signert FNs prinsipper for ansvarlige investeringer. KLP er blant de ledende investorer når det gjelder etterlevelse av prinsippene og arbeider aktivt for å fremme initiativet.

KLP er norsk partner i prosjektet Carbon Disclosure Project (CDP). Dette er et prosjekt der mange av verdens største institusjonelle investorer har gått sammen for å påvirke

selskaper til å rapportere om deres klimapåvirkning.

Resultater

Kapitalforvaltningsvirksomheten oppnådde et resultat på 41,9 millioner kroner i 2014.

For dagene som kommer ...

Markedsutsiktene for selskapet vurderes som gode. Det vil over tid være en betydelig vekst i KLP-konsernets forvaltningskapital, der hovedtyngden forventes investert i produkter levert av KLP Kapitalforvaltning. Stabilt gode resultater fra indeksforvaltningen og økt interesse fra eksterne kunder gir grunnlag for videre vekst i kapital til forvaltning. Gode forvaltningsresultater fra selskapets meravkastningsstrategier gir økt sannsynlighet for at også aktivt forvaltede fond vil bli etterspurt både av interne og eksterne kunder.

Det er vanskelig å bedømme de finansielle markedenes utvikling. Året 2014 avsluttet med en halvering av oljeprisen og en svekket krone. Globalt er bildet mer sammensatt. USA og Storbritannia er i ferd med å legge nedgangen bak seg, mens mange land i Eurosonen står i stampe. Det er usikkert hvordan dette vil prege utviklingen i kapitalmarkedene fremover.

41,9

millioner kroner. Resultat i 2014.

Nøkkeltall Kapital- og fondsforvaltning

Milliarder kroner	2014	2013	2012	2011	2010
Samlet forvaltningskapital	371	287	252	216	196
Forvaltning konserneksterne kunder	36	28	21	14	14
Antall kunder KLP Fondsforvaltning	38 000	31 000	23 000	13 900	5 700

Eiendom

KLP Eiendom er en av Norges største eiendomsforvaltere med 1 554 000 kvadratmeter lokaler og 372 000 kvadratmeter festetomter til forvaltning, samt betydelige prosjekter under utvikling. Eiendomsmassen hadde pr 31.12.2014 en verdi på 45,7 milliarder kroner.

KLP Eiendom har virksomhet i Norge, Sverige, Danmark, Luxembourg og London. Eiendommene har god beliggenhet, høy bygningsmessig standard og effektiv arealutnyttelse.

All forvaltning og utvikling av KLPs eiendommer utføres gjennom det heleide datterselskapet KLP Eiendom AS.

Prisutviklingen på KLPs eiendomsinvesteringer har vært tilfredsstillende de senere år. Den gode stigningen av investeringsverdiene i 2012 og 2013 fortsatte gjennom 2014. Deler av porteføljen er lokalisert i andre land. Dette har medført en større oppskrivning av eiendomsverdiene målt i norske kroner, og en moderat oppskrivning når endringer på valutakontrakter hensyntas. Verdijustert virksomhetsavkastning var 7,2 prosent i 2014 (6,8 prosent i kollektivporteføljen). Eiendomsverdiene ble, uten hensyntagen til valutakontrakter, brutto oppskrevet med 1 540 millioner i 2014 (hvorav oppskrivningen i kollektivporteføljen utgjorde 1 353 millioner kroner).

Eiendomsverdiene er fastsatt dels på bakgrunn av vurderinger foretatt av uavhengige eksterne verdsettere som har vurdert en representativ andel av porteføljen, og dels

på interne modeller hvor erfaringer fra den eksterne verdsettelsesprosessen er hensyntatt.

KLP Eiendom hadde i 2014 inntekter på 2 381 millioner kroner. Kollektivporteføljens direkte eiendomsinvesteringer utgjorde ved årsskiftet 11,0 prosent av finansielle eiendeler i porteføljen.

KLP Eiendom foretok flere eiendomstransaksjoner i løpet av året. Selskapet overtok i løpet av 2014 følgende eiendommer: Schweigaardsgate 21 (Oslo), Schweigaardsgate 23 (Oslo), Østre Rosten 8 (Trondheim) og enkelte seksjoner i Tempeveien 22 (Trondheim). Netto investeringer utgjorde om lag 2,0 milliarder kroner i tillegg til investeringer i allerede eide bygg og utviklingsprosjekter.

Eiendomsfond

I tillegg til investeringer i eiendomsvirksomheten forvaltet av KLP Eiendom har kollektivporteføljen investert i internasjonale eiendomsfond forvaltet av velrenomerte forvaltere. Verdijustert avkastning på investeringene utgjorde om lag 19,2 prosent. Verdien på KLPs investeringer i slike fond utgjorde 493 millioner ved utgangen av 2014.

45,7

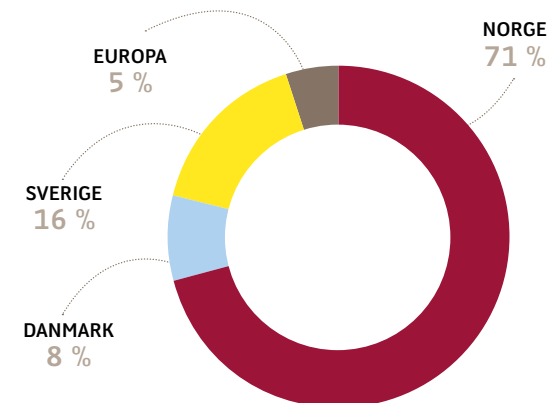
milliarder kroner var eiendomsmassens verdi
31.12.2014

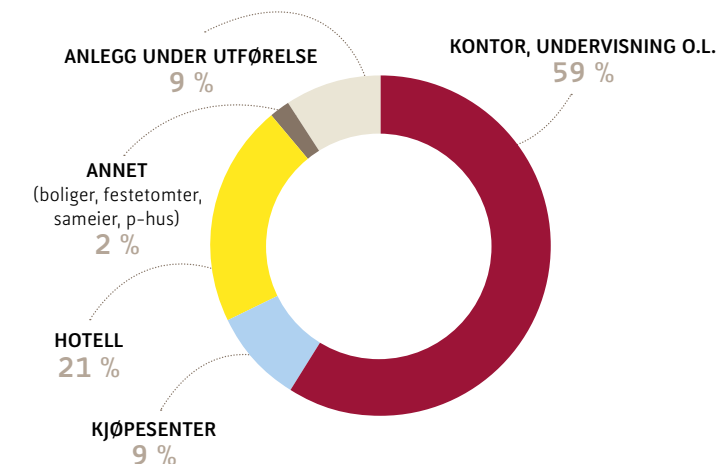
«Eiendomsvirksomheten hadde et spennende år i 2014 med blant annet åpning av Fornebu Senter og Paleet. Eiendomsmarkedet var preget av stor interesse for eiendom som investeringsobjekt, samtidig som fallende avkastningskrav og godt leienivå bidro til positiv verditviking på eiendomsporteføljen. Tillagt god direkte avkastning var eiendom også i 2014 en god bidragsyter til kollektivporteføljens avkastning»

GUNNAR GJØRTZ ADM.DIREKTØR I KLP EIENDOM AS

Geografisk fordeling etter verdi per 31.12.2014

Sektorfordeling etter verdi per 31.12.2014

Kollektivporteføljens investeringer i eiendomsfond utgjorde ved årsskiftet 0,1 prosent av finansielle eiendeler i porteføljen.

Samfunnsansvar

Hele KLP Eiendoms virksomhet i Norge, Sverige og Danmark er miljøsertifisert etter ISO 14001. KLP Eiendom har som mål å bygge miljøvennlige kontorbygg for fremtiden. Gjennom en aktiv miljøpolicy vil KLP Eiendom bidra med å redusere belastningen på miljø og klima, samt fremme nye adferdsmønstre, produkter, tjenester og tekniske løsninger som kan redusere miljøbelastningen og CO²-utslippene. Reell energireduksjon for virksomheten i Norge og Danmark var i 2014 på 3 GWh (for egendriftede bygg), samtidig som bygningsmassen økte. Tilsvarende målinger for virksomheten i Sverige vil være i gang fra 2015. I 2014 ble prosjektet Fornebu S ferdigstilt. Prosjektet har hatt svært høye miljøambisjoner, og oppnådde den høyeste BREEAM klassifiseringen. Fornebu S har som eneste kjøpesenter i verden BREEAM Outstanding sertifikat som et synlig bevis på byggets energi- og miljøkvaliteter. Pågå-

ende nye prosjekter har også stort miljøfokus og sertifiseres under BREEAM-NOR.

Resultater

Eiendomsinvesteringer og forvaltning foretas kun på vegne av selskapene i eget konsern og har derved primært bidratt til avkastning på investert kapital for kundene i livsforsikring. I sum ble virksomhetsavkastningen 7,3 prosent i 2014 (7,0 prosent i kollektivporteføljen).

For dagene som kommer ...

Med en stor prosjektportefølje, gode eiendommer og kompetente medarbeidere er KLP Eiendom godt rustet til å møte utfordringene både når det gjelder vekstambisjoner og god forvaltning av eksisterende eiendomsportefølje. Kollektivporteføljens direkte og indirekte eiendomsinvesteringer utgjorde ved årsskiftet 11,1 prosent av finansielle eiendeler i porteføljen. Strategien er å øke denne andelen.

Nøkkeltall Eiendom

	31.12.2014	31.12.2013	31.12.2012	31.12.2011	31.12.2010
Eiendomsverdi (milliarder kroner)	45,7	40,8	33,4	29,8	27,1
Økonomisk utleiegrad (prosent)	95,4	97,0	96,8	95,1	93,6
	2014	2013	2012	2011	2010
Verdijustert virksomhetsavkastning inkl eiendomsfond (prosent)	7,3	7,0	6,2	7,2	11,8

Bank og Kommunekreditt

KLP Banken AS er en nettbank med fokus på boliglån og innskudd. Utlånsvirksomheten mot offentlig sektor drives under merkenavnet KLP Kommunekreditt AS, som er nest største leverandør av langsiktige lån til denne sektoren i Norge.

KLP Banken ble lansert i personmarkedet i februar 2010. KLP Banken er i sin virksomhet og markedsføring spesielt innrettet mot medlemmer av pensjonsordninger forvaltet av KLP. Det innebærer at de skal oppleve at KLP Banken tilbyr denne gruppen de beste betingelser på sine produkter. KLP Banken er en nettbank med gode og enkle spare- og lånetilbud.

KLP Bankholding AS eies 100 prosent av KLP. KLP Banken AS er heleid datterselskap og har selv to heleide datterselskap, KLP Kommunekreditt AS og KLP Boligkreditt AS. KLP Boligkreditt ble opprettet i 2014.

Den samlede virksomheten i KLP Banken AS med datterselskapet KLP Kommunekreditt AS er inndelt i forretningsområdene personmarked (PM) og offentlig marked (OM). Virksomheten er landsdekkende og selskapenes hovedkontor ligger i Trondheim.

Personmarked

Også i 2014 har det vært flere rentejusteringer nedover på innskudd og boliglån på bakgrunn av det generelt fallende rentenivået. Utlåns- og innskuddsrenter er stort sett redusert med samme sats gjennom året, slik at margin mellom utlån og innskudd er opprettholdt i gjennomsnitt. I annet halvår 2014 har KLP Boligkreditt AS utstedt obligasjoner med fortrinnsrett (OMF) i en sikkerhetsmasse bestående av boliglån, for 1,8 milliarder kroner. Denne finansieringsmåten bidrar til å redusere bankens innlånskostnader. Bankens marginer er totalt sett forbedret i 2014.

KLP Banken tilbyr følgende produkter:

- Brukkonto
- Sparekonto for personer og bedrifter
- BSU
- Nettbank, også for mobiltelefon og nettbrett
- Debetkort
- Kredittkort
- Ordinære boliglån
- Flexilån
- Boliglån Ung
- Boligkreditt
- Lån til fritidsbolig
- Litt Extra (seniorlån)

Kundetilgangen er opprettholdt, og både innskudd- og utlånsvekst var høyere enn i noe tidligere år. Boliglånsveksten ble 1,2 milliarder kroner (10 prosent) og veksten i innskudd fra privatpersoner ble nærmere 1,4 milliarder (37 prosent). Boliglån på egen balanse utgjør 8,6 milliarder kroner ved utløpet av 2014. Boliglån forvaltet på vegne av KLP var 4,1 milliarder kroner. Banken har kjøpt boliglån for 2,0 milliarder kroner fra KLP i løpet av året.

Antall kunder øker fortsatt jevnt, og medlemsandelen var på 69 prosent ved utløpet av 2014. Kundeveksten i løpet av året var 5 800, hvorav 4 100 medlemmer. Banken har 33 100 aktive personkunder ved utgangen av 2014. I tillegg til innskudd fra personkunder har banken også et innskuddsprodukt for kommuner og bedrifter som benyttes i bankens finansiering. Innskudd fra personkunder utgjorde 5,1 milliarder kroner ved utløpet av 2014 og samlede innskudd 6,2 milliarder.

Konkurransen om bankkundene er tilspisset de siste årene. Banken må derfor opprettholde høy servicegrad, gode betingelser, gode selvbetjeningskanaler og en effektiv saksbehandling for å kunne ta markedsandeler. Prosessene skal støttes av velprøvde IT-løsninger. I 2014 er hele saksbehandlerløsningen i bank-systemet oppgradert. For å forbedre interne prosesser og rutiner er det også i 2014 gjennomført et LEAN-prosjekt som reduser svar-tider og øker kvaliteten på den informasjon som gis ved henvendelser til Kundesenteret. Årlige kundetilfredshetsundersøkelser (KTI) viser at KLP Banken har en høyere kundetilfredshet enn de fleste andre banker i Norge.

«Banken skal bidra ved å tilby konkurransedyktige, lønnsomme og enkle produkter rettet mot eierne og deres ansatte. Gode betingelser på banktjenester for KLPs medlemmer er et viktig bidrag til å bygge opp en bærekraftig markedsposisjon for banken.»

LEIF MAGNE ANDERSEN ADM.DIREKTØR I KLP BANKEN AS

KLPs låntagere er gjennomgående pålitelige og solide. Misligholdet innenfor boliglån er meget lavt med 0,4 prosent av alle utestående lån ved utløpet av 2014. Det er bokført en tapsavsetning på 0,6 millioner kroner i 2014. Porteføljen er pantekret innenfor forsiktige verddivurderinger, hovedsakelig innenfor 60 prosent av låneverdi, og låntageres betalingsevne inngår også i kredittvurderingen.

Offentlig marked

For offentlig marked (OM) er hovedoppgaven å tilby langsiktig finansiering av offentlig sektor til best mulig betingelser basert på utlånfinansiering fra KLP Kommunekreditt AS eller KLP. Det ble utbetalt nye offentlige lån for 9,1 milliarder kroner i 2014, fordelt på 0,9 milliard kroner fra KLP Kommunekreditt AS og 8,2 milliarder kroner finansiert av KLP. Dette er det høyeste totale utbetalingstallet siden KLP overtok Kommunekreditt Norge i 2009 og viser at KLP samlet har en god posisjon i markedet. Egenfinansierte utlån fra KLP Kommunekreditt AS er redusert fra 16,6 til 15,9 milliarder kroner, som er en mindre reduksjon enn ventet. God avkastning på løpende lån har på tross av redusert balanse de siste årene gitt et avgjørende resultatbidrag til bankens overskudd. Volumet av offentlige lån forvaltet for KLP er økt fra 25,8 til 32,4 milliarder kroner. Offentlige lån er økt med 5,9 milliarder kroner gjennom året (14 prosent). Dette er høyere enn markedsveksten i samme periode. Av utlånsvolumet var 77 prosent til KLPs eiere.

Markedsføringen av lån til kommuner, fylkeskommuner og andre låntagere tilknyttet offentlig sektor skjer under merkenavnet KLP Kommunekreditt uavhengig av hvilket selskap i KLP som faktisk er långiver. Merkenavnet KLP Kommunekreditt har en god posisjon i markedet for offentlige utlån. Tilstedeværelsen i markedet bidrar til konkurranse og derved til at offentlig sektor får tilgang til langsiktig finansiering til lave kostnader.

KLP Kommunekreditts mål er å være en sentral finanspartner for offentlig sektor. Det har vært sterk vekst i den kommunale

opplåning de seneste år. KLP Kommunekreditt finansierer et bredt spekter av kommunenes behov fra skoler, barnehager og omsorgsboliger, til prosjekter i kommunenes klima- og energiplaner. I tillegg finansierer KLP en del av kommunenes infrastruktur. Det vil også fremover være store utbyggingsoppgaver og investeringsbehov i offentlig sektor selv om det er knyttet noe ny usikkerhet til den økonomiske utviklingen med lavere oljepris. Tidligere har vi imidlertid sett at i dårlige økonomiske tider stimulerer myndighetene til vekst i offentlig sektor. KLP Kommunekreditt vektlegger høy kompetanse i kommunefinansiering og rådgiving, kostnadseffektiv drift og konkurranse-dyktig finansiering.

Selskapet KLP Kommunekreditt AS har Aaa rating fra ratingbyrået Moody's og AAA rating fra ratingbyrået Fitch på sitt låneprogram for obligasjoner med fortrinnsrett (OMF). Med denne ratingen har KLP Kommunekreditt utstedt OMF i det norske verdipapirmarkedet og utestående lånebeløp ved årsslutt var 16,5 milliarder kroner.

Med store kommuner og større lån er nær 50 prosent av lånevolumet til Øst- og Sørlandet. Men ser vi på gjeld i forhold til kommunenes størrelse er KLP primært leverandør av finansiering til mindre og mellomstore kommuner. Større kommuner benytter også i økende grad verdipapirmarkedet.

Innskudd for bedriftskunder markedsføres av KLP Kommunekreditt og benyttes til finansiering av bankkonsernets virksomhet. Innskuddsvolumet var 1,2 milliarder kroner ved utløpet av 2014 og veksten i 2014 var 0,5 milliarder kroner (69 prosent).

KLP Kommunekreditt har god kundetilfredshet blant sine kommunekunder. Spesielt gir kundene god tilbakemelding på reaksjonsevne, personlig oppfølging og service. De gir også meget tydelig tilbakemelding på at av konkurransehensyn er det behov for KLP Kommunekreditt i markedet for kommunelån. ►

Samfunnsansvar

KLP Banken er en viktig samarbeidspartner for kommunene i deres arbeid med å bygge opp sine velferdstjenester.

I 2014 har KLP Banken lånefinansiert prosjekter over hele Norge, blant annet veier og annen infrastruktur, skoler, barnehager, svømmehaller, idrettsanlegg, omsorgsboliger, kulturhus, havneanlegg og kirkebygg.

Lånene fra KLP og KLP Kommunekreditt utgjør omtrent ti prosent av det totale markedet for kommunale investeringer. KLP plasserer dermed pensjonsmidlene på en måte som sikrer langsiktig, høy avkastning, og på samme tid løses kommunenes oppgaver ved å finansiere eksempelvis veier, idrettshaller og kulturhus.

Resultater

Bankvirksomheten oppnådde i 2014 et årsresultat før skatt på 28,7 millioner kroner, mot 87,0 millioner kroner i 2013. Resultat etter skatt ble 20,9 millioner kroner mot 75,0 millioner kroner året før. Resultatet for 2013 inkluderer en engangs erstatning på 50,0 millioner kroner som følge av et rettsforlik.

For dagene som kommer ...

KLP Banken skal bidra til KLPs orientering mot medlemmer ved å tilby produkter og tjenester til konkurransedyktige betingelser. Dette skal understøtte at virksomheter som har valgt KLP som pensjonsleverandør oppleves som attraktive arbeidsgivere.

Medlemmer av pensjonsordningene teller mer enn en halv million personer, slik at potensialet for videre vekst i denne målgruppen vurderes som betydelig.

Teknologiske løsninger og digitalisering skal generelt gjøre organisasjonen mer kundevennlig, effektiv og tilgjengelig for kundene. Ny teknologi skal utnyttes forretningsmessig for å kunne tilby kundene attraktive produkter og for å forbedre interne prosesser. Dette innebærer betydelige investeringskostnader, men vil på sikt bidra til at bankens vekst- og lønnsomhetsmål kan nås.

KLP Kommunekreditt vil både gjennom innlånte midler og pensjonsmidler forvaltet på vegne av KLP, bidra til at kreditt er tilgjengelig for offentlige investeringsformål. Selskapet KLP Kommunekreditt AS vil opprettholde sin lave risikoprofil og etablere nye lån for å gi en tilfredsstillende lønnsomhet over tid.

Nøkkeltall KLP Banken

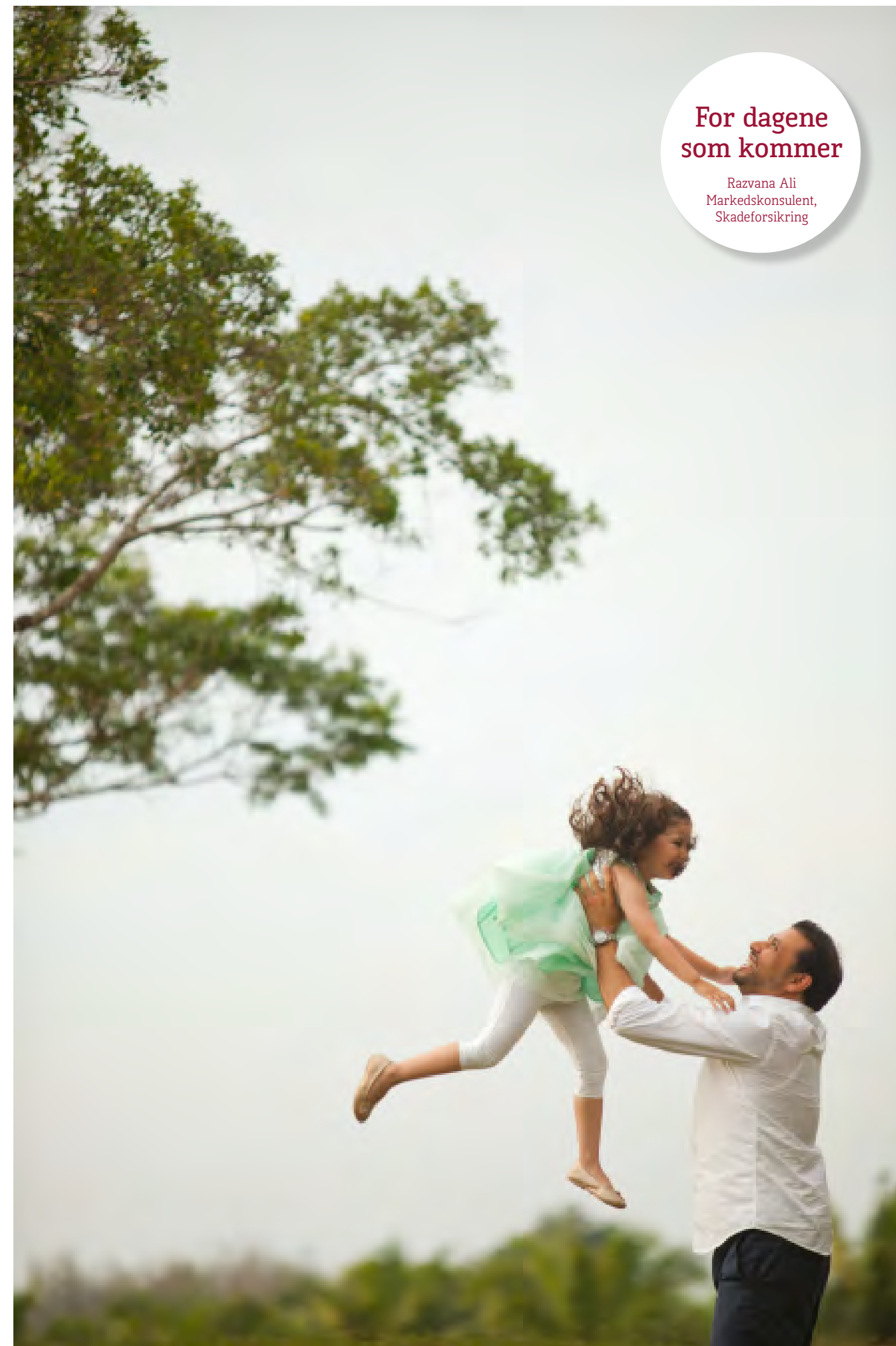
Milliarder kroner	2014	2013	2012	2011	2010
Nye utlån*	13,5	10,3	6,8	5,5	5,4
Utlån på egen balanse*	24,5	21,1	21,5	28,4	26,3
Utlån som forvaltes for KLP*	41,7	33,7	29,8	24,7	29,4

*Hovedstol eks. påløpte renter, over/under-kurser, overtrekk på innskudd, tap på lån og effekt av sikringsforretninger o.l.

Antall aktive kunder	33 104 (69 % medlemmer)	27 287 (67 % medlemmer)	22 665 (65 % medlemmer)	18 271 (63 % medlemmer)	12 965 (67 % medlemmer)
----------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------	----------------------------

For dagene som kommer

Razvana Ali
Markedskonsulent,
Skadeforsikring

KLPs visjon:
Den beste partner for dagene
som kommer.

Medarbeiderregnskap

KLP jobber målrettet med å få ned sykefravær, og scorer høyt på arbeidsmiljøundersøkelse.

Økt sykefravær fra forrige år

KLP har en målsetting om å ha sykefravær på under 4 prosent. Dette nådde KLP ikke i 2014, og selskapet har en økning fra 3,87 prosent i 2013 til 4,71 prosent i 2014. Av dette utgjør langtidsfraværet over 16 dager 3,09 prosent og korttidsfraværet under 16 dager 1,62 prosent. KLP samarbeider tett med både bedriftshelsetjeneste og NAV for å jobbe målrettet med å følge opp og forebygge sykefravær. Fraværet analyseres fortløpende og tiltak settes inn ved endringer både i korttidsfravær og lengre fravær. Tiltak utarbeides i samarbeid med lederne, den ansatte og HR, og følges opp systematisk. KLPs partner innen bedriftshelsetjenester tilbyr lege- og psykologtjenester, fysioterapi, ergoterapi samt enkelte spesialområder for å forebygge ryggplager og å få gravide til å stå lengst mulig i arbeid.

Høy arbeidsglede gir gode resultater

KLP har også i 2014 gjennomført en arbeidsmiljøundersøkelse som måler en rekke sentrale parametere som er drivere for arbeidsglede og lojalitet. Høy arbeidsglede bidrar til produktivitet og lønnsomhet og skaper en kultur som gjør at medarbeiderne trives og ønsker å fortsette å bidra til verdiskapningen i konsernet. Resultatene i KLP er svært gode, og ligger høyere enn i mange sammenlignbare virksomheter. KLP legger til grunn et perspektiv om at forbedringer skjer gjennom kontinuerlig arbeid og inkluderende prosesser. Samtlige avdelinger holder oppfølgingsmøter/workshops for å identifiserer de områdene hvor endringer og justeringer vil gi størst effekt og lager konkrete planer med omforente tiltak som skal følges tett gjennom 2015 frem til neste måling.

Lederutvikling - fra ord til handling

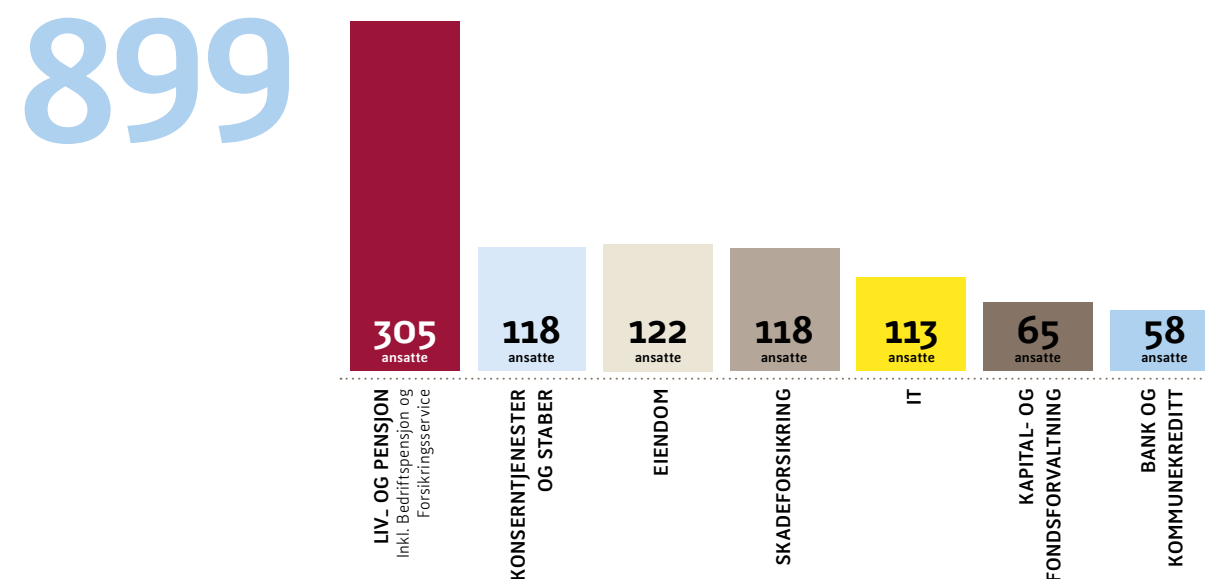
KLP har de siste årene opplevd betydelig vekst, inkludert utvidelse av virksomhet og nyetablering. Våre ledere møter økende krav til prestasjon, ressursutnyttelse og hyppige endringer. Et viktig mål for lederutvikling i KLP er å utvikle ledere med holdninger og kompetanse til å gjennomføre endringer samt videreutvikle medarbeidere, seg selv og KLPs forretning. Verdier og prinsipper for godt lederskap i KLP er nedtegnet i en nyetablert ledermodell, og i 2014 har vi jobbet med denne på ledersamlinger, i ledergrupper og individuelt. Framover blir det viktig å fortsette dette arbeidet for å bidra til at medarbeidere opplever høy arbeidsglede og mestring i hverdagen.

Medarbeiderundersøkelsen gir en årlig tilbakemelding på om effekter av lederutvikling over tid. Vi ser blant annet at medarbeidere scorer ledere høyere på «helstøpte ledere», det vil si en god kombinasjon fag og ledelse.

Kontinuerlig forbedring med kunden i sentrum

KLP skal til enhver tid levere produkter og tjenester som kundene er tilfredse med. Leveransen skal preges av effektivitet og kundefokus slik at våre administrasjonskostnader forblir lave og slik at mest mulig av verdiskapningen kommer kundene til gode. Dette er et arbeid som krever oppmerksomhet gjennom hele organisasjonen og som medarbeiderne som er tett på kundene må involveres i. Vi har i 2014 satt i gang flere prosjekter med metodikken Lean, som vil videreføres og utvides i 2015.

PERSONER ANSATT I KLP KONERNET 31.12.2014

Engasjert

Ingrid Eriksen
Kunde og Salgsleder, Liv

Årsberetning 2014

Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikrings-selskap (KLP) oppnådde i 2014 den største veksten i selskapets historie. 58 kommuner og fylkeskommuner samt 202 bedrifter overførte sine pensjoner til KLP. Total netto tilflytting utgjorde 28,7 milliarder kroner.

Ytterligere 15 kommuner flyttet til KLP pr 1. januar 2015, med foreløpig flyttebalanse på 10,1 milliarder kroner. Dette representerer samlet om lag 156 000 nye enkeltindivider.

Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikrings-selskap (KLP) er morselskap i KLP-konsernet. KLP er opprettet av og for offentlig sektor for å ivareta dette markedets behov for tjenestepensjons-ordninger. Hovedkontoret ligger i Oslo.

Et sterkt finansresultat med 6,9 prosent verdijustert avkastning og en bokført avkastning på 4,3 prosent i kollektivporteføljen, samt en avkastning på 7,3 prosent på selskapsporteføljen, gir rom for å overføre hele det gjenstående oppreserveringsbidraget fra selskapet til kunde kontraktene, bygge buffere, samt å tilbakeføre resultat til kundenes premiefond.

Resultat til forsikringskundene utgjør 7,0 milliarder kroner, hvorav 3,5 milliarder anvendes til å styrke tilleggsavsetningene, mens 3,4 milliarder kroner overføres til kundenes premiefond. Resultatet til selskapet utgjør 852 millioner kroner, etter overføring av 1 559 millioner kroner til kundenes tilleggsavsetninger. Dette utgjør siste del av selskapets andel av oppreserveringen for lengre levetid som ble fullført i 2013. Selskapsresultatet fordeles med 358 millioner kroner til risikoutjevningssfond, og 494 millioner kroner til annen egenkapital.

De nye kundene som flyttet til KLP var fullt reservert i henhold til kravene i K2013, og brakte med seg 1 242 millioner kroner i tilleggsavsetninger.

Med dette er tilleggsavsetningene styrket med 4,6 milliarder kroner, hvilket bekrefter at KLP har nådd sitt mål om å gjenoppta byggingen av tilleggsavsetninger i 2014. Totalt er bufferkapitalen i form av tilleggsavsetninger og kursreserver økt med 13,7 milliarder kroner gjennom 2014.

Konsernets resultat

Konsernets totalresultat utgjør 863 millioner kroner, mot 869 millioner kroner i 2013.

Egenkapitalen i konsernet har i løpet av året økt med 2 377 millioner kroner, til 17 644 millioner kroner. I tillegg til årets

resultat på 863 millioner kroner, er det netto innbetalt 1 514 millioner kroner i egenkapitaltilskudd i 2014.

Konsernets samlede forvaltningskapital økte med 91,6 milliarder kroner, til 490,9 milliarder kroner ved utgangen av 2014. Økningen skyldes i hovedsak veksten i pensjonskundernes fond som følge av ny pensjonsopptjening, tilflytting og gode resultater.

Morselskapets resultat

Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikrings-selskap har to roller: som det operative selskapet innenfor konsernets hovedaktivitet offentlig tjenestepensjon, og som konsernspiss og eier av de operative datterselskapene innenfor konsernets andre aktiviteter.

Kundene innenfor offentlig tjenestepensjon er eierne av det gjensidige selskapet. Det innebærer at all verdiskaping innenfor konsernet kommer kundene innenfor offentlig tjenestepensjon til gode. Det skjer både direkte ved tilbakeføring av overskudd, og indirekte ved å styrke selskapets egenkapital og soliditet. Regnskapsresultatene for året er preget av:

- God avkastning på aksje- og eiendomsinvesteringene
- Fallende rentenivå økte verdien på renteplasseringene, men reduserte løpende avkastning på nye plasseringer
- Økning i kursreserver
- Styrket uføretariff
- Kostnadseffektiv drift, hvor totale administrasjonskostnader igjen viser en nedgang fra året før
- God soliditet

Selskapsporteføljen, som i all hovedsak består av KLPs ansvarlige kapital, oppnådde en avkastning på 7,3 prosent i 2014.

Samlet bokført resultat tillagt andre resultatelementer, før fordeling mellom pensjonskunderne og selskapet, ble 7 810 millioner kroner i 2014 mot 11 260 millioner kroner i 2013. Nedgangen i bokført resultat må sees i sammenheng med økning i kursreguleringsfondet.

Millioner kroner	Resultat til kunder	Resultat til selskap	Sum 2014
Avkastningsresultat	5 051	8	5 059
Risikoresultat	349	352	701
Rentegarantipremie		601	601
Administrasjonsresultat		345	345
Netto inntekter fra selskapsportefølje		1 213	1 213
Overføring fra selskap til oppreserverte kunde kontrakter	1 559	- 1 559	
Skatt		88	88
Andre resultatelementer		-195	-195
SUM RESULTAT	6 959	852	7 810
Disponering av resultat			
Til tilleggs- og bufferavsetninger	3 568		3 568
Til premiefond	3 391		3 391
Til risikoutjevningssfond		358	358
Til egenkapitalfond		494	494
Sum disponert 2014	6 959	852	7 810
Sum disponert 2013	10 413	847	11 260

Risikoresultat

Risikoresultatet er et uttrykk for hvordan utviklingen av dødelighet og uførhet i forsikringsbestanden har vært i forhold til forventningene som er lagt til grunn ved den årlige premiefastsettelsen. Den lave tilgangen av nye uførepensjonister har også i 2014 gitt et solid positivt uførerisikoresultat. Risikoutviklingen for øvrig har fortsatt som forventet. Risikoresultatet utgjør 701 millioner kroner. Av dette er 352 millioner kroner avsatt til risikoutjevningssfond mens 349 millioner kroner er tilført kundenes premiefond.

Administrasjonsresultat

Administrasjonsresultatet viser et overskudd på 345 millioner kroner mot 156 millioner i 2013. 100 millioner kroner av forbedringen fra i fjor kan tilskrives positive engangseffekter for pensjoner til egne ansatte.

KLP har stordriftsfordeler som følge av sin høye markedsandel innen offentlig tjenestepensjon, og kan dermed opprettholde god service til meget konkurransedyktig pris. Selskapet har en klar ambisjon om å videre effektivisere driften gjennom å automatisere og forenkle saksbehandlingen på pensjon de neste fem år. Dette er et investeringsprogram som anslås til ca. 200 millioner kroner, og som forventes å gi besparing på 100 årverk mot 2020.

Avkastningsresultat

2014 var et godt år i finansmarkedene. KLP kan derfor vise til sterke avkastningsresultater. Finansinntektene fra kundeporteføljene oversteg med god margin den garanterte avkastningen på 3 prosent. Etter at kursreguleringsfondet ble tilført 9,1 mil-

liarder kroner mot 1,1 milliarder kroner året før, ble bokført avkastning 4,3 prosent og avkastningsresultatet 5,1 milliarder kroner.

Disponering av resultatet

KLP fullførte oppreserveringen for langt liv i henhold til K2013-tariffen innenfor regnskapsåret 2013, hovedsakelig ved anvendelse av avkastningsoverskuddet på kundemidlene. Idet selskapet er pålagt å dekke minst 20 prosent av oppreserveringen, har KLP har fulgt dette opp i 2014 ved å overføre hele den resterende andelen på 1 559 millioner kroner fra selskapsresultatet til kundenes tilleggsavsetninger. Når dette er gjort har selskapet gjenfunnet handlefrihet overfor fremtidig resultatdisponering.

God finansavkastning har bidratt til at kursreguleringsfondet gjennom året viste en vekst på 9 110 millioner kroner, som gir et betydelig bidrag til styrking av selskapets finansielle buffere, selv om det tas hensyn til at en del av kursgevinstene ligger i renteporteføljer og kan ha en kortsiktig karakter. Avkastningsresultatet til kundene utgjør 5 051 millioner kroner. Etter tilførsel av 349 millioner kroner fra risikoresultatet, og 1 559 millioner kroner fra selskapets resultat, ble kunderesultatet 6 959 millioner kroner. Dette er anvendt til styrking av kundenes tilleggs- og bufferavsetninger med 3 568 millioner kroner, mens 3 391 millioner kroner overføres til kundenes premiefond.

Årsresultat til selskapet, når alle resultatelementer er tatt med, utgjør 852 millioner kroner og disponeres med 358 millioner kroner til risikoutjevningssfond og 494 millioner kroner til annen opptjent egenkapital.

Solide buffere og handlefrihet til å bygge de ønskede buffere, gir grunnlag for å oppnå god avkastning også fremover til tross for det lave rentenivået. Det muliggjør en investeringsstrategi med et langsiktig perspektiv med sikte på stabilitet og forutsigbarhet. Styret er tilfreds med at årets resultat gir rom for å prioritere nødvendig styrking av den finansielle bufferkapital gjennom bygging av tilleggsavsetninger og kursreserver, slik at de nå dekker rundt 3,6 års garantert rente. Samtidig har det vært rom for å tilføre kundene resultat over premiefondet.

Styret i KLP anser at resultatregnskapet og balansen for 2014 med noter, kontantstrømoppstilling og oppstilling over endringer i egenkapital, gir en fyllestgjørende informasjon om driften gjennom året og den økonomiske stillingen ved utgangen av året. Regnskapet er utarbeidet i samsvar med forutsetningen om fortsatt drift, og risikoen ved selskapets virksomhet er under betryggende kontroll. Selskapsregnskapet for KLP er avlagt etter årsregnskapsforskriften for livforsikringselskaper.

Styret mener at de nødvendige forutsetninger for fortsatt drift i selskapet er godt underbygget basert på soliditet, markedssituasjon og fremtidsutsiktene.

Konsernregnskapet er avlagt i samsvar med EU-godkjente internasjonale regnskapsstandarder (IFRS/IAS).

Virksomhetsområdene

Pensjon Offentlig tjenestepensjon

Pensjonsordninger innenfor offentlig sektor tilbys og administreres av konsernets morselskap, KLP. Av konsernets forvaltningskapital på 490,9 milliarder kroner, utgjør 389,9 milliarder kroner pensjonsmidler tilhørende denne kundegruppen.

Konkurransesituasjonen

KLPs konkurrenter har trukket seg ut av markedet for offentlig tjenestepensjon. Dette har resultert i at 58 kommuner valgte å flytte sine ordninger til KLP i løpet av 2014. Ytterligere 15 kommuner flyttet sine ordninger til KLP med virkning fra 01.01.2015. Det gjenstår to kommuner som er kunder hos én av våre tidligere hovedkonkurrenter, disse vurderer pensjonskasseløsninger opp mot KLP.

Meget god soliditet, gode resultater over tid, høy kundetilfredshet og konkurransedyktige premier har bidratt til KLPs sterke posisjon i markedet for offentlig tjenestepensjon. KLP har siden 1974 praktisert gjennomsnittspremier for sine forsikringsordninger slik at premiene er kjønns- og aldersnøytrale, og ikke påvirket av kjønns- og alderssammensetningen i den enkelte kommune. Derfor får kunder som ønsker å flytte til selskapet tilbud med samme premienivå som de eksisterende kunder i ordningene. Rentegarantipremien er imidlertid ikke omfattet av premieutjevningen, men beregnes individuelt på basis av de finansielle buffere hos de enkelte forsikringstakere – dette

gjelder både gamle og nye kunder. Videre kreves det av nye kunder at de har fulle reserver 01.01.2014 i henhold til ny tariff (K2013).

Alternativet for kunder som ikke ønsker forsikret ordning i KLP er å opprette egen pensjonskasse. KLP tilbyr, gjennom datterselskapet KLP Forsikringservice AS, administrasjon av pensjonskasser.

Drift og forvaltning

For å imøtekomme kundenes ønske om å få gjennomført flytteprosessen til KLP raskt, åpnet styret, i overenstemmelse med tariffpartenes ønske, helt ekstraordinært for tilflytting både 1. januar og 1. juli. Gjennom 2014 flyttet 58 kommuner og 199 bedrifter til KLP med til sammen 30,2 milliarder kroner i premiereserve. Det ble mottatt totalt 150 000 nye medlemmer. En tilflytting i et slikt omfang er utfordrende. Avhengig av kvaliteten på mottatte data er det et stort spenn på de utfordringer som følger med en slik tilflytting. KLP hadde gjennom prosessen i 2013 trukket erfaringer og tilpasset systemer og rutiner. Dette, i kombinasjon med en stor innsats fra flyttestaben, gjorde at selskapet kunne gjennomføre en god og kvalitetssikret tilflytting i 2014.

Selv om den ekstraordinære veksten grunnet tilflytting er gjennomført i januar 2015, forventes den sterke organiske veksten å vedvare. Gjennom 2014 var veksten i premiereserven 25,6 milliarder kroner i tillegg til effekten av tilflytting. Dette er en følge av den sterke veksten i sysselsettingen i kommunal sektor gjennom de senere tiår, som igjen vil føre til en økning i årskullene som tar ut pensjon fremover. Åjouritet og kvalitet i saksbehandlingen på pensjon er en av KLPs viktigste oppgaver, og det legges ned betydelig innsats, blant annet gjennom systemutvikling, for å effektivisere saksbehandlingen på en måte som opprettholder KLPs gode leveransekvallitet også i fremtiden.

For å få et bedre grunnlag for å vurdere egen innsats, er det viktig å vurdere sentrale nøkkeltall for driften opp mot konkurranter. De endrede markedsvilkår gjør at KLP også må tenke nytt når det gjelder hvem man skal sammenligne seg med.

Når det gjelder finansavkastning står KLPs mål om langsiktig, konkurransedyktig avkastning fast. Dette måles relativt mot oppnådd avkastning av andre markedsaktører som har lignende rammebetingelser for sin forvaltning.

Blant kommunale pensjonskasser er det stor spredning i størrelse, kapitalisering fra eierne, risikoprofil og investeringsvalg. Dette gir en relativt stor spredning i resultatene kassene imellom, avhengig av soliditet og investeringsvalg.

KLP har en målsetting om å komme ned på en kostnadsprosent på 0,25 av premiereserven innen 2016. Dette nivået er oppnådd i 2015, og den fornyede målsettingen er å komme ned på 0,22 prosent innen 2017. Kontinuerlig fokus på lave kostnader

er viktig både i forhold til å opprettholde konkurransekraft og effektiv drift.

God service og kundebehandling er grunnfjellet i KLPs markedsposisjon. I tillegg til 125 000 nye pensjonssaker mottok KLP i løpet av 2014 174 000 kundehenvendelser pr telefon, 56 000 pr e-post og 6 550 pr brev. 8 700 kunder fikk personlig veiledning, en tjeneste som er inkludert i KLPs totaltilbud og som ikke prises separat.

Det gjennomføres separate kundetilfredsundersøkelser hos KLPs kundegrupper.

Offentlig Bedrift: våre kunder innenfor våre hovedprodukter innenfor forsikring: kommuner, helseforetak og bedrifter, viste en kundetilfredshet (KTI) mellom 81 (helseforetak) og 75 (bedrifter). Spesielt hyggelig er det at nye kommunekunder på of-

fentlig tjenestepensjon viste en KTI på 80. Dette gjelder kunder som ikke nødvendigvis ønsket å bytte leverandør, men hvor tidligere leverandør ikke lenger ønsket å levere tjenesten. KLP Banken hadde en KTI på 65, mot 66 året før, et resultat som fortsatt er under konsernets målsetting på 75.

Personmarkedet: de grupper hvor KLP-konsernet gjennom sine datterselskap tilbyr bank-, spare- og forsikringstjenester til medlemmene i de offentlige pensjonsordningene. I fjerde kvartal 2014 ble det gjennomført en kundetilfredshetsundersøkelse blant disse kundene. KLP Fondsforvaltning AS så vel som KLP Skadeforsikring AS kunne notere en KTI på 77, KLP Banken AS på 74 og KLP Bedriftspensjon AS hadde en KTI på 75.

Investeringene i kollektivporteføljen er fordelt mellom de ulike kategorier finansielle eiendeler slik det fremgår av tabellen under:

Milliarder kroner	Allokering 31.12.2014 ¹⁾	Avkastning 2014 (prosent)	Allokering 31.12.2013
Aksjer	77,2	13,0	52,4
Omløpsobligasjoner	80,9	8,4	64,7
Likviditet/pengemarked	33,1	2,4	31,3
Anlegg/HTF-obligasjoner	104,5	4,7	89,0
Utlån	41,1	3,2	33,8
Eiendom	42,0	6,9	38,7
Sum	378,8		309,9

¹⁾ Tallene som er oppgitt i tabellen viser nettoeksponering, mens de offisielle balansetall fra regnskapet er presentert brutto. Derfor vil det kunne oppstå avvik mellom tallene i denne tabellen og regnskapet.

Gruppeliv

Produktet gruppeliv er forankret i tariffavtalene mellom arbeidstakerne og arbeidsgiverne hos KLPs hovedkunder. Ved årets slutt var 146 000 personer forsikret i ordningen. Gruppelivsproduktet oppnådde et resultat på 3,6 millioner kroner i 2014, en reduksjon på 13,5 millioner kroner fra 2013. Produktet gruppeliv er fra 2015 overført til KLP Skadeforsikring AS, motivert i et ønske om bedre og mer effektiv kundebehandling, idet kundegruppen stort sett også er kunder av andre skadeprodukter.

Privat tjenestepensjon

KLP tilbyr private tjenestepensjoner, herunder forvaltning av pensjonskapitalbevis gjennom KLP Bedriftspensjon AS. Selskapet oppnådde gode resultater for sine pensjonskunder i 2014. Virksomheten er i vekst, og kan vise til god kundetilgang og økt forvaltningskapital. KLP Bedriftspensjon AS inngikk avtale

med 207 nye kunder på innskuddspensjon i 2014, hvorav 13 prosent utgjør tilflyttinger fra andre livsforsikringselskaper. Det var 18 kunder som flyttet fra KLP Bedriftspensjon AS.

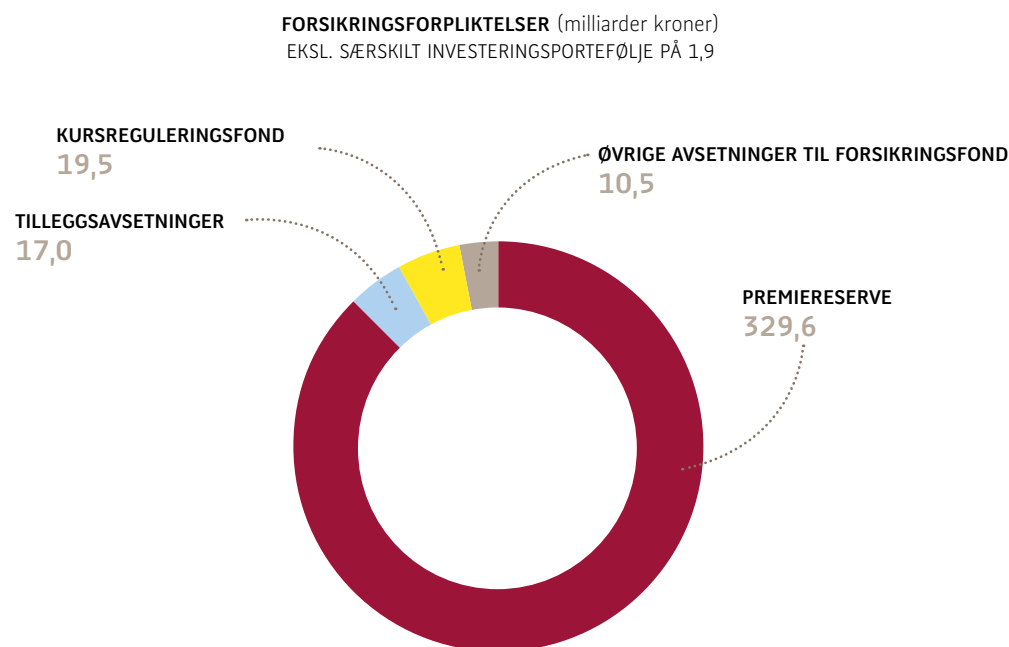
Siden 2013 har ikke selskapet gitt tilbud på foretakspensjonsordninger.

Markedet for privat tjenestepensjon preges av sterk konkurranse, spesielt i segmentet for større bedrifter/virksomheter. Selskapets produkter er konkurransedyktige og kundetilveksten er tilfredsstillende.

Resultat

Selskapet oppnådde et resultat før skatt og andre resultatposter på minus 24,7 millioner kroner (- 22,9). Konsernet tilførte 25 millioner kroner i egenkapital i 2014 i tråd med den etablerte strategi om å oppkapitalisere selskapet i en vekstfase.

¹⁾ Tall i parentes referer til tall fra 2013.

Oppreservering til nytt beregningsgrunnlag K2013

KLP Bedriftspensjon har søkt Finanstilsynet om å benytte styv år fra 01.01.2014 på oppreservering til nytt beregningsgrunnlag K2013. Ved omregning til nytt beregningsgrunnlag K2013 per 01.01.2014 var det totale reservekravet for oppreservering lik 90 millioner kroner. Det er avsatt 55 millioner kroner til oppreservering per 31.12.2014 (35 millioner kroner per 31.12.2013). KLP Bedriftspensjon AS må dekke minimum 20 prosent (18 millioner kroner) av det totale oppreserveringsbehovet. Det er avsatt 4,0 millioner kroner fra egenkapitalen per 31.12.2014 til oppreservering.

Skadeforsikring

KLP Skadeforsikring AS er en betydelig leverandør av skadeforsikring til kommuner og fylkeskommuner. Videre har selskapet et større antall kunder innen kommunale foretak og bedrifter i beslektede sektorer, i tillegg til en voksende portefølje av personmarkedskunder.

Resultat

KLP Skadeforsikring AS hadde et resultat før skatt og andre resultatkomponenter på 304,2 millioner kroner for året (189,9). Oppløste reserver knyttet til tidligere forsikringsårganger hadde en positiv resultatteffekt på 148,1 millioner kroner. Finansavkastningen var tilfredsstillende, 6,5 prosent for året.

Det generelle skadeprosentbildet er positivt, og selskapets totale skadeprosent var 68,8 for året. Ser man bort fra reservejusteringer av skader inntruffet før 2014, var skadeprosenten 86,4, hvorav skadeprosenten for det Offentlig/Bedriftsmarkedet var 88,9 prosent og Personmarkedet 80,6 prosent.

Bank

KLPs bankvirksomhet utføres av underkonsernet KLP Bankholding gjennom selskapene KLP Banken AS, KLP Kommunekreditt AS og KLP Boligkreditt AS. KLP Bankkonsernets formål er finansiering og forvaltning av boliglån og lån til kommuner, fylkeskommuner og selskaper som utfører offentlige oppgaver.

I tillegg forvalter KLP Banken betydelige utlånsporteføljer for livselskapets kollektivportefølje, og står for administrasjon av særskilte låneporteføljer på vegne av morselskapet.

KLP Banken tilbyr utlån og innskuddsprodukter som er tilpasset målgruppen i offentlig sektor og personer tilknyttet KLPs forsikringsordninger. Konsernets samlede utlånsvirksomhet omfatter ved utgangen av 2014 til sammen 67 milliarder kroner. Av dette var 24,9 milliarder kroner finansiert av bankkonsernet, det resterende av Kommunal Landspensjonskasse. Utlånene var fordelt med 12,6 milliarder kroner i boliglån til privatpersoner og 54,3 milliarder kroner i offentlige lån.

Utlån til personmarkedet

Banken forvalter boliglån på egen balanse og gjennom KLP Boligkreditt AS i tillegg til forvaltede boliglån for morselskapet Kommunal Landspensjonskasse. Boliglånsporteføljen hadde en god utvikling også i 2014.

Utlån til offentlig sektor

KLP-konsernets utlånsvirksomhet mot offentlig sektor drives av KLP Banken AS, med datterselskapet KLP Kommunekreditt AS, under merkenavnet «KLP Kommunekreditt». KLP Kommunekreditt AS er en viktig nasjonal aktør innen sitt virkeområde. KLP Banken forvalter også utlån til offentlig sektor på vegne av Kommunal Landspensjonskasse.

Resultat

Resultatet i KLP Banken-konsernet ble 28,7 millioner kroner før skatt og andre resultatkomponenter. Tilsvarende tall for 2013 var 87,0 millioner kroner, som inkluderte 50 millioner kroner knyttet til en engangsinntekt som følge av et rettslig forlik.

Kapitalforvaltning

Styret i KLP fastsetter overordnede mål for kapitalforvaltningen, herunder måltall for risikovilje, og overvåker aktiviteten gjennom året. Den løpende oppfølging er delegert til sentrale staber i KLP, gjennom konsernsjef som har ansvaret for den løpende aktivaallokering og risikostyring samt rapportering og overvåking. Innenfor dette rammeverk gis det forvaltningsmandater til de enkelte datterselskaper som har den utøvende funksjon innenfor kapitalforvaltningen. Mandatene gir overordnede mål for investeringsstrategi, sammensetning og risikotaking. KLP Kapitalforvaltning AS utøver selskapets investeringer innenfor verdipapirområdet. KLP Eiendom AS forestår investeringer i, og forvaltning av KLP konsernets eiendomsmasse. KLP Banken forvalter og administrerer direkte utlån på KLPs balanse.

Verdipapirforvaltning

I fjerde kvartal 2014 ble det vedtatt fusjon mellom KLP Kapitalforvaltning AS og KLP Fondsforvaltning AS. Den nylig vedtatte lov om forvaltning av alternative investeringsfond åpner for at selskapenes investeringstjenester kan utføres gjennom ett selskap, noe som gjør det mulig å effektivisere virksomheten ved en sammenslåing. Finanstilsynet godkjente fusjonen 19.12.2014 og fusjonen trådte formelt i kraft 12.01.2015. Det sammenslåtte selskapet drives videre under navnet KLP Kapitalforvaltning AS.

De fusjonerte selskapene utgjør konsernets forvaltningsmiljø innenfor verdipapir- og fondsforvaltning. Totalt ble det forvaltet 371 milliarder kroner ved utgangen av 2014. Hoveddelen av midlene er forvaltet på vegne av Kommunal Landspensjonskasse og datterselskapene i KLP-konsernet. Forvaltningen økte med 84 milliarder kroner fra 2013. Netto nytegning i KLPs verdipapirfond fra eksterne investorer og personkunder utgjorde 3,8 milliarder kroner i 2014. Forvaltningsmandatene vinnes i konkurranse med både norske og utenlandske forvaltningsmiljøer.

KLP Kapitalforvaltning AS oppnådde et årsresultat før skatt på 38,9 millioner kroner og KLP Fondsforvaltning AS oppnådde et årsresultat før skatt på 17,4 millioner kroner for 2014.

Eiendomsforvaltning

All forvaltning og utvikling av KLP-konsernets eiendommer utføres gjennom det heleide datterselskapet KLP Eiendom AS. Selskapet er en av Skandinavias største eiendomsaktører, og har virksomhet i Norge, Sverige, Danmark, Luxembourg og Storbritannia. KLP-konsernets eiendommer har god beliggenhet, høy bygningsmessig standard, og effektiv arealutnyttelse. Eiendomsselskapet vektlegger energisparing og miljø,

og er miljøsertifisert etter ISO 14001 i Norge, Sverige og Danmark.

En milepæl gjennom året var åpningen av Fornebu S, et kjøpesenter som er bygget til høyeste miljømessige standard.

Markedsutvikling

Eiendomsmarkedet har hatt en positiv utvikling gjennom 2014 som er reflektert i en nedjustering av det generelle avkastningskravet, spesielt i Osloområdet. Denne utviklingen synes opprettholdt gjennom fjerde kvartal, men på grunn av den åpenbare usikkerheten om utviklingen i norsk økonomi som fremkom etter oljeprisfallet i fjerde kvartal, har styret valgt ikke å justere det generelle avkastningskravet i desember, mens det er gjort noen individuelle vurderinger.

Resultat

Eiendomsforvaltning drives kun på vegne av selskapene i eget konsern, og har derved primært bidratt til avkastning på investert kapital for kundene i livsforsikring. Virksomhetsavkastningen fra eiendom ble 7,3 prosent i 2014.

Rådgivning og tjenester

KLP Forsikringservice AS tilbyr forsikringsrelaterte tjenester til kommunale og fylkeskommunale pensjonskasser. Disse tjenestene baserer seg på kompetanse og systemer som er utviklet for pensjonsvirksomheten i KLP. Selskapet er den største leverandør av aktuærtjenester til kommunale pensjonskasser.

KLP Kapitalforvaltning tilbyr rådgivning og forvaltningstjenester, som også er bygget på den kompetanse og de systemer som er utviklet for KLPs eget bruk.

KLP har utviklet et nytt konsept for leveranse av et bredt spekter av tjenester til kommunale pensjonskasser. Med dette som utgangspunkt ønsker KLP å gi et godt tilbud til kommuner som velger egen kasseløsning, tilpasset deres spesielle ønsker og behov, både innenfor kapitalforvaltning og betjening av egne medlemmer.

Finansiell soliditet og kapitalforhold

KLPs sterke vekst, det lave rentenivået, påbudt bruk av egenkapital til oppreservering, skjerpede regulatoriske kapitalkrav fra 2016 ved innføring av Solvens II og planlagt tilbakebetaling av ansvarlig lån i 2016 og 2017, bidrar til at KLP vil styrke sin ansvarlige kapital gjennom opptak av ansvarlig lån. Låneopptaket forventes gjennomført i løpet av første halvår i 2015.

KLP har meget tilfredsstillende likviditet, med en betydelig beholdning av likvide verdipapirer som kan realiseres på kort sikt. Kontantstrømsoppstillingen viser at KLP hadde netto utbetalinger på operasjonelle aktiviteter med 1 276 millioner kroner i 2014. Inkluderes kontantstrømmer fra investerings- og finansieringsaktiviteter, utgjør netto kontantstrømmer innbetalinger med 92 millioner kroner. Netto kontantstrømmer fra operasjo-

nelle aktiviteter inneholder premieinnbetalinger til dekning av forpliktelser som forfaller flere år fram i tid. Det vises for øvrig til kontantstrømsoppstilling i årsregnskapet.

KLPs finansielle soliditet vurderes til A+ hos Fitch Ratings, A2 hos Moody's Investor Service og A- hos Standard & Poor's.

KLPs fondsobligasjonslån og ansvarlige lån er alle evigvarende, og tilfredsstillende overgangsordningene til Solvens II. Første renteendring, som også gir KLP anledning til å innfri lånene, kommer i 2016. Selskapet vil frem til renteendringene på de to ansvarlige lånene i henholdsvis 2016 og 2017, løpende vurdere markedsforhold og langsiktig behov for ansvarlig kapital.

Soliditetsutvikling

Ved inngangen til 2014 hadde KLP en solid buffer- og soliditetssituasjon. KLP var fullt reservert i henhold til K2013-tariffen ved ikrafttredelse 01.01.2014, hvilket har gitt et godt handlingsrom for videre soliditetsbygging gjennom året.

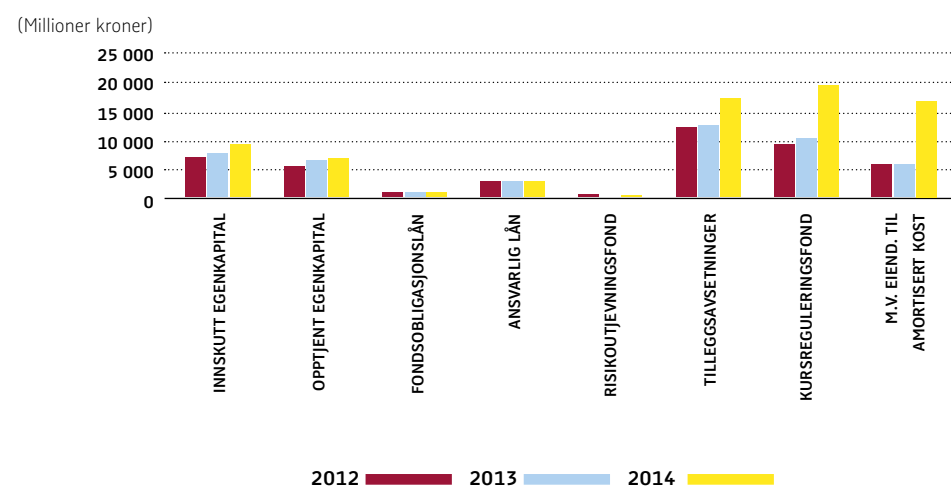
I løpet av 2014 er kursreguleringsfondet økt med 9 110 millioner kroner til 19 522 millioner kroner. Tilleggsavsetningene

økte med 4 608 millioner kroner til 17 103 millioner kroner. Til sammen utgjør kursreguleringsfondet og tilleggsavsetninger 36 535 millioner kroner, som tilsvarer 10,7 prosent av forsikringstekniske reserver. Den langsiktige målsetting er at summen av kursreserver og tilleggsavsetninger skal dekke tre års garanterte avkastning. Ved utgangen av 2014 er dekningsgraden 3,6 år.

Nye soliditetskrav, Solvens II, vil omfatte det totale risikobillettet for forsikringsvirksomhet ved at både investeringsrisikoen og forsikringsforpliktelsene måles dynamisk. De nye krav som fremkommer ved denne metoden blir strengere enn dagens kapitaldekningsregime. Foreløpige beregninger viser imidlertid at KLP innfrir de nye kravene på en tilfredsstillende måte, innenfor en langsiktig målsetting om en solvensmargin over 130 prosent.

KLPs soliditetskapital har økt fra 46,9 milliarder kroner til 73,9 milliarder kroner i løpet av 2014, og er etablert på et nivå som gir den nødvendige handlefrihet for å drive konkurransedyktig og god kapitalforvaltning.

SOLIDITETSKAPITAL		
Tall i milliarder kroner	2014	2013
Ansvarlig kapital bundet til kapitaldekningskrav	16,7	13,6
Ansvarlig kapital utover kapitaldekningskrav	3,2	4,1
Risikoutjevningfond	0,5	0,2
Tilleggsavsetninger	17,1	12,5
Kursreguleringsfond	19,5	10,4
Urealiserte verdier finansielle eiendeler til amortisert kost	16,8	5,8
Sum soliditetskapital	73,9	46,5

Samlet soliditetskapital utgjør 22,3 prosent av kundemidler med rentegaranti ved utgangen av 2014, mot 16,2 prosent ved forrige årsskifte.

Kapitaldekningen var ved årets slutt på 9,5 prosent. Kjernekapitaldekningen var 8,1 prosent. Solvensmargindekningen (Solvens I) var 228,1 prosent.

Soliditetsmålene ligger stort sett innenfor de målsettinger KLP har, og understreker KLPs sterke soliditet. Dog er det en ambisjon på sikt å styrke kjernekapitaldekningen. Den ekstraordinære veksten gjennom de siste par årene har til en viss grad bidratt til at noen nøkkeltall ligger under selskapets langsiktige forutsetninger.

Risiko

Kontroll og styring av risiko er en forutsetning for god verdiskaping og trygghet for pensjonsmidlene. Å identifisere, vurdere og styre risikofaktorene knyttet til både forsikrings- og finansforvaltning, er derfor en svært viktig del av KLPs virksomhet. Risikobildet vurderes både selskapsvis og samlet på konsernnivå, og overvåkes innenfor de enkelte operative enhetene.

KLP gjennomførte i 2014 sin tredje egenevaluering av kapitalbehovet til selskapet slik det forventes når Solvens II-regelverket innføres (Own Risk and Solvency Assessment - ORSA). Evalueringen vurderes som gjennomgående tilfredsstillende, men det arbeides fortsatt med rapportens endelige form og omfang.

Forsikringsmessig risiko

KLPs hovedvirksomhet er livs- og pensjonsforsikring. Bransjen er preget av forutsigbarhet og i begrenset grad av enkelthendelser som kan påvirke resultatene vesentlig. For KLP vil ut-

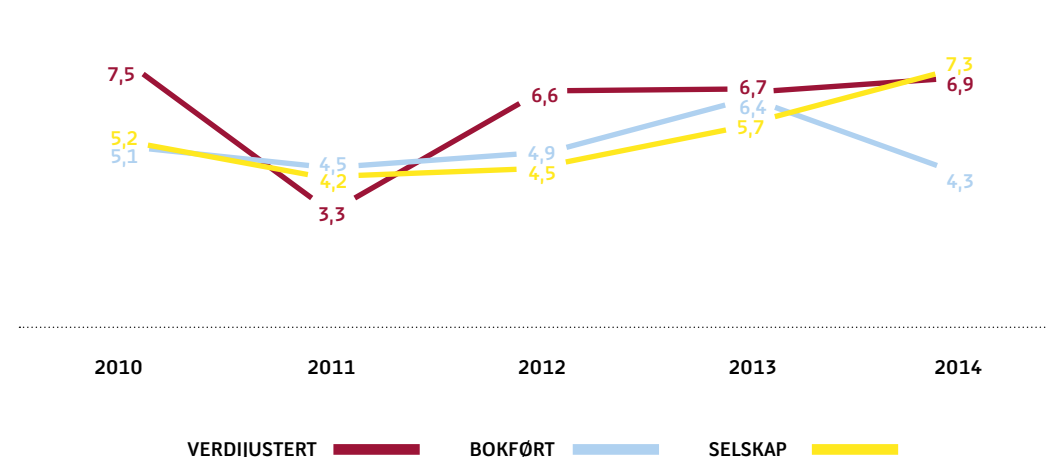
viklingen innenfor uførehyppighet og levealder kunne påvirke risikobildet. Forventet økt levealder medfører lengre pensjone-ringetid og stiller krav til økte premiereserver. Alle norske livs-forsikringsselskaper innarbeidet med virkning fra 01.01.2014 nye forutsetninger om levealder i tråd med observert dødelighet i forsikringsbestandene til og med 2009, samt forventet økning i levealder fremover etter SSBs fremskrivninger. KLP har fra samme dato økt premiereserverne for i sin helhet å dekke dette. Med et økende antall yrkesaktive i høyere aldersgrupper, får man økende tilgang av nye uførepensjonister. Dette er ivarettatt gjennom de avsatte premiereserver i regnskapet.

Pensjonsreformen betyr endret regelverk også for offentlig tjenestepensjon. Levealdersjustering og endret regulering ble vedtatt i 2010, mens endringer i samordning av alderspensjon for de som er født i 1954 og senere og nye regler om uførepensjon, fortsatt ikke er fastsatt. Det samme gjelder eventuelle endringer for etterlattepensjoner. Ny uføretrygd i folketrygden ble vedtatt av Stortinget i desember 2011 og trådte i kraft 01.01.2015. Fra samme tidspunkt vil nye uføreytelser i offentlig tjenestepensjon tre i kraft. Arbeids- og sosialdepartementet forventes å gjenoppta arbeidet med nye regler for samordning av alderspensjon for de som er født i 1954 og senere og eventuell individuell garanti for de som er født etter 1958. Nye regler om uføreytelser i offentlig tjenestepensjon er vedtatt av Stortinget i mars 2014. Det skal også finne sted en vurdering av den fremtidige utforming av ytelsene til etterlatte ektefeller og barn - både i folketrygden og i offentlig tjenestepensjon.

Avkastningsrisiko

KLP garanterer en årlig minsteavkastning på forvaltning av kundenes pensjonsmidler knyttet til ytelsesbaserte ordninger. For denne garantien må kundene betale en årlig rentegaranti-premie. Rentegaranti-premien bestemmes av KLPs soliditet, den

BOKFØRT OG VERDIJUSTERT AVKASTNING KOLLEKTIVPORTEFØLJEN

investeringsrisiko som KLP påtar seg og utviklingen i det generelle rentenivået. Rentegarantipremien prises på nytt hvert år, noe som bidrar til å begrense risikoen knyttet til avkastningsgarantien.

Finansiell risiko

KLP utarbeider årlig en strategi for hvordan pensjonsmidlene skal investeres. Investeringsstrategien legger vekt på å utnytte selskapets risikobærende evne innenfor en ramme som tilsier stabilitet og langsiktighet i kapitalforvaltningen. Det defineres rammer for ulike finansielle risikoer som kredittrisiko, motparteksponering, valutarisiko, bruk av derivater og likviditetsrisiko. Det er også nedfelt en kredittpolicy for konsernet, og kredittammer for totaleksponering mot de enkelte motparter fastsettes av konsernets kredittkomite.

Den finansielle risikoen følges opp løpende for å påse at risikoen er tilpasset risikoevnen innenfor de rammene som investeringsstrategien har fastsatt.

Ansvar for operasjonell risikostyring og aktivaallokering ivaretas av en egen organisatorisk enhet. Den styrer KLPs forvaltningsstrategi gjennom mandater og påser at kapitalforvaltningen er innenfor rammer fastsatt av styret. En uavhengig kontrollenhet har ansvar for å føre tilsyn med og rapportere hvorvidt forvaltningen av selskapets midler skjer innenfor fastsatte rammer, gjeldende fullmakter og retningslinjer gitt av styret.

Markedsrisiko

KLP investerer i hovedsak i godt diversifiserte verdipapirporteføljer som er underlagt avviksrammer fra relevante norske og internasjonale indekser for aksjer og rentepapirer.

I tillegg er rundt 40 prosent av investeringene gjort som lån og plasseringer regnskapsført til amortisert kost, hvor markedsmessige verdiendringer i markedskurs ikke registreres i regnskapet.

Eiendomsinvesteringene er konsentrert om kurante eiendommer med sentral beliggenhet hvor det forutsettes å foreligge et relativt likvid omsetningsmarked.

KLP vektlegger risikospredning, omsettelighet og god kvalitet i sine investeringer. Samlet risiko i porteføljen styres dynamisk hvor risikonivået løpende tilpasses selskapets risikobærende evne i form av finansiell bufferkapital.

Kredittrisiko

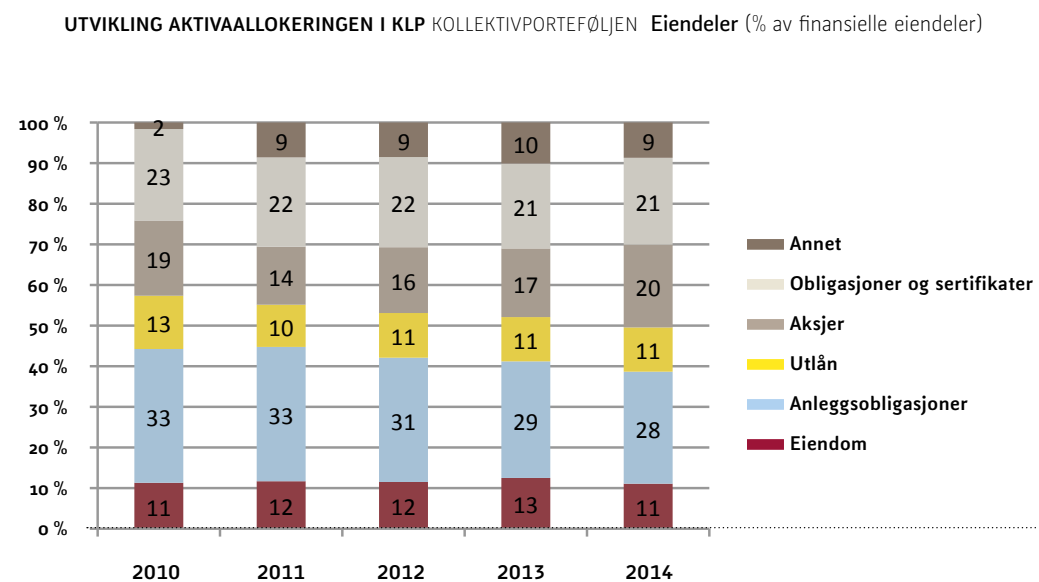
KLP gjennomgår årlig rammer for kredittrisiko i investeringer og hos motparter. Disse rammer følges opp løpende og det foretas kvartalsmessige vurderinger av selskapets motparter.

Kredittammer er, hvor relevant, sjablongrammer basert på anerkjent rating, eller på interne kredittanalyser supplert med eventuelle «skyggerattinger».

Likviditetsrisiko

En betydelig andel av KLPs omløpsporteføljer er investert i meget likvide verdipapirer, og i tillegg styres likviditeten i henhold til et likviditetsbudsjett hvor prognosene vurderes jevnlig. Tilsvarende gjelder også for selskapsporteføljen hvor i tillegg selskapets arbeidskonti ligger.

KLP vurderer likviditetsrisikoen som meget lav.

Operasjonell risiko

Konsernets operasjonelle risiko er knyttet til uønskede hendelser som følge av svikt i interne arbeidsprosesser, feil begått av ansatte, misligheter og kriminalitet eller eksterne hendelser. Alle prosesser i hele verdikjeden er eksponert for ulike typer operasjonell risiko. KLP har etablert rutiner for å identifisere, overvåke og treffe nødvendige tiltak som reduserer risikoen for uønskede hendelser. Det er et daglig lederansvar på alle nivåer å identifisere og følge opp de avvik som inntreffer.

Konsernledelsen utfører årlig en gjennomgang av vesentlige risikoer i virksomheten, og disse er delegert med eierskap til en operativ leder i konsernledelsen. Styret behandler årlig risikovurderinger med dokumentasjon på etablerte styrings- og kontrolltiltak sammen med en total risikooversikt. Det er etablert rutiner for uavhengig kontroll og rapportering på forskjellige nivåer. Oppgaver og funksjoner er fordelt slik at interessekonflikter unngås og ansvar tydeliggjøres.

Etterlevelse av lover og regler (Compliance)

Complianceseksjonen i KLP bistår ledelsen, styret og de ansatte med å sikre etterlevelse av vesentlige lover, forskrifter, bransjestandarder, interne retningslinjer og etiske standarder. Leder for seksjonen rapporterer til konsernsjef, og seksjonen har både en rådgivende og kontrollerende funksjon for å sikre at vesentlige risikoer for manglende etterlevelse håndteres effektivt i KLP.

Internrevisjon

Selskapets internrevisjon foretar uavhengige vurderinger av forsikringsmessige-, finansielle- og operasjonelle risikoer. Etter dialog med styret og ledelsen, foretas vurderinger og testing av vesentlige og risikoutsatte områder med hensyn på tilfredsstillende styring og kontroll. Resultatet med eventuelle anbefalinger om nødvendige tiltak, fremlegges for ledelsen og styret, og følges opp.

Samfunnsansvar

Samfunnsansvar er viktig for KLP. Dette virkeliggjøres ved handlinger knyttet opp til konsernets forretning. KLPs viktigste interessenter er i offentlig sektor, og visjonen er å være den beste partneren for dagene som kommer. Derfor er KLPs samfunnsansvarsstrategi å bidra til en bærekraftig offentlig sektor og å integrere samfunnsansvar i alle forretningsprosesser. Et viktig element i å nå visjonen er å levere på den triple bunnlinjen. I tråd med dette rapporterer KLP kvartalsvis på ikke-finansielle nøkkelindeksorer. KLP avgir et ikke-finansielt tilleggsregnskap i årsrapporten, som gir viktig informasjon om konsernets mål og resultater innen samfunn, miljø, humankapital og ansvarlige investeringer.

KLP har signert FN's Global Compact, og er med det forpliktet til å arbeide for menneskerettigheter, arbeidstakerrettigheter, miljø og anti-korrupsjon. Implementering av Global Compact's ti prinsipper og strategiske mål for KLPs samfunnsansvar gjø-

res blant annet gjennom styrende dokumenter med tilhørende rutiner, som retningslinjer for etikk, miljø og ansvarlige investeringer. KLPs etiske retningslinjer gjelder for alle ansatte i KLP, og styrerepresentanter. Styret reviderer retningslinjene minst hvert andre år, sist i 2013. KLPs etiske retningslinjer innbefatter temaer som representasjon, gaver, forhold knyttet til anbudsprosesser, informasjonssikkerhet, taushetsplikt, habilitet, lojalitet, sosiale medier, betalte og ubetalte verv, sponing og kommersiell støtte, krav til investeringer, handel med verdipapirer, krav til leverandører og arbeidstakerrettigheter. I tillegg beskriver retningslinjene KLPs opplæring, varslingsrutiner, og konsekvenser ved brudd på retningslinjene.

Utdypende rapportering i tråd med Global Reporting Initiative (GRI) er tilgjengelig på KLPs websider, klp.no/samfunnsansvar. Ved å integrere samfunnsansvar i KLP konsernets overordnede strategi, og forretningsprosesser, sikres implementeringen av Global Compact og andre interne retningslinjer og prinsipper knyttet til samfunnsansvar.

KLPs arbeid med samfunnsansvar fokuserer på fire områder: ansvarlighet i investeringer og produkter, ansvarlige miljøløsninger, deling av kunnskap og engasjement lokalt. Dette er områder pekt ut av egne ansatte, ledelsen og enkelte eksterne interessenter som områder av høy vesentlighet for KLP.

Å sikre verdien av framtidige pensjoner er en viktig oppgave, men KLPs eiere og kunder er samtidig opptatt av at forvaltningen av pensjonsmidlene skjer på en samfunnsmessig ansvarlig måte. Det er også en forventning og et engasjement i samfunnet generelt for temaet ansvarlige investeringer. KLP benytter denne muligheten til å utøve samfunnsansvar i sin forvaltning.

KLPs retningslinjer for ansvarlige investeringer ble revidert i 2014 og godkjent av styret i november. Den største endringen var å øke investeringene i fornybar energi og inkludere kriterium for uttrekk av kullselskaper. Med kullselskaper menes kullgruveselskaper og kullkraftproduksjon-selskaper som har en høy andel av inntektene sine fra kull. Grensen skal minimum utelukke de som har 50 prosent eller høyere andel av inntektene fra kullbasert virksomhet. Som et resultat av denne endringen ble aksjene i 27 kullselskaper solgt.

Retningslinjene for ansvarlige investeringer setter opp tre virkemidler som benyttes aktivt av KLP. Disse er uttrekk/salg av aksjer, dialog/stemmegivning og aktivt eierskap, og investeringer for bærekraftig utvikling. I 2014 ble 27 kullselskaper ekskludert. I tillegg ble fire selskaper ekskludert på grunn av alvorlige og/eller systematiske brudd på internasjonale etiske normer, mens ett selskap ble gjeninntatt. Totalt er 99 selskaper ekskludert fra KLPs investeringsunivers ved utgangen av 2014.

I tillegg har KLP benyttet sin stemmerett ved generalforsamlinger og stemt ved 93 prosent av generalforsamlingene i Norge og 82 prosent i generalforsamlinger utenfor Norge.

For å styrke investeringer for bærekraftig utvikling har KLP inngått et nytt samarbeid med Norfund og tre andre investorer om å investere i finansinstitusjoner i utviklingsland. Hittil er det investert i tre institusjoner i ulike afrikanske land. KLP har også ført videre samarbeidet med Norfund om investeringer i fornybar energi i utviklingsland. Tre prosjekter ble også her finansiert i 2014 – vindpark i Kenya og solparker i Rwanda og Honduras. I tillegg er KLP en av eierne og investorene i Norwegian Microfinance Initiative AS (NMI). Dette støtter både behovet for tilgang på energi og arbeidet med klimautfordringene, og gjennom å tilføre kapital til finansnæringen hvor denne styrkingen vil kunne gi viktige vekstimpulser innenfor lokalsamfunnene.

Ansatte og helse, miljø og sikkerhet (HMS)

KLP skal gjennomføre et godt og systematisk helse-, miljø og sikkerhetsarbeid. Selskapets ansatte er den viktigste innsatsfaktoren for at KLP skal nå sine mål, derfor er de ansattes helse, sikkerhet og trivsel viktig slik at skader og uheldige påvirkninger unngås. I tillegg er det en målsetting å legge til rette for et godt psykososialt arbeidsmiljø preget av arbeids glede. Dette gir igjen kvalitet i arbeidet, bedre resultat for virksomheten, større konkurransekraft, tillit hos kunder og arbeidslyst hos den enkelte.

For å oppnå målsettingen om en attraktiv arbeidsplass, godt arbeidsmiljø og gode arbeidsforhold har KLP blant annet:

- Gjennomført internkontroll og systemrevisjon for å sikre at selskapets HMS-rutiner etterlever
- Jevnlig gitt medarbeiderne informasjon og inspirasjon om helsefremmende tiltak
- Gjennomført AMU møter hvor HMS-arbeid er diskutert
- Inkludert HMS i opplæringen av ledere
- Gjennomført kartlegging av arbeidsmiljøet og fulgt opp resultater ved å involvere

- Vurdert HMS-avvik og de rutiner som gjelder miljøperspektiv i beslutninger og arbeidsprosesser er tatt inn der det har vært relevant
- Arbeidet målrettet med tilrettelegging og oppfølging av sykemeldte ansatte, samt en rekke forebyggende tiltak

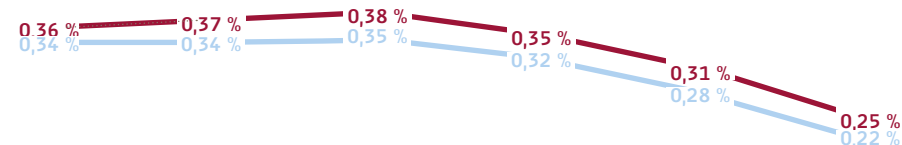
Resultater av arbeidsmiljøundersøkelsen, sykefravær, antall ulykker og antall ansatte som slutter er indikatorer for effekten av tiltak. Disse tiltakene og relaterte mål vil videreføres for 2015.

Arbeidsmiljøet i KLP oppfattes som godt og i 2014 viste overordnet score «Høy arbeids glede» i Ennovas medarbeiderundersøkelse, et resultat som er høyere enn gjennomsnittet for bransjen «finans». KLP hadde en reduksjon i sykefraværet fra 4,2 prosent i 2012 til 3,9 prosent i 2013, men har ved årsslutt 2014 et høyere sykefravær på 4,7 prosent. Målet er å ha et sykefravær på under 4,0 prosent for KLP totalt. Det var ett arbeidsrelatert skadetilfelle i 2014. Antallet som slutter i KLP anses som lavt, 33 sluttet i 2014, det samme som i 2013.

Ansatte Likestilling og mangfold

KLPs retningslinjer for likestilling og mangfold ble revidert i 2013, og er basert på likeverd og rettferdighet. Dette medfører ikke bare oppmerksomhet på kjønnsmessig likestilling, men også inkludering av personer med redusert funksjonsevne og andre grupper som har problemer med innpass i arbeidslivet. KLP ønsker å reflektere mangfoldet i samfunnet for øvrig, og selskapets retningslinjer for rekruttering tilsier at minst én person med annen etnisk bakgrunn og minst én person med redusert funksjonsevne skal kalles inn til intervju så fremt de er kvalifisert til stillingen. Nye medarbeidere gjennomgår et introduksjonsprogram hvor de gjøres kjent med KLPs verdigrunnlag, etiske retningslinjer og policy for likestilling og mangfold.

ADMINISTRASJONSKOSTNADER

2009 2010 2011 2012 2013 2014

1 % av gjennomsnittlig premiereserve 1 % av gjennomsnittlig forvaltningskapital

Når det gjelder inkludering av personer med redusert arbeids evne, har KLP etablerte rutiner for tilrettelegging for egne ansatte. I tillegg har KLP etablert et samarbeid med NAV Arbeidslivssenter samt atfØringsbedriften Funkweb for å tilby praksisplasser for personer som har behov for å prøve ut sin arbeidsevne. I 2014 hadde KLP tre personer som arbeidet under denne ordningen.

Lønnsforskjeller mellom kvinner og menn vurderes i forbindelse med hvert lønnsoppgjør for å unngå ubegrunnede forskjeller.

Det er et mål å ha minst 40 prosent av hvert kjønn blant konsernets ledere. Dette målet er nådd på ledernivå 3, men ikke på nivå 1 og 2. Ledernivå 2 og 3 viser økt kvinneandel. Tilsvarende ønsker KLP at konsernstyret og styrene i KLPs direkte eide datterselskap skal ha minst 40 prosent av hvert kjønn blant de eiervalgte medlemmene.

Prinsipper for avlønning

KLPs mål er å tilby sine medarbeidere gode, markedstilpassede lønns- og arbeidsbetingelser. Datterselskapene KLP Kapitalforvaltning og KLP Fondsförvaltning opererer i markeder hvor deler av lønnen er basert på oppnådde resultater og tilbyr derfor lønn som delvis er resultatavhengig til ansatte som har direkte resultatansvar. I tråd med regelverket fordeles utbetaling av en slik lønn over flere år og er delvis tilknyttet verdiutviklingen i utvalgte verdipapirfond, siden KLP som gjensidig selskap ikke har egne børsnoterte egenkapitalinstrumenter. Det er ikke prestasjonslønn ellers i konsernet.

Ytre miljø

Påvirkning på ytre miljø og klima er et resultat av egen aktivitet samt indirekte via kunder og samarbeidspartnere/leverandører og investeringer i selskaper og eiendom. KLP har ambisiøse mål om å redusere dette fotavtrykket, men også om å bidra til utvikling av nye miljøløsninger. KLP Eiendom har gjennom aktivitet ved nybygg store muligheter til å sette høye miljøkrav og bidra til å utvikle nye og ansvarlige miljøløsninger. I 2014 åpnet Fornebu S, det er det første kjøpesenter i verden med høyeste miljøklassifisering BREEAM «Outstanding». KLP, inklusive datterselskapene med ansatte, er miljøsertifisert.

KLP har både langsiktige og kortsiktige miljø- og klimamål. Ulike tiltak for å nå målene utarbeides og gjennomføres av miljøkomiteen. Komiteens mandat er å jobbe for å redusere KLPs miljøpåvirkning gjennom «føre-var»-prinsippet, iverksette miljøtiltak og fremme egne ansattes engasjement for miljø.

De viktigste tiltakene relatert til egen drift i 2014 var; gjennomgang av KLP-huset for å avdekke og utbedre feil i energisparingssystemer og utvide tilgangen på videokonferanseutstyr. KLP har fire langsiktige hovedmål knyttet til vårt miljøfotavtrykk: halvere KLPs CO² utslipp med 50 prosent fra utslippsnivået i 2010 innen 2030, være papirløst innen 2030, 75 prosent sorteringsgrad på avfall innen 2020 og at 50 prosent av

KLPs største leverandører skal ha et miljøstyringssystem innen 2020.

KLP rapporterer på enkelte miljøindikatorer kvartalsvis, samt et utvidet sett indikatorer ved årsslutt. I tillegg publiseres et eksternt verifisert klimaregnskap, CDP (Carbon Disclosure Reporting Initiative) rapport og Miljøfyrtårn rapport for selskapet.

Rammebetingelser

Pensjonsreformen

Det pågår omfattende endringer i offentlig tjenstepensjon i samsvar med prinsipper vedtatt i 2009/2010. Endringsprosessene drives av Arbeids- og sosialdepartementet.

De offentlige tjenstepensjonsordningene er forankret dels i lov og dels i tariffavtaler mellom partene i arbeidslivet.

I dag er situasjonen at pensjonsreformen har medført endret regelverk for alderspensjon i offentlig tjenstepensjon fra 2011, men de regler som er gitt dekker bare årskullene født til og med 1953 med hensyn til samordning. Det er ventet at Arbeids- og sosialdepartementet i 2014 vil gjenoppta arbeidet med samordningsregler for de som er født i 1954 og senere. Nye regler om uføreytelser er vedtatt av Stortinget i mars 2014 og vil tre i kraft 01.01.2015.

Finansforetaksloven

Finansforetaksloven blir den sentrale rettslige kilden for regulering av finansforetak og erstatter finansieringsvirksomhetsloven og store deler av forsikringsvirksomhetsloven. I lovforslaget er forbudet mot eierandel over 15 prosent i «forsikringsfremmed virksomhet» foreslått oppretholdt til tross for at Finanstilsynet foreslo at den skulle oppheves. Dette er i første rekke av betydning for KLPs evne til å kunne delta i større infrastrukturinvesteringer.

Det er viktig for KLP å kunne beholde den eksisterende, godkjente struktur hvor livselskapet er konsernspiss, selv om hovedregelen i fremtiden vil være en struktur med et holdingselskap på toppen. Det vil være aktuelt å endre KLPs vedtekter på noen punkter for å tilpasse dem til den nye loven.

Solvens II

Soliditetsregelverket for forsikring, Solvens II, er nå delvis under innføring ved at det er satt krav til organisering og rapportering som gjelder i 2014 og 2015. Full ikrafttredelse inkludert kapitalkravene vil skje fra 01.01.2016. De formelle tiltakene som må gjøres i denne forbindelse, både i Norge og internasjonalt, er i ferd med å bli besluttet i de relevante organer.

Det nye kapitalkravet som beregnes med utgangspunkt i både forsikringsrisiko og markedsrisiko i tillegg til motpartsrisiko og operasjonell risiko, blir felles for hele EU/EØS-området. Det er imidlertid usikkert i hvilken grad nasjonale myndigheter vil

åpne for bruk av ordninger som reduserer kapitalkravet i en overgangsperiode.

Finanstilsynet arbeider med å få på plass et hensiktsmessig og godt tilpasset Solvens II regelverk i Norge. Det er viktig at de nødvendige tilpasningene av regelverket med nasjonale tolkninger, skjer innenfor tidsrammer som gjør det mulig for bransjen å kunne ferdigstille det omfattende interne arbeidet i de enkelte selskap i god tid innen de trer endelig i kraft.

Som et ledd i forberedelsene vil det foreslås presiseringer i selskapets vedtekter for å sikre at den innskutte egenkapitalen tilfredsstiller alle krav som stilles til ren kjernekapital i Solvens II.

Kapitalforvaltning

I et høringsnotat fra Finanstilsynet datert 11.12.2014 om gjennomføring av Solvens II i norsk rett, gis en bred og grundig utredning om tilpasning av det gjeldende regelverk til Solvens II. Finanstilsynet legger i sitt notat til grunn at de kvalitative krav til risikostyring er oppfylt i lovverket, slik at kvalitative krav i kapitalforvaltningsforskriftens kapittel 2 samt i likviditetsforskriften oppheves. Det samme gjelder de kvantitative begrensningene i kapitalforvaltningsforskriftens kapittel 3. KLP støtter disse vurderingene.

Andre forhold

Endringer i KLPs styre

Arne Øren, styrets leder siden 2008, har trådt ut av styret. Liv Kari Eskeland som ble valgt inn i 2012, gikk inn i vervet som styreleder.

Tidligere nestleder Herlof Nilssen trådte ut av styret, han har vært styremedlem siden 2002. Egil Johansen ble i 2014 fast medlem av styret og valgt til styrets nestleder. Trond Michael Andersen ble valgt inn i styret i 2014 og har siden trukket seg grunnet stillingsendring.

Eierrelasjoner

KLP legger vekt på en god, direkte dialog med sine eiere. Dette gir selskapets administrasjon viktige impulser både når det gjelder strategiske spørsmål og forbedring av den daglige drift. Det ble i 2014 arrangert to runder med møter i ressursgruppene hvor totalt 40 rådmenn ga nyttige innspill og impulser. Videre ble det avholdt 17 valgmøter før generalforsamlingen.

Eierstyring og selskapsledelse

KLPs vedtekter og gjeldende lovgivning gir føringer for eierstyring, selskapsledelse og en klar rolledeling mellom styrende organer og daglig ledelse.

Styret i KLP foretar en årlig gjennomgang av eierstyring og selskapsledelse i KLP, også i forhold til norsk anbefaling for god eierstyring og selskapsledelse, så langt den passer for KLPs gjensidige selskapsform og det faktum at selskapet ikke har utstedt egenkapitalinstrumenter og følgelig heller ikke er børsno-

tert. Valgprosedyrer til representantskap og styre er gjennom selskapets vedtekter tilpasset den direkte eierform samtidig med at viktige interessegrupper er sikret representasjon i representantskapet. Styret har tatt initiativ til en bred gjennomgang av sitt arbeide i forhold til reglene om god eierstyring og selskapsledelse, og vil arbeide videre med en bredere redegjørelse i henhold til NUES (norsk anbefaling for eierstyring og selskapsledelse).

Styret har nedsatt revisjonsutvalg og kompensasjonsutvalg, og foretar årlig en evaluering av egen virksomhet og kompetanse.

Innenfor det gjensidige forsikrings-selskapet Kommunal Landspensjonskasse plikter selskapets medlemmer å betale egenkapitaltilskudd i den grad det er nødvendig for å gi KLP tilfredsstillende soliditet. Slike egenkapitaltilskudd kan bare tilbakebetales i forbindelse med flytting av kundeforholdet fra KLP og skjer etter en vurdering av blant annet selskapets soliditet. Tilbakebetaling krever forhåndssamtykke fra selskapet med godkjenning av Finanstilsynet.

Veien fremover

KLP har i løpet av en toårsperiode mottatt 87 nye kommuner og fylkeskommuner, samt 346 bedriftskunder som eiere og kunder innenfor offentlig tjenestepensjon. Dette betyr også at selskapet har tatt imot 156 000 nye enkeltindivider som vil motta eller mottar pensjoner fra KLP. Det er hyggelig å motta mange positive tilbakemeldinger på denne prosessen, både direkte og gjennom KTI målinger som viste en kundetilfredshet på 80 (KTI) blant våre nye kunder. Dette er ekstra gledelig fordi mange av kundene kom fordi tidligere leverandør trakk seg ut av markedet, og ikke fordi KLP nødvendigvis var det foretrukne valg i utgangspunktet.

I den nye markedssituasjonen er god betjening av våre kunder og deres ansatte viktig. Dette omfatter også å kunne støtte våre kunder som arbeidsgivere ved å tilby deres ansatte gode forsikrings- og banktjenester på gunstige medlemsvilkår. For å oppnå dette legges det vekt på å videreutvikle kundebetjeningen både innenfor pensjon og produkter for personmarkedet. Gode selvbetjeningsløsninger på web og bedre systemstøtte i saksbehandlingen er viktige elementer i denne sammenhengen. KLP erfarer at det er stadig økning i kundehenvendelser, og det ventes at denne utviklingen vil fortsette. KLP har i kraft av sin størrelse mulighet for å møte denne utviklingen på en kostnadseffektiv måte gjennom å utnytte stordriftsfordeler.

Et målbevisst arbeide med effektivisering og kostnadsbevissthet er en forutsetning for å lykkes i fremtidens konkurranse-situasjon og i forhold til de utfordringer selskapet vil møte. Delmålet på kostnadsnivå for 2014 er oppfylt og oppmerksomheten rettes nå mot ytterligere forbedringer i årene som kommer.

God og konkurransedyktig finansavkastning er en viktig forutsetning for å nå konsernets hovedmål, men kundene legger

også stor vekt på stabilitet og forutsigbarhet. Dette legger klare føringer på KLPs forvaltningsstrategi.

Det lave rentenivået og usikkerhet i nasjonal og internasjonal økonomi er utfordrende. Det sterke fallet i oljeprisen bør normalt være positivt for verdensøkonomien, men ikke for norsk olje- og oljerelatert virksomhet. En svakere krone er på den andre siden positivt for norsk landbasert eksportindustri. Renten-senkingen har en forbigående positiv effekt, men er på lang sikt negativt for KLP. Derfor vil verdiøkningen på renteplasseringer som oppsto på grunn av rentefallet skjermes mot realisering for andre formål.

Viktigheten av god soliditet og en god risikostyring er avgjørende. For å sikre finansiell handlefrihet har KLP som målsetting å styrke de viktigste finansielle buffere, kursreguleringsfond og tilleggsavsetninger, for å bibeholde et nivå som dekker tre års garantert rente ettersom forsikringsfondene vokser.

Det kundeide selskapet KLP møter fremtidens utfordringer ved å sette kundenes ønsker og behov i sentrum. Denne tilnærmingen har ligget bak når KLP de senere år har utvidet sin forretningsmessige bredde, blant annet gjennom å utvikle gunstige personmarkedstjenester og tilbud for sine eieres ansatte. Markeds målet for satsingen på personmarkedsprodukter er en markedsandel på 10 prosent blant de aktive medlemmene innen 2017, og blant dem skal 20 prosent være kunde på to eller flere produkter.

Nasjonale og internasjonale initiativ er igangsatt for å skape et bedre regelverk innen forsikring, i hovedsak med det for øye å gi mer trygghet til forsikringstakerne og andre interesserte parter. KLP har som målsetting å være i forkant med sine forberedelser til de endringer som kommer, og samtidig føre en aktiv dialog med bransjen og myndighetene rundt den endelige utformingen av de nye regelverkene.

Norge står overfor en større kommunereform hvor hensikten er å skape større, slagkraftige enheter gjennom et tidsperspektiv på rundt fem år. KLP følger denne utviklingen nøye og ønsker å være en positiv bidragsyter overfor våre kunder i denne prosessen, blant annet gjennom å tilpasse produkter og organisasjon til den nye strukturen,

Oppreservering for de nye levealdersforutsetninger var utfordrende. I løpet av 2014 har KLP gjenfunnet handlefrihet til å videreføre byggingen av finansielle buffere, som igjen øker handlefriheten i finansforvaltningen.

Til tross for lavt rentenivå, har KLP en soliditet som gir grunnlag til optimisme i forhold til å videreutvikle virksomheten på en måte som fortsatt vil skape gode verdier for både kunder, eiere og deres ansatte.

Oslo, 25. mars 2015
Styret i Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikrings-selskap

Liv Kari Eskeland,
Leder

Egil Johansen,
Nestleder

Marit Torgersen

Jan Helge Gulbrandsen

Anita Krohn Traaeth

Tom Tvedt
Vararepresentant

Freddy Larsen
Valgt av og blant de ansatte

Susanne Torp-Hansen
Valgt av og blant de ansatte

Sverre Thornes
Konsernsjef

SUSANNE TORP-HANSEN

ble valgt inn som KLP-ansattes representant i styret i mai 2013. Hun har vært ansatt i KLP siden 1999 og jobber i Oppføringsavdelingen i Livdivisjonen med opplæring i pensjon. Hun er også hovedtillitsvalgt i KLP. Hennes utdanning består av juridiske fag fra Universitetet i Oslo, og informasjons- og organisasjonsfag fra BI.

INGJERD HOVDENAKK

er observatør i styret. Hun er sekretariatssjef i arbeidstakerorganisasjonen Unio.

LIV KARI ESKELAND

er styrets leder. Hun ble valgt inn i KLPs styre i mai 2012. Hun har siden 2007 vært ordfører i Stord kommune i Hordaland. Eskeland er også fylkesleder i Hordaland Høyre. Eskeland er utdannet sivilarkitekt, og var daglig leder i arkitektfirmaet Link Signatur før hun ble ordfører.

MARIT TORGERSEN

ble innvalgt som styremedlem i mai 2011. Hun har tidligere arbeidet til sammen 19 år i forskjellige stillinger i Norges Bank og er nå direktør for konsernstab i Eidsiva Energi. Hun har bl.a. eksamen fra Nord-Trøndelag Distrikthøgskole og master of Science fra London School of Economics.

EGIL JOHANSEN

er styrets nestleder. Han ble valgt i mai 2011. Johansen er fylkesrådmann i Vestfold og har tidligere arbeidet bl.a. som rådmann i Re kommune og Porsgrunn kommune. Han er utdannet siviløkonom fra Norges Handelshøgskole og har hatt flere styreverv innen offentlig og privat virksomhet.

FREDDY LARSEN

ble valgt inn som KLP-ansattes representant i styret i mai 2009. Han har vært ansatt i KLP siden 1986 og jobber som spesialkonsulent i IT-Liv ved KLPs kontor i Bergen. Freddy Larsen har tidligere arbeidserfaring fra Uteseksjonen og Teknisk Etat i Askøy kommune fra 1985-1986.

JAN HELGE GULBRANDSEN

ble oppnevnt som styremedlem i KLP i mars 2010. Han er medlem av arbeidsutvalget i Fagforbundet og representerer den arbeidstakerorganisasjonen som har flest medlemmer i KLP.

TOM TVEDT

ble valgt inn som varamedlem i 2014. Har vært ordfører i Randaberg kommune i 8 år, fylkesordfører i Rogaland 4 år. Er i dag gruppeleder i fylkestinget i Rogaland for Ap. Styreleder i SR stiftelsen, styreleder Coop Eiendom Rogaland. Sitter som styremedlem i Norges Olympiske og Paralympiske komité.

Ansvarlig

Marianne Wright Pedersen
Lederassistent,
Skadeforsikring

Regnskap og noter KLP konsern

Resultatregnskap	75
Balanse	76
Egenkapitaloppstilling	78
Kontantstrømoppstilling	79
Noter:	
1. Generell informasjon	80
2. Sammendrag av de viktigste regnskapsprinsippene	80
3. Viktige regnskapsestimater og vurderinger	90
4. Segmentinformasjon	92
5. Netto inntekter fra finansielle instrumenter	94
6. Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser	95
7. Virkelig verdi hierarki	98
8. Eiendeler i innskuddsbasert livsforsikring	100
9. Risikostyring	101
10. Likviditetsrisiko	104
11. Renterisiko	105
12. Valutarisiko	107
13. Kredittrisiko	109
14. Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør	111
15. Pantelån og andre utlån	112
16. Investerings eiendommer	113
17. Aksjer i tilknyttede selskaper	114
18. Ansvarlige lån og fondsobligasjonslån	115
19. Sikringsbokføring	116
20. Innlån	118
21. Forsikringstekniske forhold	119
22. Driftsmidler	121
23. Skatt	122
24. Kapitalstyring og kapitaldekning	123
25. Immaterielle eiendeler	125
26. Solvensmargin	125
27. Kapitalavkastning for livsforsikrings selskaper	126
28. Pensjonsansvar egne ansatte	127
29. Lønn og forpliktelser for ledende personer m.v.	130
30. Antall ansatte	132
31. Honorar til revisor	132
32. Driftskostnader	132
33. Andre inntekter og kostnader	132
34. Annen kortsiktig gjeld	132
35. Betingede forpliktelser	133
36. Opptjent egenkapital	133
37. Fordringer	133

Resultatregnskap Konsern

Note	Millioner kroner	2014	2013 ¹
4,21	Premieinntekter for egen regning	63 611	31 883
5	Netto avkastning fra finansielle eiendeler	12 185	12 349
5	Netto renteinntekter bank	133	122
5	Realiserte og urealiserte gevinster og tap på finansielle instrumenter	13 809	9 217
16	Netto inntekter fra investeringseiendommer	4 054	2 490
33	Andre inntekter	871	696
	Minoritetens andel av avkastning på finansielle instrumenter	-3 343	-4 605
	SUM NETTO INNTEKTER	91 321	52 152
21	Erstatninger for egen regning	-18 643	-12 503
21	Endring i forsikringsmessige avsetninger	-51 848	-30 229
	Rentekostnad og verdiendring ansvarlig lån og fondsobligasjonslån	-807	-390
32	Driftskostnader	-1 167	-1 191
33	Andre kostnader	-800	-659
	SUM KOSTNADER	-73 265	-44 972
	DRIFTSRESULTAT	18 056	7 180
21	Til/fra kursreguleringsfond i livsforsikring	-9 130	-1 148
21	Til/fra tilleggsavsetning og bufferavsetning i livsforsikring	-3 415	8
21	Midler tilført forsikringskundene i livsforsikring	-4 322	-4 883
	RESULTAT FØR SKATT	1 189	1 157
23	Skattekostnad ²	-324	-208
	RESULTAT	865	949
28	Aktuarielle gevinster og tap på ytelsesbaserte pensjonsordninger		
	- ytelser til ansatte	-218	-112
21	Justering av forsikringsforpliktelsene	698	-1 094
23	Skatt på poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet	-129	0
	POSTER SOM SENERE IKKE VIL BLI OMKLASSIFISERT TIL RESULTATET	350	-1 206
	Revaluering eiendommer til bruk i egen virksomhet	195	24
16	Valutaomregning utenlandske datterselskaper	-678	1 101
23	Skatt på poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet	130	0
	POSTER SOM SENERE VIL BLI OMKLASSIFISERT TIL RESULTATET NÅR SÆRLIGE VILKÅR ER OPPFYLT	-352	1 125
	SUM UTVIDET RESULTAT	-2	-80
	TOTALRESULTAT	863	869

¹Som følge av implementering av IFRS 10 er sammenligningstall omarbeidet. Se nærmere opplysninger i Note 2 Sammendrag av de viktigste regnskapsprinsipper.

²Skattekostnad er inkludert minoritetens andel med 114 (76) millioner kroner.

Balanse Konsern

Noter	Millioner kroner	31.12.2014	31.12.2013 ¹	01.01.2013 ¹
23	Utsatt skattefordel	88	0	0
25	Andre immaterielle eiendeler	448	377	365
22	Varige driftsmidler	1 198	1 040	1 033
17	Investeringer i tilknyttede selskap og felleskontrollert virksomhet	248	35	6
7,16	Investeringseiendom	44 467	39 744	32 322
6,13	Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall	30 620	31 758	37 283
6,13	Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer	86 974	67 272	55 917
6,7,11,13,15	Utlån kommuner, bedrifter og personkunder til virkelig verdi over resultat	2 269	2 121	2 254
6,13,15	Utlån kommuner, bedrifter og personkunder til amortisert kost	64 741	53 260	49 874
6,7,11,13	Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi over resultat	152 489	122 398	112 959
6,7,13	Egenkapitalinstrumenter til virkelig verdi over resultat	101 123	73 208	54 072
6,7,11,13,14	Finansielle derivater	1 785	1 661	2 260
37	Fordringer	1 345	2 909	2 013
8	Eiendeler i innskuddsbasert livsforsikring	842	578	300
	Kontanter og bankinnskudd	2 257	2 896	3 350
	SUM EIENDELER	490 894	399 257	354 008

Balanse Konsern

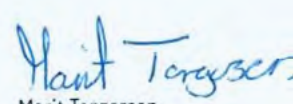
Noter	Millioner kroner	31.12.2014	31.12.2013 ¹	01.01.2013 ¹
	EGENKAPITAL			
	Innskutt egenkapital	9 173	7 659	6 891
36	Opptjent egenkapital	8 471	7 609	6 739
	SUM EGENKAPITAL	17 644	15 268	13 630
6,10,18,19,20	Fondsobligasjonslån	1 253	919	974
6,10,18,20	Ansvarlig lånekapital	3 423	3 151	2 891
28	Pensjonsforpliktelser	755	623	469
21	Forsikringsmessige avsetninger i livsforsikring	379 912	313 227	276 798
21	Avsetninger i innskuddsbasert livsforsikring	842	578	300
21	Premie-, erstatnings-, og sikkerhetsfondsavsetning i skadeforsikring	2 555	2 623	2 626
6,10,11,20	Utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	18 468	17 217	20 370
6,10,11,20	Gjeld til kredittinstitusjoner	5 220	3 249	4 799
6,10,11,20	Gjeld til og innskudd kunder	6 251	4 407	2 946
6,7,10,14	Finansielle derivater	11 549	1 948	742
23	Utsatt skatt	170	98	52
34	Annen kortsiktig gjeld	5 885	7 200	6 257
	Minoritetsinteresse klassifisert som gjeld	36 968	28 750	21 154
	SUM GJELD	473 250	383 989	340 378
	SUM EGENKAPITAL OG GJELD	490 894	399 257	354 008
35	Betingede forpliktelser	13 256	8 539	4 460

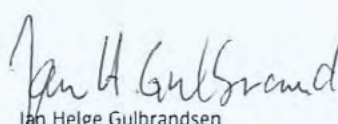
¹ Som følge av implementering av IFRS 10 er sammenligningstall omarbeidet. Se nærmere opplysninger i Note 2 Sammendrag av de viktigste regnskapsprinsipper.

Oslo 25. mars 2015
Styret i Kommunal Landspensjonskasse gjensidige forsikringsselskap

Liv Kari Eskeland
Leder

Egil Johansen
Nestleder

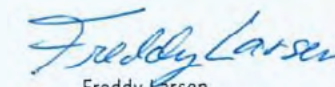

Marit Torgersen

Jan Helge Gulbrandsen

Anita Krohn Traaseth

Tom Tvedt
Vararepresentant

Susanne Torp - Hansen
Valgt av og blant de ansatte

Freddy Larsen
Valgt av og blant de ansatte

Sverre Thornes
Konsernsjef

Egenkapitaloppstilling

2014 Millioner kroner	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital	Sum egenkapital
Egenkapital 01.01.2014	7 659	7 609	15 268
Resultat		865	865
Poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet		350	350
Poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet når særlige vilkår er oppfylt		-352	-352
Sum utvidet resultat		-2	-2
Sum totalresultat		863	863
Netto innbetalt egenkapitaltilskudd	1 514		1 514
Sum transaksjoner med eierne	1 514		1 514
Egenkapital 31.12.2014	9 173	8 471	17 644
2013 Millioner kroner	Innskutt egenkapital	Opptjent egenkapital	Sum egenkapital
Egenkapital 01.01.2013	6 891	6 739	13 630
Resultat		949	949
Poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet		-1 206	-1 206
Poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet når særlige vilkår er oppfylt		1 125	1 125
Sum utvidet resultat		-80	-80
Sum totalresultat		869	869
Netto innbetalt egenkapitaltilskudd	768		768
Sum transaksjoner med eierne	768		768
Egenkapital 31.12.2013	7 659	7 609	15 268

Kontantstrømoppstilling Konsern

Millioner kroner	2014	2013
Kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter		
Innbetalte premier direkte forsikring	35 188	24 427
Utbetalte gjenforsikringspremier	-54	-61
Utbetalte erstatninger og forsikringsytelser direkte forsikring	-13 631	-11 725
Innbetalte gjenforsikringsoppgjør for erstatninger og forsikringsytelser	74	63
Innbetalinger ved flytting	30 376	7 316
Utbetalinger ved flytting	-4 369	-187
Utbetalinger til andre leverandører for varer og tjenester	-1 153	-834
Utbetalinger til ansatte, pensjonsinnskudd, arbeidsgiveravgift mv.	-694	-699
Utbetalinger av renter	-922	-857
Innbetalinger av renter	10 055	9 516
Innbetalinger av utbytte	3 840	3 884
Utbetalinger av skatter og offentlige avgifter	162	-234
Innbetalinger til eiendomsvirksomheten	2 522	1 488
Netto inn- og utbetalinger av lån til kunder mv.	-8 736	-1 614
Innbetalinger ved salg av aksjer	30 152	32 037
Utbetalinger ved kjøp av aksjer	-51 839	-34 197
Innbetalinger ved salg av obligasjoner og sertifikater	51 903	43 349
Utbetalinger ved kjøp av obligasjoner og sertifikater	-82 048	-65 755
Utbetalinger ved kjøp av eiendom	-3 419	-5 425
Utbetalinger til investeringer i eiendeler med investeringsvalg	-217	-215
Netto inn- og utbetalinger for kjøp/salg av andre verdipapirer med kort løpetid	1 835	4 504
Minoritetens andel av operasjonelle aktiviteter	-2 843	-2 210
Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter	-3 819	2 570
Kontantstrøm fra investeringsaktiviteter		
Innbetalinger ved salg av driftsmidler mv.	0	1
Utbetalinger ved kjøp av driftsmidler mv.	-162	-89
Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter	-162	-88
Kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter		
Innbetalinger ved opptak av ny langsiktig gjeld	1 829	-3 730
Netto innbetalinger/utbetalinger ved opptak/nedbetaling av langsiktig gjeld	1 662	774
Utbetalinger ved tilbakebetaling av egenkapitalinnskudd	-148	-6
Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter	3 342	-2 961
Effekt valutakursendringer på kontanter og kontantekvivalenter	1	26
Netto endring i kontanter og bankinnskudd	-638	-454
Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens begynnelse	2 896	3 350
Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens slutt	2 257	2 896

Noter Konsern

Note 1 Generell informasjon

Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikrings-selskapet) og dets datterselskaper (samlet konsernet) leverer pensjons-, finans-, bank- og forsikringstjenester til kommuner og fylkeskommuner, helseforetak og til bedrifter både i offentlig og privat sektor.

Det største produktområdet er kollektiv pensjonsforsikring. Innen pensjonsforsikring tilbyr konsernet kommunal tjenestepensjon, foretakspensjon og innskuddspensjon. I tillegg tilbyr konsernet gruppelevs- og skadeforsikring, banktjenester, fonds- og kapitalforvaltning.

Note 2 Sammendrag av de viktigste regnskapsprinsippene

Nedenfor følger en beskrivelse av de vesentligste regnskapsprinsippene som er benyttet i konsernregnskapet. Disse prinsippene er benyttet konsistent for alle perioder som er presentert.

2.1. BASISPRINSIPPER

Konsernregnskapet for KLP er utarbeidet i samsvar med International Financial Reporting Standards (IFRS) godkjent av EU med enkelte tillegg som følger av regnskapsloven og årsregnskapsforskriften for forsikrings-selskaper.

Konsernregnskapet er utarbeidet med utgangspunkt i prinsipp om historisk kost, med følgende unntak:

- Finansielle eiendeler og gjeld vurdert etter reglene om virkelig verdiskring
- Investerings-eiendom målt til virkelig verdi
- Eiendommer konsernet selv benytter er revaluert til virkelig verdi
- Finansielle eiendeler og gjeld (herunder finansielle derivater) vurdert til virkelig verdi over resultatet

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet må ledelsen foreta regnskapsmessige estimater og skjønnsmessige vurderinger. Dette vil påvirke konsernets regnskapsførte verdier av eiendeler og gjeld, inntekter og kostnader. Faktiske tall vil kunne avvike fra benyttede estimater. Områder hvor det er utvist skjønnsmessige vurderinger og estimater av vesentlig betydning for konsernet er beskrevet i note 3.

Alle beløp er presentert i millioner kroner uten desimal med mindre annet er angitt.

Regnskapet er satt opp etter forutsetning om fortsatt drift.

2.1.1 Endringer i regnskapsprinsipper og opplysninger

(a) Nye og endrede standarder tatt i bruk av konsernet
Følgende nye eller endrede IFRS-er eller IFRIC-fortolkninger som er trådt i kraft for 2014 årsregnskapet som påvirker regnskapet til konsernet i større grad:

- IFRS 10 «Consolidated Financial Statements» er basert på dagens prinsipper om å benytte kontrollbegrepet som det avgjørende kriteriet for å bestemme om et selskap skal inkluderes i konsernregnskapet til mors-selskapet. Standarden gir utvidet veiledning til vurderingen av om kontroll er til stede i de tilfeller hvor dette er vanskelig. Med bakgrunn i det nye kontroll-

Kommunal Landspensjonskasse (KLP) er et gjensidig forsikrings-selskap registrert og hjemmehørende i Norge. KLP har hovedkontor i Dronning Eufemias gate 10, Oslo.

Årsregnskapet til konsernet er tilgjengelig på klp.no.

Selskapet har ansvarlig lån notert på London Stock Exchange.

begrepet vil konsernets verdipapirfond måtte konsolideres i de tilfeller hvor det foreligger kontroll etter denne standarden. Effekten av IFRS 10 for konsernet er vist i note 2.1.2.

- IFRS 11 «Joint arrangements». Denne standarden skal anvendes av alle foretak som er part i en felleskontrollert ordning. En felleskontrollert ordning er en ordning der to eller flere parter har felles kontroll, dvs at partene er bundet av en kontraktmessig avtale og at den kontraktmessige avtalen gir to eller flere av disse partene felles kontroll over den felleskontrollerte ordningen. Egenkapitalmetoden skal anvendes for investeringer i felleskontrollerte ordninger.

- IFRS 12 «Disclosures of Interest in Other Entities» inneholder opplysningskravene for økonomiske interesser i datterselskaper, felleskontrollert virksomhet, tilknyttede selskaper, selskaper for særskilte formål og andre ikke-balanseførte selskaper.

- IAS 32 Finansielle instrumenter som klargjør når nettopresentasjon av finansielle eiendeler og forpliktelser kan foretas. Retten til motregning kan ikke være betinget av en framtidig hendelse. Motregningen må også være juridisk håndhevbar i alle situasjoner (ordinær drift, mislighold, insolvens eller konkurs) som selskapet og motparter kan komme i. Endringen vurderer også oppgjørsmekanismer. Endringen fikk ikke vesentlig effekt på konsernregnskapet.

- IAS 39 Finansielle instrumenter - innregning og måling om motpartendring for derivater og videreføring av sikringsbokføring. Endringen behandler lovendringer som innfører krav om oppgjørssentraler for bilaterale avtaler. I henhold til IAS 39 ville motpartsending til en oppgjørssentral føre til opphør av sikringsbokføringen. Endringen fører til at sikringsbokføring ikke opphører når motpartsending av et sikringsinstrument oppfyller spesifikke kriterier. Endringen fikk ikke vesentlig effekt på konsernregnskapet.

(b) Standarder, endringer og fortolkninger til eksisterende standarder som ikke er trådt i kraft og hvor konsernet ikke har valgt tidlig anvendelse

- IFRS 9 Finansielle instrumenter omhandler klassifikasjon, måling og innregning av finansielle eiendeler og forpliktelser samt sikringsbokføring. Den komplette versjonen av IFRS 9 ble utgitt i juli 2014. Den erstatter de deler av IAS 39 som omhandler

tilsvarende problemstillinger. Etter IFRS 9 skal finansielle eiendeler klassifiseres i tre kategorier: virkelig verdi over utvidet resultat, virkelig verdi over resultatet og amortisert kost. Målekategori bestemmes ved førstegangs regnskapsføring av eiendelen. Klassifiseringen avhenger av enhetens forretningsmodell for styring av sine finansielle instrumenter og karakteristikken av kontantstrømmene til det enkelte instrumentet. Egenkapitalinstrumenter skal i utgangspunktet måles til virkelig verdi over resultatet. Foretaket kan velge å presentere verdiendringene over utvidet resultat, men valget er bindende, og ved senere salg kan ikke gevinst/tap reklassifiseres over resultatet. Verdifall som skyldes kredittisiko skal nå innregnes basert på forventet tap i stedet for dagens modell der tap må være pådratt. For finansielle forpliktelser viderefører standarden stort sett kravene i IAS 39. Den største endringen er at i tilfeller der virkelig verdioppsjonen er tatt i bruk for en finansiell forpliktelse, skal endringer i virkelig verdi som skyldes endring i egen kredittisiko innregnes i utvidet resultat. IFRS 9 forenkler kravene til sikringsbokføring ved at sikringseffektiviteten knyttes nærmere ledelsens risiko-styring og gir større rom for vurdering. Sikringsdokumentasjon kreves fortsatt. Standarden trer i kraft for regnskapsåret 2018, men tidliganvendelse er tillatt. Konsernet har fortsatt ikke fullt ut vurdert virkningen av IFRS 9. Det er forventet at IFRS 9 vil bli godkjent i EU/EØS i løpet av 2. kvartal 2015.

Millioner kroner	Opprinnelig beløp 2013	Endring	Omarbeidet 2013
Endringer resultat 2013:			
Netto avkastning fra finansielle eiendeler	9 886	2 464	12 349
Netto verdiendringer på finansielle instrumenter	6 916	2 302	9 217
Minoritetens andel av avkastning på finansielle instrumenter	0	-4 605	-4 605
Sum netto inntekter	51 992	160	52 152
Endring forsikringsmessig avsetninger	-30 324	96	-30 229
Sum kostnader	-45 068	96	-44 972
Driftsresultat	6 924	256	7 180
Til/fra tilleggsavsetning og bufferavsetning i livsforsikring	1	7	8
Midler tilført forsikringskundene i livsforsikring	-5 884	1 001	-4 883
Resultat før skatt	-107	1 264	1 157
Skattekostnad	-47	-161	-208
Resultat	-154	1 103	949
Justering av forsikringsforpliktelsene	10	-1 103	-1 094
Poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet	-102	-1 103	-1 206
Sum utvidet resultat	1 023	-1 103	-80

	Opprinnelig beløp 31.12.2013	Endring	Omarbeidet beløp 31.12.2013
Endringer balanse 2013:			
Investeringer i tilknyttede selskap og felleskontrollert virksomhet	4	31	35
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi over resultat	112 215	10 182	122 398
Egenkapitalinstrumenter til virkelig verdi over resultat	54 298	18 910	73 208
Finansielle derivater	1 368	293	1 661
Fordringer	2 826	99	2 924
Kontanter og bankinnskudd	2 896	-16	2 880
SUM EIENDELER	369 757	29 500	399 257

Gjeld til kredittinstitusjoner	3 248	1	3 249
Finansielle derivater	1 666	282	1 948
Utsatt skatt	93	4	98
Annen kortsiktig gjeld	6 737	463	7 200
Minoritetsinteresse klassifisert som gjeld	0	28 750	28 750
SUM GJELD	354 489	29 500	383 989

SUM EGENKAPITAL OG GJELD	369 757	29 500	399 257
--------------------------	---------	--------	---------

- IFRS 15 Inntekter fra kunde-kontrakter omhandler inntektsføring. Standarden fordrer en inndeling av kunde-kontrakten i de enkelte ytelsesplikter. En ytelsesplikt kan være en vare eller en tjeneste. Inntekt regnskapsføres når en kunde oppnår kontroll over en vare eller tjeneste, og dermed har muligheten til å bestemme bruken av og kan motta fordelene fra varen eller tjenesten. Standarden erstatter IAS 18 Driftsinntekter og IAS 11 Anleggskontrakter og tilhørende tolkninger. Standarden trer i kraft for regnskapsåret 2017, men tidliganvendelse er tillatt. Konsernet har ikke fullt ut vurdert virkningen av IFRS 15.

For øvrig er det ingen andre IFRS-er eller IFRIC-fortolkninger som ikke er trådt i kraft som forventes å ha en vesentlig påvirkning på regnskapet.

2.1.2 Endringer av regnskap i forhold til tidligere perioder

I forbindelse med at IFRS 10 ble innarbeidet i konsernet 01.01.2014 er sammenligningstall omarbeidet. Dette medfører at enkelte linjer i regnskapet ikke er direkte sammenlignbare med årsregnskapet for 2013. Det har i tillegg vært foretatt reklassifiseringer i 2014 som har medført endring i sammenligningstall for 2013. I tabellen nedenfor vises hvilke regnskapsposter på sammenligningstall som er berørt, og med hvilken effekt:

2.2 KONSOLIDERINGSPRINSIPPER

2.2.1 Datterselskaper

Som datterselskaper regnes alle enheter der konsernet har bestemmende innflytelse/kontroll. Bestemmende innflytelse oppnås normalt gjennom eie av mer enn halvparten av stemmeberettiget kapital. I kontrollvurderingen inkluderes også virkningen av potensielle stemmeretter som kan utøves eller konverteres på balansedagen. Datterselskaper blir konsolidert fra det tidspunkt hvor konsernet overtar kontrollen, og de utelates fra konsolideringen når kontrollen opphører.

Den endrede definisjonen av kontroll i IFRS 10 har medført at KLP nå anser at det foreligger kontroll som medfører konsolideringsplikt for en stor andel av KLPs investeringer i verdipapirfond. KLP har lagt vekt på følgende forhold ved vurdering av om det foreligger konsolideringsplikt:

- Konsernet tar initiativ til verdipapirfondet og definerer investeringsstrategi, forvaltningshonorar etc til verdipapirfondets vedtekter
- Konsernet forestår forvaltningen innenfor verdipapirfondets vedtektsfestede handlingsrom
- Konsernet mottar alt forvaltningshonorar i fondet
- Konsernet utnytter synergier ved å selv foreta forvaltning (unntak noen *fond i fond*)
- Konsernet har betydelig eierandel i fondet (som oftest over 20 prosent)

Verdipapirfondsinvesteringer med konsolideringsplikt er nå fullt ut konsolidert i regnskapet fra 1. januar 2014. Sammenligningstallene som vises i resultat- og balanseoppstillingen (31.12.2013) er omarbeidet tilsvarende slik at de verdipapirfond hvor KLP hadde kontroll 1. januar 2014 også er konsolidert inn i sammenligningstallene. Minoritetens andel er regnskapsmessig klassifisert som gjeld. Regnskapet viser også en tredje balanse pr. 01.01.2013, som viser konsolidert regnskap pr. 01.01.2013 inkludert fondene.

Kjøp av datterselskaper regnskapsføres etter oppkjøpsmetoden. Anskaffelseskost settes lik virkelig verdi av eiendeler som ytes som vederlag ved kjøpet, egenkapitalinstrumenter som utstedes og pådratte forpliktelser ved overføring av kontroll. Det oppkjøpte selskapets identifiserbare eiendeler og gjeld verdsettes til virkelig verdi. Dersom anskaffelseskost overstiger virkelig verdi av identifiserbare netto eiendeler i datterselskapet, balanseføres overskytende som goodwill. Dersom anskaffelseskost er lavere, resultatføres differansen på oppkjøpstidspunktet.

Konserninterne transaksjoner og mellomværende mellom konsernselskaper er eliminert. Dersom konsernselskaper avlegger regnskaper etter andre prinsipper enn konsernet, omarbeides disse for å oppnå samsvar med konsernets regnskapsprinsipper før de konsolideres. Konsernets regnskap presenteres i norske kroner, og datterselskaper i utenlandsk valuta omregnes til norske kroner på balansedagens valutakurs. Ved konsolidering av resultatposter i utenlandsk valuta, benyttes gjennomsnittlig valutakurs.

2.2.2 Tilknyttede selskaper

Tilknyttede selskaper er enheter hvor konsernet har betydelig innflytelse uten å ha kontroll. Normalt oppnås betydelig innflytelse ved eierandel mellom 20 - 50 prosent av stemmeberettiget kapital. Konsernet har i tillegg til å eie minst 20 prosent av stemmeberettiget kapital, betydelig innflytelse gjennom styrerepre-

sentasjon eller på annen måte, i alle selskaper som er definert å være tilknyttet selskap.

På kjøpstidspunktet regnskapsføres investering i tilknyttet selskap til anskaffelseskost. Egenkapitalmetoden benyttes for regnskapsføring i påfølgende perioder. Det innebærer at konsernets andel av over- eller underskudd i tilknyttede selskaper resultatføres og tillegges balanseført verdi sammen med ikke resultatførte egenkapitalendringer. Konsernet resultatfører ikke andel av underskudd dersom det medfører at balanseført verdi av investeringen blir negativ med mindre konsernet har påtatt seg forpliktelser på vegne av det tilknyttede selskapet.

Der det har vært nødvendig er regnskapsprinsipper i tilknyttede selskap endret for å oppnå samsvar med konsernets regnskapsprinsipper.

2.2.3 Felleskontrollert virksomhet

Felleskontrollert ordning er investeringer hvor konsernet har felles kontroll med et annet selskap. «Felles kontroll» er den avtalte delingen av kontroll over en felleskontrollert virksomhet, som bare foreligger når beslutninger om relevante aktiviteter krever enstemmighet mellom de partene som deler kontrollen.

Etter IFRS 11 skal investeringer i felleskontrollerte virksomhet klassifiseres enten som felleskontrollerte driftsordninger eller felleskontrollerte virksomheter avhengig av de avtalemessige rettighetene og forpliktelsene til hver enkelt investor. KLP har vurdert sine felleskontrollerte ordninger og kommet til at de er felleskontrollerte virksomheter.

På kjøpstidspunktet regnskapsføres investering i felleskontrollert virksomhet til anskaffelseskost. Egenkapitalmetoden benyttes for regnskapsføring i påfølgende perioder. Det innebærer at konsernets andel av over- eller underskudd i felleskontrollert virksomhet resultatføres og tillegges balanseført verdi sammen med ikke resultatførte egenkapitalendringer. Konsernet resultatfører ikke andel av underskudd dersom det medfører at balanseført verdi av investeringen blir negativ med mindre konsernet har påtatt seg forpliktelser på vegne av den felleskontrollerte virksomheten.

Der det har vært nødvendig er regnskapsprinsipper i felleskontrollert virksomhet endret for å oppnå samsvar med konsernets regnskapsprinsipper. Effekten for konsernet er vist i note 2.1.2.

2.3 VIRKSOMHETSSEGMENTER

Konsernets forretningsmessige segmenter er definert i forhold til forretningsområder hvor risiko og avkastning skiller seg fra hverandre. Konsernets forretningssegmenter er gruppert i offentlig tjenestepensjon og gruppelev, foretakstjenestepensjon, skadeforsikring, bank, kapitalforvaltning og øvrig virksomhet. Segmentene er nærmere omtalt i note 4.

2.4 OMREGNING AV TRANSAKSJONER I UTENLANDSK VALUTA

2.4.1 Funksjonell valuta og presentasjonsvaluta

Konsernregnskapet presenteres i norske kroner, som er den funksjonelle valutaen til morselskapet.

2.4.2 Transaksjoner og balanseposter

Transaksjoner i utenlandsk valuta er omregnet til norske kroner ved å benytte valutakursen på transaksjonstidspunktet. Valuta-gevinster- og tap på transaksjoner i utenlandsk valuta resultat-

føres. Det gjelder også omregning av pengeposter (eiendeler og gjeld) på balansedagen.

Omregningsdifferanser på ikke-pengeposter inngår som del av gevinst og tap ved vurdering til virkelig verdi. Omregningsdifferanser knyttet til ikke-pengeposter som aksjer til virkelig verdi over resultatet, inngår som et element i resultatført verdiendring.

2.4.3 Konsernselskaper

Enheter som konsolideres, og som har annen funksjonell valuta enn presentasjonsvalutaen, behandles som følger:

- Balansen er regnet om til balansedagens kurs
- Resultatregnskapet er regnet om til gjennomsnittskurs (dersom gjennomsnittskurs ikke totalt sett gir et rimelig estimat på bruk av transaksjonskurs, brukes transaksjonskursen)
- Omregningsdifferanser føres over utvidet resultat

2.5 VARIGE DRIFTSMIDLER

Konsernets varige driftsmidler består i hovedsak av kontormaskiner, inventar, biler og fast eiendom som benyttes av konsernet i dets virksomhet.

Fast eiendom benyttet av konsernet revalueres til virkelig verdi basert på periodiske verdivurderinger utført av konsernet, med fradrag for avskrivninger. Verdivurderingen utføres regelmessig. Prinsippene for verdivurdering av eiendommene er de samme som for investeringseiendom, og er nærmere beskrevet i forbindelse med prinsippene for regnskapsmessig behandling av investeringseiendom. Øvrige varige driftsmidler er regnskapsført til anskaffelseskost inkludert kostnader som kan direkte henføres til driftsmidlet, med fradrag for av- og nedskrivninger.

Påfølgende kostnader vedrørende driftsmidler aktiveres som en del av driftsmidlet dersom det er sannsynlig at påkostningen bidrar til fremtidige økonomiske fordeler for konsernet, og kostnaden kan måles pålitelig. Reparasjon og vedlikehold resultatføres i den perioden utgiftene pådras.

Økning av balanseført verdi på egenbenyttet eiendom som følge av revaluering, føres over utvidet resultat til egenkapitalen som endring i revalueringsfond. En nedregulering av eiendommens virkelige verdi regnskapsføres over utvidet resultat mot eiendommens andel av revalueringsfondet. En eventuell ytterligere nedregulering resultatføres over ordinært resultat.

Avskrivning er beregnet ved bruk av lineær metode, slik at anleggsmidlenes anskaffelseskost, eller revaluert verdi, avskrives til restverdi over forventet brukstid, som er:

Bygninger:	50 år
Kontormaskiner:	3–5 år
Biler:	5 år
Inventar:	3–5 år

For noen driftsmidler hvor verdifallet antas å være høyest i starten, er det benyttet saldoavskrivning.

Bygninger dekomponeres dersom vesentlige deler har signifikant ulik brukstid. Hver komponent avskrives i forhold til komponentens brukstid.

Årlig vurderes driftsmidlenes utnyttbare levetid. Ved indikasjoner på verdifall utover restverdi, foretas det beregning av gjenvinnbart

beløp. Dersom gjenvinnbart beløp er lavere enn restverdi foretas det nedskrivning til gjenvinnbart beløp.

2.6 INVESTERINGSEIENDOM

Fast eiendom som ikke benyttes av konsernet, er klassifisert som investeringseiendom. Dersom en eiendom delvis benyttes av konsernet, og delvis er utleid til eksterne, klassifiseres den delen som leies ut til eksterne som investeringseiendom dersom den kan seksjoneres ut.

Investeringseiendom består av bygninger og tomter, og vurderes til virkelig verdi på balansedagen. Konsernet benytter en verdsettelsesmodell for å beregne markedsverdi.

Verdsettelsesmetoden er basert på neddiskontering av eiendommens forventede netto kontantstrøm med markedets avkastningskrav.

Ved beregning av netto kontantstrøm benyttes i utgangspunktet markedsleie til någjeldende betingelser, mens det for perioder etter kontraktsutløp fastsettes en antatt markedsleie. Videre hensyntas et inntektsfradrag basert på forventet ledighet, forventede påkostninger og normale driftskostnader.

Forventet kontantstrøm neddiskonteres med et avkastningskrav som fastsettes med grunnlag i den risikofrie renten (10 - års norsk statsobligasjonsrente) justert med et tillegg for estimat på en 20 - års risikofri rente. Estimater på 20 - årsrenten tilsvarer helningen på swapkurven mellom 10 og 20 år. Den risikofrie renten tillegges så en generell eiendomsrisiko for å finne avkastningskrav for prime eiendommer. Til sist legges det på en risikopremie som fastsettes ut i fra risikovilligheten blant investorene i eiendomsmarkedet hensyntatt eiendomsspesifikke forhold som geografi, eiendomstype, kontrakter, leietakere og teknisk tilstand på eiendommen.

Kvartalsvis takseres et fast utvalg av eiendommene til konsernet av eksterne, uavhengige og kvalifiserte aktører. Ved vesentlig avvik fra egen vurdering av virkelig verdi analyseres differansene og verdsettelsesmodellens parametere justeres dersom dette viser seg nødvendig.

Endringer i virkelig verdi resultatføres under linjen «Netto inntekter fra investeringseiendommer».

Dersom en investeringseiendom tas i bruk av konsernet, reklassifiseres eiendommen til varig driftsmiddel. Virkelig verdi på reklassifiseringstidspunktet utgjør kostpris for den reklassifiserte eiendommen.

Dersom en eiendom konsernet har benyttet blir leid ut til eksterne, reklassifiseres eiendommen til investeringseiendom. Enhver differanse mellom bokført verdi og virkelig verdi på reklassifiseringstidspunktet posteres mot egenkapitalen som en revaluering.

Eiendommer klassifisert som «anlegg under utførelse» bokføres til kostpris i den grad virkelig verdi ikke kan måles pålitelig. Eiendommen måles til kost fram til dens virkelige verdi enten kan måles på en pålitelig måte eller til eiendommen er ferdigstilt

Det er tatt hensyn til utsatt skatt på verdiendring for investeringseiendom.

2.7 IMMATERIELLE EIENDELER

Konsernets immaterielle eiendeler består i all hovedsak av aktive IT- systemer. Ved kjøp av nytt IT- system aktiveres direkte henførbare kostnader utbetalt til systemleverandør, samt ekstern konsulentbistand og internt medgåtte kostnader for å få systemet installert og klart til bruk.

Ved videreutvikling av IT- systemer aktiveres både eksterne og interne kostnader jfr. ovenfor. Systemendringer som betraktes som vedlikehold kostnadsføres løpende.

Når et IT-system er ferdigstilt, avskrives aktiverte kostnader lineært over forventet brukstid. Ved senere aktiveringer grunnet videreutvikling avskrives disse over den opprinnelig fastsatte brukstid med mindre påkostningen øker systemets totale forventede brukstid.

Ved indikasjon på at balanseført verdi av et aktivert IT- system er høyere enn gjenvinnbart beløp, foretas det test for verdifall. Hvis balanseført verdi er høyere enn gjenvinnbart beløp (nåverdi ved fortsatt bruk/eie), foretas det nedskrivning til gjenvinnbart beløp.

2.8 FINANSIELLE INSTRUMENTER

2.8.1 Klassifisering

Finansielle instrumenter blir ved første gangs innregning klassifisert i en av følgende kategorier

Finansielle eiendeler

- Finansielle eiendeler regnskapsført til virkelig verdi over resultatet
- Utlån og fordringer regnskapsført til amortisert kost
- Hold - til - forfall - investeringer regnskapsført til amortisert kost

Finansielle forpliktelser

- Finansielle forpliktelser til virkelig verdi over resultatet
- Andre finansielle forpliktelser regnskapsført til amortisert kost

a og d) Finansielle eiendeler og forpliktelser til virkelig verdi over resultatet
Innenfor denne kategorien kan tilordningen være pliktig eller bestemt regnskapsført til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet.

- Finansielle eiendeler holdt for omsetning er eiendeler som er anskaffet primært med henblikk på å gi fortjeneste fra kortsiktige prissvingninger. Konsernets derivater inngår i denne kategorien med mindre de inngår som en del av en regnskapsmessig sikring etter reglene om sikringsbøkføring.
- Finansielle eiendeler og forpliktelser bestemt regnskapsført til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet er klassifisert i denne kategorien dersom de finansielle instrumentene enten forvaltes som en gruppe, og hvor deres inntjening vurderes og rapporteres til ledelsen på grunnlag av virkelig verdi eller dersom klassifiseringen eliminerer eller reduserer regnskapsmessig inkonsistens i målingen.

De finansielle eiendelene omfatter aksjer og andeler, verdipapirfondsandeler, obligasjoner, sertifikater og utlån, mens de finansielle forpliktelsene omfatter gjeld til kredittinstitusjoner og derivater.

b) Utlån og fordringer regnskapsført til amortisert kost

Utlån og fordringer er finansielle eiendeler, med unntak av de-

derivater, med faste eller bestembare betalinger, og som ikke omsettes i et aktivt marked eller som konsernet har intensjon om å selge på kort sikt eller har øremerket til virkelig verdi over resultat. Utlån og fordringer til amortisert kost består av:

- Lån og fordringer tilknyttet investeringsvirksomheten
- Lån og fordringer øvrige inklusive fordringer på forsikringstakere

Lån og fordringer i investeringsvirksomheten omfatter gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer dvs. obligasjoner som ikke er priset i et aktivt marked, samt utlån til kommuner, bedrifter og personkunder.

c) Finansielle eiendeler som holdes til forfall

Finansielle eiendeler som holdes til forfall består av finansielle eiendeler, som ikke er derivater, og som har faste eller bestembare betalinger og et definert forfallstidspunkt, og som konsernet har intensjon og evne til å holde til forfall med unntak for:

- De som foretaket ved førstegangsinnregning øremerket til virkelig verdi over resultatet
- De som oppfyller definisjonen til lån og fordringer.

Kategorien omfatter obligasjoner som regnskapsføres til amortisert kost.

e) Andre finansielle forpliktelser regnskapsført til amortisert kost
Kategorien omfatter ansvarlig lån, utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett og gjeld til- og innskudd fra kunder.

2.8.2 Regnskapsføring og måling

Kjøp og salg av finansielle instrumenter regnskapsføres til virkelig verdi på handelsdato, det vil si når konsernet har forpliktet seg til å kjøpe eller selge det finansielle instrumentet. Direkte kjøpsomkostninger inkluderes i anskaffelseskost med unntak for kjøpsomkostninger knyttet til finansielle instrumenter til virkelig verdi over resultat. For disse instrumentene kostnadsføres kjøpsomkostningene direkte. Finansielle eiendeler fraregnes når konsernet ikke lenger har rett til å motta kontantstrømmen fra eiendelen eller konsernet har overført all risiko og rettigheter knyttet til eierskapet. Finansielle forpliktelser fraregnes når den underliggende plikten i kontrakten er oppfylt, kansellert eller utløpt.

a) Verdimåling til virkelig verdi

Prinsippene for beregning av virkelig verdi relatert til de ulike instrumentene fremkommer av note 6.

b) Verdimåling til amortisert kost

Finansielle instrumenter som ikke måles til virkelig verdi måles til amortisert kost ved bruk av effektiv rente metode. Internrenten fastsettes ved diskontering av kontraktsfestede kontantstrømmer over forventet løpetid. Kontantstrømmene inkluderer etableringsgebyrer og direkte transaksjonskostnader samt eventuell restverdi ved utløpet av forventet løpetid. Amortisert kost er nåverdien av disse kontantstrømmene neddiskontert med internrenten.

c) Nedskrivning av finansielle eiendeler som måles til amortisert kost

Ved vurderingen av om det foreligger verdiforringelse av en finansiell eiendel legges det vekt på hvorvidt utsteder/debitor har vesentlige finansielle vanskeligheter og om det foreligger kontraktsbrudd, herunder mislighold. Det vurderes om det er sannsynlig at skyldner går konkurs, hvorvidt det finnes et aktivt

marked for eiendelen på grunn av finansielle vanskeligheter, eller om det observeres målbar nedgang i forventet kontantstrøm fra en gruppe finansielle eiendeler. Vurderingen baseres utelukkende på historiske forhold, fremtidige hendelser vurderes ikke uansett grad av sannsynlighet.

Dersom det foreligger objektive bevis for verdifall foretas det nedskrivning. Nedskrivningen beregnes ved å sammenligne ny, forventet kontantstrøm med opprinnelig kontantstrøm diskontert med hhv. opprinnelig effektiv rente (eiendeler med fast rente) eller med effektiv rente på måletidspunktet (eiendeler med flytende rente). Nedskrivningen reduserer eiendelens balanseførte verdi og innregnes i resultatregnskapet under "Løpende avkastning fra finansielle eiendeler".

Tapsvurdering og tapsnedskrivning foretas kvartalsvis på individuelle utlån. Låneengasjement med ubetalte terminer eldre enn 90 dager eller kreditter med overtrekk eldre enn 90 dager gjennomgås på balansedagen. I tillegg foretas det en løpende vurdering av andre låneengasjementer hvor det foreligger objektive bevis for verdifall.

Utlån vurderes også gruppevis. Dersom det foreligger objektive bevis for at en gruppe av utlån har verdifall foretas det en nedskrivning.

2.8.3 Presentasjon i balanse og resultatregnskap

a) Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultat

Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet presenteres i balansen enten som «Utlån kommuner, bedrifter og personkunder til virkelig verdi over resultat», «Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi over resultat» eller «Egenkapitalinstrumenter til virkelig verdi over resultat». Renteinntekter og aksjeutbytte inkluderes i linjen «Netto avkastning fra finansielle eiendeler». For bankvirksomheten inngår renteinntektene i linjen «Netto renteinntekt bank». Øvrige verdiendringer inngår i linjen «Netto avkastning fra finansielle eiendeler».

b) Utlån og fordringer til amortisert kost

Utlån og fordringer til amortisert kost presenteres i balansen enten som «Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer», «Utlån til kommuner, bedrifter og personkunder til amortisert kost», «Fordringer» eller «Kontanter og bankinnskudd». Renteinntekter inkluderes i linjen «Netto avkastning fra finansielle eiendeler». For bankvirksomheten inngår renteinntektene i linjen «Netto renteinntekt bank». Verdiendringer som kan knyttes til objektive indikasjoner på verdifall samt valutaendringer inngår i linjen «Netto avkastning fra finansielle eiendeler».

c) Finansielle eiendeler som holdes til forfall

Finansielle eiendeler som holdes til forfall består av obligasjoner notert i et aktivt marked og presenteres i balansen som «Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall». Renteinntekter etter effektiv rente metoden inkluderes i linjen «Netto avkastning fra finansielle eiendeler». Verdiendringer som kan knyttes til objektive indikasjoner på verdifall samt urealiserte valutaendringer inngår i linjen «Netto avkastning fra finansielle eiendeler».

d) Gjeld til og innskudd fra kunder

Gjeld til og innskudd fra kunder bokføres til virkelig verdi i balansen når innskuddet blir registrert som overført til kundens konto. I etterfølgende perioder regnskapsføres gjeld til og innskudd fra kunder med flytende rente til amortisert kost etter den effektive

rentemetode. Rentekostnadene inngår i linjen «Netto renteinntekt bank».

e) Utstedt ansvarlig lån

Ansvarlige lån regnskapsføres til virkelig verdi ved opptak justert for oppkjøpskostnader. Ved påfølgende måling regnskapsføres ansvarlig lån til amortisert kost med bruk av effektiv rentemetode. Metoden benyttes for å tilordne rentekostnadene over en relevant periode, og posteres over resultatet på linjen «Rentekostnad og verdiendring ansvarlige lån og fondsobligasjonslån». Ansvarlig lån i utenlandsk valuta omregnes til norske kroner på balansedagen. Verdiendring som følge av valutaendringen posteres over resultatet, og inngår i linjen «Rentekostnad og verdiendring ansvarlige lån og fondsobligasjonslån».

f) Utstedt fondsobligasjon

Fondsobligasjon regnskapsføres til pålydende på utstedelsestidspunktet, og vurderes deretter til amortisert kost. På fondsobligasjon som er sikret mot valuta – og renteendringer (virkelig verdisikring), justeres bokført verdi med verdiendring i sikret risiko. Verdiendringen føres over resultatet på linjen «Netto kostnader ansvarlige lån og fondsobligasjonslån».

g) Utstedte obligasjoner med fortrinnsrett

Utstedte obligasjoner med fortrinnsrett regnskapsføres første gang til virkelig verdi ved opptak justert for oppkjøpskostnader, det vil si pålydende justert for eventuell over-/underkurs ved utstedelse. Ved etterfølgende måling er obligasjonene vurdert til amortisert kost med den effektive rentemetode. Rentekostnadene inngår i linjen «Netto renteinntekt bank» i resultatregnskapet.

Utstedte obligasjoner med fast rente regnskapsføres etter reglene om virkelig verdisikring i den grad disse er sikret mot endring i rentenivået.

h) Gjeld til kredittinstitusjoner

Gjeld til kredittinstitusjoner balanseføres til markedsverdi ved anskaffelse. Ved etterfølgende måling benyttes virkelig verdi da dette eliminerer eller reduserer regnskapsmessig inkonsistens. Rentekostnadene inngår i linjen «Netto renteinntekt bank» mens øvrige verdiendringer inngår i linjen «Netto verdiendring på finansielle instrumenter» i resultatregnskapet.

i) Derivater og sikring

Finansielle derivater balanseføres til virkelig verdi på det tidspunktet avtalen inngås. Ved etterfølgende måling regnskapsføres derivatene til virkelig verdi og presenteres som en eiendel dersom verdien er positiv og som en forpliktelse dersom verdien er negativ. Regnskapsføringen av tilhørende gevinster og tap avhenger av hvorvidt derivatet er utpekt som et regnskapsmessig sikringsinstrument, og i hvilken type regnskapsmessig sikring derivatet inngår.

For derivater som ikke inngår i regnskapsmessig sikringsforhold, resultatføres gevinster og tap løpende på linjen for «Netto verdiendring på finansielle instrumenter». Disse inngår i kategorien finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultat.

Konsernet har i tre tilfeller benyttet seg av regnskapsmessig sikring (sikringsbøkføring). I ett tilfelle er sikringsbøkføring benyttet ved sikring av utstedt fondsobligasjon (sikringsobjekt) mot verdiendringer som følge av endringer i rente- og valutakurs (virkelig verdisikring). Sikringsinstrumentet er en kombinert rente- og

valutaswap. Sikringsforholdet er dokumentert og sikringens effektivitet måles løpende. I det andre tilfellet er det virkelig verdi sikring av fastrente innlån som er sikret mot renterisiko. Sikringsforholdet er dokumentert og sikringens effektivitet måles løpende. Det tredje tilfellet er virkelig verdi sikring av fastrente utlån. Sikringsforholdet er dokumentert og effektiviteten måles løpende.

Endring i virkelig verdi på sikringsinstrumentet er innregnet i resultatregnskapet på linjen for «Netto verdiendring på finansielle instrumenter». Verdiendringer på sikringsobjektet som kan henføres til den sikrede risikoen, er regnskapsført som en korreksjon av sikringsobjektets balanseførte verdi og innregnet i resultatet på linjen for «Netto kostnader ansvarlige lån og fondsobligasjonslån» og «Netto renteinntekter bank». I de tilfeller hvor et verdipapir har innebygde derivater som ikke er skilt ut, vil derivatets verdi inngå i papirets verdi som helhet. Verdiendringen i KLP Konsern vil rapporteres på resultatlinjen «Netto verdiendring på finansielle instrumenter».

2.9 MOTREGNING

Finansielle eiendeler og finansiell gjeld er bare motregnet i den grad det foreligger en ubetinget juridisk rett til å motregne eiendel mot gjeld, videre at man har intensjon om å motregne, samt at forfallstidspunktet for eiendelen samsvarer med forfallstidspunktet for gjelden.

2.10 KONTANTER OG KONTANTEKVIVALENTER

Kontanter og bankinnskudd er definert som fordringer på kredittinstitusjoner uten oppsigelsestid. Beløpet inkluderer ikke fordringer på kredittinstitusjoner som er knyttet til kjøp og salg av verdipapirer i forvaltningen av verdipapirporteføljene.

2.11 KONSERNETS EGENKAPITAL

Egenkapitalen i konsernet er delt i to hovedelementer:

2.11.1 Innskutt egenkapital

Konsernets morselskap er et gjensidig selskap eid av sine kunder. I KLP er kundene (medlemmene) forpliktet til å innbetale egenkapitaltilskudd ved etablering av kundeforhold (tilflytting). I tillegg belastes medlemmene årlige tilskudd etter vurdering av behov. Styret kan videre beslutte at medlemmene skal innbetale egenkapitaltilskudd i andre tilfeller, dersom dette er nødvendig for å gi KLP tilfredsstillende soliditet. Egenkapitaltilskudd fastsettes i forhold til medlemmets relative størrelse målt i premiereserve, og beregnes særskilt for den enkelte fellesordning.

Egenkapitaltilskuddet kan benyttes til dekning av tap eller underskudd ved løpende drift. Egenkapitaltilskudd kan bare tilbakebetales i forbindelse med flytting av kundeforholdet fra selskapet og forutsetter blant annet forhåndssamtykke fra Finanstilsynet. Gjenstand for eventuell tilbakebetaling er en andel av det faktiske oppsamlede egenkapitaltilskuddet på opphørstidspunktet, beregnet i henhold til medlemmets andel av selskapets samlede premiereserve.

Utdeling av avkastning på egenkapitaltilskuddet avhenger av selskapets resultater.

Egenkapitaltilskuddet er ikke omsettelig.

2.11.2 Opptjent egenkapital

Konsernets opptjente egenkapital består av risikoutjevningfond, naturskadefond, revalueringsfond og øvrig opptjent egenkapital.

Alminnelige selskapsrettslige regler gjelder så langt de passer for eventuell utdeling eller bruk av annen opptjent egenkapital. Forsikringsvirksomhetslovens regler gjelder for eventuell bruk av risikoutjevningfond og naturskadefond.

2.12 REGNSKAPSFØRING AV INNTEKTER

Inntekter ved salg av varer vurderes til virkelig verdi av vederlaget, netto etter fradrag for merverdiavgift og eventuelle rabatter. Konserninternt salg elimineres.

2.12.1 Premieinntekter

Premieinntekter inntektsføres med det beløp som forfaller i regnskapsåret. Periodisering av opptjent premie ivaretas ved avsetning mot uopptjent premie. Årets tilflyttede reserver føres over resultatregnskapet, og inngår i premieinntektene. Andel av periodens brutto premieinntekt som tilfaller reassurandør i forbindelse med gjenforsikring går til fradrag i brutto premieinntekt.

2.12.2 Renteinntekter/-kostnader

Renteinntekter og rentekostnader tilknyttet alle rentebærende finansielle instrumenter vurderes til amortisert kost og inntektsføres ved bruk av effektiv rentemetode. Etableringsgebyr ved utlån inngår i amortiseringen, og inntektsføres over lånets forventede løpetid.

For rentebærende finansielle investeringer som måles til virkelig verdi, klassifiseres renteinntekten som «Netto avkastning fra finansielle eiendeler». For bankvirksomheten inngår renteinntektene i linjen «Netto renteinntekt bank», mens øvrige verdiendringer klassifiseres som «Netto verdiendring på finansielle instrumenter».

2.12.3 Leieinntekter og andre inntekter

Inntekter fra utleie av fast eiendom inntektsføres lineært over leiekontraktens løpetid. Inntekten inngår i linjen «Netto inntekter fra investeringseiendommer». Honorar for kapitalforvaltning inntektsføres i henhold til utført forvaltning for perioden frem til balanse dagen. Inntekten inngår i linjen «Andre inntekter». Øvrige tjenester inntektsføres lineært over kontraktperioden.

2.13 SKATT

Konsernet driver skattepliktig virksomhet. Skattekostnaden beregnes etter reglene i skatteloven. Forskjeller mellom regnskapsmessige og skattemessige vurderinger av eiendeler og gjeld som vil reversere på et senere tidspunkt, gir grunnlag for beregning av utsatt skattefordel eller utsatt skatt i regnskapet. Utsatt skattefordel og utsatt skatt nettes i den grad de har en juridisk rett til å motregne de innregnede beløpene og har til hensikt å gjøre dem opp på nettogrunnlag eller å realisere eiendelen og gjøre opp forpliktelsene under ett.

Konsernets morselskap har store fremførbare underskudd som kan benyttes til å motregne eventuelle skattepliktige overskudd i norske datterselskaper ved hjelp av konsernbidrag med skattemessig effekt.

Ved avleggelsen av konsernregnskapet vurderes balanseføring av norsk utsatt skatt på konsernnivå. Utsatt skatt og skattefordel er beregnet som forskjeller mellom regnskapsmessig og skattemessig verdi på eiendeler og gjeld. Utsatt skattefordel balanseføres i den grad det kan sannsynliggjøres at selskapene i konsernet vil ha tilstrekkelig skattemessig overskudd til å nyttiggjøre seg skattefordelen. Ved vurdering av sannsynlighet legges det vekt på historisk inntjening og forventet fremtidig skattemessig inntekt.

For utenlandske datterselskaper regnskapsføres betalbar- og ut-

satt skatt/skattefordel i henhold til lokale skatteregler. Skatten kan ikke utlignes mot morselskapets fremførbare underskudd ved hjelp av konsernbidrag med skattemessig effekt. I konsernregnskapets balanse fremkommer denne skatten på linjen for «Utsatt skatt». I resultatregnskapet fremkommer skattekostnaden på «Skattekostnad».

Skattekostnaden er ytterligere spesifisert i note 23.

2.14 FORSIKRINGSKONTRAKTER

I henhold til IFRS 4 må det være knyttet betydelig forsikringsrisiko til kontrakten for at den skal kunne defineres som en forsikringskontrakt. Forsikringsproduktene konsernet tilbyr tilfredsstillende kravet om betydelig forsikringsrisiko, og er regnskapsført i samsvar med IFRS 4. I henhold til IFRS 4, vurderes forsikringskontraktene samlet som en forsikringskontrakt selv om den inneholder en finansiell del.

Det er gjennomført tilstrekkelighetstest for å kontrollere at nivået på de regnskapsførte forpliktelsene på forsikringskontraktene står i forhold til forsikringskundernes kontraktmessige rettigheter. Konsernets avsetninger tilfredsstillende kravene i denne testen, og IFRS 4 stiller derfor ikke ytterligere krav til reservering. Konsernet har derfor benyttet gjeldende norsk regelverk for regnskapsføring av forsikringskontrakter.

2.14.1 Bransjer

Konsernet tilbyr produkter til sine kunder innen følgende bransjer:

- Kollektiv pensjon (offentlig og privat)
- Gruppeliv
- Skadeforsikring.

a) Kollektiv pensjon offentlig består i hovedsak av ytelsesbaserte kommunale ordninger som omfatter alderspensjon, etterlattepensjon, uførepensjon og premiefritak under ervervsuførhet.

De kollektive pensjonsordninger er basert på lineær opptjening. Dette innebærer at den enkeltes opptjente ytelser til enhver tid utgjør den forholdsmessige del av de ytelser vedkommende vil ha rett til ved fortsatt tjeneste til pensjonsalder. Den forholdsmessige del fremkommer som forholdet mellom den tjenestetid vedkommende allerede har opptjent og den samlede tjenestetid vedkommende vil oppnå ved fortsatt tjeneste til pensjonsalder, dog slik at sistnevnte størrelse ikke kan overstige 40 år ved beregningen av den forholdsmessige del. Ordningene er basert på sluttlønnsprinsippet. Regulering av løpende pensjoner i takt med regulering i folketrygden samt regulering av oppsatte rettigheter i takt med grunnbeløp er en del av pensjonsordningens definerte ytelser. Ordningenes ytelser samordnes med folketrygden etter gjeldende regler og sikrer et definert brutto pensjonsnivå.

Regulering av løpende pensjoner og opptjente pensjonsrettigheter finansieres i sin helhet ved en særskilt reguleringspremie. Bruttogaranti mv. finansieres ved engangspremier ved oppstart av og eventuelt ved senere endringer av pensjonen.

Netto premiereserve i pensjonsordningene er fastsatt som netto engangspremie for de opptjente alders-, uføre- og etterlattepensjoner. I tillegg er det avsatt administrasjonsreserver til de formål Finanstilsynet har anvist og ut fra konsernets faktiske omkostninger til disse formål. Videre inngår avsetninger for inntrufne, ennå ikke oppgjorte forsikringstilfeller, herunder karensavsetning for uførerisiko, i pensjonsordningenes

premiereserve. Den delen av inntrufne, ikke oppgjorte forsikringstilfeller som ville ha blitt utbetalt dersom erstatningen var ferdigbehandlet, er skilt ut i egen erstatningsreserve.

I tillegg til bruttoordningene beskrevet over, tilbys kollektiv ytelsesbasert foretakspensjon (nettoordning) og innskuddsbasert pensjon.

Innskuddsbasert pensjon er en pensjonsspareordning hvor kunden betaler innskudd i samsvar med en avtalt innskuddsplan til medlemmenes fremtidige alderspensjon. Den innskuddsbaserte pensjonsordningen har en tilknyttet risikoytelse som pr. 31.12.14 besto av innskuddsfritak og uførepensjon uten fripoliseopptjening, begge deler med 12 måneders karens. For disse foretas en karensavsetning (IBNR/RBNS) på 12 måneders risikopremie. For kontrakter der det ved årsskiftet var forfalt premie for kortere tid enn 12 måneder, avsettes kun den forfalte risikopremien som IBNR/RBNS. Ut fra samme prinsipp avsettes (inntil) 12 måneders administrasjonsreservepremie som administrasjonsreserve, til dekning av administrasjon av de forventede uføreytelser som IBNR/RBNS skal dekke.

Avsetninger i livsforsikringer med investeringsvalg består av kundenes innbetalte sparekapital med tillegg av oppnådd avkastning.

- Gruppeliv er i hovedsak konsentrert om kommunegruppeliv og lærergruppeliv som omfatter kun dødsrisiko. Andre dekninger forekommer for et mindre antall kunder. I tillegg kommer gjeldsgruppeliv som omfatter dødsrisiko og for en stor del av eksisterende kunder også uførerisiko.

De forsikringstekniske avsetninger i gruppelivsforsikring er basert på risikoteoretiske metoder. Erstatningsreserven inkluderer avsetninger til de forventede utbetalinger til inntrufne, ennå ikke oppgjorte forsikringstilfeller, uavhengig av om disse er rapportert eller ikke.

- I skadeforsikring tilbys følgende produkter:

Yrkesskade, Trygghet og Ulykke

Forsikringskontrakter som dekker kundenes arbeidstagerer for yrkesskader som faller inn under yrkesskadeloven og hovedtariffavtalen. I tillegg tegnes forsikringskontrakter som dekker arbeidstagerne for ulykke i fritiden. Det tegnes også forsikringskontrakter som dekker skoleelever i skoletiden.

Brann-Kombinert

Forsikringskontrakter som dekker skade på kundenes eiendommer og eventuelle verditap som påføres kunden ved skade eller tap av eiendommen. Risikoen for selskapet reduseres gjennom tegning av reassuransekontrakter som dekker erstatninger over gitte beløp pr. skade.

Motorvogn

Forsikringskontrakter som dekker skade oppstått ved bruk av kundenes motorvogner. Risikoen for selskapet reduseres gjennom tegning av reassuransekontrakter som dekker erstatninger over gitte beløp pr. skade.

Ansvar

Forsikringskontrakter som dekker skade påført tredjeperson som en følge av kundenes virksomhet. Dekningen gjelder både for tingskader og personskader

Reise

Forsikringskontrakter som dekker kundene for skader og tap oppstått på reiser

Konsernet skal til enhver tid ha forsikringstekniske avsetninger som gir full dekning av det forsikringstekniske ansvar og annen risiko avledet av forsikringsvirksomheten. Konsernets avsetninger skal i alle tilfeller til enhver tid oppfylle de minstekrav til avsetninger som følger av forskrifter eller av vedtak og regler gitt i medhold til «Forskrift om forsikringstekniske avsetninger og risikostatistikk i skadeforsikring» av 10. mai 1991 nr 301 og «Utfyllende forskrift om forsikringstekniske avsetninger og risikostatistikk i skadeforsikring» av 18. november 1992 nr. 1242.

2.14.2 Avsetninger i forsikringsfond

I det følgende omtales konsernets vesentligste forsikringsfond.

a) Premiereserve

Premiereserven utgjør den forsikringstekniske kontantverdien av pensjonsrettigheter som er opptjent på beregningstidspunktet. Premiereserven inkluderer også administrasjonsreserve etter KLPs beregningsgrunnlag, samt avsetninger for inntrufne, ennå ikke oppgjorte forsikringstilfeller, herunder karensavsetning for uførisiko. Den delen av inntrufne, ikke oppgjorte forsikringstilfeller som ville ha blitt utbetalt dersom erstatningen var ferdigbehandlet, er skilt ut i egen erstatningsreserve.

b) Tilleggsavsetninger

Tilleggsavsetninger føres i resultatregnskapet under linjen «Tilleggsavsetninger i livsforsikring» som pliktige avsetninger. Tilleggsavsetningene er fordelt til kundene med betinget virkning og kan anvendes til dekning av eventuelt avkastningsunderskudd. Eventuell negativ avkastning kan ikke dekkes av tilleggsavsetninger.

c) Premiefond

Premiefond inneholder forskuddsbetalte premier og eventuelle overskuddsmidler som fordeles til den enkelte kundes premiefondskonto. Premiefondsmidler kan benyttes til dekning av fremtidige premier.

d) Erstatningsavsetning

Erstatningsavsetning består av avsetning for inntrådte ikke meldte erstatninger, samt ikkeferdigbehandlede forsikringsoppgjør (IBNR og RBNS). Erstatningsavsetningen skal bare inneholde midler som ville ha kommet til utbetaling i regnskapsåret dersom erstatningstilfellet var ferdigbehandlet. Endring i erstatningsavsetning føres over resultatregnskapet som et element i erstatningskostnadene.

e) Kursreguleringsfond

Kursreguleringsfondet er definert i norsk forsikringslovgivning, og det er knyttet til kollektivporteføljen i livsforsikring.

Kursreguleringsfondet består av netto urealiserte gevinster tilknyttet finansielle omløpsmidler. Dersom netto kursreserver er negative, settes kursreguleringsfondet til null. Endringer i kursreguleringsfondet føres over resultatregnskapet.

Urealisert kursreserve tilknyttet finansielle omløpsmidler i utenlandsk valuta som kan tilskrives valutakursendringer avsettes ikke til kursreguleringsfond dersom investeringen er sikret mot valutakursendringer. Valutakursendring tilknyttet sikringsinstru-

mentet avsettes således heller ikke til kursreguleringsfond, men føres direkte over resultatet.

2.14.3 Grunnlagsrente

Konsernets ytelsesbaserte forsikringskontrakter i bransjen kollektiv pensjon inneholder en avkastningsgaranti (grunnlagsrente). Avkastningsgarantien skal oppfylles årlig.

Fra 01.01.2012 ble all ny opptjening foretatt på grunnlagsrente 2,5 prosent. Opptjening forut for dette er fordelt mellom 3,0 prosent og 3,4 prosent for det meste av bestanden. En liten del av bestanden har noe opptjening på 2,75 prosent og 4,0 prosent. Fra og med 1. januar 2015 er den maksimale grunnlagsrenten senket til 2,0 prosent, slik at all ny opptjening fra det tidspunkt vil bli foretatt på grunnlagsrente 2,0 prosent.

Tidligere opptjening på grunnlagsrente 3,0 prosent knytter seg primært til Pensjonsordningen for sykepleiere, Pensjonsordningen for sykehusleger og Pensjonsordningen for folkevalgte. Imidlertid har en mindre del av kundemassen tidligere opptjening på 3,0 prosent også i øvrige risikofelleskap. I foretakspensjonsordningene har noen ordninger grunnlagsrente 4 prosent for opptjening før 01.01.2004. Alle foretakspensjonsordninger har 3 prosent grunnlagsrente for ny opptjening etter 01.01.2004. Fra 01.01.2012 har all ny opptjening være på 2,5 prosent. Dette vil bli redusert ytterligere til 2,0 prosent fra 1. januar 2015.

Total gjennomsnittlig rentegaranti i bransjen kollektiv pensjon offentlig utgjorde i 2014 2,96 prosent og 3,31 prosent for kollektiv pensjon privat.

2.14.4 Dødelighet og uførhet

For uførisiko benyttes forskjellige forutsetninger for kollektiv pensjon offentlig og privat. Begge settene med forutsetninger er utviklet i KLP med utgangspunkt i egen bestand. For de øvrige risikoelementer benyttes forutsetningene fra beregningsgrunnlaget K2013 med sikkerhetsmarginer i henhold til den minstestandard Finanstilsynet har fastsatt. For Pensjonsordningen for sykepleiere og Fellesordningen for sykehusleger benyttes et noe sterkere grunnlag.

2.15 RESULTATELEMENTER I LIVSFORSIKRING**2.15.1 Avkastningsresultat**

Avkastningsresultat oppstår på forsikringskontrakter med avkastningsgaranti. Avkastningsresultatet består av faktisk oppnådd avkastning fratrukket garantert avkastning (grunnlagsrente). Positivt avkastningsresultat tilfaller kunden, mens negativt avkastningsresultat må dekkes inn fra kundenes tilleggsavsetninger og/eller fra egenkapitalen. Selskapet fakturerer et særskilt premieelement (rentegarantipremie) for å innestå avkastningsgarantien. Dette premieelementet inngår i resultat til selskap/konsern.

I innskuddsbasert livsforsikring er det ikke gitt avkastningsgaranti og finansavkastningen tilskrives kunde uavhengig av oppnådd avkastning.

2.15.2 Risikoresultat

Risikoresultatet er et uttrykk for utviklingen av dødelighet og uførhet i den forsikrede bestanden i perioden i forhold til forutsatt i selskapets premietariff. Et positivt risikoresultat tilbakeføres til kundene, men det er anledning til å holde tilbake inntil halvparten av et positivt risikoresultat i risikoutjevningfond under egenkapitalen. Risikoutjevningfondet kan kun benyttes til å

dekke inn senere underskudd på risikoresultat, og kan maksimalt utgjøre 150 prosent av årets risikopremie.

Et eventuelt negativt risikoresultat må dekkes av risikoutjevningfond eller egenkapitalen.

2.15.3 Administrasjonsresultat

Administrasjonsresultat er et resultat av hvordan selskapets faktiske omkostninger avviker fra premietariffen. Administrasjonsresultatet tilfaller i sin helhet selskapet.

2.15.4 Fripoliser

For fripoliser er det overskuddsdeling, slik at minst 80 prosent av oppnådd avkastning på midlene til forvaltning tilfaller kundene, maksimalt 20 prosent tilfaller selskapet.

2.16 OVERSKUDDSMIDLER AVSATT TIL KUNDER

Overskuddsmidler tilført kundekontraktene er avsatt på kundenes premiefond, og inngår som en del av de forsikringsmessige forpliktelsene på balansetidspunktet.

2.17 PENSJONFORPLIKTELSER EGNE ANSATTE

Konsernets pensjonsforpliktelser er forsikringsmessig delvis dekket gjennom offentlig tjenstepensjon i KLP ved medlemskap i Fellesordningen for kommuner og bedrifter («Fellesordningen»). Pensjonsansvar utover disse ordningene dekkes over driften. Pensjonskostnadene er behandlet i samsvar med IAS 19. Selskapet har en ytelsesbasert pensjonsordning for sine ansatte.

Regnskapsmessig forpliktelse for ytelsesordninger er nåverdien av forpliktelsen på balansedagen, med fradrag for virkelig verdi av pensjonsmidlene. Bruttoforpliktelsen er beregnet med lineærmetoden. Bruttoforpliktelsen diskonteres til nåverdi ved bruk av rentene på norske høykvalitetsobligasjoner. Gevinster og tap som oppstår ved rekalkulering av forpliktelsen som følge av erfaringsavvik og endringer i aktuarmessige forutsetninger føres mot egenkapitalen via utvidet resultat i perioden de oppstår. Virkningen av endringer i ordningens ytelser resultatføres umiddelbart.

Presentasjon av pensjonskostnaden i resultatregnskapet følger av IAS 1. Av denne standarden fremkommer det valgdgang for netto renteelementet som kan klassifiseres enten som en driftsrelatert kostnad eller som en finanskostnad. Det valget som selskapet gjør må følges konsekvent for senere perioder. Selskapet har presentert pensjonskostnaden og renteelementet under regnskapslinjen «Driftskostnader». Estimataviket er klassifisert under «Poster som ikke vil bli omklassifisert til resultatet» under regnskapslinjen «Aktuarielle gevinster og tap på ytelsesbaserte pensjonsordninger».

Fellesordningen er en flerforetaksordning, dvs. at den forsikringstekniske risiko er fordelt mellom alle kommuner og bedrifter som deltar i ordningen. De økonomiske og aktuarmessige forutsetninger som ligger til grunn for beregning av netto pensjonsforpliktelser baserer seg derfor på forutsetninger som er representative for hele fellesskapet.

Note 3 Viktige regnskapsestimater og vurderinger

Konsernet utarbeider estimater og antakelser om fremtidige forhold. Disse evalueres løpende, og er basert på historiske erfaringsdata og forventninger om sannsynlige fremtidige hendelser vurdert ut i fra data som foreligger på tidspunktet for avleggelsen av regnskapet.

Det må forventes at estimatene vil avvike fra det endelige utfall, og nedenfor omtales de områdene hvor det er betydelig risiko for vesentlige endringer i balanseførte verdier i fremtidige perioder.

3.1 FORSIKRINGSKONTRAKTER

Ved beregning av forsikringsmessige avsetninger i bransjen kollektiv pensjonsforsikring, baseres forutsetningene om uførerisiko på KLPs uføreefaringer i perioden frem til 2009. For de øvrige risikoelementer, herunder opplevelsesrisiko, benyttes forutsetningene fra beregningsgrunnlaget K2013 med de sikkerhetsmarginer som Finanstilsynet har fastsatt.

I offentlig tjenestepensjon faktureres gjennomsnittspremie for de ulike pensjonsordningene slik at den forsikringstekniske nettopremien utlignes mellom kundene som er inkludert i ordningen. Dersom dette ikke hadde blitt gjort ville den årlige nettopremien for alders-, uføre- og etterlattepensjon i KLP med utgangspunkt i en lønn på kroner 405 000 vært for de ulike aldre og kjønn:

Menn			
Alder	30år	45år	60år
Beløp	21 293 kr	35 166 kr	39 435 kr
Kvinner			
Alder	30år	45år	60år
Beløp	33 233 kr	46 931 kr	44 046 kr

Ved beregning av forsikringstekniske avsetninger i bransjene gruppelev og offentlig tjenestepensjon er det foretatt avsetninger for inntrufne skader som ikke er ferdig oppgjort. Avsetningene fastsettes ved hjelp av statistiske modeller. Modellene hensyn tar erfaringer basert på innmeldte endringer i forsikringsbestanden.

Ved beregning av forsikringstekniske avsetninger i bransjen skadeforsikring er det foretatt individuell skadereservering for alle meldte skader (RBNS). Reserveringene justeres i takt med løpende skadebehandling. Alle åpne skader skal ha en spesiell vurdering minst én gang i året. Avsetning for inntrufne skader som ikke er meldt til selskapet (IBNR) skjer ved hjelp av statistiske modeller. Modellene hensyntar det erfaringsbaserte meldemønsteret innenfor de forskjellige risikogrupperne.

I skadeforsikring foretas det også målinger og justeringer av de totale erstatningsavsetningene (RBNS+IBNR) slik at det totale avsetningsnivået blir målt opp mot endringer i risikoelementer som skadefrekvens, storskadeinnslag, bestandssammensetning og bestandstørrelse. Erstatningsavsetningene er vurdert til forventningsrett nivå, dvs. at det ikke er sikkerhetsmarginer i denne. Erstatningsavsetningen er ikke neddiskontert, dvs. at det ikke er hensyntatt finansinntekter av de avsatte midler frem til utbetalingstidspunktet. Dette representerer en sikkerhetsmargin i forhold til fremtidige erstatningsutbetalinger.

Erstatningsavsetningen tillegges også en avsetning for fremtidige indirekte skadebehandlingskostnader (ULAE). Denne beregnes med utgangspunkt i størrelsen på RBNS og IBNR.

Sikkerhetsavsetningen i skadeforsikring skal dekke ekstraordinære fluktasjoner. Minstekravet tilsvarer et nivå som med 99 prosent sannsynlighet dekker fluktasjoner i skaderesultatene.

Minstekrav til avsetninger i skadeforsikring er beregnet ved modeller gitt i forskrift om forsikringstekniske avsetninger fastsatt av Finanstilsynet. De faktiske avsetninger overstiger minstekravene. Sensitivitetsoversikten er nærmere spesifisert i note 9.

3.2 INVESTERINGSEIENDOMMER

Bygninger og andre faste eiendommer vurderes til virkelig verdi slik dette er definert i IFRS 13. Med virkelig verdi menes det beløp bygninger og andre faste eiendommer kan omsettes for i en transaksjon på armlengdes avstand mellom velinformerte, frivillige parter. Det anses ikke å være et aktivt marked for omsetning av konsernets investeringseiendommer.

Per 31.12.2014 ble bygninger og faste eiendommer verdsatt ved hjelp av konsernets interne verddivurderingsmodeller. Modellen tar utgangspunkt i neddiskontering av beregnet 20 års kontantstrøm, og diskonteringsrenten som ble benyttet tilsvarer markedets avkastningskrav for tilsvarende eiendommer. For de norske eiendommene ble det per 31.12.2014 benyttet en diskonteringsfaktor i intervallet 7,23 - 9,35 prosent, for konsernets svenske eiendommer 6,45- 8,00 prosent og for danske eiendommer 7,00 -7,69 prosent.

Følgende hovedkomponenter inngår i fremtidig kontantstrøm:

- Gjeldende betingelser, kontraktsutløp og antatt markedsleie
- Ledige arealer med antatt markedsleie
- Parkeringsinntekter, parkeringsareal og antall plasser
- Antatt årlig inflasjon
- Årlig leieregulering i prosent av inflasjon
- Generell ledighet
- Normale årlige driftskostnader
- Normale årlige felleskostnader pr. m²
- Oppgraderingskostnader pr. m² ved nytuleie
- Evt. ytterligere oppgraderingskostnader (år og beløp)
- Antall måneder ledighet ved hvert kontraktsutløp
- Antatt sluttverdi år 20
- Nominelt avkastningskrav

Som en del av verddivurderingen utføres også yieldbetraktninger for den enkelte eiendom og for totalporteføljen. I tillegg til verdsettelse ved bruk av KLP Eiendoms verddivurderingsmodell innhentes eksterne verddivurderinger for et utvalg av eiendommene. Disse benyttes for å fastsette egne beregningsparametere og for å kvalitetssikre de interne verddivurderingene.

Mindre endringer i avkastningskravet vil gi relativt store utslag i eiendomsverdiene og det antas i tillegg at vesentlige endringer i «Antatt markedsleie» også vil påvirke regnskapstallene i større grad.

Sensitivitetsanalysen nedenfor viser hvordan verdien av en av konsernets sentralt beliggende kontoreiendommer i Oslo endrer

seg ved visse endringer i sentrale parametre i konsernets verdsettelsesmodell. Analysen viser endring i verdi (angitt som prosentvis endring) for gitt endring i en parameter under forutsetning av at alle andre parametre holdes uendret. I realiteten vil det være slik at det er innbyrdes sammenheng mellom flere variabler, slik at en endring i en parameter vil medføre endring i en eller flere andre parametre. Oppgitte sensitivitetstall fanger ikke opp slike sammenhenger mot andre variabler, og er kun vist for illustrative formål. Virkningene av endringer i parametre vil variere noe fra eiendom til eiendom.

	Endringer i parameter	Endring i verdi
Avkastningskrav	+100 bps	-11 %
	-100 bps	+13 %
Markedsleie	+10 %	+9 %
	- 10 %	-9 %
Exit yield	+ 100 bps	-7 %
	- 100 bps	+10 %
Inflasjon	+ 50 bps	+6 %
	-50 bps	-6 %

I analysen over forstås avkastningskravet som den rente som benyttes ved neddiskontering av fremtidige kontantstrømmer i modellen. Markedsleie forstås som forventet leie ved reforhandling av eksisterende kontrakter eller ved skifte av leietager. Sluttyield forstås som den yelden som benyttes til å beregne sluttverdi ved verddivurderingsmodellens siste analyseperiode (år 20).

3.3 PENSJONSFORPLIKTELSE EGENE ANSATTE

Nåverdien av netto pensjonsforpliktelser konsernet har overfor sine ansatte, avhenger av en rekke forutsetninger av økonomisk og demografisk art. Konsernet følger «Veiledningen for fastsettelse av pensjonsforutsetninger» utgitt av Norsk regnskapsstiftelse (NRS). Oppdatert veiledning utgitt 6.januar 2015 er lagt til grunn for oppdatert måling av beste estimat for påløpt forpliktelse og midler per 31.12.2014.

Ved regnskapsføring av pensjonsordninger etter (IAS 19 og NRS 6) må en rekke aktuariemessige forutsetninger fastsettes. Fastsettelsen involverer betydelige elementer av skjønn og praktiske tilnærminger. Det er lagt vekt på at forutsetningene er innbyrdes konsistente. De parameterne som er av størst betydning for netto pensjonsforpliktelser, er diskonteringsrente, forutsetning om framtidig lønnsvekst, forutsetning om framtidig regulering av folketrygdens grunnbeløp (G-regulering), pensjonsregulering, forutsetninger om framtidig levealder og framtidig uttakstilbøyelighet av AFP.

Konsernet benytter seg av valgadgangen gitt av «Veiledning for fastsettelse av pensjonsforutsetninger» til å bruke renten for foretaksobligasjoner (OMF) som diskonteringsrente med den begrunnelse at man mener at det foreligger et likvid marked for foretaksobligasjoner med lang løpetid. I denne vurderingen er det tatt hensyn til markedsvolum, bid/ask spread, prispånelighet, omsetningsvolum- og hyppighet og utstedervolum. Pr. 31.12.2014 har man brukt en diskonteringsrente på 2,3 prosent.

Ved måling av påløpt pensjonsforpliktelse (beste estimat) pr 31.12.2014 er det lagt til grunn nye dødelighetsforutsetninger. Konsernet har lagt til grunn dødelighetstabell K2013BE som tar utgangspunkt i FNO sine analyser av dødeligheten i livsforsikringsbestandene i Norge og SSBs framskrivinger.

Det er lagt til grunn en framtidig uttakstilbøyelighet på 45 prosent, det vil si de som tar ut AFP ved fylte 62 år.

3.4 VIRKELIG VERDI PÅ FINANSIELLE EIENDELER

Finansielle eiendeler som er klassifisert som eiendeler der endringer i virkelig verdi resultatføres, er i stor grad eiendeler som omsettes i et marked slik at markedsverdien kan fastsettes med stor grad av sikkerhet. For noterte papirer med liten omsetning, vurderes det hvorvidt den observerbare kursen kan antas å være reell.

Dersom det konkluderes med at en observerbar markedskurs ikke er representativ for eiendelens virkelige verdi, eller verdipapiret ikke omsettes i et notert marked, estimeres markedsverdien. Estimater baseres på markedsforhold som foreligger på balansedagen. Unoterte rentepapirer prises ut i fra en rentekurve med et risikotillegg som representerer markedets prising av utsteders bransjespesifikke risiko. Det innhentes jevnlig eksterne priser på en betydelig andel av disse unoterte papirene for å etterprøve egne verdsettelsesmodeller. Prisingmetodene og regnskapstallene er nærmere omtalt i note 6.

3.5 TAP PÅ FINANSIELLE EIENDELER

Finansielle eiendeler som ikke måles til virkelig verdi, vurderes for verdifall på balansedagen. Konsernets utlånsportefølje vurderes enkeltvis for lån hvor det er observert mislighold. Dersom det foreligger objektiv hendelse på balansedagen som har innvirkning på framtidig kontantstrøm, nedskrives lånet. I tillegg foretas det gruppevis vurdering hvert kvartal av utlån med ensartet risikoprofil. Dette er nærmere beskrevet i note 2.

Konsernets utlånsportefølje har historisk vist ubetydelige tap. Årsaken til dette er at man har meget god sikkerhet i pant for utlån til personmarkedet, og at øvrige utlån i all vesentlighet er rettet mot offentlig sektor eller foretak med offentlig garanti. Konsernet har ubetydelige tapsavsetninger, slik at eventuelle fremtidige tap vil gi direkte resultatteffekt.

For konsernets portefølje av anleggsobligasjoner, inkludert anleggsobligasjoner som holdes til forfall, vurderes nedskrivningsbehov enkeltvis hvert kvartal. Porteføljen består av verdipapirer hvor utsteder har høy rating fra et anerkjent ratingbyrå. Dersom utsteders rating endres negativt foretas det nedskrivning kun dersom ratingnivået endres negativt med et større intervall og/eller det i tillegg observeres forhold som oppfattes som en objektiv hendelse som innvirker på framtidige kontantstrømmer fra investeringen. Nedskrivningsbehov beregnes som verdien av opprinnelig forventet kontantstrøm og ny forventet kontantstrøm. Det vil være usikkerhet til beregning av ny, forventet kontantstrøm.

Note 4 Segmentinformasjon

Millioner kroner	Kollektiv pensjon offentlig og gruppelev		Kollektiv pensjon privat		Skadeforsikring		Bank	
	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013
Premieinntekter f.e.r. fra eksterne kunder ¹	62 379	30 788	410	385	823	709	0	0
Premieinntekter f.e.r. fra andre konsernselskaper ¹	76	72	0	0	19	19	0	0
Netto finansinntekter fra investeringer	25 204	19 801	139	119	240	226	118	166
Øvrige inntekter fra eksterne kunder	1 224	992	2	0	1	2	10	8
Øvrige inntekter fra andre konsernselskaper	0	0	0	0	0	0	58	58
Sum inntekter	88 882	51 654	551	505	1 083	955	186	232
Erstatninger f.e.r.	-17 996	-11 886	-66	-49	-581	-567	0	0
Forsikringsmessige avsetninger f.e.r.	-51 487	-29 907	-441	-412	-1	-4	0	0
Kostnader innlån	-807	-390	0	0	0	0	0	0
Kostnader innlån fra andre konsernselskaper	0	0	0	0	0	0	0	0
Driftskostnader eksklusive avskrivninger	-692	-754	-42	-39	-193	-190	-155	-143
Avskrivninger	-79	-74	-1	-1	-4	-4	-3	-2
Andre kostnader	-799	-660	0	0	0	0	0	0
Sum kostnader	-71 859	-43 671	-550	-502	-779	-765	-158	-145
Driftsresultat	17 023	7 982	1	3	304	190	28	87
Midler tilført forsikringskundene ²	-16 064	-7 032	-23	-25	0	0	0	0
Resultat før skatt	959	950	-23	-22	304	190	28	87
Skattekostnad	35	0	0	0	-64	-41	-7	-11
Resultat	994	950	-23	-22	240	152	21	75
Endring i utvidet resultat	-143	-102	-2	-1	-16	-8	-4	-2
Totalresultat	852	847	-25	-23	223	141	16	73
Eiendeler	415 030	339 592	2 270	1 792	3 945	3 753	29 758	26 011
Gjeld	397 576	324 504	2 167	1 689	2 814	2 779	28 469	24 717

Millioner kroner	Kapitalforvaltning		Øvrige		Elimineringer		Sum	
	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013
Premieinntekter f.e.r. fra eksterne kunder ¹	0	0	0	0	0	0	63 611	31 883
Premieinntekter f.e.r. fra andre konsernselskaper ¹	0	0	0	0	-95	-91	0	0
Netto finansinntekter fra investeringer	6	4	0	0	4 474	3 864	30 181	24 179
Øvrige inntekter fra eksterne kunder	0	0	8	9	-375	-315	871	696
Øvrige inntekter fra andre konsernselskaper	419	330	0	0	-477	-388	0	0
Minoritetens andel av avkastning på finansielle instrumenter					-3 343	-4 605	-3 343	-4 605
Sum inntekter	424	333	8	9	186	3 069	91 321	52 152
Erstatninger f.e.r.	0	0	0	0	0	0	-18 643	-12 503
Forsikringsmessige avsetninger f.e.r.	0	0	0	0	0	0	-51 930	-30 324
Kostnader innlån	0	0	0	0	0	0	-807	-390
Kostnader innlån fra andre konsernselskaper	0	0	0	0	0	0	0	0
Driftskostnader eksklusive avskrivninger	-366	-299	-7	-7	376	323	-1 079	-1 107
Avskrivninger	-2	-2	0	0	0	0	-89	-84
Andre kostnader	0	0	0	0	0	1	-800	-659
Sum kostnader	-368	-301	-7	-7	376	324	-73 347	-45 068
Driftsresultat	56	33	1	1	562	3 394	17 974	7 084
Midler tilført forsikringskundene ²	0	0	0	0	-698	1 130	-16 785	-5 927
Resultat før skatt	56	33	1	1	-136	4 524	1 189	1 157
Skattekostnad	-14	-5	0	0	-273	-150	-324	-208
Resultat	42	27	0	1	-409	4 374	865	949
Endring i utvidet resultat	0	0	0	0	164	32	-2	-80
Totalresultat	42	27	0	1	-245	4 406	863	869
Eiendeler	355	297	11	12	39 524	27 800	490 894	399 257
Gjeld	172	133	3	3	42 050	30 164	473 250	383 989

¹ Premieinntekter omfatter premieinntekter for egen regning inkludert sparepremie og overført premiereserve fra andre selskaper

² Midler tilført forsikringskundene inkluderer overføring til premiefond, avsetninger til kursreguleringsfond, avsetninger til tilleggsavsetninger og andre avsetninger av overskuddsmidler til forsikringskundene.

Ledelsen har identifisert virksomhetssegmentene, og intern rapportering støtter opp under disse. KLP konsernets virksomhet er inndelt i de fem områdene offentlig tjenestepensjon/gruppelev, foretaks- og innskuddspensjon, skadeforsikring, bank og kapitalforvaltning. All virksomhet er rettet mot kunder i Norge.

Offentlig tjenestepensjon og gruppelev

Kommunal Landspensjonskasse tilbyr kollektiv offentlig tjenestepensjon.

Foretaks- og innskuddspensjon

KLP Bedriftspensjon AS tilbyr produkter til foretak innen både offentlig og privat sektor.

Skadeforsikring

KLP Skadeforsikring AS tilbyr ting- og personskadeprodukter til arbeidsgivere innen offentlig og privat sektor. I tillegg tilbys et bredt spekter av standard forsikringsprodukter til personmarkedet.

Bank

KLPs bankvirksomhet omfatter selskapene KLP Banken Holding AS og dets heleide datterselskaper: KLP Banken AS, KLP Kommunekreditt AS og KLP BoligKreditt AS. Bankvirksomheten omfatter tjenester som innskudd og utlån til personmarkedet, samt utlån med offentlig garanti.

Kapitalforvaltning

Kapitalforvaltning tilbys fra selskapene KLP Kapitalforvaltning AS og KLP Fondsforvaltning AS. Selskapene tilbyr et bredt utvalg av verdipapirfond både til personkunder og institusjonelle kunder. Verdipapirforvaltningen har en samfunnsansvarlig profil.

Øvrig

Øvrige segmenter består av KLP Forsikringservice AS som tilbyr et bredt tjenestespekter til kommunale pensjonskasser.

Note 5 Netto inntekter fra finansielle instrumenter

Millioner kroner	2014	2013
Renteinntekter bankinnskudd	157	162
Renteinntekter derivater	60	67
Renteinntekter gjeldsinstrumenter virkelig verdi	3 557	4 707
Sum renteinntekter finansielle eiendeler til virkelig verdi	3 774	4 936
Renteinntekter rentepapirer amortisert kost	4 908	4 529
Renteinntekter utlån amortisert kost	1 177	1 109
Sum renteinntekter finansielle eiendeler til amortisert kost	6 085	5 639
Utbytte/renter aksjer og andeler	2 435	1 727
Andre inntekter og kostnader	-110	47
Sum andre løpende kostnader og inntekter	2 325	1 774
Netto avkastning fra finansielle eiendeler	12 185	12 349
Renteinntekter utlån virkelig verdi	286	379
Sum renteinntekter finansielle eiendeler til virkelig verdi	286	379
Renteinntekter utlån amortisert kost	472	364
Sum renteinntekter finansielle eiendeler til amortisert kost	472	364
Rentekostnader gjeld til kredittinstitusjoner	-196	-20
Rentekostnader obligasjon med fortrinnsrett	-315	-518
Rentekostnader gjeld og innskudd fra kunder	-153	-122
Andre inntekter og kostnader	38	39
Sum andre inntekter og kostnader bank	-626	-621
Netto renteinntekter bank ¹	133	122
Verdiendring aksjer og andeler	12 551	11 525
Verdiendring derivater	-9 452	-1 648
Verdiendring gjeldsinstrumenter til virkelig verdi	12 084	-374
Verdiendring utlån virkelig verdi	-53	27
Verdiendring innlån virkelig verdi	-3	-1
Sum verdiendring finansielle instrumenter til virkelig verdi	15 126	9 528
Verdiendring utlån til amortisert kost	593	13
Andre urealiserte verdier	226	-124
Sum andre urealiserte verdier	819	-111
Netto urealiserte gevinster fra finansielle instrumenter	15 945	9 417
Realiserte aksjer og andeler	5 127	4 198
Realiserte derivater	-9 726	-5 051
Realiserte gjeldsinstrumenter til virkelig verdi	1 254	450
Sum realiserte finansielle instrumenter til virkelig verdi	-3 345	-403
Realiserte obligasjoner til amortisert kost ²	1 261	228
Realiserte utlån til amortisert kost	18	1
Sum realiserte finansielle instrumenter til amortisert kost	1 280	229
Andre finansielle inntekter og kostnader	-71	-25
Sum andre finansielle inntekter	-71	-25
Netto realiserte gevinster fra finansielle instrumenter	-2 136	-200
Realiserte og urealiserte gevinster og tap på finansielle instrumenter	13 809	9 217
Sum netto inntekter fra finansielle instrumenter	26 127	21 689

Noten spesifiserer netto inntekter fra finansielle instrumenter.

Verdiendringer som skyldes endring i kredittrisiko er ikke medtatt i denne tabellen grunnet systemmessige begrensninger.

¹ Netto renteinntekt bank er inntekter og kostnader tilknyttet bankvirksomheten

² Realiserte verdier på obligasjoner til amortisert kost kommer av realiserte mer- eller mindreverdier på valuta. Papirer denominert i utenlandsk valuta blir sikret, noe som resulterer i minimal nettoeffekt av valutaendringer (reflekteres i verdiendring/realiserte derivater). Se note 9 og 12 for mer informasjon.

Note 6 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser

Virkelig verdi defineres om den pris som ville blitt oppnådd ved salg av en eiendel eller betalt for å overføres en forpliktelse i en velordnet transaksjon mellom markedsdeltakere på måletidspunktet.

Virkelig verdi av investeringer notert i aktivt marked er basert på gjeldende kjøpskurs. Et finansielt instrument anses som notert i et aktivt marked dersom noterte kurser er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettingstjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse kursene representerer faktiske og regelmessige forekommende transaksjoner på armlengdes avstand. Dersom markedet for verdipapiret ikke er aktivt, eller verdipapiret ikke er notert på børs eller tilsvarende, benytter konsernet verdsettelsesteknikker for å fastsette virkelig verdi. Disse baseres bl.a. på informasjon om nylige gjennomførte transaksjoner på forretningsmessige vilkår, henvisning til omsetning av lignende instrumenter og prising ved hjelp av eksternt innhentede rentekurver og rentedifferansekurver. Estimaten bygger i størst mulig grad på eksterne observerbare markedsdata, og i liten grad på selskapsespecifikk informasjon.

De ulike finansielle instrumenter prises dermed på følgende måte:

a) Aksjer (noterte)

Likvide aksjer verdsettes som hovedregel på basis av priser levert fra indekssleverandør. Samtidig sammenlignes priser mellom ulike kilder for å fange opp eventuelle feil. Følgende kilder benyttes for aksjer:

Oslo Børs
Morgan Stanley Capital International (MSCI)
Reuters

Oslo Børs har førsteprioritet, deretter MSCI og til slutt Reuters.

b) Aksjer (unoterte)

Konsernet benytter, så langt det lar seg gjøre, bransjebeholdningene til Verdipapirfondenes forening. Dette innebærer i hovedtrekk følgende:

Sist omsatt kurs har hovedprioritet. Dersom sist omsatt kurs ligger utenfor salgs-/kjøpskursen i markedet, justeres pris deretter. Det vil si at hvis sist omsatt er under salgskurs, justeres den ned til kjøpskursen. Dersom prisbildet anses som utdatert justeres prisen etter en markedsindeks. Selskapet har valgt Oslo Børs sin small cap indeks (OSESX) som en tilnærming for unoterte aksjer.

For aksjer hvor svært lite informasjon foreligger, så hentes det inn vurderinger fra meglere som benyttes som grunnlag for å estimere en antatt markedspris.

c) Utenlandske rentepapirer

Utenlandske rentepapirer prises som hovedregel på bakgrunn av priser innhentet fra indekssleverandør. Samtidig sammenlignes priser mellom flere ulike kilder for å fange opp eventuelle feil. Følgende kilder benyttes:

Barclays Capital Indices
Bloomberg
Reuters

Barclays Capital Indices har førsteprioritet (dekker henholdsvis stat og foretaksobligasjoner). Deretter benyttes Bloomberg foran Reuters med bakgrunn i Bloombergs priskilde Business

Valuator Accredited in Litigation (BVAL). BVAL inneholder verifiserte priser fra Bloomberg.

d) Norske rentepapirer - stat

Til prising av norske statsobligasjoner benyttes Bloomberg som kilde. Det er Oslo Børs som leverer prisen (via Bloomberg). Kursene sammenlignes med kursene fra Reuters for å avdekke eventuelle feil.

e) Norske rentepapirer - annet enn stat

Norske rentepapirer unntatt stat prises hovedsakelig direkte på kurser fra Nordic Bond Pricing. For de papirene som ikke inngår hos Nordic Bond Pricing prises teoretisk. Ved teoretisk prising benyttes en nullkupongkurve, samt rentedifferansekurver til prisingen. Reuters benyttes som kilde til nullkupongkurven fra 0 til 10 år. Fra 12 år og over benyttes Bloomberg som kilde siden Reuters ikke leverer priser over 10 år. Rentedifferansekurvene mottas fra Nordic Bond Pricing. Disse er basert på innhentede rentedifferansekurver fra flere ulike markedsaktører som blir omarbeidet til en snittkurve.

f) Rentepapirer utstedt av utenlandske foretak men denominert i kroner

Virkelig verdi beregnes etter samme prinsipp som for norske rentepapirer beskrevet ovenfor.

g) Futures/FRA/IRF

Alle futureskontrakter til konsernet handles på børs. Reuters benyttes som priskilde. Det innhentes også priser fra en annen kilde som kontroll på at prisene fra Reuters er korrekte.

h) Opsjoner

Bloomberg benyttes som kilde for prising av opsjoner som handles på børs.

i) Renteswapper

Renteswapper verdsettes i en modell som hensyntar observerbare markedsdata som rentekurver og relevant kredittpåslag.

j) Lån med sikkerhet i pant

Prinsippene for beregning av virkelig verdi avhenger av hvorvidt utlånene har rentebinding eller ikke.

Utlån med rentebinding beregnes ved å neddiskontere kontraktsfestede kontantstrømmer med markedsrente inklusive en relevant risikomargin på balansedagen.

Utlån uten rentebinding anses tilnærmet lik bokført verdi da kontraktbetingelsene løpende endres i takt med endring i markedsrentene.

k) Utlån til kommuner og foretak med kommunal garanti

Fordringene verdsettes ved hjelp av en verdsettelsesmodell som benytter relevante kredittpåslagsjusteringer innhentet i markedet. For utlånene som er til kommuner, fylkeskommuner og kommunalt støttede prosjekter benyttes observerbare rentekurver og kredittrentedifferansekurver i en verdsettelsesmodell som neddiskonterer fremtidig kontantstrøm. Kredittpåslagene som modellberegningene benytter tar utgangspunkt i kvoteringer fra tre ulike kursstillere. Det gjøres en vurdering av kvaliteten i kvoteringene ved å sammenlikne dem innbyrdes og mot forrige mottatte observasjon samt annen markedsinformasjon.

Note 6 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser, forts.

- For garanterte utlån beregnes virkelig verdi som neddiskontert kontantstrøm basert på samme rentekurver som direktelåne, men kredittmarginen er i utgangspunktet basert på initiell margin. Garantier handles bilateralt (OTC) og ikke over åpne markedsplasser som for eksempel en børs og prises derfor ikke i markedet. Initiell margin det er inngått enighet om på inngåelsestidspunktet er det beste estimat for markedspåslag på samme tidspunkt. Kredittverdigheten endrer seg ikke like mye for lånet som for garantisten eller låntaker hver for seg. Låntaker er oftest ikke kredittvurdert av kredittvurderingsbyråer eller banker. Garantisten er enten en kommune eller bank (eller begge deler – triple default lån). Statistiske analyser indikerer at kredittmarginen på garanterte lån svinger mindre enn på ikke-garanterte lån og obligasjoner. Garanterte lån kredittpåslag justeres derfor ikke før garantisten har opplevd en signifikant ratingendring siden den initiale marginen ble satt. Konsernets utlån med både kommune- og bankgaranti kredittpåslag justeres i forhold til initiell margin kun hvis begge garantistene har fått endret kreditt-rating signifikant siden utbetalingsdatoen.
- l) Plasseringer hos kredittinstitusjoner**
Plasseringer hos kredittinstitusjoner er innskudd med kort løpetid. Virkelig verdi beregnes ved å neddiskontere kontraktsfestede kontantstrømmer med markedsrente inklusive en relevant risikomargin på balansedagen.
- m) Gjeld til kredittinstitusjoner**
Disse transaksjonene verdsettes ved bruk av en verdsettelsesmodell, inkludert relevante kredittspredjusteringer innhentet i markedet.
- n) Fordringer på kredittinstitusjoner, utlån til privatpersoner og innskudd fra kunder**
Alle utlån og innskudd er uten rentebinding. Virkelig verdi av disse anses som tilnærmet lik bokført verdi da kontraktbetingelsene løpende endres i takt med markedsrenten.
- o) Ansvarlige lån**
For lån notert på børs hvor det anses å være et aktivt marked brukes den observerbare prisen som virkelig verdi. For øvrige lån som ikke er en del av et aktivt marked fastsettes virkelig verdi ut i fra en intern verdsettelsesmodell basert på observerbare data.
- p) Utstedt fondsobligasjon**
Virkelig verdi i denne kategorien er fastsatt ut i fra interne verdsettelsesmodeller basert på eksterne observerbare data.
- q) Utstedte obligasjoner med fortrinnsrett**
Virkelig verdi i denne kategorien er fastsatt ut i fra interne verdsettelsesmodeller basert på eksterne observerbare data.
- r) Private Equity**
Investeringer i Private Equity gjøres gjennom fond og fondenes virkelig verdi skal baseres på rapporterte markedsverdier, som følger av International Private Equity and Venture Capital Valuation Guidelines (IPEV Guidelines). Disse retningslinjene fastsettes av European Venture Capital Association (EVCA) og baserer seg på prinsippet om tilnærmet markedsvurdering av selskapene.

Tabellen under gir en nærmere spesifisering av innholdet i de ulike klassene av eiendeler og finansielle derivater

Millioner kroner	31.12.2014		31.12.2013	
	Balanseført verdi	Virkelig verdi	Balanseført verdi	Virkelig verdi
GJELDSINSTRUMENTER SOM HOLDES TIL FORFALL				
- REGNSKAPSFØRT TIL AMORTISERT KOST				
Norske hold til forfall obligasjoner	10 384	11 831	12 359	13 144
Utenlandske hold til forfall obligasjoner	20 236	19 223	19 400	20 484
Sum gjeldsinstrumenter som holdes til forfall	30 620	31 054	31 758	33 628
GJELDSINSTRUMENTER KLASSIFISERT SOM LÅN OG FORDRINGER				
- REGNSKAPSFØRT TIL AMORTISERT KOST				
Norske obligasjonslån	27 640	31 527	25 007	26 389
Utenlandske obligasjonslån	59 307	69 685	42 237	44 485
Andre fordringer	27	27	29	29
Sum gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer	86 974	101 239	67 272	70 903
UTLÅN KOMMUNER, BEDRIFTER OG PERSONKUNDER				
- REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTATET				
Utlån til kommunal sektor eller foretak med kommunal garanti	2 269	2 269	2 121	2 121
Sum utlån kommuner, bedrifter og personkunder	2 269	2 269	2 121	2 121
UTLÅN KOMMUNER, BEDRIFTER OG PERSONKUNDER				
- REGNSKAPSFØRT TIL AMORTISERT KOST				
Lån med sikkerhet i pant	16 536	18 168	11 286	11 505
Lån til kommunal sektor eller foretak med kommunal garanti	48 205	48 602	41 975	42 519
Sum utlån kommuner, bedrifter og personkunder	64 741	66 770	53 260	54 024

Millioner kroner	31.12.2014		31.12.2013	
	Balanseført verdi	Virkelig verdi	Balanseført verdi	Virkelig verdi
GJELDSINSTRUMENTER				
- REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTAT				
Norske obligasjoner	51 342	51 342	43 752	43 752
Norske sertifikater	6 641	6 641	9 617	9 617
Utenlandske obligasjoner	72 998	72 998	53 661	53 661
Plassering hos kredittinstitusjoner	21 508	21 508	15 368	15 368
Sum gjeldsinstrumenter	152 489	152 489	122 398	122 398
EGENKAPITALINSTRUMENTER				
- REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTAT				
Aksjer	94 366	94 366	68 238	68 238
Aksjefond	6 184	6 184	4 308	4 308
Eiendomsfond	493	493	658	658
Alternative investeringer	81	81	4	4
Sum egenkapitalinstrumenter	101 123	101 123	73 208	73 208
FINANSIELL GJELD - REGNSKAPSFØRT TIL AMORTISERT KOST				
Fondsobligasjonslån	1 253	1 262	919	919
Ansvarlige lånekapital	3 423	3 508	3 151	3 234
Gjeld til kredittinstitusjoner	3 219	3 219	2 765	2 765
Utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	18 468	18 468	17 217	17 217
Gjeld til og innskudd fra kunder	6 251	6 251	4 407	4 407
Sum finansiell gjeld	32 614	32 708	28 459	28 542
FINANSIELL GJELD - REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Gjeld til kredittinstitusjoner	2 001	2 001	485	485
Sum finansiell gjeld til virkelig verdi	2 001	2 001	485	485
Eiendeler i innskuddsbasert livsforsikring	842	842	578	578
FINANSIELLE DERIVATER - REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Millioner kroner				
	31.12.2014		31.12.2013	
	Eiendeler	Forpliktelser	Eiendeler	Forpliktelser
Valutaterminer	455	10 236	822	1 233
Renteswapper	591	1 313	667	650
Rente- og valutaswapper	312	0	52	65
Aksjeopsjon	427	0	120	0
Sum finansielle derivater	1 785	11 549	1 661	1 948

Note 7 Virkelig verdi hierarki

31.12.2014 Millioner kroner	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Investerings eiendom	0	0	44 467	44 467
Tomter	0	0	869	869
Bygg	0	0	43 598	43 598
Utlån til virkelig verdi	0	2 269	0	2 269
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	83 231	47 722	0	130 953
Sertifikater	4 047	2 593	0	6 641
Obligasjoner	67 012	45 129	0	112 140
Obligasjonsfond	12 172	0	0	12 172
Utlån og fordringer	18 232	3 303	0	21 536
Aksjer og andeler	91 222	3 591	6 310	101 123
Aksjer	90 117	3 017	977	94 110
Aksjefond	1 105	0	0	1 105
Eiendomsfond	0	493	0	493
Spesialfond	0	81	0	81
Private Equity	0	0	5 334	5 334
Finansielle derivater	0	1 785	0	1 785
Sum eiendeler regnskapsført til virkelig verdi	192 685	58 670	50 778	302 133

FORPLIKTELSE REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI

Finansielle derivater gjeld	0	11 549	0	11 549
Gjeld til andre kredittinstitusjoner og annen gjeld ¹	719	1 283	0	2 002
Sum forpliktelser regnskapsført til virkelig verdi	719	12 832	0	13 550

31.12.2013 Millioner kroner	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Investerings eiendom	0	0	39 744	39 744
Tomter	0	0	932	932
Bygg	0	0	38 812	38 812
Utlån til virkelig verdi	0	2 121	0	2 121
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	61 301	45 710	0	107 011
Sertifikater	3 985	5 600	0	9 585
Obligasjoner	46 009	40 110	0	86 119
Obligasjonsfond	11 307	0	0	11 307
Utlån og fordringer	9 840	5 547	0	15 387
Aksjer og andeler	67 605	918	4 685	73 208
Aksjer	66 683	256	689	67 627
Aksjefond	923	0	79	1 001
Eiendomsfond	0	658	0	658
Spesialfond	0	4	0	4
Private Equity	0	0	3 918	3 918
Finansielle derivater	0	1 661	0	1 661
Andre finansielle eiendeler ¹	0	0	0	0
Sum eiendeler regnskapsført til virkelig verdi	138 746	55 957	44 429	239 132

FORPLIKTELSE REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI

Finansielle derivater gjeld	0	1 948	0	1 948
Gjeld til andre kredittinstitusjoner og annen gjeld ¹	485	0	0	485
Sum forpliktelser regnskapsført til virkelig verdi	485	1 948	0	2 433

¹ Linjen Gjeld til kredittinstitusjoner i balansen inneholder forpliktelser målt til virkelig verdi og amortisert kost. Denne linjen er derfor ikke avstembar mot balansen. Forpliktelsene som måles til amortisert kost utgjør 3 219 millioner kroner per 31.12.2014 og 2 765 millioner kroner per 31.12.2013.

Endringer i nivå 3, Investerings eiendom	Bokført verdi 31.12.2014	Bokført verdi 31.12.2013
Inngående balanse 01.01.	39 744	32 322
Netto tilgang	3 339	6 013
Urealiserte endringer	1 385	1 409
Øvrige endringer	0	0
Utgående balanse 31.12.	44 467	39 744
Realisert gevinst/tap	0	0
Endringer i nivå 3, Verdipapirer		
	Bokført verdi 31.12.2014	Bokført verdi 31.12.2013
Inngående balanse 01.01.	4 685	3 262
Solgt	-674	-632
Kjøpt	1 259	1 239
Urealiserte endringer	1 041	817
Utgående balanse 31.12.	6 311	4 685
Realisert gevinst/tap	182	30
Sum nivå 3 per 31.12.	50 778	44 429

Tabellene «Endringene i nivå 3» viser endringer i nivå 3 klassifiserte papirer i perioden angitt.

Urealiserte endringer og realisert gevinst/tap reflekteres på linjen «Netto inntekter på finansielle instrumenter» i konsernresultatet for unoterte aksjoner og Private Equity. Urealiserte endringer og realisert gevinst/tap for investerings eiendom reflekteres på linjen «Netto inntekter fra investerings eiendommer».

Virkelig verdi skal være en representativ pris basert på hva tilsvarende eiendel eller forpliktelse ville vært omsatt for ved normale markedsbetingelser og forhold. Høyeste kvalitet i forhold til virkelig verdi er basert på noterte kurser i et aktivt marked. Et finansielt instrument anses som notert i et aktivt marked dersom noterte kurser er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettingstjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse kursene representerer faktiske og regelmessige forekommende transaksjoner på armlengdes avstand.

Nivå 1: Instrumenter i dette nivået henter virkelig verdi fra noterte priser i et aktivt marked for identiske eiendeler eller forpliktelser som enheten har tilgang til ved rapporteringstidspunktet. Eksempler på instrumenter i nivå 1 er børsnoterte papirer.

Nivå 2: Instrumenter i dette nivået henter virkelig verdi fra observerbare markedsdato. Dette inkluderer priser basert på identiske instrumenter, men hvor instrumentet ikke innehar høy nok omsetningsfrekvens og derfor ikke anses som omsatt i et aktivt marked, samt priser basert på tilsvarende eiendeler og prisdende indikatorer som kan bli bekreftet fra markedsinformasjon. Eksempler på instrumenter i nivå 2 er rentepapirer priset ut fra rentebaner.

Nivå 3: Instrumenter på nivå 3 innehar ingen observerbare markedsdato eller omsettes i markeder ansett som inaktive. Prisen baseres hovedsakelig på egne beregninger hvor reell virkelig verdi kan avvike hvis instrumentet skulle blitt omsatt. Instrumentene som omfattes i nivå 3 hos konsernet er blant annet unoterte aksjer og Private Equity.

På finansielle eiendeler som inngår i nivå 3 er det ikke blitt gjort noen sensitivitetsanalyse, foruten eiendom i annen note. En endring i variablene til prisingen er vurdert som lite signifikant. På generelt grunnlag vil en endring i prisingen på 5 prosent gi en endring på 2 538 millioner kroner pr 31.12.2014 og 2 221 millioner kroner pr 31.12.2013 for eiendelene i nivå 3. Investerings eiendom er forøvrig lagt til i denne noten, da det er utvidede krav til opplysninger rundt virkelig verdi som nå også omfatter investerings eiendom som måles til virkelig verdi i KLP konsern. Alt av investerings eiendom inngår i nivå 3. For sensitivitetsanalyse for investerings eiendom henvises det til note 3.

I perioden fra 31.12.2013 til 31.12.2014 er det blitt flyttet 343 millioner kroner fra nivå 1 til nivå 2 og 884 million kroner fra nivå 2 til nivå 1. Det er reklassifisert investeringer i nivå tre som reduserer nivået med 244 millioner kroner per 31.12.2014 og 31 millioner kroner per 31.12.2013. Mer spesifikt er det lagt grenser på antall handelsdager og omsetningsmengde på aksjer for å skille nivå 1 og nivå 2. De generelle prinsippene rundt nivåfordeling går hovedsakelig på om eiendelen eller forpliktelsen er notert eller ikke, og om noteringen kan angis å være i et aktivt marked. For aksjer er det et ytterligere skille på handelsdager og omsetningsmengde som skiller ut noterte papirer som ikke inngår i et aktivt marked. Ved flytting mellom nivåene tas det utgangspunkt i verdiene ved slutten av rapporteringsperioden.

Verdsettelse rundt poster i de ulike nivåene er beskrevet i note 6, med unntak av investerings eiendom som er beskrevet i note 3.

Note 7 Virkelig verdi hierarki, forts.

I note 6 opplyses det om virkelig verdi av eiendeler og forpliktelser som måles til amortisert kost. Den nivåbaserte fordelingen for disse postene vil være som følger: eiendeler klassifisert som hold til forfall vil inngå i nivå 1, utlån, og lån og fordringer vil inngå i nivå 2. Forpliktelser, målt til amortisert kost, vil være fordelt på følgende vis; ansvarlige lån fordelt i nivå 1 og i nivå 2, fondsobligasjonslånet vil vært fordelt i nivå 2, gjeld til kredittinstitusjoner vil vært fordelt i nivå 1. For informasjon vedrørende prising av disse rentepapirene henvises det til note 6.

Investeringsvalgporteføljen er ikke inkludert i tabellen. Investeringsvalgporteføljen har 842 millioner kroner i finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi. Per 31.12.2014 vil de 842 millioner kronene inngå med 398 millioner i aksjer og andeler i nivå 1 og 444 millioner kroner i gjeldsinstrumenter til virkelig verdi i nivå 1.

Som følge av innføringen av IFRS 10 fom. 1. januar 2014 legges det til grunn en fullt konsolidert balanse i tråd med de nye reglene om innkonsolidering av enheter hvor det er kontroll.

Note 8 Eiendeler i innskuddsbasert livsforsikring

Millioner kroner	Antall andeler	Kurs	Virkelig verdi 31.12.2014	Gj.sn avkastning pr andel %	Gj.sn avkastning pr andel hele kroner	Virkelig verdi 31.12.2013
Andeler i aksjefond						
KLP AKSJEGLOBAL INDEKS II	154 448	1 811,94	280	10,82 %	177	195
KLP AKSJENORGE INDEKS	66 007	1 785,51	118	4,42 %	76	82
Sum andeler i aksjefond	220 455		398			277
Andeler i obligasjonsfond						
KLP OBLIGASJON 5 ÅR	152 127	1 339,44	204	9,35 %	119	136
KLP OBLIGASJON GLOBAL I	183 616	1 121,06	206	8,66 %	89	134
Sum andeler i obligasjonsfond	335 742		410			269
Andeler i pengemarkedsfond						
KLP PENGEMARKED	29 744	1 002,51	30	2,16 %	22	20
Sum andeler i pengemarkedsfond	29 744		30			20
Sum andeler i verdipapirfond			837			567
Bankinnskudd			5			11
Sum eiendeler i innskuddsbasert livsforsikring			842			578
Prosent						
Avkastning pr. kvartal			1. kvartal	2. kvartal	3. kvartal	4. kvartal
			1,69 %	4,31 %	0,71 %	1,85 %

Beholdningens avkastning er verdiendring på innskutt beløp, og tar hensyn til transaksjoner i perioden. Dette betegnes som pengevektet avkastning. Fondets avkastning er den totale avkastningen for fondet, også kalt tidsvektet avkastning.

Dersom det ikke er foretatt transaksjoner i perioden, er beholdningens og fondets avkastning den samme.

Note 9 Risikostyring

Konsernet er gjennom sin virksomhet eksponert både for forsikringsrisiko og finansiell risiko. For konsernet er den overordnede risikostyringen innrettet mot at den finansielle risikoen håndteres på en slik måte at konsernet til enhver tid imøtekommer de forpliktelsene forsikringskontraktene påfører virksomheten. Styret fastsetter overordnede risikostراتيجier som operasjonaliseres på administrativt nivå.

Risikostategi implementeres og følges opp av linjeorganisasjonen, med periodisk avrapportering. Eventuelle brudd på risikolinjer og rammer rapporteres løpende, med beskrivelse av tiltak som er gjort for å bringe forholdet i orden. Enheter utenfor linjeorganisasjonen fører tilsyn med at risikotakningen skjer innenfor de fullmaktene linjen har.

9.1 FORSIKRINGSRISIKO

Forsikringsrisiko består av risikoen for at en fremtidig, definert hendelse som konsernet har forpliktet seg til å yte økonomisk vederlag for, inntreffer. Forsikringsmessige resultater vil være mer stabile og forutsigbare jo større porteføljen er.

Konsernets forsikringsvirksomhet er fordelt på bransjene kollektiv pensjon offentlig, kollektiv pensjon privat og skadeforsikring. Som beskrevet i note 2, er de mest tungtveiende risikoer i kollektiv pensjon uførisiko og opplevelsesrisiko, mens dødsrisiko er noe mindre tungtveiende. Gruppeliv omfatter primært dødsrisiko, mens gjeldsgruppeliv omfatter dødsrisiko og, for en stor del av eksisterende kunder, uførisiko. I skadeforsikring er det utarbeidet retningslinjer for hvilke typer risiko selskapet aksepterer i sin portefølje. I utgangspunktet aksepterer risikoer fra kunder som ligger innenfor konsernets primære målgruppe på skadeforsikring, så sant forsikringsomfanget ligger innenfor de standardproduktene konsernet tilbyr.

Innenfor skadeforsikring styres forsikringsrisiko generelt gjennom avsetninger for fremtidig forventede erstatninger på eksisterende kontrakter, prising av risikoelementet i forsikringspremien, og gjennom reassuranskontrakter. I tillegg er det gjennomført mer spesifikke tiltak i henhold til den forsikringsmessige dekningen som tilbyr.

Forsikringsrisiko innenfor bransjene kollektiv pensjon offentlig /privat og gruppeliv styres generelt gjennom tett oppfølging av risikoforløpet og eventuell derav følgende endring av tariffene. Konsernet er sikret mot ekstreme begivenheter gjennom katastrofereassurans.

9.1.1 Forsikringsmessige avsetninger

De forsikringsmessige avsetningene er satt til et forventningsrett nivå, med tillegg av sikkerhetsmarginer avhengig av bransje. I tillegg er det avsatt til sikkerhetsfond i skadeforsikring og risikoutjevningfond innenfor kollektiv pensjon for å møte uventede svingninger i erstatningstilfeller.

For uførisiko i bransjen kollektiv pensjon benyttes forutsetninger basert på KLPs uføreerfaringer – frem til 2009. For de øvrige risikoelementer innenfor kollektiv pensjon benyttes forutsetningene fra beregningsgrunnlaget K2013 med sikkerhetsmarginer i henhold til den minstestandard Finanstilsynet fastsatte i 2013. I Pensjonsordningen for sykepleiere og Pensjonsordningen for sykehusleger anvendes det samme formelverk og de samme

parametre for øvrig, men med en styrket sikkerhetsmargin på grunn av signifikant lenger levetid i disse ordningene.

9.1.2 Premiefastsettelse

Utviklingen i konsernets forsikringsrisiko følges løpende. Risikoresultat og fremtidige forventninger til utvikling i forsikret risiko basert på observasjoner og/eller risikoteoretiske modeller som danner grunnlag for prising av risikoelementet i premien. Premiene fastsettes årlig, med unntak for bransjen skadeforsikring. Der vurderes premien fortløpende, mens premie fakturert til kunde gjelder for ett år av gangen.

I bransjen kollektiv pensjon offentlig har konsernet en stor bestand som gir høy grad av forutsigbarhet og stabilitet i tariffene. Normalt vil de derfor ligge fast i flere år av gangen. I skadeforsikring differensieres premien ut i fra den enkelte kundes risiko.

9.1.3 Reassurans og reassuransprogram

a) Kollektiv pensjon offentlig/privat og gruppelivsforsikring
Slik forsikringskontraktene er fastsatt er den løpende risiko generelt innenfor rammen av konsernets risikobærende evne. Behovet for reassurans er derfor begrenset.

Konsernet har tegnet en katastrofereassuransavtale for kollektiv pensjon offentlig. Avtalen dekker inntil 300 millioner kroner utover selskapets egenregning på 50 millioner kroner ved begivenheter som fører til at flere enn 10 personer dør eller blir uføre. For kollektiv pensjon privat dekker denne avtalen inntil 20 millioner kroner utover selskapets egenregning på 5 millioner kroner ved begivenheter som fører til at flere enn 3 personer dør eller blir uføre. Avtalene dekker ikke begivenheter som følge av epidemier, krig og terrorisme.

b) Skadeforsikring

Reassuranskontraktene dekker alle erstatninger over et gitt beløp pr. hendelse/ulykke. Det er fastsatt retningslinjer for å minimere motpartsrisikoen i reassuranskontraktene i skadeforsikring. Blant annet er det satt maksimalgrenser for den enkelte reassurandør, og det er definert et minimumsnivå på reassurandørens kredittrating.

9.1.4 Konsentrasjonsrisiko i skadeforsikring

Det foretas løpende vurdering av konsentrasjonsrisikoen. Denne risikoen er først og fremst knyttet til eiendomsrisikoer. Porteføljen av forsikrede eiendommer kjennetegnes generelt av en god geografisk spredning, men med større konsentrasjon i Oslo-regionen. Risikoene slås sammen der hvor dette er naturlig. Det foreligger dermed ikke vesentlig kumulasjon mellom disse risikoene. Konsernet har syv eiendomsrisikoer med forsikringssum høyere enn en milliard kroner på henholdsvis 2 440, 1 802, 1 499, 1 403, 1 213, 1 083 og 1 006 millioner kroner. I intervallet med forsikringssum 500 – 1 000 millioner kroner har konsernet 33 eiendomsrisikoer.

9.1.5 Følsomhetsberegning

9.1.5.1 Følsomhetsberegning i kollektiv pensjon offentlig og privat

Effekten av en umiddelbar 20 prosent økning i uførehyppighet ville med dagens bestand innebære en negativ effekt på 666 millioner kroner (herav 5 millioner kroner i kollektiv pensjon privat) på årets risikoresultat. Effekten på premiereserven ved

Note 9 Risikostyring, forts.

en tilsvarende permanent endring i uførehyppighet vil være en økning på 1 874 millioner kroner (herav 13 millioner kroner i kollektiv pensjon privat).

En umiddelbar 10 prosent reduksjon i dødeligheten ville med dagens bestand innebære en negativ effekt på 123 millioner kroner (herav 1 millioner kroner i kollektiv pensjon privat) på årets risikoresultat. Effekten på premiereserven ved en tilsvarende permanent endring i dødelighet vil være en økning på 5 667 millioner kroner (herav 29 millioner kroner i kollektiv pensjon privat).

Konsernets store bestand innen kollektiv offentlig pensjon bidrar til å stabilisere forsikringsrisikoen og erstatningsanslagene. Avvik relateres i all hovedsak til ikke forsikringsbare størrelser som ikke påvirker resultatet.

9.1.5.2 Følsomhetsberegning i skadeforsikring

Resultateffekten i skadeforsikring både før og etter skatt ved:

1 prosent endring i kostnader	2,2 millioner kroner
1 prosent endring i premienivå	7,9 millioner kroner
1 prosent endring i skadeutbetalinger	5,3 millioner kroner
1 prosent endring i erstatningsavsetning	17,8 millioner kroner

Effekten på resultatet vil være den samme før og etter reassurans.

9.2 FINANSIELL RISIKO

Konsernets finansielle mål er å oppnå en konkurransedyktig og stabil avkastning, samtidig som soliditeten tilfredsstillende eksterne og interne krav. Konsernet har en langsiktig investeringsstrategi hvor risikotagningen til enhver tid er tilpasset konsernets risikobærende evne. Fokus i forvaltningen er kostnadseffektivitet, langsiktighet og bredt diversifiserte porteføljer med mål om å oppnå konkurransedyktig og stabil avkastning til våre kunder og eiere over tid.

Konsernets finansielle risiko består av likviditetsrisiko, markedsrisiko og kredittisiko.

9.2.1 Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko er risikoen for at konsernet ikke har tilstrekkelig likviditet til å dekke kortsiktig gjeld, ikke innkalte restforpliktelser som måtte komme til forfall og løpende drift uten at det oppstår vesentlige ekstraomkostninger i form av prisfall på eiendeler som må realiseres. Likviditetsstrategien inneholder ulike krav og rammer for å etterleve den ønskede likviditetsrisikoprofilen. I tillegg omhandles ansvarsforhold og beredskapsplan. Likviditetsstrategien operasjonaliseres på administrativt nivå, og likviditeten forvaltes internt etter mandat.

Ikke innkalt restforpliktelse på 8 539 millioner kroner består av kommitterte, ikke innbetalte beløp rettet mot private equity og godkjente lånetilsagn som ikke er utbetalt. Summen er nærmere spesifisert i note 35 betingede forpliktelser. Avtalene regulerer mellom annet krav om solvens for at trekket kan godkjennes for utbetaling.

9.2.2 Markedsrisiko

Markedsrisiko er risikoen for tap som følge av endringer i markedspriser på ulike aktiva som aksjer, obligasjoner, eiendom og

andre verdipapirer, og valuta. Markedsrisikoen avhenger både av hvor stor eksponering en har i de ulike aktiva og av volatiliteten i markedsprisene. Utviklingen i norske og internasjonale verdipapirmarkeder har generelt stor betydning for konsernets resultater.

Risiko for fall i verdien på ulike aktiva er den største finansielle risikoen på kort sikt. Av risikoen på aktivasiiden er aksjeeksponeringen den største finansielle risikofaktoren, men også markedsrisiko knyttet til kreditt (spread) og eiendom har et betydelig tapspotensiale. Konsernets renterisiko knyttet til et vedvarende lavt rentenivå er imidlertid begrenset. Slik regelverket er utført i dag påvirkes ikke forsikringstekniske avsetninger av endringer i markedsrenten. Ved fremtidig overgang til markedsverdi på forpliktelsene, vil årlig prising av rentegarantien innebære at kundene bærer risikoen for at rentenivået blir liggende lavere enn grunnlagsrenten. Ettersom konsernet hovedsakelig tilbyr pensjonsordninger til offentlig sektor, vil konsernet prise rentegarantien helt til den forsikrede dør, noe som innebærer at avkastningsrisikoen som oppstår fra forsikringsforpliktelsene er begrenset.

Konsernet valutasikrer hoveddelen av internasjonal eksponering. Økonomisk sikring av valutaeksponeringen gjøres gjennom derivater. Som hovedregel er alle konsernets renteinvesteringer og eiendomsinvesteringer i fremmed valuta sikret tilbake til norske kroner. For aksjeinvesteringer i fremmed valuta er målsetningen 90 prosent sikringsgrad med tillatte svingninger mellom 80 og 100 prosent.

Alle aksje- og renteeksponeringer er inkludert i et risikomålings-system som muliggjør simulering og overvåkning av aksje- og renterisiko på tvers av porteføljer. Aktiv risiko styres gjennom å spesifisere en referanseindeks og en fastsatt samvariasjon relativt til indeksen for hver portefølje.

Konsernet styrer aksjerisiko dynamisk ved at aksjeandelen løpende tilpasses finansielle buffere. Effekten av denne type sikringstiltak reduserer sannsynligheten for at avkastningen blir lavere enn det fastsatte minimumsnivået. Strategien bidrar til å sikre at konsernet som et minimum oppnår et forhåndsfastsatt inntektsmål. Inntektsmålet fastsettes på bakgrunn av målsetting om soliditet ved utgangen av perioden, slik at konsernet også skal ha risikokapasitet fremover. Strategien innebærer at konsernet potensielt kan øke eksponeringen mot aksjer eller andre aktiva med forventet høy risiko etter hvert som soliditeten styrkes. Når soliditeten svekkes innebærer dette at konsernet vil redusere markedsrisikoen. Dette bidrar til å redusere belastningen på konsernets soliditetskapital i nedgangsperioder og dermed også til å beskytte egenkapitalen. I tillegg har konsernet en høy andel anleggsobligasjoner og utlån med fastrente som bidrar til stabilitet i avkastningen og reduserer risikoen for lav avkastning i lavrentescenarier.

I konsernets forvaltning brukes derivater prinsipielt for risikoreduksjon samt for kostnads- og tidseffektiv implementering av verdisikring eller tilpasninger i investeringsporteføljen. I mange tilfeller vil det både være billigere og raskere å foreta risikoendringer ved hjelp av derivater enn ved handel i underliggende instrumenter. Et eksempel kan være kortsiktige justeringer av aksjeeksponering i globale markeder.

Sensitivitetsanalyse markedsrisiko

De ulike selskapene i konsernet utfører egne stresstester i tråd med gjeldende krav og regler. Det utføres ingen aggregert stresstest for konsernet, men stresstesten som utføres for morselskapet KLP kan betraktes som en stresstest for hele konsernet. Bakgrunnen er at KLP bærer risikoen for de ulike datterselskapene som aksjeinvesteringer i selskapsporteføljen.

I henhold til Finanstilsynets stresstest I har KLP en bufferkapitalutnyttelse på 101 prosent, noe høyere enn ved utgangen av 2013 da bufferkapitalutnyttelsen var på 88 prosent. Formålet med stresstesten er å belyse hvordan ulike scenarier kan påvirke KLPs evne til å oppfylle lovpålagte soliditets- og sikkerhetskrav. En vesentlig årsak til økningen fra 2013 er økte stressnivåer for aksjer. Den mest vesentlige risikoen i stresstesten er markedsrisiko som isolert sett representerte et tapspotensial på 57 milliarder. Konsentrasjonsrisiko påvirker ikke tapspotensialet som følge av bredt diversifiserte porteføljer. Brutto bidrag til tapspotensialet fra de ulike risikoklassene fordeler seg som følger:

Renterisiko	6,1 milliarder
Aksjerisiko	30,4 milliarder
Eiendomsrisiko	11,3 milliarder
Valutarisiko	2,3 milliarder
Spreadrisiko	20,7 milliarder
Konsentrasjonsrisiko	0 milliarder

Summen av tapspotensialet knyttet isolert til hver risikotype summerer seg ikke opp til samlet tapspotensialet for markedsrisiko. Dette skyldes at ved beregning av samlet tapspotensial hensyntas korrelasjonen mellom de ulike risikotypene.

9.2.3 Kredittisiko

Det er lagt vekt på at kreditteksponeringen er diversifisert for å unngå konsentrasjon av kredittisiko mot enkelte debitorer. For å overvåke kredittisiko i utlånene og investeringene er det nedsett en egen kredittkomite som møtes på jevnlig basis. Grensene for kredittisiko mot den enkelte debitor fastsettes av komiteen. Endringer i debitors kredittvurdering overvåkes og følges opp.

Konsernet har god balanse mellom norske obligasjoner og internasjonale obligasjoner, og har en portefølje av utelukkende gode kreditter. Av konsernets samlede kreditteksponering er 41 prosent plassert i utstedere med rating AA- eller bedre. Konsernet har en egen internasjonal statsobligasjonsportefølje og innslaget av statsobligasjoner er også betydelig i den norske obligasjonsporteføljen.

Konsernet har en utlånsportefølje av høy kvalitet, med begrenset kredittisiko og historisk svært lave tap. Konsernet yter hovedsakelig lån med pant i bolig med en belåningsgrad under 80 prosent, lån til kommuner og lån med kommunale garantier. Utlån sikret med pant i bolig utgjør 4,1 milliarder kroner. Verdien av pantene utgjør en større verdi enn utlånene siden en stor del av pantene er etablert tilbake i tid, og prisstigningen på boliger de siste årene har vært betydelig.

9.3 SAMLET MAKSIMAL EKSPONERING FOR KREDITTRISIKO FOR KONSERNET

Konsernets samlede maksimale eksponering for kredittisiko består av de bokførte verdier på finansielle eiendeler og forpliktelser. De bokførte klassene av verdipapirer er nærmere spesifisert i note 6 virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser.

Note 10 Likviditetsrisiko

Beløpene i tabellen er udiskonterte kontraktmessige kontantsstrømmer.

2014 Millioner kroner	Innen 1 mnd.	1-12 mnd.	1-5 år	5-10 år	Over 10 år	Sum
Ansvarlig lån	0	167	3 506	0	0	3 673
Fondsobligasjonslån ¹	0	55	218	273	1 448	1 994
Gjeld til og innskudd fra kunder	6 251	0	0	0	0	6 251
Utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	0	2 190	15 789	1 474	0	19 453
Gjeld til kredittinstitusjoner	8 294	680	2 747	0	0	11 721
Leverandørgjeld	670	0	0	0	0	670
Betingede forpliktelser	13 256	0	0	0	0	13 256
Sum	28 470	3 091	22 260	1 747	1 448	57 017

Finansielle derivater

Finansielle derivater brutto oppgjør	Innen 1 mnd.	1-12 mnd.	1-5 år	5-10 år	Over 10 år	Sum
Innstrømmer	-34 660	-19 809	-3 640	-1 869	-1 462	-61 440
Utstrømmer	36 077	20 515	3 822	1 876	1 417	63 708
Finansielle derivater netto oppgjør	4 782	2 581	1 596	192	0	9 152
Sum finansielle derivater	6 200	3 288	1 779	199	-45	11 420

2013 Millioner kroner	Innen 1 mnd.	1-12 mnd.	1-5 år	5-10 år	Over 10 år	Sum
Ansvarlig lån ¹	0	154	3 385	0	0	3 539
Fondsobligasjonslån ¹	0	44	177	221	1 322	1 764
Gjeld til og innskudd fra kunder	4 407	0	0	0	0	4 407
Utstedt obligasjonslån med fortrinnsrett	33	1 355	15 867	818	0	18 074
Gjeld til kredittinstitusjoner	490	1 110	1 797	0	0	3 396
Leverandørgjeld	692	0	0	0	0	692
Betingede forpliktelser	8 539	0	0	0	0	8 539
Sum	14 162	2 662	21 226	1 039	1 322	40 411

Finansielle derivater

Finansielle derivater brutto oppgjør	Innen 1 mnd.	1-12 mnd.	1-5 år	5-10 år	Over 10 år	Sum
Innstrømmer	-18	-1 039	-8 100	-1 980	-1 339	-12 475
Utstrømmer	52	1 115	8 376	2 065	1 466	13 075
Finansielle derivater netto oppgjør	310	324	602	94	0	1 330
Sum finansielle derivater	345	401	878	178	128	1 930

¹ Lånene er evigvarende. Beregnede kontantstrømmer er frem til forventet forfall ved rentereguleringstidspunkt.

Tabellen over viser finansielle forpliktelser konsernet har samlet på rentebetalinger og tilbakebetaling av hovedstol, basert på forfall. Bankvirksomheten innehar den største delen av de finansielle forpliktelsene i konsernet.

Risikoen for at konsernet ikke skal ha tilstrekkelig likviditet til å dekke kortsiktig gjeld og løpende drift er svært liten ettersom en stor del av konsernets eiendeler er likvide. Konsernet har betydelige midler investert i pengemarked, obligasjoner og aksjer som kan selges ved likviditetsbehov. Konsernets likviditetsstrategi innebærer at konsernet til enhver tid skal ha tilstrekkelige likvide midler til å møte konsernets forpliktelser ved forfall, uten at det påløper kostnader av betydning knyttet til å frigjøre midler.

Aktivasammensetningen i konsernets porteføljer skal være tilstrekkelig likvid til å kunne dekke annet likviditetsbehov som kan oppstå. KLP Kapitalforvaltning har det løpende ansvaret og rapporterer på konsernets likviditet. Det er etablert interne rammer for størrelsen på likviditetsbeholdningen. Konsernets enhet for risikostyring overvåker og rapporterer utviklingen i likviditetsbeholdningen fortløpende. Konsernstyret fastsetter årlig en kapitalforvaltnings- og likviditetsstrategi for konsernet. Likviditetsstrategien inneholder blant annet rammer, ansvarsforhold, risikomål og beredskapsplan for likviditetsstyringen.

De største forpliktelsene i konsernet er forsikringsrelaterte og gjelder i all vesentlighet pensjonsforpliktelser. Disse forpliktelsene er fullfunderte og likviditetsstyringen håndteres på tilsvarende vis som øvrige forpliktelser.

Forventet utbetalingsprofil forsikringsforpliktelser

Nedenfor er en tabell som viser forventet utbetalingsprofil ut i fra periodens forutsetning.

2014 Millioner kroner	År	1 år	2-5 år	6-10 år	11-20 år	21-30 år	31-40 år	41-50 år	51-80 år	Sum
Beløp		13 629	53 505	83 884	201 769	218 886	192 817	127 348	65 623	957 461

2013 Millioner kroner	År	1 år	2-5 år	6-10 år	11-20 år	21-30 år	31-40 år	41-50 år	51-80 år	Sum
Beløp		12 726	53 078	82 382	193 471	201 170	165 316	97 177	50 076	855 395

Utbetalingsprofilen for forsikringsforpliktelser er basert på udiskonterte verdier og gjelder livsforsikring og skadeforsikring.

Forsikringsforpliktelser relatert til livsforsikringsvirksomhetene er i regnskapet neddiskontert og viser nåverdien på balansetidspunktet. Erstatningsavsetningene er ikke neddiskontert i regnskapet til skadeforsikring.

Note 11 Renterisiko

31.12.2014 Millioner kroner	Inntil 3 mnd	Fra 3 til 12 mnd	Fra 1 år til 5 år	Fra 5 år til 10 år	Over 10 år	Endring i kontantstrøm	Sum	Sum justert for minoritetens andel
EIENDELER								
Aksjefondsandeler ¹	0	0	0	0	0	14	14	9
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	21	10	-100	-95	-226	-79	-469	-404
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	0	0	0	0	0	6	6	6
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-40	-77	-1 095	-1 669	-1 298	241	-3 937	-1 207
Rentefondsandeler	-639	0	0	0	0	28	-611	-3 092
Spesialfond	-20	28	0	-3	0	9	14	8
Utlån og fordringer	-2	-4	0	0	0	84	78	78
Utlån	0	0	0	0	0	263	263	263
Betingede forpliktelser	0	0	0	0	0	25	25	25
Sum eiendeler	-680	-43	-1 195	-1 766	-1 524	590	-4 618	-4 313
FORPLIKTELSE								
Innskudd	0	0	0	0	0	-62	-62	-62
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapir	0	4	42	47	0	-215	-122	-122
Finansielle derivater klassifisert som gjeld	-5	11	161	110	2	75	355	293
Fondsobligasjon og ansvarlige lån	0	0	0	72	33	0	105	105
Gjeld til kredittinstitusjoner	0	0	0	0	0	-6	-6	-6
Sum forpliktelser	-5	15	203	229	35	-208	269	208
Sum før skatt	-685	-28	-992	-1 537	-1 488	279	-4 452	-4 209
Sum etter skatt	-500	-21	-724	-1 122	-1 087	203	-3 250	-3 072

Note 11 Renterisiko, forts

31.12.2013	Inntil 3 mnd	Fra 3 til 12 mnd	Fra 1 år til 5 år	Fra 5 år til 10 år	Over 10 år	Endring i kontantstrøm	Sum	Sum justert for minoritetens andel
EIENDELER								
Aksjefondsandeler ¹	0	0	0	0	0	7	7	3
Alternative investeringer	0	0	0	0	0	0	0	0
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	2	11	-158	-130	-122	-42	-439	-447
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	0	0	0	0	0	6	6	6
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-36	-84	-898	-1 032	-767	205	-2 612	-776
Rentefondsandeler	-582	0	0	0	0	27	-556	-2 146
Spesialfond	-38	-38	4	-5	0	7	-70	-1
Utlån og fordringer	-1	-8	-4	0	0	92	79	79
Utlån	0	0	0	0	0	147	147	147
Sum eiendeler	-656	-119	-1 055	-1 167	-889	449	-3 437	-3 135
FORPLIKTELSE								
Innskudd	0	0	0	0	0	-44	-44	-44
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapir	0	0	86	50	0	-154	-19	-19
Finansielle derivater klassifisert som gjeld	-16	8	176	86	2	71	326	249
Fondsobligasjon og ansvarlige lån	0	0	0	55	16	0	72	72
Gjeld til kredittinstitusjoner	0	0	0	0	0	-6	-6	-6
Sum forpliktelser	-16	8	262	191	18	-134	329	251
Sum før skatt	-672	-111	-793	-976	-871	315	-3 108	-2 884
Sum etter skatt	-491	-81	-579	-713	-636	230	-2 269	-2 105

Noten viser resultateffekten ved en økning i markedsrenten på én prosent, for virkelig verdi risiko og flytende rente risiko.

¹ Aksjefondsandeler dekker den delen av fondet som ikke er aksjer, men som består av eiendeler omfattet av renterisiko; overskuddslikviditet i form av bankkontoer og derivater brukt til sikringsformål.

² Betingede forpliktelser i denne sammenheng er aksepterte, ikke utbetalte utlån.

Endring i virkelig verdi (virkelig verdi risiko) vises i de fem første kolonnene, sortert etter forfallstidspunkt på papirene, og er beregnet ved endring i virkelig verdi på rentebærende instrumenter hvis renten hadde vært en prosent høyere ved periodeslutt. Kolonnen «Endring i kontantstrøm» (flytende rente risiko) viser endringen i kontantstrømmer hvis renten hadde vært en prosent høyere gjennom året det rapporteres på. Summen av disse reflekterer den samlede resultateffekten som scenarioet ved en prosents høyere rente hadde gitt konsernet i perioden det rapporteres på.

Virkelig verdi risiko gjelder fastrente papirer hvor markedsverdien på papiret svinger i motsatt takt av markedsrenten. Flytende rente risiko gjelder papirer som har flytende rente, hvor markedsverdien holder seg stabil, men hvor endring i markedsrente gir utslag i endrede løpende inntekter.

Rentepapirer, med følgende egenskaper og klassifiseringer, faller inn under noten; verdipapirer til virkelig verdi over resultatet (flytende og faste rentebetingelser), investeringer som holdes til forfall (kun de med flytende rentebetingelser) og lån og fordringer (kun de med flytende rentebetingelser). Konsernet har ingen rentepapirer klassifisert som tilgjengelig for salg.

KLP-konsernets investeringer i renteinstrumenter med fast rente, som regnskapsføres til amortisert kost, gir ingen endring i resultatregnskapet ved endring av markedsrente. Tilsvarende gjelder for utstedt gjeld med fast rente regnskapsført til amortisert kost.

Forsikringskontrakter med avkastningsgaranti endrer ikke regnskapsmessig verdi selv om rentenivået endres. Endring i rentenivå har heller ingen innvirkning på den garanterte avkastningen, men vil ha betydning for den oppnådde avkastning som skal dekke avkastningsgarantien. Det skyldes at forsikringsmidlene delvis investeres i gjeldsinstrumenter hvor kontantstrømmene skal bidra til å dekke avkastningsgarantien.

Note 12 Valutarisiko

31.12.2014	Balanseposter ekskl. valutaderivater		Valutaderivater		Omregningskurs	Sum Valuta		Nettoposisjon i NOK	Nettoposisjon i NOK uten minoritetens andel
Millioner kroner/utenlandsk valuta ¹	Eiendeler	Gjeld	Eiendeler	Gjeld	Valuta/NOK	Eiendeler	Gjeld	i NOK	andel
Amerikanske dollar	11 551	-582	877	-11 255	7,498	12 427	-11 837	4 430	-2 759
Australske dollar	534	0	90	-541	6,136	624	-541	508	203
Brasilianske real	218	0	0	0	2,821	218	0	615	510
Britiske pund	1 206	0	84	-1 202	11,691	1 290	-1 203	1 019	278
Canadiske dollar	833	0	150	-869	6,473	983	-870	731	312
Chilensk peso	7 926	0	0	0	0,012	7 926	0	98	81
Colombiansk peso	17 784	0	0	0	0,003	17 784	0	56	47
Danske kroner	3 993	0	371	-3 919	1,218	4 364	-3 919	543	466
Egyptiske pund	17	0	0	0	1,049	17	0	18	15
Emiratarabisk dirham	22	0	0	0	2,041	22	0	44	37
Euro	3 644	-58	261	-3 498	9,072	3 905	-3 556	3 172	2 015
Filipinske peso	513	0	0	0	0,168	513	0	86	71
Hong Kong dollar	2 238	0	217	-780	0,967	2 454	-780	1 619	1 257
Indisk rupi	3 761	0	0	0	0,119	3 761	0	447	370
Indonesisk rupiah	298 608	0	0	0	0,001	298 608	0	181	150
Israelske shekel	123	0	21	-122	1,927	145	-122	44	20
Japanske yen	93 464	0	16 398	-94 658	0,063	109 862	-94 658	951	143
Koreansk won	144 379	0	0	0	0,007	144 379	0	985	816
Malaysisk ringgit	114	0	0	0	2,144	114	0	245	203
Meksikanske peso	629	0	0	0	0,509	629	0	320	265
New Zealandske dollar	5	0	1	-5	5,860	6	-5	8	2
Peruanske nuevos soles	0	0	0	0	2,519	0	0	1	1
Polske zloty	52	0	0	0	2,111	52	0	110	91
Quatarsk rial	31	0	0	0	2,059	31	0	65	53
Russiske rubler	0	0	0	0	0,125	0	0	0	0
Singapore dollar	105	0	16	-101	5,658	120	-101	111	46
Sveitsiske franc	348	0	90	-366	7,545	438	-366	547	175
Svenske kroner	9 855	-1	1 243	-10 267	0,958	11 098	-10 268	795	620
Sør-afrikansk rand	912	0	0	0	0,648	912	0	591	498
Taiwan new dollar	3 694	0	0	0	0,237	3 694	0	876	727
Thailandsk baht	751	0	0	0	0,228	751	0	171	142
Tsjekkisk koruna	45	0	0	0	0,327	45	0	15	12
Tyrkisk lira	39	0	0	0	3,207	39	0	125	103
Ungarsk forint	440	0	0	0	0,029	440	0	13	10
Sum kortsiktige valutaposisjoner								19 540	6 982
Euro	315	-312	0	0	9,072	315	-312	27	27
Japanske yen	33 918	-26 110	0	0	0,063	33 917	-26 110	488	488
Amerikanske dollar	995	-113	0	0	7,498	995	-113	6 614	6 614
Sum langsiktige valutaposisjoner								7 129	7 129
Sum valutaposisjoner før skatt								26 669	14 111
Sum valutaposisjoner etter skatt								19 468	10 301

Note 12 Valutarisiko forts.

31.12.2013	Balanseposter ekskl. valutaderivater		Valutaderivater		Omregningskurs Valuta/NOK	Sum Valuta		Nettoposisjon i NOK	Nettoposisjon i NOK uten minoritetens andel
	Millioner kroner/ utenlandsk valuta ¹	Eiendeler	Gjeld	Eiendeler		Gjeld	Eiendeler		
Amerikanske dollar	19 015	-1 305	866	-15 290	6,067	19 881	-16 595	19 936	9 265
Australske dollar	525	0	166	-574	5,428	691	-574	634	249
Brasilianske real	136	0	0	0	2,572	136	0	350	282
Britiske pund	1 632	-5	129	-1 626	10,048	1 761	-1 630	1 316	248
Canadiske dollar	1 451	-726	254	-822	5,710	1 705	-1 548	896	426
Chilensk peso	4 623	0	0	0	0,012	4 623	0	53	43
Colombiansk peso	10 696	0	0	0	0,003	10 696	0	34	27
Danske kroner	4 273	-53	44	-4 067	1,121	4 317	-4 120	221	152
Egyptiske pund	10	0	0	0	0,873	10	0	8	7
Euro	4 860	-32	127	-4 670	8,360	4 987	-4 703	2 377	864
Filipinske peso	212	0	0	0	0,137	212	0	29	23
Hong Kong dollar	1 843	0	182	-901	0,782	2 025	-901	879	599
Indisk rupi	2 099	0	0	0	0,098	2 099	0	206	166
Indonesisk rupiah	138 134	0	0	0	0,000	138 134	0	69	56
Islandske kroner	264	0	0	0	0,053	264	0	14	14
Israelske shekel	96	0	51	-124	1,748	148	-124	40	18
Japanske yen	119 855	0	18 307	-108 607	0,058	138 161	-108 607	1 706	571
Koreansk won	91 182	0	0	0	0,006	91 182	0	524	423
Malaysisk ringgit	66	0	0	0	1,852	66	0	122	99
Marokkansk dirham	0	0	0	0	0,743	0	0	0	0
Meksikanske peso	354	0	0	0	0,463	354	0	164	132
New Zealandske dollar	5	0	1	-5	4,993	7	-5	9	3
Peruanske nuevos soles	0	0	0	0	2,169	0	0	1	1
Polske zloty	27	0	0	0	2,011	27	0	55	44
Russiske rubler	0	0	0	0	0,185	0	0	0	0
Singapore dollar	100	0	48	-121	4,805	148	-121	128	48
Sveitsiske franc	377	0	68	-338	6,822	445	-338	728	250
Svenske kroner	10 381	-60	172	-9 602	0,945	10 553	-9 662	841	653
Sør-afrikansk rand	483	0	0	0	0,579	483	0	280	232
Taiwan new dollar	1 872	0	0	0	0,204	1 872	0	381	308
Thailandsk baht	435	0	0	0	0,185	435	0	80	65
Tsjekkisk koruna	26	0	0	0	0,305	26	0	8	6
Tyrkisk lira	18	0	0	0	2,824	18	0	50	40
Ungarsk forint	291	0	0	0	0,028	291	0	8	7
Sum kortsiktige valutaposisjoner								32 146	15 322
Euro	315	-312	0	0	8,360	315	-312	29	29
Japanske yen	32 611	-24 236	0	0	0,058	32 611	-24 236	483	483
Amerikanske dollar	110	-107	0	0	6,067	110	-107	19	19
Sum langsiktige valutaposisjoner								532	532
Sum valutaposisjoner før og etter skatt								32 678	15 853

¹Tabellen viser samlede balanseposter for hver enkelt valuta, fordelt på kort- og langsiktige posisjoner. Nettoposisjonen viser den reelle valutarisikoen KLP konsernet har ved utgangen av perioden i NOK.

Konsernet valutasikrer hoveddelen av investeringer gjort i utenlandsk valuta. Økonomisk sikring av valutaeksponeringen gjøres gjennom derivater. Som hovedregel er alle KLP sine renteinvesteringer og eiendomsinvesteringer i fremmed valuta sikret tilbake til norske kroner med en målsetning på 100 prosent sikringsgrad. For aksjeinvesteringer i fremmed valuta er den generelle målsetningen 90 prosent sikringsgrad, med tillatte svingninger mellom 80 og 100 prosent. Unntaket er tilfeller hvor enkeltstående valutaer ikke innehar stort nok marked og/eller likviditet til å igangsette effektiv sikring.

Andre beløp er i lokal valuta. Tabellen viser en sikringsgrad for valuta på 115 og 117 prosent, for henholdsvis 2014 og 2013.

Dersom alle valutaposisjoner endrer seg med 1 prosent på samme tidspunkt og i samme retning vil dette påvirke resultatet med 201 millioner kroner. For 2013 ville resultateffekten av en 1 prosents endring i valutakursene vært 326 millioner kroner.

Beløpene som er presentert i tabellen er konsoliderte tall etter IFRS 10 med unntak av den ytterste kolonnen som viser valutarisikoen som kun inkluderer det som er i KLP Konsernets faktiske eierskap.

Note 13 Kredittrisiko

31.12.2014	Investment grade AAA til BBB	Lavere rating	Offentlig garanti	Bank og finans	Boliglån ¹ < 80%	Boliglån ¹ > 80%	Øvrige	Totalt	Totalt justert for minoritetens andel
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost	25 973	0	81	1 380	0	0	3 185	30 620	30 620
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	65 097	0	524	3 783	0	0	17 570	86 974	86 974
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning	78 877	96	3 098	25 502	0	0	11 207	118 780	110 194
Rentefond omløp	0	0	0	0	0	0	12 172	12 172	12 172
Utlån og fordringer	18 447	0	0	3 090	0	0	0	21 536	20 579
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	1 785	0	0	0	0	0	0	1 785	1 730
Utlån	0	0	49 708	0	11 165	1 505	4 632	67 010	67 010
Sum	190 179	96	53 411	33 755	11 165	1 505	48 766	338 878	329 279

Spesifisering av investment grade	Sum Invest-ment grade				
	AAA	AA	A	BBB	
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost	13 457	1 988	9 723	806	25 973
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	16 803	15 601	29 821	2 872	65 097
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning	21 836	21 495	24 574	10 972	78 877
Rentefond omløp	0	0	0	0	0
Utlån og fordringer	0	6 244	12 202	0	18 447
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	0	177	1 608	0	1 785
Utlån	0	0	0	0	0
Sum	52 096	45 504	77 929	14 650	190 179

31.12.2013	Investment grade AAA til BBB	Lavere rating	Offentlig garanti	Bank og finans	Boliglån ¹ < 80%	Boliglån ¹ > 80%	Øvrige	Totalt	Totalt justert for minoritetens andel
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost	26 884	0	81	50	0	0	4 743	31 758	31 758
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	48 414	0	219	901	0	0	17 738	67 272	67 244
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning	57 471	640	2 035	14 904	0	0	20 655	95 704	88 144
Rentefond omløp	0	0	0	0	0	0	11 307	11 307	11 307
Utlån og fordringer	12 415	0	0	2 972	0	0	0	15 386	15 174
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	1 661	0	0	0	0	0	0	1 661	1 578
Utlån	0	0	39 824	0	9 193	2 294	4 071	55 381	55 381
Sum	146 844	640	42 160	18 827	9 193	2 294	58 514	278 471	270 586

Spesifisering av investment grade	Sum Invest-ment grade				
	AAA	AA	A	BBB	
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost	19 014	2 255	4 809	806	26 884
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	17 779	11 950	15 637	3 048	48 414
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning	17 522	15 216	17 488	7 245	57 471
Rentefond omløp	0	0	0	0	0
Utlån og fordringer	0	1 550	10 865	0	12 415
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	0	104	1 557	0	1 661
Utlån	0	0	0	0	0
Sum	54 314	31 076	50 356	11 099	146 844

¹ Disse to kolonnene gir informasjon på andel boliglån med pantsikkerhet innenfor 80% av verdigrunnlag og boliglån som overgår 80% pantsikkerhet av verdigrunnlag.

Note 13 Kredittrisiko, forts.

Med kredittrisiko menes risikoen for at motparten ikke skal klare å møte sine forpliktelser til KLP Konsernet. I denne tabellen er kredittrisikoen målt ved ratingbyråers estimater på hvor høy kredittverdighet de ulike utstederne av rentepapirer har. For eiendeler som ikke er ratet så er de lagt i andre kategorier som beskriver kredittrisiko, eksempelvis sektor og garantier.

Det er lagt vekt på at kreditteksponeringen er diversifisert for å unngå konsentrasjon av kredittrisiko mot enkelte debitorer. For å overvåke kredittrisiko i utlånene og investeringene er det nedsatt en egen kredittkomite som møtes på jevnlig basis. Grensene for kredittrisiko mot den enkelte debitor fastsettes av komiteen. Endringer i debitors kredittvurdering overvåkes og følges opp av KLP Kapitalforvaltning AS.

Konsernet har god balanse mellom norske obligasjoner og internasjonale obligasjoner, og har en portefølje av utelukkende gode kreditter. Konsernet har en høy konsentrasjon av gjeldsinstrumenter rettet mot norsk offentlig sektor. I noteinndelingen er det kun benyttet rating fra Standard & Poor's. KLP Konsern benytter seg også av rating fra Moody's Investor Services og Fitch Ratings og alle tre er likestilte som grunnlag for investeringer i rentepapirer. Tabellen viser eksponering mot ratingkategoriene som S&P benytter seg av, hvor AAA er tilknyttet papirer med høyest kredittverdighet. Det som er klassifisert som «Øvrige» er i all hovedsak verdipapirer utstedt av kraftselskaper og andre foretaksobligasjoner; dette beløper seg til 48,7 milliarder per 31.12.2014. KLP Konsernet har strenge retningslinjer for investeringer i rentepapirer, som også gjelder for investeringer som faller inn under kategorien Øvrige.

Linjene i noten er sammenfallende med balanseoppsettet. Unntakene er gjeldsinstrumenter til virkelig verdi som er delt opp i tre kategorier i noten og utlån som vist samlet i noten, men som befinner seg på to linjer i balansen (virkelig verdi og amortisert kost).

Som en følge av implementeringen av IFRS 10 skal konsernregnskapet vise enheter KLP konsernet anses å ha kontroll over. Dette gir inntrykk av en høyere risiko enn hva som er reelt, da risiko som konsernet ikke bærer vises i regnskapet. I ytterste kolonne vises det kun selskaper, og faktisk eierskap i fond som konsernet har ved periodeslutt.

Ti største motparter	31.12.2014		31.12.2013	
	Konsolidert	Justert for minoritetens andel	Konsolidert	Justert for minoritetens andel
Millioner kroner				
Motpart 1	11 623	11 583	11 615	11 031
Motpart 2	9 745	9 441	9 425	9 384
Motpart 3	6 749	6 749	8 523	8 523
Motpart 4	5 490	5 490	4 925	4 904
Motpart 5	5 420	4 773	4 785	4 698
Motpart 6	4 748	4 704	3 798	3 399
Motpart 7	3 563	3 438	3 414	3 297
Motpart 8	3 226	3 195	3 318	3 294
Motpart 9	3 164	3 164	2 968	2 968
Motpart 10	3 137	2 994	2 815	2 815
Totalt	56 866	55 531	55 586	54 313

Tabellen ovenfor viser de ti største motpartene KLP Konsernet har eksponering mot. Beløpene oppgitt er balanseført verdi. «Justert for minoritetens andel» inkluderer kun det som er i konsernets eie og hvor konsernet innehar reell kredittrisiko. Majoriteten av de ti største motpartene er enten finansinstitusjoner eller motparter omfattet av en offentlig garanti (statlig eller kommunal garanti).

Premiefordringer og fordringer i forbindelse med reassuranse

Millioner kroner	2014	2013
Premiefordringer	628	1 298
Nedskrivninger av premiefordringer	0	-3
Sum	628	1 295

KLPs premiefordringer er i hovedsak rettet mot offentlig sektor og kredittrisikoen vurderes som lav. Hovedbransjen kollektiv pensjon – offentlig er i tillegg tilknyttet Overføringsavtalen for offentlig sektor. Denne overføringsavtalen har en sikringsordning som skal bidra til å sikre pensjonsrettigheter opparbeidet hos arbeidsgivere som opphører eller som ikke betaler premie ved forfall etter nærmere regler. KLP kan således søke dekning for ubetalte krav i denne bransjen hos sikringsordningen dersom kravet faller innenfor sikringsordningens bestemmelser.

Note 14 Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør

31.12.2014	Millioner kroner	Brutto finansielle eiendeler/gjeld	Brutto eiendeler /gjeld som er presentert netto	Balanseført verdi	Relaterte beløp som ikke er presentert netto			Netto beløp justert for minoritetens andel
					Finansielle instrumenter	Sikkerhet i kontanter	Netto beløp	
EIENDELER								
Finansielle derivater	1 785	0	1 785	-1 093	-602	144	53	
Repoer	0	0	0	0	0	0	0	
Sum	1 785	0	1 785	-1 093	-602	144	53	
GJELD								
Finansielle derivater	11 549	0	11 549	-1 093	-6 893	3 563	3 047	
Repoer	1 283	0	1 283	0	0	1 283	1 283	
Sum	12 832	0	12 832	-1 093	-6 893	4 846	4 330	

31.12.2013	Millioner kroner	Brutto finansielle eiendeler/gjeld	Brutto eiendeler /gjeld som er presentert netto	Balanseført verdi	Relaterte beløp som ikke er presentert netto			Netto beløp justert for minoritetens andel
					Finansielle instrumenter	Sikkerhet i kontanter	Netto beløp	
EIENDELER								
Finansielle derivater	1 661	0	1 661	-964	-478	219	224	
Sum	1 661	0	1 661	-964	-478	219	224	
GJELD								
Finansielle derivater	1 948	0	1 948	-899	-714	335	312	
Sum	1 948	0	1 948	-899	-714	335	312	

Formålet med noten er å vise den potensielle effekten av netting avtaler i KLP Konsern; hvilke muligheter KLP Konsernet har for å motregne bilaterale avtaler mot andre motparter dersom disse skulle gå konkurs, og beløpet som gjenstår om alle slike netting avtaler materialiseres. Notene viser derivatposisjoner i balansen.

Som følge av innføringen av IFRS 10 inkluderer de konsoliderte tallene alle enheter KLP konsernet anses å ha kontroll over. I tillegg viser ytterste linje hvilket reelt nettobeløp som gjenstår om konsernet motregner avtalene; noe som kun inkluderer konsernselskaper av ordinær art.

Note 15 Pantelån og andre utlån

Millioner kroner	Kommune- forvaltningen	Statlige og kommuneide foretak ¹	Private organisasjoner og foretak ²	Lønnstakere, trygdede og tilsvarende	Sum 31.12.2014	Sum 31.12.2013
Akershus	2 185	342	221	2 209	4 958	5 033
Aust-Agder	585	4	15	160	763	461
Buskerud	4 444	2 599	301	704	8 049	6 576
Finnmark	1 386	205	1	166	1 758	1 591
Hedmark	2 493	54	88	440	3 075	2 784
Hordaland	1 923	677	462	1 017	4 079	2 274
Møre og Romsdal	3 033	695	322	558	4 609	4 314
Nordland	2 379	289	151	440	3 259	3 228
Nord-Trøndelag	1 008	18	31	140	1 197	1 103
Oppland	1 370	142	30	293	1 835	1 741
Oslo	0	508	353	1 885	2 746	2 697
Rogaland	3 204	175	25	1 016	4 421	4 053
Sogn og Fjordane	1 926	74	72	160	2 233	2 282
Sør-Trøndelag	4 683	151	817	642	6 293	4 554
Telemark	644	105	559	229	1 537	1 537
Troms	1 831	98	182	468	2 578	2 621
Vest-Agder	690	92	16	220	1 018	966
Vestfold	2 233	251	61	796	3 341	3 291
Østfold	1 877	206	49	1 088	3 220	2 899
Svalbard og Jan Mayen	58	26	0	0	84	6
Utlandet	0	0	5 209	0	5 209	844
Ufordelt	0	0	0	0	59	3
Påløpte renter	206	34	42	27	309	287
Verdijustering	0	0	0	0	379	181
Sum	38 158	6 746	9 008	12 660	67 010	55 381

Denne tabellen fordeler utlånene til KLP Konsern på fylke og sektor. Sektor er basert på sektorkodene fra Statistisk Sentralbyrå, som for øvrig er nye av året.

¹ Denne kategorien omfatter, foruten statlige og kommuneide foretak, også kommunal forretningsdrift

² Denne kategorien omfatter hovedsakelig private foretak med begrenset ansvar og organisasjoner uten profittmål

Målemetode utlån

Utlån kommuner, bedrifter og personkunder til virkelig verdi over resultat	2 269	2 121
Utlån kommuner, bedrifter og personkunder (amortisert kost)	64 741	53 260
Sum utlån	67 010	55 381

Konsernet har en utlånsportefølje av høy kvalitet, med begrenset kredittrisiko og historisk svært lave tap. Konsernet yter hovedsakelig lån med pant i bolig med en belåningsgrad under 80 prosent, lån til kommuner og lån med offentlige garantier. Utlån sikret med pant i bolig utgjør rundt 12,6 milliarder kroner. Sektordiversifiseringen på utlån i konsernet er meget liten, da en meget høy andel av utlånene er rettet mot offentlig sektor. Konstrasjonsrisikoen dette antyder er likevel en lite reell risiko å hensynta, da utlånene omfattes av offentlig garanti, som innebærer en særdeles lav motpartsrisiko.

I balansen må de to utlånsrelaterte linjene hensyntas for å finne tilsvarende sum som i noten.

Millioner kroner	2014	2013
Individuelle nedskrivninger på utlån til amortisert kost		
Antall lån	8	11
Sum hovedstol før nedskrivninger	5,03	1,67
Nedskrivninger	1,26	1,45
Sum hovedstol etter nedskrivninger	3,58	0,22
Individuelle nedskrivninger		
Nedskrivning på individuelle utlån 01.01.	1,46	1,23
Periodens konstaterte tap hvor det tidligere er foretatt individuell nedskrivning	-0,84	-0,02
Periodens nedskrivning på individuelle utlån	1,14	0,29
Periodens reversering av nedskrivning på individuelle utlån	-0,50	-0,03
Nedskrivning på individuelle utlån 31.12.	1,26	1,46

Forfalte, ikke nedskrevne utlån

Millioner kroner	2014 Restgjeld	2013 Restgjeld
Forfalt		
30-90 dager	37	86
over 90 dager	51	30
Sum forfalte utlån	87	116

Antall er absolutte tall, beløp er gjengitt i millioner kroner. Misligholdte utlån gjelder utlån som måles til amortisert kost.

Note 16 Investeringseiendommer

Millioner kroner	2014	2013
Netto leieinntekter	2 058	1 862
Justering av tidligere års inntekter ¹	0	320
Netto finansinntekt/-kostnad	16	19
Netto realisert gevinst/tap	0	-18
Endring i virkelig verdi	1 981	307
Netto inntekter fra investeringseiendom	4 054	2 490
Valutaomregning utenlandske datterselskaper, ført i utvidet resultat	-678	1 101
Netto inntekter fra investeringseiendom inkludert valutaomregning	3 377	3 592

Millioner kroner	2014	2013
Bokført verdi 01.01.	39 744	32 322
Tilgang som følge av kjøp	2 037	5 426
Avgang som følge av reklassifisering	-3	0
Tilgang som følge av aktiveringer	1 305	587
Netto opp-/nedskrivning som følge av endring i virkelig verdi inkl. valutaomregning	1 385	1 409
Bokført verdi 31.12.	44 467	39 744

¹ Det ble i 2013 avdekket at deler av utsatt skattegjeld i eiendoms konsernet har blitt videreført som gjeldspost, mens KLP og konsernet KLP verdsetter utsatt skatt til null. Dermed har balansen inneholdt en gjeldspost som skulle vært omklassifisert. Dette ble korrigert i 4. kvartal. Resultateffekten totalt blir null (økt inntekt fra eiendom som settes av til forsikringskundene), mens det i balansen er reklassifisert fra gjeld til forsikringsmessige avsetninger i livsforsikring.

Note 17 Aksjer i tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet

Millioner kroner	Kontor- og forretningsadresse	Eierandel %	EK ved 1.gangs anskaffelse	Anskaff- elses- kost	Bokført verdi 31.12.13	Tilgang/ avgang	Verdi- regulering	Resultat- andel	Egenkapital- transaksjon	Bokført verdi 31.12.14
Norfinance AS	Støperigata 2 0250 OSLO	20 %	92,3	102,5	0,0	102,5	10,4	0,0	0,0	112,9
Norsk Pensjon AS ¹	Hansteens gate 2 0253 Oslo	25 %	20,0	5,0	4,0	0,0	0,0	0,0	0,0	4,0
Fylkeshuset, Molde AS ²	Fylkeshuset, Julsundvn. 9, 6400 Molde	48 %	0,1	0,0	0,0					0,0
KLP Norfund Investments AS, Støperigata 2	0250 OSLO	50 %	0,1	101,7	31,3	70,4	26,5	0,0	2,8	131,0
Sum aksjer i tilknyttede selskaper				209,3	35,4	172,9	37,0	0,0	2,8	248,0

Alle aksjer har lik stemmeandel.

Finansiell informasjon om tilknyttede selskaper og felleskontrollert virksomhet

Millioner kroner	Eiendeler	Gjeld	Inntekt	Resultat
2014				
Norfinance AS	569,2	59,9	5,6	6,8
Norsk Pensjon AS	17,3	0,9	9,0	0,1
Fylkeshuset, Molde AS	166,1	164,0	23,9	2,0
KLP Norfund Investments AS	218,4	8,2	0,0	-1,9
2013				
Norsk Pensjon AS	17,1	0,7	10,3	0,3
Fylkeshuset, Molde AS	168,8	168,8	22,1	0,0
KLP Norfund Investments AS	71,9	1,1	0,0	-0,9

Note 18 Ansvarlige lån og fondsobligasjonslån

2014 Millioner kroner	Lånebeløp valuta	Lånebeløp NOK	Bokført verdi 31.12.2014	Forfall
Låneopptak¹				
Oktober 1997	JPY 9 500	554	599	Evigvarende
April 2006	EUR 300	2 372	2 825	Evigvarende
Sum ansvarlige lån		2 926	3 423	
April 2004	JPY 15 000	984	1 253	Evigvarende
Sum fondsobligasjonslån		984	1 253	
Sum ansvarlige lån og fondsobligasjonslån		3 911	4 676	

2013 Millioner kroner	Lånebeløp valuta	Lånebeløp NOK	Bokført verdi 31.12.2013	Forfall
Låneopptak¹				
Oktober 1997	JPY 9 500	554	552	Evigvarende
April 2006	EUR 300	2 372	2 599	Evigvarende
Sum ansvarlige lån		2 926	3 151	
April 2004	JPY 15 000	984	919	Evigvarende
Sum fondsobligasjonslån		984	919	
Sum ansvarlige lån og fondsobligasjonslån		3 911	4 070	

JPY 9 500: Renten på lånet er fast 4,0 prosent p.a. Lånet er evigvarende, men KLP har rett til å innløse lånet etter 20 år. Etter 30. oktober 2017 vil renten være den høyeste av fast 4,75 prosent p.a. og 6 mnd JPY-rente + 2,05 prosent p.a. Den økonomiske sikringen består av to obligasjoner på 4,5 mrd. JPY og 5 mrd. JPY, fra henholdsvis Telia FRN og United Utilities. Denne motforretningen er vist samlet i tabellen nedenfor. KLP har ikke påberopt seg regnskapsmessig sikring for den økonomiske sikringen knyttet til dette innlånet.

EUR 300: Renten på lånet er fast 5,25 prosent p.a. frem til 11. april 2016, deretter endres den til en flytende rente fastsatt til 2,27 prosent over tre måneders EURIBOR. Lånet er evigvarende, men KLP har rett til å innløse det til pari kurs den 11. april 2016. Lånet er valutasikret ved en tilsvarende plassering i EUR-denominerte obligasjoner som vist i tabellen nedenfor. KLP har ikke påberopt seg regnskapsmessig sikring for den økonomiske sikringen knyttet til dette innlånet.

JPY 15 000: Renten på lånet er fast USD-rente på 5,07 prosent p.a. Lånet er evigvarende, men KLP har rett til å innløse lånet 28. april 2034. Dersom KLP ikke benytter sin rett til innløsning i 2034, får lånet flytende rente. Kredittmarginen øker da med 1 prosentpoeng til 6 mnd JPY LIBOR-rente + margin på 3,30 prosent p.a. For å sikre rente- og valutarisikoen knyttet til lånet, er det inngått en kombinert rente- og valutaswap, der KLP betaler 3 mnd NIBOR-rente + margin på 2,65 prosent p.a og mottar USD-rente på 5,07 prosent p.a. Denne sikringsforretningen er vist i note 19 i konsernet.

2014 Millioner kroner	Pålydende valuta	Anskaffelses- kost NOK	OIF renter	Urealisert valuta	Bokført verdi 31.12.2014	Forfall
Obligasjoner ¹	JPY 9 500	635	2	-41	596	2017
Obligasjoner	EUR 304	2 411	46	348	2 805	2015/2016
Sum sikringsforretninger		3 046	48	307	3 401	

2013 Millioner kroner	Pålydende valuta	Anskaffelses- kost NOK	OIF renter	Urealisert valuta	Bokført verdi 31.12.2013	Forfall
Obligasjoner	JPY 9 500	635	1	-87	550	2017
Obligasjoner	EUR 304	2 411	42	136	2 589	2015/2016
Sum sikringsforretninger		3 046	44	49	3 139	

¹ Rentekostnader på de to ansvarlige lånene var 165 millioner (156 millioner) og 49 millioner (45 millioner) for fondsobligasjonslånet i 2014. Tall i parentes er 2013 tall.

Note 19 Sikringsbokføring

31.12.2014 Millioner kroner	Nominell verdi	Endret verdi i sikret risiko	Bokført verdi 31.12.2014
KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE			
Sikringsobjekt			
Fondsobligasjonslån	-984	-269	-1 253
Sikringsinstrument			
Kombinert rente- og valutaswap	984	268	268
Sikringseffektivitet pr 31.12.2014		100 %	
Sikringseffektivitet gjennom året		100 %	
KLP BANKHOLDING KONSERN			
Sikringsobjekt			
Sikringsobjekt 1: Utlån offentlig marked fast rente i NOK	5 643	427	6 070
Sikringsobjekt 2: Utlån til privat kunder fast rente i NOK	340	25	365
Sikringsobjekt 3: Obligasjonslån fast rente i NOK	2 292	-135	2 157
Sikringsinstrument			
Sikringsinstrument 1: Renteswap utlån offentlig marked fast rente i NOK	5 633	-382	5 251
Sikringsinstrument 2: Renteswap utlån privat kunder fast rente i NOK	365	-25	340
Sikringsinstrument 3: Renteswap obligasjonslån i NOK	2 092	135	2 227
Sikringsforhold 1:			
Sikringseffektivitet pr 31.12.2014		89 %	
Sikringseffektivitet gjennom året		89 %	
Sikringsforhold 2:			
Sikringseffektivitet pr. 31.12.2014		99 %	
Sikringseffektivitet gjennom året		99 %	
Sikringsforhold 3:			
Sikringseffektivitet pr. 31.12.2014		100 %	
Sikringseffektivitet gjennom året		100 %	

31.12.2013 Millioner kroner	Nominell verdi	Endret verdi i sikret risiko	Bokført verdi 31.12.2013
KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE			
Sikringsobjekt			
Fondsobligasjonslån	-984	65	-919
Sikringsinstrument			
Kombinert rente- og valutaswap	984	-65	-65
Sikringseffektivitet pr 31.12.2013		100 %	
Sikringseffektivitet gjennom året		100 %	
KLP BANKHOLDING KONSERN			
Sikringsobjekt			
Sikringsobjekt 1: Utlån offentlig marked fast rente i NOK	5 922	225	6 147
Sikringsobjekt 2: Utlån til privat kunder fast rente i NOK	438	15	453
Sikringsobjekt 3: Obligasjonslån fast rente i NOK	4 750	-124	4 626
Sikringsinstrument			
Sikringsinstrument 1: Renteswap utlån offentlig marked fast rente i NOK	5 907	-204	5 702
Sikringsinstrument 2: Renteswap utlån privat kunder fast rente i NOK	510	-15	495
Sikringsinstrument 3: Renteswap obligasjonslån i NOK	4 750	104	4 854
Sikringsforhold 1:			
Sikringseffektivitet pr 31.12.2013		91 %	
Sikringseffektivitet gjennom året		91 %	
Sikringsforhold 2:			
Sikringseffektivitet pr. 31.12.2013		100 %	
Sikringseffektivitet gjennom året		100 %	
Sikringsforhold 3:			
Sikringseffektivitet pr. 31.12.2013		84 %	
Sikringseffektivitet gjennom året		84 %	

Noten viser de finansielle instrumentene i konsernet som sikringsbokføres, med tilhørende sikringsinstrumenter. Per 31.12.2014 har konsernet to sikringsforhold; ett i Kommunal Landspensjonskasse og ett i KLP Banken AS. Sikringseffektiviteten ligger svært nært 100 prosent på begge sikringsforholdene per 31.12.2014, noe som innebærer minimal resultateffekt for alt som er gjenstand for sikringsbokføring i konsernet.

Fondsobligasjon i utenlandsk valuta med fast rente

Fondsobligasjonslånet er sikret mot endringer i rente- og valutakurser ved kjøp av en kombinert rente- og valutaswap. Sikringen er regnskapsført etter reglene om virkelig verdisikring. I praksis innebærer sikringen bytte av valuta betingelser (15 mrd JPY mot 0,984 mrd. NOK) og rentebetingelser (fast rente på 5,07 prosent mot NIBOR + 2,6475 prosent på henholdsvis innlånet og den kombinerte rente- og valutaswapen. Sikringseffektiviteten måles ved å se på endring i virkelig verdi på sikringsobjektet og sikringsinstrumentet.

Sikringseffektiviteten blir vurdert retrospektivt hver måned og den vurderes som effektiv hvis endringen i virkelig verdi mellom sikringsobjekt og sikringsinstrument samsvarer med intervallet 80 prosent til 125 prosent

Utlån med fast rente

Sikringen av utlånet er gjort ved en renteswap der konsernet betaler flytende og mottar fast. Sikringen er regnskapsført etter reglene om virkelig verdi sikring, og formålet med denne sikringen er å sikre renterisikoen på utlånet. Sikringsobjektet og sikringsinstrumentet er inngått på samme vilkår. Sikringseffektiviteten blir målt ved å sammenligne akkumulert verdiendring på sikringsinstrumentet mot akkumulert verdiendring på sikringsobjektet.

Sikringseffektiviteten blir vurdert retrospektivt og den vurderes som effektiv hvis endringen i virkelig verdi mellom sikringsobjekt og sikringsinstrument samsvarer med intervallet 80 prosent til 125 prosent

Obligasjonslån med fast rente

Sikringsinstrumentet er renteswap der konsernet betaler flytende og mottar fast. Sikringen er regnskapsført etter reglene om virkelig verdi sikring og formålet med denne sikringen er å sikre renterisikoen på innlånet. Sikringsobjektet og sikringsinstrumentet er inngått på samme vilkår. Hovedstol, rente, løpetid og rentedatoer er identiske. Sikringseffektiviteten blir målt ved å sammenligne akkumulert verdiendring på sikringsinstrumentet mot akkumulert verdiendring på sikringsobjektet.

Sikringseffektiviteten blir vurdert retrospektivt og den vurderes som effektiv hvis endringen i virkelig verdi mellom sikringsobjekt og sikringsinstrument samsvarer med intervallet 80 prosent til 125 prosent

Generelt

Virkelig verdi sikring innebærer at den sikrede verdiutviklingen på sikringsobjektet regnskapsføres over resultatet. Tilsvarende regnskapsføres verdiendringen på sikringsinstrumentet over resultatet.

Se også note 2 for nærmere omtale av regnskapsmessig sikringsbokføring.

Note 20 Innlån

Millioner kroner	Pålydende i NOK	Valuta	Rente	Forfall	Bokført verdi 31.12.2014	Bokført verdi 31.12.2013
EVIGVARENDE ANSVARLIGE LÅN						
Kommunal Landspensjonskasse	2 372	EUR	Fast ¹	Evigvarende	2 825	2 599
Kommunal Landspensjonskasse	554	JPY	Fast ²	Evigvarende	599	552
Sum ansvarlige lån	2 926				3 423	3 151
Fondsobligasjonslån						
Kommunal Landspensjonskasse	984	JPY	Fast ³	Evigvarende	1 253	919
Sum fondsobligasjonslån	984				1 253	919
Gjeld stiftet ved utstedelse av verdipapirer						
Obligasjoner med fortrinnsrett						
KLP Kommunekreditt AS	0	NOK	Flytende	2014	0	1 001
KLP Kommunekreditt AS	0	SEK	Flytende	2015	0	474
KLP Kommunekreditt AS	1 300	NOK	Flytende	2015	1 301	4 304
KLP Kommunekreditt AS	542	NOK	Fast	2015	554	2 555
KLP Kommunekreditt AS	3 360	NOK	Flytende	2016	3 370	3 009
KLP Kommunekreditt AS	1 000	NOK	Fast	2017	1 014	1 015
KLP Kommunekreditt AS	4 000	NOK	Flytende	2017	4 011	3 009
KLP Kommunekreditt AS	3 500	NOK	Flytende	2018	3 506	1 003
KLP Kommunekreditt AS	2 000	NOK	Flytende	2019	2 001	0
KLP Kommunekreditt AS	750	NOK	Fast	2020	752	752
KLP Boligkreditt AS	600	NOK	Flytende	2017	603	0
KLP Boligkreditt AS	600	NOK	Flytende	2019	601	0
KLP Boligkreditt AS	600	NOK	Flytende	2021	602	0
Verdijusteringer					154	95
Sum obligasjoner med fortrinnsrett	18 252				18 468	17 217
Gjeld til kredittinstitusjoner						
KLP Banken AS	300	NOK	Flytende	2014	0	1 052
KLP Banken AS	600	NOK	Flytende	2015	603	609
KLP Banken AS	800	NOK	Flytende	2016	803	602
KLP Banken AS	300	NOK	Fast	2017	308	301
KLP Banken AS	500	NOK	Flytende	2017	501	0
KLP Banken AS	200	NOK	Fast	2018	203	202
KLP Banken AS	500	NOK	Flytende	2018	503	0
KLP Banken AS	300	NOK	Flytende	2019	300	0
KLP Banken AS	3	NOK	Flytende	2015	3	0
KLP Alfa Global Rente	1 282	NOK	Fast	2015	1 282	0
Kommunal Landspensjonskasse	0	NOK/EUR/USD	Flytende	2014	0	483
Kommunal Landspensjonskasse	715	NOK/EUR/USD	Flytende	2015	715	0
Sum gjeld til kredittinstitusjoner	5 501				5 221	3 249
Gjeld til og innskudd fra kunder ⁴						
Privat	5 062	NOK			5 062	3 700
Næring	1 189	NOK			1 189	707
Sum gjeld til og innskudd fra kunder	6 251				6 251	4 407
Sum finansiell gjeld	33 913				34 615	28 942

Noten viser finansiell gjeld konsernet har ved periodeslutt, hvor mesteparten er finansiering til KLP bank konsernet.

De angitte selskapene er utstedere av den finansielle gjelden som er beskrevet. Innskudd hører inn under KLP Banken AS.

¹ Lånet har et renteendringstidspunkt i 2016, KLP har også rett til å innløse lånet på dette tidspunktet.

² Lånet har et renteendringstidspunkt i 2017, KLP har også rett til å innløse lånet på dette tidspunktet.

³ Lånet har et renteendringstidspunkt i 2034, KLP har også rett til å innløse lånet på dette tidspunktet.

⁴ Det er ikke kontraktfestet forfall på innskudd

Note 21 Forsikringstekniske forhold

Premier, erstatninger og endring i forsikringsmessige avsetninger pr bransje

Millioner kroner	Premieinntekter for egen regning		Erstatninger for egen regning		Endring i forsikringsmessige avsetninger før resultatfordeling	
	2014	2013	2014	2013	2014	2013
Livsforsikring						
Kollektiv pensjon - Offentlig	62 246	30 653	17 893	11 785	51 480	29 912
Kollektiv pensjon - Privat	410	385	66	49	441	412
Gruppeliv	132	135	105	101	6	-4
Skadeforsikring						
Næringsbetonte forsikringer	525	483	363	357	-5	-4
Privatbetonte forsikringer	261	193	197	129	8	8
Naturskadeforsikringer	38	33	19	79	0	
Sum	63 611	31 883	18 643	12 503	51 930	30 324

Forsikringsforpliktelser pr bransje

Millioner kroner	Sum 31.12.2014	Sum 31.12.2013	Endring i 2014
	Kollektiv pensjon - Ytelsesbasert	379 912	313 227
Kollektiv pensjon - Innskuddsbasert	842	578	264
Skadeforsikring	2 555	2 623	-67
Sum forsikringsmessige avsetninger	383 309	316 427	66 882

Forsikringsforpliktelser i livsforsikring pr bransjer

Millioner kroner	Kollektiv pensjon - offentlig Ytelsesbasert med årlig avkastningsgaranti	Kollektiv pensjon - offentlig Ytelsesbasert med flerårig avkastningsgaranti	Kollektiv pensjon - privat Ytelsesbasert med årlig avkastningsgaranti	Innskuddsbasert med investeringsvalg	Gruppeliv	Sum 31.12.2014	Sum 31.12.2013	Endring i 2014
	Premiereserve	329 592	1 639	1 186		833	9	333 259
Tilleggsavsetning	17 013	91	30			17 134	12 524	4 610
Kursreguleringsfond	19 522		56			19 578	10 447	9 130
Premiefond, pensjonistenes over-skuddsfond og innskuddsfond	10 322	142	14	9		10 487	9 178	1 309
Erstatningsavsetning	178		25		45	248	235	13
Bufferavsetning	0	49				49	7	42
Sum forsikringsforpliktelser livsforsikring 31.12.2014	376 627	1 921	1 310	842	54	380 754	313 804	66 949
Sum forsikringsforpliktelser livsforsikring 31.12.2013	310 255	1 813	1 100	578	58	313 804		

Forsikringsmessige avsetninger i skadeforsikring pr bransje

Millioner kroner	Næringsbetonte forsikringer	Privatbetonte forsikringer	Naturskade og andre pool-ordninger	Sum 31.12.2014	Sum 31.12.2013	Endring i 2014
	Premieavsetning	81	156	9	246	219
Finanstilsynets minstekrav	81	156	9	246	219	28
Erstatningsavsetning	1 597	131	51	1 779	1 877	-98
Finanstilsynets minstekrav	1 256	111	51	1 417	1 520	-103
Sikkerhetsavsetning	455	74	1	530	527	3
Finanstilsynets minstekrav	195	49	1	245	242	3
Sum forsikringsmessige avsetninger skadeforsikring 31.12.2014	2 133	361	61	2 555	2 623	-67
Sum forsikringsmessige avsetninger skadeforsikring 31.12.2013	2 241	290	92	2 623		

Note 21 Forsikringstekniske forhold (forts.)

Endringer i forsikringsforpliktelse i livsforsikring

Millioner kroner	Premie- reserve	Tilleggs- avsetning	Kursreguler- ingsfond	Premie- og innskudds- fond	Buffer- avsetning	Erstatnings- avsetning	Sum	
							2014	2013
Inngående balanse	281 413	12 524	10 447	9 178	7	235	313 804	277 098
Resultatførte endringer i forsikringsforpliktelse								
Netto resultatførte avsetninger	51 824	-153	9 130	231	0	13	61 045	31 594
Overskudd på avkastningsresultatet	23	1 983	0	3 742	26		5 773	5 866
Risikoresultat tilordnet forsikringskon- traktene				349			349	33
Annen tilordning av overskudd		1 542	0	0	16		1 559	0
Sum resultatførte endringer	51 848	3 373	9 130	4 322	42	13	68 726	37 492
Endringer i utvidet resultat				-698				-698
Ikke resultatførte endringer i forsikringsforpliktelse								
Overføringer mellom fond/disp. til premiebetaling	-1	0		-3 948			-3 950	-788
Til/fra fond ved flytteavregning	0	1 237		1 635			2 872	4
Sum ikke resultatførte endringer	-1	1 237		-2 314	0		-1 078	-785
Sum endringer i forsikringsforpliktelse	51 846	4 610	9 130	1 309	42	13	66 949	36 707
Sum forsikringsforpliktelse 31.12.2014	333 259	17 134	19 578	10 487	49	248	380 754	313 804
Sum forsikringsforpliktelse 31.12.2013	281 413	12 524	10 447	9 178	7	235	313 804	

Resultatanalyse

Millioner kroner	Kollektiv pensjon - Offentlig	Kollektiv pensjon - Privat	Gruppeliv	Sum	
				2014	2013
Avkastningsresultat	5 028	17	0	5 045	9 859
Risikoresultat ekskl. fortjenesteelement - kundeandel	349	5		355	184
Andre resultatelement	1 559	2		1 560	385
Sum resultat til forsikringskunder	6 936	24	0	6 959	10 427
Oppreservering på grunn av lengre levetid	0	23		23	4 536
Overført til tilleggsavsetninger	3 568	0		3 568	0
Avsatt til kundenes premiefond	3 368	1		3 369	5 891
Sum disponert resultat til kunder	6 936	24	0	6 959	10 427
Resultat til forsikringsgiver					
Andel av avkastningsresultat	8	1		9	32
Risikoresultat ekskl. fortjenesteelement	349	0	2	351	53
Administrasjonsresultat	346	-31	-1	314	123
Vederlag for rentegaranti og fortjenesteelement	601	5		606	341
Avgitt avkastning egenkapitaltilskudd tilført forsikringskunder	-1 559	-2		-1 560	0
Disponering fra risikoutjevningfond tilført forsikringskunder	0			0	-385
Resultat til forsikringsgiver (teknisk resultat i livsforsikring)	-254	-27	1	-280	165

Flytting og nytegning i livsforsikring

Millioner kroner	Kollektiv pensjon - Offentlig Ytelsesbasert		Kollektiv pensjon - Privat Ytelsesbasert Innskuddsbasert			
	2014	2013	2014	2013	2014	2013
Tilflyttede midler						
Premiereserve	30 174	5 932	90	65	59	132
Mottatte midler ført over resultatet	30 174	5 932	90	67	59	132
Premiefond	1 931	0	1	0	3	4
Tilleggsavsetninger til fond	1 235	0	2	1	0	0
Sum mottatte midler	33 341	5 932	94	67	62	136
Antall kontrakter	256	20	1	3	29	142
Fraflyttede midler						
Premiereserve	4 139	167	1	1	8	8
Tilleggsavsetning	152	8	0	0	0	0
Kursreserver	72	3	0	0	0	0
Avgitte midler ført over resultatet	4 364	178	1	1	8	8
Premiefond	300	1	0	0	0	0
Sum avgitte midler	4 664	179	2	2	8	8
Antall kontrakter	8	9	0	0	19	19

Nytegning

Millioner kroner	Kollektiv pensjon - Offentlig Ytelsesbasert		Kollektiv pensjon - Privat Ytelsesbasert		Innskuddsbasert		Gruppeliv	
	2014	2013	2014	2013	2014	2013	2014	2013
Premievolum	2	27	0	0	45	16	17	9
Antall kontrakter	15	24	0	2	178	297	80	107

Note 22 Driftsmidler

Millioner kroner	2014			2013				
	Eiendom til eget bruk	Transport- midler	Maskiner/ Inventar	2014	Eiendom til eget bruk	Transport- midler	Maskiner/ Inventar	2013
Bokført verdi 01.01.	960	1	78	1 040	949	2	82	1 033
Anskaffelseskost 01.01.	900	12	251	1 163	894	12	241	1 147
Akkumulert avskrivninger tidligere år	-101	-10	-173	-284	-82	-10	-159	-251
Akkumulert verdiregulering tidligere år	161	0	0	161	137	0	0	137
Tilgang	13	0	15	28	7	0	12	19
Eiendeler holdt for salg	0	0	-3	-3	0	-1	-3	-3
Kjøp ifbm virksomhetsoverdragelse	0	0	0	0	0	0	0	0
Verdireguleringer	168	0	0	168	24	0	0	24
Tap ved verdifall	0	0	0	0	0	0	0	0
Avskrivninger	-20	0	-14	-35	-19	-1	-14	-33
Reklassifisert til investeringseiendom	0	0	0	0	0	0	0	0
Andre endringer	0	0	0	0	0	0	0	0
Anskaffelseskost 31.12.	914	12	263	1 188	900	12	251	1 163
Akkumulert avskrivninger 31.12.	-121	-11	-187	-319	-101	-10	-173	-284
Akkumulert verdiregulering 31.12.	329	0	0	329	161	0	0	161
Bokført verdi 31.12.	1 121	1	76	1 198	960	1	78	1 040
Økonomisk levetid	50 år	5 år	3-5 år		50 år	5 år	3-5 år	
Avskrivningsplan	Lineært	Saldo/ Lineært	Saldo/ Lineært		Lineært	Saldo/ Lineært	Saldo/ Lineært	

Note 23 Skatt

Millioner kroner	2014	2013
Resultat før skatt	1 189	949
Utvidet resultat	-2	-80
Forskjeller mellom regnskapsmessig- og skattemessig resultat:		
Tilbakeføring av verdireduksjon finansielle eiendeler	6 488	3 854
Tilbakeføring av verdiøkning finansielle eiendeler	-16 751	-12 030
Tilbakeføring av verdiøkning eiendommer	-1 518	-1 414
Regnskapsmessig tap ved realisasjon av aksjer og andre verdipapirer	-76	-4
Regnskapsmessig gevinst ved realisasjon av aksjer og andre verdipapirer	-3 476	-3 491
Skattemessig gevinst ved realisasjon av aksjer og andre verdipapirer	4 122	3 697
Tilbakeføring av 3% skattefrie inntekter etter fritaksmetoden	24	18
Andel av skattemessig inntekter i deltagerlignede selskaper	21	235
Andel av regnskapsmessige inntekter i deltagerlignede selskaper	-13	0
Andre permanente forskjeller	389	102
Endring i forskjeller som påvirker forholdet mellom regnskapsmessig og skattemessig inntekt	-100	1 228
Skattemessig resultat	-9 702	-6 937
Årets over-/underskudd overføres til fremførbart underskudd	-9 702	-6 937
Fremførbart underskudd fra tidligere år	-22 202	-15 266
Korrigert feil tidligere år	-378	0
Årets endring i fremførbart underskudd	-9 702	-6 937
Sum fremførbart underskudd og godtgjørelse pr 31.12	-32 281	-22 202
Avstemming av grunnlag for utsatt skatt		
Skatteøkende midlertidige forskjeller:		
Driftsmidler	8	26
Bygninger og andre faste eiendommer	11 630	9 366
Verdipapirer	16 457	7 088
Andeler i deltakerlignende selskaper	63	36
Utlån til kunder og kredittforetak	105	52
Andre forskjeller	216	192
Sum skatteøkende midlertidige forskjeller	28 477	16 759
Skattereduserende midlertidige forskjeller:		
Gevinst- og tapkonto	0	0
Langsiktige fordringer	-655	-160
Driftsmidler	0	0
Pensjonsforpliktelse	-755	-623
Innlån	-45	-42
Andre forpliktelser	-25	-39
Ubennyttet godtgjørelse aksjeutbytte	-129	0
Sum skattereduserende midlertidige forskjeller	-1 610	-865
Netto midlertidige forskjeller	26 868	15 894
Fremførbart underskudd	-32 281	-22 202
Grunnlag for utsatt skattefordel	-5 414	-6 308
27% utsatt skattefordel	-1 462	-1 703
Nedvurdering av utsatt skattefordel	1 380	1 606
Netto utsatt skatt	-82	-98
- herav balanseført utsatt skattefordel	88	0
- herav balanseført utsatt skatt som ikke kan utlignes	-170	-98
Resultatført endring av utsatt skattefordel	88	0
Resultatført endring av utsatt skatt	-73	-50
Resultatført betalbar skatt	-221	-87
Resultatført kildeskatt	-117	-71
Skattekostnad	-323	-208

Note 24 Kapitalstyring og kapitaldekning

Millioner kroner	31.12.2014	31.12.2013
Innskutt egenkapital	9 173	7 659
Opptjent egenkapital	8 471	7 609
Sum egenkapital	17 644	15 268
Fondsobligasjon	938	866
Immaterielle aktiva	-448	-377
Utsatt skattefordel	-88	0
Risikoutjevningfond	-528	-170
Urealiserte kursendringer på selskapsporteføljen	-120	-65
Reassuransavsetning	0	0
Fradrag for investeringer i andre finansinstitusjoner	0	0
Annen egenkapital	-280	-256
Overskuddsfond	0	0
Justering av egenkapital og ansvarlig kapital på konsernnivå	-190	-203
Kjernekapital	16 928	15 062
Evigvarende ansvarlig kapital	2 966	2 920
Fradrag ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner	0	0
Tilleggskapital	2 966	2 920
Netto ansvarlig kapital	19 894	17 982

Eiendeler og poster utenom balansen fordelt på risikovekter ¹	31.12.2014		31.12.2013	
	Uvektet beløp	Vektet beløp	Uvektet beløp	Vektet beløp
Rentepapirer	59 184	0 %	51 998	0 %
Obligasjoner med fortrinnsrett	27 479	10 %	27 407	10 %
Rentepapirer, utlån, bankinnskudd og rentefond	125 290	20 %	107 529	20 %
Utlån med pant i bolig	11 247	35 %	9 189	35 %
Rentefond	54 299	50 %	31 984	50 %
Aksjer, aksjefond og rentepapirer	161 823	100 %	134 862	100 %
Private Equity	7 242	150 %	5 055	150 %
Andel investeringsvalg ²	842		578	
Sum vektete eiendeler i balansen		231 687		185 974
Derivater og betingede forpliktelser	129 585	5 769	90 682	4 307
Fradrag ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner		0		0
Fradrag urealiserte gevinster på finansielle investeringer		-20 205		-10 553
Risikovektet beregningsgrunnlag		217 251		179 728
Kapitaldekning		9,2 %		10,0 %
Kjernekapitaldekning		7,8 %		8,4 %

¹ Beskrivelsen gitt på hver av satsene er gitt på bakgrunn av de eiendelene som utgjør majoriteten av grunnlaget for vekting

² Andel i investeringsvalg er de av eiendelene i KLP Bedriftspensjon AS som inngår i investeringsvalgporteføljen og vektet 1/5 av ordinær vekting.

Note 24 Kapitalstyring og kapitaldekning, forts.

Konsernets morselskap er et gjensidig eiet livsforsikringselskap hvor det overordnede målet er å forvalte den kapitalen medlemmene har plassert i selskapet enten som eier (egenkapital) eller som pensjonskunde (pensjonsfond) best mulig innenfor virksomhetens risikoevne.

Livsforsikringsvirksomhet er underlagt egen forskrift som setter krav til kapitalforvaltningen, og som gir plasseringsbegrensninger i forvaltningen av pensjonskundernes midler. Innenfor forskriftens handlingsrom utformes konsernets forvaltningsstrategi av pensjonskundernes midler. Det defineres hvilke investeringsområder (aktivaklasser) som kapitalen plasseres i. De ulike aktivaklassene har ulike egenskaper og risikoprofil, og andelen som investeres i de ulike aktivaklassene justeres løpende gitt virksomhetens risikoevne og risikoappetitt. Dette overvåkes og rapporteres på daglig basis.

Konsernets finansielle mål er å oppnå en konkurransedyktig og stabil avkastning, samtidig som soliditeten tilfredsstillende eksterne og interne krav. Foruten grunnleggende diversifisering av kundenes midler har selskapet en langsiktig investeringsstrategi hvor risikotagningen til en hver tid er tilpasset selskapets risikobærende evne. Den risikobærende evnen bygger på at risikoen skal korrelere med selskapets finansielle buffere og evnen til å tåle uforutsette negative bevegelser.

For mer informasjon rundt kapital- og risikostyring henvises det til note 9 Risikostyring.

Konsernet driver også annen virksomhet hvor det stilles regulatoriske krav til kapitalforvaltning. Dette er i hovedsak skadeforsikring og bankvirksomhet. Disse virksomhetene drives gjennom heleide datterselskaper, og må oppfylle regulatoriske soliditetskrav på selskapsnivå.

Skadeforsikringsvirksomhet er på samme måte som livsforsikring underlagt egen forskrift som stiller krav til kapitalforvaltningen. På samme måte som for livsforsikring defineres ulike investeringsområder (aktivaklasser) som kapitalen plasseres i. Andelen som investeres i de ulike aktivaklassene tilpasses virksomhetens definerte risikoevne og risikoappetitt.

Bankvirksomheten drives innenfor en tydelig definert målgruppe for plassering av utlån for å oppnå ønsket nivå på sikkerhet og garantier for plasseringene.

Virksomhetene må samlet oppfylle myndighetsfastsatte krav til kapitaldekning og kjernekapitaldekning på konsolidert nivå. Kapitaldekningsreglene bygger på at sannsynligheten for at en finansinstitusjon eller et verdipapirforetak ikke skal klare å oppfylle sine betalingsforpliktelser vil være stigende med gjeldsgraden. Hovedkomponentene består av netto ansvarlig kapital sett i forhold til en balanse justert for antatt motpartsrisiko.

Nedenfor er kapitaldekningen til morselskapet, datterselskapene og underkonsern som omfattes av kapitaldekningskravet. Kravet utarbeides forøvrig på noe ulik måte avhengig av hvilken sektor selskapene faller inn under, men den overordnede metodikken er lik.

Kommunal Landspensjonskasse	9,5%
KLP Bank konsern	16,7%
KLP Skadeforsikring AS	44,0%
KLP Bedriftspensjon AS	12,7%
KLP Kapitalforvaltning AS	23,9%

I note 26 finnes forøvrig informasjon på solvensmargindekningen til selskapene som omfattes av dette (forsikringselskaper), inndelingen i noten er Livsforsikring (Kommunal Landspensjonskasse og KLP Bedriftspensjon AS) og Skadeforsikring (KLP Skadeforsikring AS).

Kapitaldekningen er en pliktig rapportering som rapporteres kvartalsvis på selskapsnivå og konsolidert nivå.

Kjernekapital

Innskutt og opptjent egenkapital inngår som den mest betydelige delen av kjernekapitalen. På generelt grunnlag kan det sies at andre poster, som regnskapsmessig inngår som egenkapital, men som har begrenset tapsabsorberbarhet blir trukket ut av kjernekapitalen (se over for detaljer). Fondsobligasjoner inngår som kjernekapital med maksimum 15 prosent av øvrig kjernekapital. Eventuelt overskytende teller som tilleggskapital. Immaterielle eiendeler blir trukket ut av kjernekapitalen. Urealiserte kursendringer i selskapsporteføljen kommer som fradrag når resultat på selskap er inkludert.

Tilleggskapital

Ansvarlig lån i utenlandsk valuta verdsettes til laveste kurs av dagskurs på beregningstidspunktet og valutakursen på opptakstidspunktet, bortsett fra det ansvarlige lånet i japanske yen (JPY). På dette benyttes, istedenfor opptakstidspunkt, valutakurs pr. 29.10.01, tidspunkt for søknad til Finanstilsynet om å legge endret valutakurs til grunn. Fondsobligasjonslånet faller også under laveste verdis prinsipp.

Fradrag ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner blir fordelt 50/50 på kjernekapital og tilleggskapital etter § 7 i forskriften om beregning av ansvarlig kapital.

Myndighetenes krav til minimum kapitaldekning er fastsatt til 8 prosent for forsikringselskaper som for andre finansinstitusjoner.

Note 25 Immaterielle eiendeler

Millioner kroner	IT-systemer	Andre	2014	IT-systemer	Andre	2013
Bokført verdi 01.01.	361	16	377	349	16	365
Anskaffelseskost 01.01.	909	16	924	822	16	838
Total tilgang	150	0	150	86	0	86
herav internt opparbeidet	38	0	38	23	0	23
herav kjøpt	112	0	112	63	0	63
Anskaffelseskost 31.12.	1 058	16	1 074	909	16	924
Akkumulerte avskrivninger og nedskrivninger tidligere år	-547	0	-547	-473	0	-473
Årets ordinære avskrivninger	-78	0	-78	-74	0	-74
Akkumulerte avskrivninger og nedskrivninger 31.12.	-626	0	-626	-547	0	-547
Bokført verdi 31.12.	433	16	448	361	16	377
Avskrivningstid			3 til 10 år			3 til 10 år

Note 26 Solvensmargin

Millioner kroner	2014	2013	2012	2011	2010
Solvensmarginkrav					
Livsforsikring	12 674	10 700	9 682	8 747	8 201
Skadeforsikring	174	159	140	127	127
Samlet solvensmarginkrav	12 848	10 859	9 822	8 874	8 328
Solvenskapital					
Ansvarlig kapital	19 894	17 982	16 019	14 780	13 556
Annen solvensmargin kapital livsforsikring	8 841	6 349	6 408	6 390	5 224
Annen solvensmargin kapital skadeforsikring	439	433	441	372	355
Samlet solvenskapital	29 173	24 764	22 867	21 541	19 134
Solvensmargindekning	227,1 %	228,1 %	232,8 %	242,7 %	229,7 %

Solvensmargin for livsforsikringselskapene Kommunal Landspensjonskasse og KLP Bedriftspensjon AS er beregnet i henhold til forskrift 19. mai 1995 nr. 481 om beregning av solvensmarginkrav og solvensmargin kapital for norske livsforsikringselskaper kapittel 2. Solvensmargin for KLP Skadeforsikring AS er beregnet i henhold til forskrift 19. mai 1995 nr. 482 om beregning av solvensmarginkrav og solvensmargin kapital for norske skadeforsikringselskaper og gjenforsikringselskaper kapittel 2.

Note 27 Kapitalavkastning for livsforsikringselskaper

Kommunal Landspensjonskasse	2014	2013	2012	2011	2010
Prosent					
Kollektivporteføljen totalt					
Avkastning I - Bokført ¹	4,3	6,4	5,0	4,5	5,1
Avkastning II - Verdijustert ²	6,9	6,7	6,7	3,2	7,5
Kollektivporteføljens underporteføljer					
Balansert portefølje 1					
Avkastning I - Bokført ¹	4,2	6,0	5,0	4,5	5,1
Avkastning II - Verdijustert ²	7,0	6,3	6,7	3,2	7,5
Balansert portefølje 2					
Avkastning I - Bokført ¹	4,7	7,3	5,0	4,5	5,1
Avkastning II - Verdijustert ²	6,9	7,5	6,7	3,3	7,5
Moderat portefølje					
Avkastning I - Bokført ¹	4,5	5,2	ikke aktuell	ikke aktuell	ikke aktuell
Avkastning II - Verdijustert ²	6,5	5,4	ikke aktuell	ikke aktuell	ikke aktuell
Offensiv portefølje					
Avkastning I - Bokført ¹	ikke aktuell	ikke aktuell	ikke aktuell	ikke aktuell	5,4
Avkastning II - Verdijustert ²	ikke aktuell	ikke aktuell	ikke aktuell	ikke aktuell	7,9
Investeringsvalgporteføljen	6,7	8,8	7,5	2,2	8,6
Selskapsporteføljen	7,3	5,7	4,5	4,2	5,2

Siden 2010 er ingen midler forvaltet i underportefølje Offensiv. Investeringsvalgporteføljen ble etablert 01.01.2009 for pensjonskunder i KLP med flerårig rentegaranti og særskilt investeringsportefølje.

KLP Bedriftspensjon AS	2014	2013	2012	2011	2010
Prosent					
Kollektivporteføljen					
Avkastning I - Bokført ¹	4,6	4,0	5,2	6,3	6,0
Avkastning II - Verdijustert ²	6,1	6,2	6,7	3,7	8,3
Kollektivporteføljens underporteføljer					
Balansert portefølje					
Avkastning I - Bokført ¹	4,6	3,9	5,3	6,3	6,0
Avkastning II - Verdijustert ²	6,1	6,1	6,8	3,8	8,3
Moderat portefølje					
Avkastning I - Bokført ¹	4,4	4,1	4,8	5,5	5,6
Avkastning II - Verdijustert ²	6,1	6,4	6,3	2,8	7,6
Investeringsvalgporteføljen	8,8	13,5	12,0	0,2	9,3
Investeringsvalgporteføljens underporteføljer					
Avkastning II - Verdijustert ²					
Profil 90 ³	8,9	24,8	15,2	-6,0	12,1
Profil 70 ³	8,9	19,4	13,8	-3,0	11,1
Profil 60 ³	9,1	16,9	13,1	-1,4	10,5
Profil 50 ³	9,2	14,4	12,4	0,3	9,9
Profil 40 ³	9,3	11,9	11,7	2,0	9,2
Profil 30 ³	8,4	9,3	10,4	2,8	8,5
Profil 20 ³	8,2	7,3	9,2	4,3	7,0
Profil 10 ³	7,3	4,8	7,9	5,2	6,2
Selskapsporteføljen	3,6	3,1	6,4	4,8	5,0

¹ Avkastning I = Bokført avkastning

² Avkastning II = Verdijustert avkastning. Dette er bokført avkastning +/- urealiserte verdiendringer som føres mot kursreguleringsfond

³ Underporteføljens andel aksjer i prosent

Note 28 Pensjonsansvar egne ansatte

Hoveddelen av pensjonsansvaret er dekket gjennom KLP's Fellesordning for kommuner og bedrifter («Fellesordningen»). Selskapet tilbyr også pensjonsordning utover Fellesordningen. Denne forpliktelsen dekkes over driften. Fellesordningen er en ytelsesbasert pensjonsordning som tilfredsstiller kravene om obligatorisk tjenstepensjon (OTP). Selskapet har AFP-ordning.

Den regnskapsmessige behandling av pensjonsforpliktelser er nærmere beskrevet i note 2 og 3.

Millioner kroner	Fellesordningen	Overdrift	2014	Fellesordningen	Overdrift	2013
Pensjonskostnader						
Nåverdi av årets opptjening	90,1	10,4	100,5	84,0	8,4	92,4
Administrasjonskostning	2,6	0,0	2,6	2,2	0,0	2,2
Arbeidsgiveravgift - Pensjonskostnad	13,1	1,5	23,7	12,2	1,2	21,8
Resultatført planendring	-113,6	-10,3	-123,9	0,0	0,0	0,0
Resultatført pensjonskostnad inkl. arbeidsgiveravgift og adm.	-7,8	1,6	-6,2	98,4	9,6	108,0
Netto finanskostnad						
Rentekostnad	48,6	5,8	54,3	42,3	5,0	47,3
Renteinntekt	-34,6	0,0	-34,6	-29,1	0,0	-29,1
Forvaltningskostning	2,5	0,0	2,5	1,6	0,0	1,6
Netto rentekostnad	16,5	5,8	22,3	14,8	5,0	19,8
Arbeidsgiveravgift - netto rentekostnad	2,3	0,8	3,1	2,1	0,7	2,8
Netto rentekostnad inkl. arbeidsgiveravgift	18,8	6,6	25,4	16,9	5,7	22,6

Millioner kroner	Fellesordningen	Overdrift	2014	Fellesordningen	Overdrift	2013
Estimatavvik pensjoner						
Aktuarielt tap (gevinst)	172,0	19,3	191,3	81,2	16,9	98,1
Arbeidsgiveravgift	24,3	2,7	27,0	11,4	2,4	13,8
Aktuarielt tap (gevinst) inkl. arbeidsgiveravgift	196,3	22,0	218,3	92,6	19,3	111,9
Sum pensjonskostnad inkl. rentekostnad og estimatavvik	207,3	30,2	237,5	134,3	22,2	156,4

Millioner kroner	Fellesordningen	Overdrift	2014	Fellesordningen	Overdrift	2013
Pensjonsforpliktelser						
Brutto påløpt pensjonsforpliktelse	1 422,5	165,6	1 588,1	1 232,9	145,7	1 378,6
Pensjonsmidler	926,8	0,0	926,8	832,6	0,0	832,6
Netto forpliktelse før arbeidsgiveravgift	495,7	165,6	661,3	400,3	145,7	546,0
Arbeidsgiveravgift	69,9	23,3	93,2	56,4	20,5	77,0
Brutto påløpt forpliktelse inkl. arbeidsgiveravgift	1 492,4	188,9	1 681,4	1 289,3	166,2	1 455,5
Netto forpliktelse inkl. arbeidsgiveravgift	565,6	188,9	754,6	456,7	166,2	623,0

Millioner kroner	Fellesordningen	Overdrift	2014	Fellesordningen	Overdrift	2013
Avstemming pensjonsforpliktelse						
Balanseført netto forpliktelse/(midler) 01.01.	456,7	166,2	623,0	328,5	140,6	469,1
Resultatført pensjonskostnad	-7,8	1,6	-6,2	98,4	9,6	108,0
Resultatført finanskostnad	18,8	6,6	25,4	16,9	5,7	22,6
Aktuarielle gevinst og tap inkl. arbeidsgiveravgift	196,3	22,0	218,3	92,6	19,3	111,9
Arbeidsgiveravgift innbetalt premie/tilskudd	-12,2	-0,9	-13,1	-9,8	-1,1	-10,9
Innbetalt premie/tilskudd inkl. adm.	-86,2	-6,5	-92,8	-69,8	-7,8	-77,6
Balanseført netto forpliktelse/(midler) 31.12.	565,6	188,9	754,6	456,7	166,2	623,0

Note 28 Pensjonsansvar egne ansatte, forts.

Planendring

I 2009 ble det besluttet innført levealdersjustering i offentlig tjenestepensjon og AFP-ordningen i offentlig sektor. Samtidig ble reglene om opptjening av pensjon i folketrygden endret. Konsekvensen for samordning av offentlig tjenestepensjon med pensjon opptjent gjennom folketrygden ble ikke fastsatt. Det har derfor ikke vært mulig å gi et godt estimat på konsekvensene av disse endringene ved estimering av pensjonsforpliktelsen selskapet har overfor sine ansatte, og det har vært holdt utenfor beregningen av forpliktelsen. Høsten 2013 ble det vedtatt en bransjestandard for beregning av levealdersjusteringen, noe som har medført at det i 2014 ble mulig å estimere konsekvensen av denne selv om samordningsreglene fortsatt ikke er vedtatt. Med bakgrunn i dette innarbeides levealdersjusteringene i forpliktelsen pr 31.12.2014. Levealdersjusteringen er innarbeidet som en planendring.

Det ble vedtatt nye uførepensjonsregler i 2014 og disse er nå innarbeidet i tariffavtalen. Denne endringen er innarbeidet som en planendring i forpliktelsen pr 31.12.2014. Dette gir en redusert pensjonsforpliktelse, fordi folketrygden gjennomgående vil dekke en større del av uførepensjonsytelsene.

Millioner kroner	Felles-ordningen	Over drift	2014	Felles-ordningen	Over drift	2013
Planendringer i perioden						
Planendringer i perioden	-100	-9	-109	0	0	0
Arbeidsgiveravgift på planendring	-14	-1	-15	0	0	0
Resultatført planendringer i perioden	114	10	124	0	0	0

Millioner kroner	Felles-ordningen	Over drift	2014	Felles-ordningen	Over drift	2013
Endring i pensjonsforpliktelser						
Brutto pensjonsforpliktelse 01.01. før planendring	1 289,3	166,2	1 455,5	1 049,8	140,6	1 190,3
Planendring	-113,6	-10,3	-123,9	0,0	0,0	0,0
Brutto pensjonsforpliktelse etter planendring	1 175,7	156,0	1 331,7	1 049,8	140,6	1 190,3
Nåverdi av årets opptjening	90,1	10,4	100,5	84,0	8,4	92,4
Rentekostnad	48,6	5,8	54,3	42,3	5,0	47,3
Aktuarielt tap (gevinst) brutto pensjonsforpliktelse	193,2	22,0	215,2	125,9	19,3	145,1
Arbeidsgiveravgift av pensjonskostnad	13,1	1,5	14,5	12,2	1,2	13,3
Arbeidsgiveravgift av netto rentekostnad	2,3	0,8	3,1	2,1	0,7	2,8
Arbeidsgiveravgift innbetalt premie/tilskudd	-12,2	-0,9	-13,1	-9,8	-1,1	-10,9
Utbetalinger	-18,4	-6,5	-25,0	-17,1	-7,8	-24,8
Brutto pensjonsforpliktelse 31.12.	1 492,4	188,9	1 681,4	1 289,3	166,2	1 455,5

Millioner kroner	Felles-ordningen	Over drift	2014	Felles-ordningen	Over drift	2013
Endring i pensjonsmidler						
Pensjonsmidler 01.01.	832,6	0,0	832,6	721,2	0,0	721,2
Renteinntekt	34,6	0,0	34,6	29,1	0,0	29,1
Aktuarielt (tap) gevinst på pensjonsmidlene	-3,0	0,0	-3,0	33,3	0,0	33,3
Administrasjonsomkostning	-2,6	0,0	-2,6	-2,2	0,0	-2,2
Finansomkostning	-2,5	0,0	-2,5	-1,6	0,0	-1,6
Innbetalt premie/tilskudd inkl. adm.	86,2	6,5	92,8	69,8	7,8	77,6
Utbetalinger	-18,4	-6,5	-25,0	-17,1	-7,8	-24,8
Pensjonsmidler 31.12.	926,8	0,0	926,8	832,6	0,0	832,6

Millioner kroner	Felles-ordningen	Over drift	2014	Felles-ordningen	Over drift	2013
Pensjonsordningens over-/underfinansiering						
Nåverdien av den ytelsesbaserte pensjonsforpliktelsen	1 492,4	188,9	1 681,4	1 289,3	166,2	1 455,5
Virkelig verdi av pensjonseiendelene	926,8	0,0	926,8	832,6	0,0	832,6
Netto pensjonsforpliktelse	565,6	188,9	754,6	456,7	166,2	623,0

Millioner kroner	31.12.2014	31.12.2013
Økonomiske forutsetninger (felles for alle pensjonsordningene)		

Diskonteringsrente	2,30 %	4,00 %
Lønnsvekst	2,75 %	3,75 %
Folketrygdens grunnbeløp (G)	2,50 %	3,50 %
Pensjonsregulering	1,73 %	2,72 %
Arbeidsgiveravgiftssats	14,10 %	14,10 %

Til målingen av pensjonskostnaden for 2014 anvendes forutsetninger per 31.12.13, mens for beregning av pensjonsforpliktelsene 31.12.2014 anvendes forutsetninger og bestand per 31.12.2014. Forutsetningene er basert på markedssituasjonen per 31.12.2014 og er i samsvar med anbefaling fra regnskapsstiftelsen.

Aktuarielle forutsetninger

KLP's Fellesordning for kommuner og bedrifter («Fellesordningen»)

En viktig del av grunnlaget for pensjonskostnader og pensjonsforpliktelser er hvordan dødelighet og uførhet gjør seg gjeldende blant medlemmene i pensjonsordningen.

KLP har lagt til grunn dødelighetstabell K2013BE som tar utgangspunkt i FNO sine analyser av dødeligheten i livsforsikringsbestandene i Norge og SSBs framskrivinger.

Uttak av AFP i 2014 (prosent i forhold til gjenværende arbeidstakere):

Kostnadene til AFP avhenger av hvor mange i hvert årskull som tar ut AFP. Ved fylte 62 år er det 45 prosent som går av med AFP-pensjon. Det er bare de som er ansatt og i arbeid helt frem til pensjoneringen som har rett til AFP. Dette er tatt hensyn til i beregningen av AFP-forpliktelsen.

Frivillig avgang for Fellesordningen i 2014 (i %)

Alder (i år)	< 20	20-23	24-29	30-39	40-50	51-55	>55
Turnover	20 %	15 %	10 %	7,5 %	5 %	2 %	0 %

Pensjoner over driften

Uttak av AFP/tidligpensjon er ikke relevant for denne ordningen. Når det gjelder levealder, er samme variant av K2013BE lagt til grunn som i Fellesordningen.

Antall	Felles-ordningen	Over drift	2014	Felles-ordningen	Over drift	2013
Medlemstatus						
Antall aktive	870	77	947	816	78	894
Antall oppsatte (tidligere ansatte med oppsatte rettigheter)	573	26	599	552	25	577
Antall pensjoner	167	35	202	159	32	191
Prosent			2014			2013
Pensjonsmidlenes sammensetning:						
Eiendom			11,1 %			12,3 %
Utlån			10,9 %			10,9 %
Aksjer			20,4 %			16,9 %
Anleggs-/HTF- obligasjoner			27,6 %			28,8 %
Omløpsobligasjoner			21,4 %			20,9 %
Likviditet/pengemarked			8,7 %			10,1 %
Sum			100,0 %			100,0 %

Pensjonsmidlene er basert på KLPs finansielle midler i kollektivporteføljen. Tabellen viser prosentvis plassering av pensjonsmidlene som administreres av KLP ved utgangen av året. Verdijustert avkastning av eiendelene ble 6,9 prosent i 2014 og 6,7 prosent i 2013.

Forventet innbetaling til ytelsesplaner etter ansettelsens opphør for perioden 1. januar 2014 – 31. desember 2014 er 112,5 millioner kroner.

Sensitivitetsanalyse per 31.12.2014

Diskonteringsrenten reduseres med 0,5%	Økning
Brutto pensjonsforpliktelse	10,5 %
Årets opptjening	14,3 %

Lønnsvekst økes med 0,25%	Økning
Brutto pensjonsforpliktelse	1,4 %
Årets opptjening	3,3 %

Dødeligheten styrkes med 10%	Økning
Brutto pensjonsforpliktelse	2,5 %
Årets opptjening	1,9 %

Sensitivitetsanalysen over er basert på at alle andre forutsetninger er uendret. I praksis er det et lite sannsynlig scenario og endringer i noen forutsetninger er korrelerte. Beregningen av brutto pensjonsforpliktelse og årets opptjening i sensitivitetsanalysen er gjort etter samme metode som ved beregning brutto pensjonsforpliktelse i balansen.

Durasjonen i fellesordningen er beregnet til 16,8.

Note 29 Lønn og forpliktelser for ledende personer m.v.

Styret i KLP har fastsatt prinsipper og retningslinjer for godtgjørelse som gjelder for hele konsernet, samt etablert et kompensasjonsutvalg som er et underutvalg av styret. Utvalget innstiller på og fører kontroll med at godtgjørelsesordningene i konsernet er i tråd med styrets prinsipper og retningslinjer.

Ledende ansatte er definert som ledergruppen i konsernet Kommunal Landspensjonskasse. Dette innbefatter konsernsjef, konserndirektører i KLP og administrerende direktører for enkelte datterselskap.

Alle medlemmene i konsernledelsen har pensjonsalder på 65 år, men kan velge å endre denne til 70 år. Ingen av de som er ledende ansatte pr 31.12.2014 har valgt å endre pensjonsalderen til 70 år.

Konsernsjefen har etterlønn tilsvarende en årslønn inkludert tilleggs-goder ved eventuelt opphør av ansettelsesforholdet. Det foreligger ingen forpliktelser til å gi styreleder særskilt vederlag eller andre fordeler ved opphør eller endring av vervet. KLP betaler styreansvarforsikring for sine styremedlemmer.

En av de ledende ansatte hadde avtale om prestasjonslønn (bonus) i tillegg til fastlønn. Ordningen ble avskaffet med virkning fra 1. juli 2013 slik at ingen av de ledende ansatte har slik ordning lenger. Opptjent bonus fram til avskaffelsestidspunktet beholdes, og har en utbetalingsperiode som strekker seg over tre år. Oppgitt bonusutbetaling gjelder utbetalt bonus i 2014 som er opptjent tidligere år som forfalt til utbetaling i 2014.

Alle medarbeidere i konsernet kan oppta lån i KLP - konsernet til lånevilkår for ansatte. Ingen ledende ansatte har vilkår som avviker fra dette. Lån til eksterne styremedlemmer/kontrollkomitémedlemmer/representantskapsmedlemmer blir kun gitt til ordinære lånevilkår.

Honorar for styremedlemmer fastsettes av representantskapet. KLP har felles representantskap med datterselskapet KLP Skadeforsikring AS.

KLP har felles kontrollkomité med datterselskaper i konsernet som har krav til kontrollkomité.

Alle ytelser er oppgitt uten tillegg for arbeidsgiveravgift.

Det vises forøvrig til beskrivelse av hovedprinsippene til fastsettelse av godtgjørelse i KLP-konsernet som kan søkes opp på klp.no.

2014	Lønn, honorar m.v.	Bonus	Andre ytelser	Årets pensjons- opptjening	Planendring pensjons- ytelse ³⁾	Lån	Rentesats pr 31.12.2014	Avdragsplan ¹⁾
Tusen kroner								
Ledende ansatte								
Sverre Thornes, konsernsjef	3 569	-	164	1 257	-1 133	7 211	2,70-3,15	A41
Ole Jacob Frich	1 489	-	150	412	-259	7 823	2,90-3,15	A43
Marianne Sevaldsen	2 466	-	153	1 040	-140	4 439	2,90	A43
Aage E. Schaanning	3 190	-	149	1 085	-1 048	3 426	2,70-3,15	A22/A31
Rune Mæland	1 583	-	146	357	-660	2 081	2,70-2,90	A34/A43
Toril B. Ressem ²⁾	1 684	-	137	538	-	4 494	2,90	A30/A42
Mette-Jorunn Meisland	1 348	-	149	452	-433	5 987	2,90-3,15	A38
Tore Tenold	2 628	-	138	1 020	-107	2 397	2,90	Boligkreditt
Håvard Gulbrandsen	2 875	981	149	985	-551	3 151	2,90-3,15	A40/Boligkreditt
Gunnar Gjørtz	2 826	-	149	955	-150	4 002	2,90	Boligkreditt
Leif Magne Andersen	1 927	-	149	667	-64	4 886	2,90-3,15	A42/A44
Styret								
Liv Kari Eskeland, leder	283	-	-	-	-	-	-	-
Arne Øren ²⁾	158	-	-	-	-	-	-	-
Egil Johansen	214	-	-	-	-	-	-	-
Herlof Nilssen ²⁾	107	-	-	-	-	-	-	-
Anita Krohn Traaseth	208	-	-	-	-	-	-	-
Jan Helge Gulbrandsen	168	-	-	-	-	-	-	-
Marit Torgersen	182	-	-	-	-	-	-	-
Trond Michael Andersen ²⁾	85	-	-	-	-	-	-	-
Susanne Torp-Hansen, valgt av og blant de ansatte	168	-	-	-	-	-	-	-
Freddy Larsen, valgt av og blant de ansatte	208	-	-	-	-	-	-	-
Kontrollkomité								
Ole Hetland, leder	97	-	-	-	-	-	-	-
Bengt P. Johansen	80	-	-	-	-	-	-	-
Dordi E. Flormælen	80	-	-	-	-	-	-	-
Mathilde Irene Skiri ²⁾	39	-	-	-	-	-	-	-
Berit Bore	41	-	-	-	-	-	-	-
Thorvald Hillestad	80	-	-	-	-	-	-	-
Representantskap								
Sum representantskap, inkl. ansatterepresentanter	816	-	-	-	-	47 363	-	-
Ansatte								
Sum lån til ansatte i konsernet	-	-	-	-	-	1 007 691	-	-

2013	Lønn, honorar m.v.	Bonus	Andre ytelser	Årets pensjons- opptjening	Planendring pensjons- ytelse ³⁾	Lån	Rentesats pr 31.12.2013	Avdragsplan ¹⁾
Tusen kroner								
Ledende ansatte								
Sverre Thornes, konsernsjef	3 433	-	162	1 055	-	7 410	2,70-3,80	A2041
Ole Jacob Frich	1 419	-	150	370	-	8 330	3,15-4,10	A2043
Marianne Sevaldsen	2 154	-	135	741	-	4 470	3,15	A2043
Aage E. Schaanning	3 072	-	149	915	-	3 723	2,70-3,80	A2031/S2022
Rune Mæland	1 526	-	134	299	-	2 150	2,70-3,15	A2034/A2043
Toril B. Ressem ²⁾	1 649	-	151	568	-	7 374	2,95-3,80	S/A2039/A2042
Mette-Jorunn Meisland	1 275	-	146	381	-	6 041	2,95-3,65	A2038
Tore Tenold	2 594	-	141	784	-	2 794	3,15	Boligkreditt
Håvard Gulbrandsen	2 334	1 161	146	499	-	3 203	3,15-3,80	A2040/Boligkreditt
Gunnar Gjørtz	2 720	-	146	823	-	3 299	3,15	Boligkreditt
Leif Magne Andersen	1 874	-	146	590	-	4 667	3,15-3,80	A2024/A2042
Styret								
Arne Øren, leder	283	-	-	-	-	-	-	-
Finn Jepsen ²⁾	99	-	-	-	-	-	-	-
Herlof Nilssen	161	-	-	-	-	438	3,75	A2025
Anita Krohn Traaseth	82	-	-	-	-	-	-	-
Jan Helge Gulbrandsen	161	-	-	-	-	-	-	-
Marit Torgersen	161	-	-	-	-	-	-	-
Liv Kari Eskeland	161	-	-	-	-	-	-	-
Siv Holland, valgt av og blant de ansatte ²⁾	79	-	-	-	-	-	-	-
Susanne Torp-Hansen, valgt av og blant de ansatte	82	-	-	-	-	-	-	-
Freddy Larsen, valgt av og blant de ansatte	161	-	-	-	-	-	-	-
Kontrollkomité								
Ole Hetland, leder	93	-	-	-	-	-	-	-
Jan Rune Fagermoen ²⁾	38	-	-	-	-	-	-	-
Bengt P. Johansen	77	-	-	-	-	-	-	-
Mathilde Irene Skiri	39	-	-	-	-	-	-	-
Dordi E. Flormælen	77	-	-	-	-	-	-	-
Thorvald Hillestad	68	-	-	-	-	-	-	-
Representantskap								
Sum representantskap, inkl. ansatterepresentanter	459	-	-	-	-	25 155	-	-
Ansatte								
Sum lån til ansatte i konsernet	-	-	-	-	-	1 218 702	-	-

¹⁾ S = Serielån, A = Annuitetslån, siste avdrag.

²⁾ Vedkommende har trådt ut av vervet i løpet av året.

³⁾ Planendring pensjonsytelse viser effekten av levealdersjustering for årskullene fra 1954 vedtatt i 2008, samt endringer i uførepensjonsreglene vedtatt i 2014. Begge disse planendringene ble innarbeidet i beregning av pensjonsforpliktelsen i 2014.

Note 30 Antall ansatte

	2014	2013
Antall fast ansatte 31.12.	899	856
Antall årsverk	861	832

Note 31 Honorar til revisor

Millioner kroner	2014	2013
Ordinær revisjon	8,4	7,1
Attestasjonstjenester	0,4	0,3
Skatterådgivning	1,2	0,5
Andre tjenester utenfor revisjonen	0,7	2,1
Sum honorar til revisor	10,7	10,1

Beløpene ovenfor er inklusive merverdiavgift.

Note 32 Driftskostnader

Millioner kroner	2014	2013
Personalkostnader	736	726
Avskrivninger	109	103
Andre driftskostnader	322	362
Sum driftskostnader	1 167	1 191

Note 33 Andre inntekter og kostnader

Millioner kroner	2014	2013
Andre inntekter		
Tilskudd servicepensjon/AFP	775	651
Øvrige inntekter	95	45
Sum andre inntekter	871	696
Andre kostnader		
Andre kostnader knyttet til finansielle eiendeler og gjeld	24	7
Utbetalinger servicepensjon/AFP	775	650
Øvrige kostnader	0	2
Sum andre kostnader	800	659

Økningen av andre inntekter i 2014 forklares med tilflytningen av nye medlemmer. Økning i øvrige inntekter relaterer seg til oppgjørsrenter knyttet til tilflytting.

Note 34 Annen kortsiktig gjeld

Millioner kroner	31.12.2014	31.12.2013
Leverandørgjeld	670	692
Kortsiktig gjeld verdipapirhandel	207	3 978
Gjeld til forsikringskunder ¹	96	67
Skyldig arbeidsgiveravgift, mva. og skattetrekk	287	241
Skyldig lønn og feriepengar	109	99
Annen kortsiktig gjeld ²	4 516	2 123
Sum annen kortsiktig gjeld	5 885	7 200

¹ Gjeld til forsikringskunder innebærer gjeld konsernet har til kunder, beløpet gjelder hovedsakelig retur av pensjoner, tilskuddsordningen og sikringsordningen.

² Inneholder mottatte flytte-til midler for 2015 på 1 576 mill.

Note 35 Betingede forpliktelser

Millioner kroner	31.12.2014	31.12.2013
Kausjonsansvar tilhørende KLP	2	2
Kommitert, ikke trukket investering i private equity og eiendomsfond	6 416	4 610
Godkjente, ikke utbetalte lånetilsagn tilhørende KLP Konsern	6 838	3 928
Sum betingede forpliktelser	13 256	8 539

Note 36 Opptjent egenkapital

Millioner kroner	Revaluerings- fond	Risikoutjevning- fond	Naturskade- fond	Øvrig opptjent egenkapital	Opptjent egenkapital
Balanseført verdi 31.12.2012	205	490	201	5 843	6 739
Resultat		-320	0	1 270	949
Årets endring naturskadefond			-46		
Utvidet resultat:					
Poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet				-1 206	-1 206
Poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet når særlige vilkår er oppfylt	24			1 101	1 125
Balanseført verdi 31.12.2013	229	170	154	7 008	7 609
Resultat		357	0	507	864
Årets endring naturskadefond			237		
Utvidet resultat:					
Poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet				350	350
Poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet når særlige vilkår er oppfylt	195			-547	-352
Balanseført verdi 31.12.2014	424	527	391	7 318	8 471

Note 37 Fordringer

Millioner kroner	31.12.2014	31.12.2013
Fordringer i forbindelse med direkte forretninger	1 013	2 366
Fordringer i forbindelse med gjenforsikringsforretninger	19	100
Gjenforsikringsandel av ikke opptjent bruttopremie	0	17
Gjenforsikringsandel av brutto erstatningsavsetning	10	11
Andre fordringer	303	415
Sum lån og fordringer øvrige inkl. fordringer på forsikringstakere	1 345	2 909

Ikke-finansielt regnskap

Ikke-finansielt regnskap ved årsslutt 2014	136
Note 1 Regnskapsprinsipper	137
Note 2 Ansvarlige investeringer	138
Note 3 Investeringer for bærekraftig utvikling	138
Note 4 Skatt og inntekt per land	138
Note 5 Ansatte	138
Note 6 Sykefravær	138
Note 7 Personalskader	138
Note 8 Lønn og godtgjørelse	138
Note 9 Miljø	139
Revisors uttalelse, ikke-finansielt regnskap	140

Ikke-finansielt regnskap ved årsslutt 31.desember 2014

Note	2014	2013	2012	2011	2010	2009
2 Ansvarlige investeringer						
antall utelukkelse av selskaper fra investeringsporteføljen	99	69	64	64	59	47
antall reinkluderte selskaper i investeringsportefølgen	1	4	1	1	3	10
antall generalforsamlinger i norske selskap hvor KLP har stemt	106	95	113	130	127	123
antall generalforsamlinger i utenlandske selskaper hvor KLP har stemt	2 492	2 259	2 099	1 662	1 533	1 558
antall selskaper KLP har fulgt opp	109	41	143	96	25	
3 Investeringer for bærekraftig utvikling (millioner kroner)						
markedsverdi for investeringer i fornybar energi i Norge	19 876	18 865				
markedsverdi for investeringer i fornybar energi i utviklingsland	131	36				
markedsverdi for investeringer i bank og finans i utviklingsland	201	8	0	9	11	14
4 Skatt og inntekt per land (millioner kroner)						
skattekostnad - Norge	-71	-198	0	103		
skattekostnad - Sverige	1	12	-10	-10		
skattekostnad - Danmark	-61	-54	0	36		
skattekostnad - i Verden (utenfor Norden)	-78	33	0	0		
inntekt i Norge	90 635	51 691	47 729	31 605		
inntekt i Sverige	383	274	216	155		
inntekt i Danmark	189	173	136	85		
inntekt i Europa (utenfor Norden)	115	14				
regnskapsmessig resultat før skatt i Norge	703	828	1 131	609		
regnskapsmessig resultat før skatt i Sverige	257	255	-166	90		
regnskapsmessig resultat før skatt i Danmark	136	-8	36	-46		
regnskapsmessig resultat før skatt i Europa (utenfor Norden)	-232	-126				
årets netto kjøp/salg og investeringer i Norge	3 268	2 059	2 056	-194		
årets netto kjøp/salg og investeringer i Sverige	60	1 576	1 283	933		
årets netto kjøp/salg og investeringer i Danmark	8	3	399	1 358		
årets netto kjøp/salg og investeringer i Europa (utenfor Norden)	0	2 336				
Ansatte						
5 antall ansatte i Norge	884	841	799	770	754	732
5 antall ansatte i Sverige	8	8	1	1	0	9
5 antall ansatte i Danmark	7	7	8	4	8	1
5 prosent antall kvinner	48	48	48	49	49	48
5 prosent antall menn	52	52	52	51	51	52
5 prosent turnover av ansatte	4,0	3,9	3,1	4,5	3,5	2,5
5 antall midlertidige ansatte	29	36	18	19	13	16
5 prosent deltidsansatte kvinner	16	16	18	16	19	20
5 prosent deltidsansatte menn	1,7	1,8	1,7	2,0	1,8	1,2
5 antall kvinner i prosent av ledernivå en	20	27	18	27	20	20
5 antall kvinner i prosent av ledernivå to	35	35	30	31	24	18
5 antall kvinner i prosent av ledernivå tre	47	45	47	42	49	50
5 antall kvinner i prosent styret	50	50	43	43	38	50
6 rapportert sykefravær korttid (%)	1,6	1,0	1,1	1,9	1,0	1,9
6 rapportert sykefravær langtid (%)	3,1	2,9	3,1	2,7	2,7	2,3
6 rapportert sykefravær totalt (%)	4,7	3,9	4,2	4,6	3,7	4,2
6 rapportert sykefravær kvinner (%)	6,0	5,8	6,0			
6 rapportert sykefravær menn (%)	3,1	2,2	2,2			
6 rapportert fravær syke barn kvinner (%)	57	63	63			
6 rapportert fravær syke barn menn (%)	43	37	37			
7 rapportert antall personskader	1	1	0	0	0	0

Note	2014	2013	2012	2011	2010	2009
8 Lønn og godtgjørelse (1 000 kroner)						
totalt lønn til ansatte	638 922	594 874	547 218	521 467	498 267	411 675
gjennomsnittlig lønn kvinner	609	593	570	550	523	493
gjennomsnittlig lønn menn	758	743	727	711	671	619
kvinner tjener prosentvis i forhold til menn	80,3	79,8	78,4	77,3	78,0	80,0
kvinner tjener prosentvis i forhold til menn på ledernivå en	79,0	72,4	64,3			
kvinner tjener prosentvis i forhold til menn på ledernivå to	91,9	87,7	91,1			
kvinner tjener prosentvis i forhold til menn på ledernivå tre	96,3	92,3	92,2			
9 Miljø						
energiforbruk kWh/m ² i KLP Eiendoms egendriftede bygg i Oslo	162	158	182	196	207	221
energiforbruk kWh/m ² i KLP Eiendoms egendriftede bygg i Trondheim	151	154	162	157	217	230
energiforbruk kWh/m ² i KLP Eiendoms egendriftede bygg i København	131	140	153	154	167	186
energiforbruk kWh/m ² i KLPs kontorer i KLP Huset	173	174	190	174	126	
energiforbruk kWh/m ² i KLPs kontor i Bergen	119	152	142	147	172	
energiforbruk kWh/m ² i KLPs kontorer i Trondheim	191	207	206			
kildesorteringsgrad i prosent på avfall fra egendriftede bygg i Oslo	56	56	53	53	51	50
kildesorteringsgrad i prosent på avfall fra egendriftede bygg i Trondheim	57	42	43	41	36	31
kildesorteringsgrad i prosent på avfall fra egendriftede bygg i København	38	30				

Noter Ikke-finansielt regnskap

Note 1 Regnskapsprinsipper

Vurdering av vesentlighet:

Seleksjon av indikatorer for årsrapporten representerer den tredelte bunnlinje: hvordan påvirker KLP miljømessige, sosiale- og økonomiske aspekter. KLPs interessenter er eiere, kunder, medlemmer, egne ansatte og andre i samfunnet som er opptatt av samfunnsansvar og av ansvarlige investeringer. KLP tilstreber åpenhet ved sin drift; vedtak, tiltak og resultater er tilgjengelig på selskapets nettsider og i blogg om samfunnsansvar. Dette virkemiddelet sikrer at interessenter har en mulighet til å respondere og kommentere hva de er opptatt av. Der KLP holder foredrag om samfunnsansvar og ansvarlige investeringer er det også en god mulighet for å komme i dialog med- og å samle innspill fra interessentene.

Økonomi: Ansvarlige investeringer (SRI) er et sentralt element i KLPs forretning som forvalter av pensjonsmidler. En av KLPs viktigste oppgaver er å sikre avkastning til fremtidig pensjoner, men det er ikke likegyldig hvordan denne avkastningen skapes. KLP ønsker å være en ansvarlig finansiell investor og eier, og bruker derfor flere virkemidler for å påvirke selskaper til en langsiktig og bærekraftig verdiskaping. KLPs retningslinjer for ansvarlige investeringer er vedtatt av styret, og definerer virkemidler og mål for ansvarlige investeringer. Virkemidlene er eksklusjon, aktivt eierskap og investeringer for bærekraftig utvikling. Rapportering på dette området er derfor vesentlig.

I tillegg er skatt og omsetning per land inkludert i rapporten.

Sosialt: KLP rapporterer på likestilling, sykefravær og turnover.

Miljø: KLP påvirker miljøet hovedsakelig gjennom sin eieomsvirksomhet. Energiforbruk og avfall er parametere hvor KLP har definert reduksjonsmål, og hvor reduksjon har stor effekt på miljø relativt til andre indikatorer. Dette både fordi KLP kan påvirke energiforbruket direkte, og fordi energiforbruk omtales som ufravikelig knyttet til en bærekraftig utvikling. For KLP som kontorbedrift i Norge er miljøpåvirkningen begrenset. Igjen er det energiforbruk som skiller seg ut som en relevant faktor å rapportere på, også fordi den kan konverteres til finansiell verdi.

Innholdet i det ikke-finansielle regnskapet er også satt opp for å dekke regnskapsloven § 3-3c og Norsk regnskapsstandard nr. 16. Ved seleksjon av de enkelte indikatorer er det gjort en vurdering hvorvidt de tilfredsstillende Global Reporting Initiative (GRI) og Communication on Progress (COP) til FNs Global Compact. Utvidet rapportering av samfunnsansvar finnes på klp.no/samfunnsansvar.

Vurderingen av hva som er materielle rapporteringsvariabler er gjort ut fra hva som anses å være av størst betydning for KLPs interessenter og virksomhet.

Note 2 Ansvarlige investeringer

Tallene viser antall selskaper KLP har ekskludert fra investeringsuniverset, og re-inkludert, med bakgrunn i brudd på KLPs retningslinjer for ansvarlige investeringer. I tillegg vises antall generalforsamlinger KLP har stemt. Indikatoren viser både prosent av totalt antall generalforsamlinger og reelt antall. Den store endringen fra 2011 til 2012 skyldes utvidet investeringsområde til også å omfatte fremvoksende markeder (emerging markets). Oversikt over hvilke selskaper tallene viser til, og hvordan KLP har stemt på selskapenes respektive generalforsamlinger er publisert på klp.no/samfunnsansvar.

Antall porteføljeselskaper som KLP har vært i direkte kontakt med i angitt tidsrom angående sosiale- miljø-, eller styringsmessige utfordringer knyttet til selskapets drift. Dette er en form for eierskapsutøvelse der KLP både engasjerer i en dialog med selskaper for å avklare hvordan de håndterer slike utfordringer, kommuniserer våre forventninger, og oppfordrer til forbedring.

Note 3 Investeringer for bærekraftig utvikling

Ref. note 1 er ett av virkemidlene i KLPs retningslinjer for ansvarlige investeringer «aktiv investering for bærekraftig utvikling». Gitt KLPs investeringsmodell, med vekt på indeksnær forvaltning, søker KLP partnere for å operasjonalisere dette mandatet. KLP har pågående samarbeid med Norwegian Micro Finance Initiative (NMI) og Norfund.

KLP har sammen med det statlige utviklingsfondet Norfund etablert et felles investeringselskap med navnet KLP Norfund Investments AS. KLP og Norfund har tilsammen kommitert 1 milliard kroner over en femårsperiode til prosjekter innen fornybar energi (sol, vind og vann). KLP er medinvestor i NorFinance AS, som investerer i finansinstitusjoner i utviklingsland. Investeringene baseres på kommersielle risiko- og avkastningsvurderinger, men vektlegger også positiv avkastning på sosiale og miljømessige parametere. Investeringene gjøres under strenge krav til miljømessige og sosiale forhold.

NMI investerer direkte og indirekte i mikrofinansinstitusjoner gjennom egenkapital, lån eller avgivelse av garantier. NMI skal operere på kommersielt grunnlag og gi en attraktiv avkastning i form av utviklingseffekter og tradisjonell finansiell avkastning. NMI ble startet i 2008 og er en unik sammenslutning av statlige og private aktører som gjennom mikrofinansiering vil bidra til å styrke fattige menneskers økonomiske stilling i utviklingsland.

Note 4 Skatt og inntekt per land

Skatt og inntekt per land er fordelt på de land hvor KLP driver virksomhet med bestemmende innflytelse. Dette innebærer at skatt og inntekt fra investeringer i utenlandske verdipapirer rap-

porteres i landfordelingen som norske, med mindre KLP har bestemmende innflytelse over investeringen slik at det foreligger et konsernforhold. I beløpet inngår KLP sin kildeskatt i fondsinvesteringer fra og med 2013.

Skattekostnad består av regnskapsført skattekostnad i de ulike landene. Dette vil avvike fra betalt skatt. Skatt i form av avgifter inngår ikke i de rapporterte tallene.

Sammenlignbare tall fra før 2013 er ikke framskaffet.

Note 5 Ansatte

Antall ansatte inkluderer ansatte i permisjon og ansatte som jobber deltid.

KLP har ansatte i Norge, Sverige og Danmark. Prosent antall turnover viser til antall personer som er sluttet i KLP.

Antall personer som har skiftet arbeidsgiver internt i KLP (forskjellige juridiske enheter under KLP som morselskap) går ikke inn i definisjonen som turnover.

Antall kvinner i prosent rapporteres på ledernivå 1 til 3, hvor ledernivå 1 er konsernledelsen inklusive administrerende direktør. Ledernivå 2 er de lederne som rapporterer direkte til en konserndirektør. Ledernivå 3 er de lederne som rapporterer til ledere på nivå 2.

Note 6 Sykefravær

Tallene viser egenrapporterte sykefravær. Sykefravær kort tid er 1-3 dager, langtidsfravær er 4 dager eller mer.

Note 7 Personalskader

Tallene viser egenrapporterte personalskader og skader rapportert som faktiske og mulige yrkesskader til KLP Skadeforsikring AS som forsikringsselskap for KLP.

Note 8 Lønn og godtgjørelse

Total lønn til ansatte tilsvarer kode 11A på lønns- og trekkoppgaver. Det viser altså til totalt faktisk kostnadsført lønn, fratrukket honorarer til eksterne, og er ikke inkludert naturlytelser. Informasjon vedrørende lønn omhandler kun Norge.

Lønn og godtgjørelse for KLPs konsernledelse og styrepresentanter er omtalt i note 29 i konsernregnskapet. KLP Kapitalforvaltning har bonusordninger for ansatte, øvrige ansatte i KLP har ikke bonus eller opsjonsavtaler.

Gjennomsnittlig lønn per kjønn er beregnet ut fra kontraktfestet lønn etter 100% stillingsgrad og ikke korrigert for

andel deltid. Prosentvis lønn for kvinner i forhold til menn per ledernivå er ikke rapportert før 2012. Tall for tidligere år foreligger derfor ikke.

Ledernivå 1 er konsernledelsen inklusive administrerende direktør. Ledernivå 2 er de lederne som rapporterer direkte til en konserndirektør. Ledernivå 3 er de lederne som rapporterer til ledere på nivå 2.

Note 9 Miljø

Energiforbruk kWh/m² for KLPs egendrftede bygg i Oslo og Trondheim er temperaturkorrigert for å kunne måle effekt av iverksatte energisparingstiltak. Temperaturkorrigert betyr at energiforbruk til oppvarming justeres til et normalår (1961-1990: met.no - Meteorologisk institutt). Med «egendrftede bygg» menes de eiendommene som KLP eier og har ansvar for drift og vedlikehold, og hvor vi har muligheten til å iverksette og måle effekten av miljøtiltak. Alle disse byggene har energioppfølgingssystem hvor energi- og vannforbruk registreres og overvåkes. I Oslo er ikke all strømforbruk hos leietagere inkludert i målingene. I Trondheim er hovedparten av leietageres strømforbruk inkludert i målingene.

Energiforbruket i KLPs egne kontorlokaler er ikke temperaturkorrigert, men viser faktisk forbruk. Energiforbruket er hentet fra vår EOS-logg (energioppfølgingssystem). Energieffektiviseringstiltak og optimalisering av driften har gitt en nedgang i energiforbruket. Energiforbruket i KLP Huset gjelder for perioden etter innflytting 25. mai 2010. For egne kontorer i Trondheim er det ikke innhentet tall før 2012.

En viktig miljøpåvirkende faktor er å minimere usortert avfall. Sortert avfall kan gjenvinnes, og har derfor en mindre negativ miljøpåvirkning. Kildesorteringsgrad viser hvor stor andel av avfallet som blir sortert, og dermed gjenvunnet. Tallene hentes fra EOS-logg, men er basert på estimer fra avfallsleverandører. Kildesorteringsgrad for KLPs eget kontor i Bergen, og for KLP Banken i Trondheim er ikke inkludert, da dette ikke utgjør en vesentlig del av KLPs påvirkning på miljøet.

Til styret i Kommunal Landspensjonskasse Gjensidige Forsikringselskap

Uavhengig uttalelse vedrørende ikke-finansielt regnskap for 2014

Vi er engasjert av ledelsen i KLP for å utføre verifikasjon av det ikke-finansielle regnskapet for 2014. KLPs ledelse er ansvarlig for utvelgelse og innsamling av informasjon som presenteres, samt utarbeidelsen av det ikke-finansielle regnskapet.

Revisors oppgaver og plikter

Vår oppgave er å gi uttrykk for en mening om det ikke-finansielle regnskapet basert på vår kontroll.

Vi har foretatt våre kontroller og avgir vår uttalelse i samsvar med standard for attestasjonsoppdrag "ISAE 3000 Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk økonomisk informasjon". Innenfor rammene av denne standarden har vi planlagt og utført kontrollhandlinger for å oppnå moderat sikkerhet for at det ikke-finansielle regnskapet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, herunder at det ikke-finansielle regnskapet er utarbeidet i overensstemmelse med kriteriene.

Vårt arbeid har omfattet følgende kontrollhandlinger:

- Intervjuer med nøkkelpersoner i rapporteringsarbeidet innenfor de ulike områdene i det ikke-finansielle regnskapet.
- Vurdering av rutiner og internkontroll knyttet til rapportering til det ikke-finansielle regnskapet.
- Innsamling og gjennomgang av relevant informasjon som støtter fremstillingen i det ikke-finansielle regnskapet.
- Vurdering av informasjonen i det ikke-finansielle regnskapet, herunder en gjennomgang av fullstendigheten og nøyaktigheten i den presenterte informasjonen.

Vi mener at vårt arbeid gir et forsvarlig grunnlag for vår uttalelse med moderat sikkerhet.

Konklusjon

Vi har ved utførelsen av våre kontroller ikke blitt oppmerksomme på noe som gir oss grunn til å tro at det ikke-finansielle regnskapet inneholder vesentlig feilinformasjon, herunder at ikke-finansielle regnskapet i all vesentlighet er utarbeidet i overensstemmelse med kriteriene.

Oslo, 25.03.2015

PricewaterhouseCoopers AS

Eli Moe-Helgesen
Statsautorisert revisor

Regnskap og noter KLP

Resultatregnskap	144
Balanse	146
Oppstilling over endringer i egenkapital	148
Kontantstrømoppstilling	149
Noter:	
1. Generell informasjon	150
2. Sammendrag av de viktigste regnskapsprinsippene	150
3. Viktige regnskapsestimater og vurderinger	158
4. Netto inntekter fra finansielle instrumenter	160
5. Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser	162
6. Virkelig verdi hierarki	168
7. Risikostyring	172
8. Likviditetsrisiko	174
9. Renterisiko	175
10. Valutarisiko	177
11. Kredittrisiko	179
12. Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør	181
13. Pantelån og andre utlån	182
14. Aksjer og andeler i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	183
15. Aksjer og aksjefondsandeler	184
16. Kursreguleringsfond	199
17. Investerings eiendommer	199
18. Immaterielle eiendeler	199
19. Forsikringstekniske forhold	200
20. Sikringsbokføring	203
21. Ansvarlig lånekapital og fondsobligasjonslån	204
22. Kapitalstyring og kapitaldekning	205
23. Solvensmargin	206
24. Kapitalavkastning	207
25. Salgskostnader	207
26. Pensjonsansvar egne ansatte	208
27. Skatt	211
28. Lønn og forpliktelser for ledende ansatte og styrende organer	212
29. Antall ansatte	216
30. Honorar til revisor	216
31. Transaksjoner med nærstående parter	216
32. Andre forpliktelser	217
33. Andre forsikringsrelaterte inntekter og kostnader	217
34. Betingede forpliktelser	217

Resultatregnskap for Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap

Noter	Millioner kroner	2014	2013
	Forfalte premier, brutto	32 283	24 931
	Avgitte gjenforsikringspremier	-3	-3
	Overføring av premiereserve fra andre forsikringsselskaper/pensjonskasser	30 175	5 932
19	Sum premieinntekter for egen regning	62 454	30 860
	Inntekter fra investeringer i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	3 146	3 395
	Renteinntekter og utbytte mv. på finansielle eiendeler	8 257	9 116
	Verdiendringer på investeringer	8 358	2 187
	Realiserte gevinster og tap på investeringer	3 630	4 077
4	Sum netto inntekter fra investeringer i kollektivporteføljen	23 391	18 775
	Inntekter fra investeringer i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	17	22
	Renteinntekter og utbytte mv. på finansielle eiendeler	36	37
	Verdiendringer på investeringer	21	82
	Realiserte gevinster og tap på investeringer	46	-2
4	Sum netto inntekter fra investeringer i investeringsvalgporteføljen	120	138
33	Andre forsikringsrelaterte inntekter	855	682
	Utbetalte erstatninger	-13 629	-11 701
	Endring i erstatningsavsetninger	-4	-7
	Overføring av premiereserve, tilleggsavsetninger og kursreguleringsfond til andre forsikringsselskaper/pensjonskasser	-4 364	-178
19	Sum erstatninger	-17 996	-11 886
	Endring i premiereserve	-51 364	-29 631
	Endring i tilleggsavsetninger	-3 360	11
	Endring i kursreguleringsfond	-9 110	-1 124
	Endring i premie- og innskuddsfond	-229	-101
	Overføring av tilleggsavsetninger og kursreguleringsfond fra andre forsikringsselskaper/pensjonskasser	-5	-2
19	Sum resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser - kontraktsfastsatte forpliktelser	-64 067	-30 848
	Endring i premiereserven	-39	-180
	Endring i premie- og innskuddsfond	-3	-1
	Endring i andre avsetninger	-50	0
19	Sum resultatførte endringer i forsikringsforpliktelser - særskilt investeringsvalgportefølje	-92	-181
	Overskudd på avkastningsresultatet	-3 019	-5 851
	Risikoresultat tilordnet forsikringskontraktene	-349	-33
19	Sum midler tilordnet forsikringskontraktene - kontraktsfastsatte forpliktelser	-3 368	-5 884
	Forvaltningskostnader	-158	-165
25	Salgskostnader	-98	-108
	Forsikringsrelaterte administrasjonskostnader	-496	-534
	Sum forsikringsrelaterte driftskostnader	-752	-807
33	Andre forsikringsrelaterte kostnader	-797	-656
19	Resultat av teknisk regnskap	-253	191

Resultatregnskap for Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap

Noter	Millioner kroner	2014	2013
	Inntekter fra investeringer i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	637	366
	Renteinntekter og utbytte mv. på finansielle eiendeler	606	535
17	Netto inntekter fra investeringseiendom	0	19
	Verdiendringer på investeringer	-106	-232
	Realiserte gevinster og tap på investeringer	308	291
4	Sum netto inntekter fra investeringer i selskapsporteføljen	1 446	979
	Andre inntekter	16	17
	Forvaltningskostnader	-9	-10
	Andre kostnader	-240	-228
	Sum forvaltningskostnader og andre kostnader knyttet til selskapsporteføljen	-250	-238
	Resultat av ikke-teknisk regnskap	1 212	759
	Resultat før skattekostnad	959	950
27	Skattekostnader	35	0
	Resultat før andre resultatkomponenter	994	950
	Aktuarielle gevinster og tap på ytelsesbaserte pensjonsordninger - ytelser til ansatte	-147	-79
27	Skatt på poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet	40	0
	Poster som senere ikke vil bli omklassifisert til resultatet	-107	-79
	Andel av andre resultatkomponenter ved anvendelse av EK-metoden	-71	-33
	Justering av forsikringsforpliktelsene	23	10
27	Skatt på poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet	13	0
	Poster som senere vil bli omklassifisert til resultatet når særlige vilkår er oppfylt	-35	-23
	TOTALRESULTAT	852	847
	Disponeringer og overføringer		
	Overført til annen opptjent egenkapital	-494	-1 167
	Overført til/fra risikoutjevningfond	-358	320
	Sum resultatdisponering og overføring	-852	-847

Balanse for Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap

Noter	Millioner kroner	31.12.2014	31.12.2013
EIENDELER			
Eiendeler i selskapsporteføljen			
18	Immaterielle eiendeler	391	321
Investeringer i selskapsporteføljen			
17	Investeringseiendommer	890	947
6,14	Aksjer og andeler i eiendomsdatterforetak	1 471	1 393
14	Aksjer og andeler i øvrige datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	2 694	2 517
14	Sum datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	4 165	3 910
5,11	Investeringer som holdes til forfall	3 937	3 738
5,11	Obligasjoner klassifisert som utlån og fordringer	5 756	5 204
5,11	Sum finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	9 694	8 942
5,6,15	Aksjer og andeler	329	262
5,6,11	Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	7 206	4 721
5,6,11	Utlån og fordringer	626	368
5,6,11	Finansielle derivater	312	50
5,6	Andre finansielle eiendeler	16	16
5,6	Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	8 489	5 416
Sum investeringer i selskapsporteføljen		23 238	19 215
Fordringer i forbindelse med direkte forretninger		628	1 443
31	Konsernmellomværende	224	142
Andre fordringer		41	127
Sum fordringer		894	1 712
Anlegg og utstyr		45	48
Bankinnskudd		434	342
27	Eiendeler ved skatt	88	0
Sum andre eiendeler		567	390
Sum eiendeler i selskapsporteføljen		25 090	21 638
EIENDELER I KUNDEPORTEFØLJENE			
Investeringer i kollektivporteføljen			
14,6	Aksjer og andeler i eiendomsdatterforetak	42 396	38 383
14	Aksjer og andeler i tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	244	31
Sum datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak		42 640	38 414
5,11	Investeringer som holdes til forfall	26 058	27 212
5,11	Obligasjoner klassifisert som utlån og fordringer	79 360	60 358
5,11	Øvrig utlån og fordringer	41 976	33 988
5,11	Sum finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	147 393	121 557
5,6,15	Aksjer	24 236	16 812
5,6,15	Aksjefondsandeler	49 673	35 346
5,6,15	Alternative investeringer	1 875	1 761
5,6,11	Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	105 076	89 088
5,6,11	Utlån og fordringer	15 780	11 827
5,6,11	Finansielle derivater	1 208	1 105
5,6	Andre finansielle eiendeler	101	301
5,6	Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	197 949	156 239
Sum investeringer i kollektivporteføljen		387 982	316 210
Investeringer i investeringsvalgporteføljen			
14,6	Aksjer og andeler i eiendomsdatterforetak	257	236
5,11	Finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	654	597
5,6	Finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	1 047	912
Sum investeringer i investeringsvalgporteføljen		1 958	1 745
Sum eiendeler i kundeporteføljene		389 940	317 955
SUM EIENDELER		415 030	339 592

Balanse for Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap

Noter	Millioner kroner	31.12.2014	31.12.2013
EGENKAPITAL OG FORPLIKTELSE			
Annen innskutt egenkapital		9 173	7 659
Sum innskutt egenkapital		9 173	7 659
Risikoutjevningfond		528	170
Annen opptjent egenkapital		7 754	7 260
Sum opptjent egenkapital		8 281	7 429
21	Evigvarende ansvarlig lånekapital	3 423	3 151
20,21	Fondsobligasjon	1 253	919
5,21	Sum ansvarlig lånekapital mv.	4 676	4 070
Premiereserve		329 601	278 240
Tilleggsavsetninger		17 013	12 412
16	Kursreguleringsfond	19 522	10 412
Erstatningsavsetning		223	219
Premiefond, innskuddsfond og pensjonistenes overskuddsfond		10 322	9 031
19	Sum forsikringsforpliktelser i livsforsikring - kontraktsfaste forpliktelser	376 681	310 314
Premiereserve		1 639	1 600
Tilleggsavsetninger		91	83
Premiefond, innskuddsfond og pensjonistenes overskuddsfond		191	130
19	Sum forsikringsforpliktelser i livsforsikring - særskilt investeringsportefølje	1 921	1 813
26	Pensjonsforpliktelser	503	425
Sum avsetninger for forpliktelser		503	425
Forpliktelser i forbindelse med direkte forsikring		4 066	1 703
5,6	Forpliktelser til kredittinstitusjoner	715	483
5,6,12	Finansielle derivater tilknyttet selskapsporteføljen	10	65
5,6,12	Finansielle derivater tilknyttet kollektivporteføljen	8 363	1 330
5,6,12	Finansielle derivater tilknyttet investeringsvalgporteføljen	27	5
32	Andre forpliktelser	457	4 235
Sum forpliktelser		13 638	7 822
Andre påløpte kostnader og mottatte, ikke opptjente inntekter		157	59
Sum påløpte kostnader og mottatte, ikke opptjente inntekter		157	59
SUM EGENKAPITAL OG FORPLIKTELSE		415 030	339 592
POSTER UTENOM BALANSEN			
34	Betingede forpliktelser	12 748	8 086

Oslo 25. februar 2015
Styret i Kommunal Landspensjonskasse gjensidige forsikringsselskap

Liv Kari Eskeland
Leder

Egil Johansen
Nestleder

Marit Torgersen

Jan Helge Gulbrandsen

Anita Krohn Traaseth

Tom Tvedt
Varamedlem

Susanne Torp - Hansen
Valgt av og blant de ansatte

Sverre Thornes
Konsernsjef

Freddy Larsen
Valgt av og blant de ansatte

Oppstilling over endringer i egenkapitalen

2014 Millioner kroner	Innskutt egenkapital	Risiko- utjevningfond	Annen opptjent egenkapital	Sum egenkapital
Egenkapital 01.01.2014	7 659	170	7 260	15 089
Resultat		358	637	994
Utvidet resultat			-143	-143
Totalresultat		358	494	852
Netto innbetalt egenkapitaltilskudd	1 514			1 514
Sum transaksjoner med eierne	1 514			1 514
Egenkapital 31.12.2014	9 173	528	7 754	17 454
2013 Millioner kroner	Innskutt egenkapital	Risiko- utjevningfond	Annen opptjent egenkapital	Sum egenkapital
Egenkapital 01.01.2013	6 891	490	6 092	13 473
Resultat		-320	1 270	950
Utvidet resultat			-102	-102
Totalresultat		-320	1 168	847
Netto innbetalt egenkapitaltilskudd	768			768
Sum transaksjoner med eierne	768			768
Egenkapital 31.12.2013	7 659	170	7 260	15 089

Kontantstrømpoppstilling

Millioner kroner	2014	2013
Kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter		
Innbetalte premier direkte forsikring	34 010	23 422
Utbetalte gjenforsikringspremier	-3	-3
Utbetalte erstatninger og forsikringsytelser direkte forsikring	-12 953	-11 105
Innbetalinger ved flytting	30 225	7 118
Utbetalinger ved flytting	-4 360	-177
Utbetalinger til andre leverandører for varer og tjenester	-591	-536
Utbetalinger til ansatte, pensjonsinnetninger, arbeidsgiveravgift mv.	-408	-400
Utbetalinger av renter	-210	-183
Innbetalinger av renter	7 294	7 088
Innbetalinger av utbytte	2 280	2 938
Utbetalinger av skatter og offentlige avgifter	-8	-5
Innbetalinger til eiendomsvirksomheten	63	16
Netto inn- og utbetalinger av lån til kunder mv.	-7 006	-3 460
Innbetalinger ved salg av aksjer	40 251	36 701
Utbetalinger ved kjøp av aksjer	-61 096	-45 514
Innbetalinger ved salg av obligasjoner og sertifikater	40 935	35 429
Utbetalinger ved kjøp av obligasjoner og sertifikater	-71 558	-56 524
Utbetalinger ved kjøp av eiendom	30	20
Netto inn- og utbetalinger for kjøp/salg av andre verdipapirer med kort løpetid	1 828	4 484
Netto kontantstrøm fra operasjonelle aktiviteter	-1 276	-689
Kontantstrøm fra investeringsaktiviteter		
Innbetalinger ved salg av driftsmidler mv.	0	0
Utbetalinger ved kjøp av driftsmidler mv.	-145	-85
Netto kontantstrøm fra investeringsaktiviteter	-145	-85
Kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter		
Innbetalinger av egenkapitalinnskudd	1 662	773
Utbetalinger ved tilbakebetaling av egenkapitalinnskudd	-148	-5
Netto kontantstrøm fra finansieringsaktiviteter	1 514	768
Netto endring i kontanter og bankinnskudd	92	-6
Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens begynnelse	342	348
Beholdning av kontanter og bankinnskudd ved periodens slutt	434	342

Noter KLP

Note 1 Generell informasjon

Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap (selskapet) leverer pensjons- og forsikringstjenester til kommuner og fylkeskommuner, helseforetak og til bedrifter både i offentlig og privat sektor.

Det største produktområdet er kollektiv pensjonsforsikring. Innen pensjonsforsikring tilbyr selskapet kommunal tjenestepensjon.

Kommunal Landspensjonskasse (KLP) er et gjensidig forsikringsselskap registrert og hjemmehørende i Norge. KLP har hovedkontor i Dronning Eufemiasgate 10, Oslo.

Note 2 Sammendrag av de viktigste regnskapsprinsippene

Nedenfor følger en beskrivelse av de vesentligste regnskapsprinsippene som er benyttet i selskapsregnskapet.

2.1 BASISPRINSIPPER

Årsregnskapet er satt opp i henhold til Forskrift nr. 1241 av 16. desember 1998: «Forskrift for årsregnskap m.m. for forsikringsselskaper» (årsregnskapsforskriften). Det innebærer at selskapets årsregnskap er utarbeidet i samsvar med internasjonale regnskapsstandarder (EU – godkjent IFRS/IAS) med de tillegg som følger av årsregnskapsforskriften.

Selskapet har benyttet Forskrift nr. 57 av 21.01.2008 «Forskrift om forenklet anvendelse av internasjonale regnskapsstandarder» for føring av konsernbidrag. Det innebærer at regnskapsført konsernbidrag er presentert som netto fordring/gjeld, selv om konsernbidragene ikke var vedtatt på balansetidspunktet.

Årsregnskapet er utarbeidet med utgangspunkt i prinsipp om historisk kost, med følgende unntak:

- Investeringseiendom målt til virkelig verdi.
- Finansielle eiendeler og gjeld (herunder finansielle derivater) vurdert til virkelig verdi over resultatet.
- Eierandeler i datterselskaper, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak er vurdert etter egenkapitalmetoden.
- Finansielle eiendeler og gjeld vurdert etter reglene om virkelig verdisikring.

Ved utarbeidelsen av årsregnskapet må ledelsen foreta regnskapsmessige estimater og skjønnsmessige vurderinger. Dette vil påvirke selskapets regnskapsførte verdi av eiendeler og gjeld, inntekter og kostnader. Faktiske tall vil kunne avvike fra benyttede estimater. Områder hvor det er utvist skjønnsmessige vurderinger og estimater av vesentlig betydning for selskapet er beskrevet i note 3.

Alle beløp er presentert i millioner kroner uten desimal med mindre annet er angitt.

Regnskapet er satt opp etter forutsetning om fortsatt drift.

2.1.1 Endringer i regnskapsprinsipper og opplysninger

(a) Nye og endrede standarder tatt i bruk av konsernet

Følgende nye eller endrede IFRSer eller IFRIC-fortolkninger som er trådt i kraft for 2014 årsregnskapet som påvirker regnskapet til selskapet i større grad:

Selskapet har ansvarlig lån notert på London Stock Exchange.

Årsregnskapet til Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap er tilgjengelig på klp.no.

Selskapets årsregnskap for 2014 ble vedtatt av selskapets styre den 25. mars 2015.

- **IFRS 11 «Joint arrangements».** Denne standarden skal anvendes av alle foretak som er part i en felleskontrollert ordning. En felleskontrollert ordning er en ordning der to eller flere parter har felles kontroll, dvs at partene er bundet av en kontraktmessig avtale og at den kontraktmessige avtalen gir to eller flere av disse partene felles kontroll over den felleskontrollerte ordningen. Egenkapitalmetoden skal anvendes for investeringer i felleskontrollerte ordningen.

- **IFRS 12 «Disclosures of Interest in Other Entities»** inneholder opplysningskravene for økonomiske interesser i datterselskaper, felleskontrollert virksomhet, tilknyttede selskaper, selskaper for særskilte formål og andre ikke-balanseførte selskaper.

- **IAS 32 Finansielle instrumenter** som klargjør når nettopresentasjon av finansielle eiendeler og forpliktelser kan foretas. Retten til motregning kan ikke være betinget av en framtidig hendelse. Motregningen må også være juridisk håndhevbar i alle situasjoner (ordinær drift, mislighold, insolvens eller konkurs) som selskapet og motparter kan komme i. Endringen vurderer også oppgjørmekanismer. Endringen fikk ikke vesentlig effekt på årsregnskapet.

- **IAS 39 Finansielle instrumenter** - innregning og måling om motpartendring for derivater og videreføring av sikringsbokføring. Endringen behandler lovendringer som innfører krav om oppgjørssentraler for bilaterale avtaler. I henhold til IAS 39 ville motpartsending til en oppgjørssentral føre til opphør av sikringsbokføringen. Endringen fører til at sikringsbokføring ikke opphører når motpartsending av et sikringsinstrument oppfyller spesifikke kriterier. Endringen fikk ikke vesentlig effekt på årsregnskapet.

(b) Standarder, endringer og fortolkninger til eksisterende standarder som ikke er trådt i kraft og hvor konsernet ikke har valgt tidlig anvendelse

- **IFRS 9 Finansielle instrumenter** omhandler klassifikasjon, måling og innregning av finansielle eiendeler og forpliktelser samt sikringsbokføring. Den komplette versjonen av IFRS 9 ble utgitt i juli 2014. Den erstatter de deler av IAS 39 som omhandler tilsvarende problemstillinger. Etter IFRS 9 skal finansielle eiendeler klassifiseres i tre kategorier: virkelig verdi over utvidet resultat, virkelig verdi over resultatet og

amortisert kost. Målekategori bestemmes ved førstegangsregnskapsføring av eiendelen. Klassifiseringen avhenger av enhetens forretningsmodell for styring av sine finansielle instrumenter og karakteristikken av kontantstrømmene til det enkelte instrumentet. Egenkapitalinstrumenter skal i utgangspunktet måles til virkelig verdi over resultatet. Foretaket kan velge å presentere verdiendringene over utvidet resultat, men valget er bindende, og ved senere salg kan ikke gevinst/tap reklassifiseres over resultatet. Verdifall som skyldes kredittrisiko skal nå innregnes basert på forventet tap i stedet for dagens modell der tap må være pådratt. For finansielle forpliktelser viderefører standarden stort sett kravene i IAS 39. Den største endringen er at i tilfeller der virkelig verdi-oppsjonen er tatt i bruk for en finansiell forpliktelse, skal endringer i virkelig verdi som skyldes endring i egen kredittrisiko innregnes i utvidet resultat. IFRS 9 forenkler kravene til sikringsbokføring ved at sikringseffektiviteten knyttes nærmere ledelsens risikostyring og gir større rom for vurdering. Sikringsdokumentasjon kreves fortsatt. Standarden trer i kraft for regnskapsåret 2018, men tidliganvendelse er tillatt. Selskapet har fortsatt ikke fullt ut vurdert virkningen av IFRS 9. Det er forventet at IFRS 9 vil bli godkjent i EU/EØS i løpet av 2. kvartal 2015.

- **IFRS 15 Inntekter fra kundekontrakter** omhandler inntektsføring. Standarden fordrer en inndeling av kundekontrakten i de enkelte ytelsesplikter. En ytelsesplikt kan være en vare eller en tjeneste. Inntekt regnskapsføres når en kunde oppnår kontroll over en vare eller tjeneste, og dermed har muligheten til å bestemme bruken av og kan motta fordelene fra varen eller tjenesten. Standarden erstatter IAS 18 Driftsinntekter og IAS 11 Anleggskontrakter og tilhørende tolkninger. Standarden trer i kraft for regnskapsåret 2017, men tidliganvendelse er tillatt. Selskapet har fortsatt ikke fullt ut vurdert virkningen av IFRS 15.

For øvrig er det ingen andre IFRSer eller IFRIC-fortolkninger som ikke er trådt i kraft som forventes å ha en vesentlig påvirkning på regnskapet.

2.1.2 Endring av regnskap i forhold til tidligere perioder

Det har vært reklassifiseringer i 2014 som har medført at sammenligningstall er endret. Endringene er vist i tabellen nedenfor:

Millioner kroner	Opprinnelig beløp 2013	Endring	Omarbeidet 2013
Bankinnskudd	358	-16	342
Sum andre eiendeler	406	-16	390
Aksjer og andeler i tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	0	31	31
Sum datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	38 383	31	38 414
Aksjer	16 843	-31	16 812
Utlån og fordringer	11 811	16	11 827
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	156 254	-15	156 239
Sum investeringer i kollektivporteføljen	316 194	16	316 210

2.2 DATTERFORETAK, TILKNYTTETE FORETAK OG FELLESKONTROLLERT FORETAK

2.2.1 Datterforetak

Som datterselskaper regnes alle enheter der selskapet har bestemmende innflytelse/kontroll. Bestemmende innflytelse oppnås normalt gjennom eie av mer enn halvparten av stemmeberettiget kapital. I kontrollvurderingen inkluderes også virkningen av potensielle stemmeretter som kan utøves eller konverteres på balansedagen. Datterselskaper innregnes etter egenkapitalmetoden. Det innebærer at selskapets andel av over- eller underskudd i datterselskaper resultatføres og tillegges balanseført verdi sammen med ikke resultatførte egenkapitalendringer. Selskapet resultatfører ikke andel av underskudd dersom det medfører at balanseført verdi av investeringen blir negativ med mindre selskapet har påtatt seg forpliktelser på vegne av datterselskapet.

Kjøp av datterselskaper regnskapsføres etter oppkjøpsmetoden. Anskaffelseskost settes lik virkelig verdi av eiendeler som ytes som vederlag ved kjøpet, egenkapitalinstrumenter som utstedes og pådratte forpliktelser ved overføring av kontroll. Det oppkjøpte selskapets identifiserbare eiendeler og gjeld verdsettes til virkelig verdi. Dersom anskaffelseskost overstiger virkelig verdi av identifiserbare netto eiendeler i datterselskapet, balanseføres overskytende som goodwill. Dersom anskaffelseskost er lavere, resultatføres differansen på oppkjøpstidspunktet.

Selskapets regnskap presenteres i norske kroner, og datterselskaper i utenlandsk valuta omregnes til norske kroner på balansedagens valutakurs.

2.2.2 Tilknyttede foretak

Tilknyttede selskaper er enheter hvor selskapet har betydelig innflytelse uten å ha kontroll. Normalt oppnås betydelig innflytelse ved eierandel mellom 20 prosent – 50 prosent av stemmeberettiget kapital. Selskapet har i tillegg til å eie minst 20 prosent av stemmeberettiget kapital, betydelig innflytelse gjennom styrerepresentasjon eller på annen måte, i alle selskaper som er definert å være tilknyttet selskap.

På kjøpstidspunktet regnskapsføres investering i tilknyttet selskap til anskaffelseskost. Egenkapitalmetoden benyttes for regnskapsføring i påfølgende perioder. Det innebærer at selskapets andel av over- eller underskudd i tilknyttede selskaper resultatføres og tillegges balanseført verdi sammen med ikke resultatførte egenkapitalendringer. Selskapet resultatfører ikke andel av underskudd

dersom det medfører at balanseført verdi av investeringen blir negativ med mindre selskapet har påtatt seg forpliktelser på vegne av det tilknyttede selskapet.

Der det har vært nødvendig er regnskapsprinsipper i tilknyttede selskap endret for å oppnå samsvar med selskapets regnskapsprinsipper.

2.2.3 Felleskontrollert foretak

Felleskontrollert ordning er investeringer hvor selskapet har felles kontroll med et annet selskap. «Felles kontroll» er den avtalte delingen av kontroll over en felleskontrollert ordning, som bare foreligger når beslutninger om relevante aktiviteter krever enstemmighet mellom de partene som deler kontrollen.

Etter IFRS 11 skal investeringer i felleskontrollerte ordninger klassifiseres enten som felleskontrollerte driftsordninger eller felleskontrollerte virksomheter avhengig av de avtalemessige rettighetene og forpliktelsene til hver enkelt investor. KLP har vurdert sine felleskontrollerte ordninger og kommet til at de er felleskontrollerte foretak.

På kjøpstidspunktet regnskapsføres investering i felleskontrollert foretak til anskaffelseskost. Egenkapitalmetoden benyttes for regnskapsføring i påfølgende perioder. Det innebærer at konsernets andel av over- eller underskudd i felleskontrollert foretak resultatføres og tillegges balanseført verdi sammen med ikke resultatførte egenkapitalendringer. Selskapet resultatfører ikke andel av underskudd dersom det medfører at balanseført verdi av investeringen blir negativ med mindre selskapet har påtatt seg forpliktelser på vegne av den felleskontrollerte foretak.

Der det har vært nødvendig er regnskapsprinsipper felleskontrollert foretak endret for å oppnå samsvar med selskapet regnskapsprinsipper.

2.3 OMREGNING AV TRANSAKSJONER I UTENLANDSK VALUTA

2.3.1 Funksjonell valuta og presentasjonsvaluta

Selskapsregnskapet presenteres i norske kroner, som er den funksjonelle valutaen til selskapet.

2.3.2 Transaksjoner og balanseposter

Transaksjoner i utenlandsk valuta er omregnet til norske kroner ved å benytte valutakursen på transaksjonstidspunktet. Valuta-gevinster og -tap på transaksjoner i utenlandsk valuta resultatføres. Det gjelder også omregning av pengeposter (eiendeler og gjeld) på balansedagen.

Valutavirkningen på ikke-pengeposter (både eiendeler og forpliktelser) inngår som en del av vurderingen av virkelig verdi. Valutadifferansen på ikke-pengeposter, slik som aksjer til virkelig verdi over resultatet, resultatføres som en del av samlet gevinst og tap.

2.4 VARIGE DRIFTSMIDLER

Selskapets varige driftsmidler består i hovedsak av kontormaskiner, inventar og biler.

Varige driftsmidler er regnskapsført til anskaffelseskost inkludert kostnader som kan direkte henføres til driftsmidlet, med fradrag for avskrivninger.

Påfølgende kostnader vedrørende driftsmidler aktiveres som en del av driftsmidlet dersom det er sannsynlig at påkostningen bi-

drar til fremtidige økonomiske fordeler for selskapet, og kostnaden kan måles pålitelig. Reparasjon og vedlikehold resultatføres i den perioden utgiftene pådras.

Avskrivning er beregnet ved bruk av lineær metode, slik at anleggsmidlenes anskaffelseskost avskrives til restverdi over forventet brukstid.

For noen driftsmidler hvor verdifallet antas å være høyest i starten, er det benyttet saldoavskrivning.

Årlig vurderes driftsmidlenes utnyttbare levetid. Ved indikasjoner på verdifall utover restverdi, foretas det beregning av gjenvinnbart beløp. Dersom gjenvinnbart beløp er lavere enn restverdi foretas det nedskrivning til gjenvinnbart beløp.

Gevinst og tap ved avgang består av salgspris fratrukket balanseført verdi på salgstidspunktet. Gevinst og tap ved avgang resultatføres.

2.5 INVESTERINGSEIENDOM

Fast eiendom som ikke benyttes av selskapet, er klassifisert som investeringseiendom dersom eiendommene er direkte eiet av selskapet. Eiendommene som er eiet gjennom et aksjeselskap eller ansvarlig selskap klassifiseres som aksjer og andeler i datterselskap.

Investeringseiendom består av bygninger og tomter, og vurderes til virkelig verdi på balansedagen. Selskapet benytter en verdsettelsesmodell for å beregne markedsverdi.

Verdsettelsesmetoden er basert på neddiskontering av eiendommens forventede netto kontantstrøm med markedets avkastningskrav.

Ved beregning av netto kontantstrøm benyttes i utgangspunktet markedsleie til någjeldende betingelser, mens det for perioder etter kontraktsutløp fastsettes en antatt markedsleie. Videre hensyntas et inntektsfradrag basert på forventet ledighet, foreventede påkostninger og normale driftskostnader.

Forventet kontantstrøm neddiskonteres med et avkastningskrav som fastsettes med grunnlag i den risikofrie renten (10 – års norsk statsobligasjonsrente) justert med et tillegg for estimat på en 20 – års risikofri rente. Estimert på 20 – årsrenten tilsvare helningen på swapkurven mellom 10 og 20 år. Den risikofrie renten tillegges så en generell eiendomsrisiko for å finne avkastningskrav for «prime» eiendommer. Til sist legges det på en risikopremie som fastsettes ut i fra risikovilligheten blant investorene i eiendomsmarkedet hensyntatt eiendomsspesifikke forhold som geografi, eiendomstype, kontrakter, leietakere og teknisk tilstand på eiendommen.

Kvartalsvis takseres et fast utvalg av eiendommene til selskapet av eksterne, uavhengige og kvalifiserte aktører. Ved vesentlig avvik fra egen vurdering av virkelig verdi analyseres differansene og verdsettelsesmodellens parametere justeres dersom dette viser seg nødvendig.

Endringer i virkelig verdi resultatføres.

Dersom en investeringseiendom tas i bruk av selskapet, reklassifiseres eiendommen til varig driftsmiddel. Virkelig verdi på reklassifiseringstidspunktet utgjør kostpris for den reklassifiserte eiendommen.

Dersom en eiendom selskapet har benyttet blir leid ut til eksterne, reklassifiseres eiendommen til investeringseiendom.

Eiendommer klassifisert som «anlegg under utførelse» bokføres til kostpris i den grad virkelig verdi ikke kan måles pålitelig. Eiendommen måles til kost fram til dens virkelige verdi enten kan måles på en pålitelig måte eller til eiendommen er ferdigstilt. Ved virkelig verdifastsettelse er avkastningskravet i 2014 korrigert som følge av modelltekniske endringer (fjernet ukurans på sluttverdi).

2.6 IMMATERIELLE EIENDELER

Selskapets immaterielle eiendeler består av aktiverte IT-systemer. Ved kjøp av nytt IT-system aktiveres direkte henførbare kostnader utbetalt til systemleverandør, samt eksternt konsulentbistand og internt medgåtte kostnader for å få systemet installert og klart til bruk.

Ved videreutvikling av IT-systemer aktiveres både eksterne og interne kostnader jfr. ovenfor. Systemendringer som betraktes som vedlikehold kostnadsføres løpende.

Når et IT-system er ferdigstilt, avskrives aktiverte kostnader lineært over forventet brukstid (3 – 10 år). Ved senere aktiveringer grunnet videreutvikling avskrives disse over den opprinnelig fastsatte brukstid med mindre påkostningen øker systemets totale forventede brukstid.

Ved indikasjon på at balanseført verdi av et aktivert IT-system er høyere enn gjenvinnbart beløp, foretas det test for verdifall. Hvis balanseført verdi er høyere enn gjenvinnbart beløp (nåverdi ved fortsatt bruk/eie), foretas det nedskrivning til gjenvinnbart beløp.

2.7 FINANSIELLE INSTRUMENTER

2.7.1 Klassifisering

Finansielle instrumenter blir ved første gangs innregning klassifisert i en av følgende kategorier

Finansielle eiendeler

- Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet
- Utlån og fordringer regnskapsført til amortisert kost
- Hold-til-forfall investeringer regnskapsført til amortisert kost
- Finansielle forpliktelser
- Andre finansielle forpliktelser regnskapsført til amortisert kost

a) Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet

Innenfor denne kategorien kan tilordningen være pliktig eller bestemt regnskapsført til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet.

- Finansielle eiendeler holdt for omsetning er eiendeler som er anskaffet primært med henblikk på å gi fortjeneste fra kort-siktige prissvingninger. Selskapets derivater inngår i denne kategorien med mindre de inngår som en del av en sikring.
- Finansielle eiendeler bestemt regnskapsført til virkelig verdi med verdiendringer over resultatet. Finansielle eiendeler klassifiseres i denne kategorien dersom de enten forvaltes som en gruppe, og hvor deres inntjening vurderes og rapporteres til ledelsen på grunnlag av virkelig verdi eller dersom klassifiseringen eliminerer eller reduserer regnskapsmessig inkonsistens i målingen.

Gruppen omfatter aksjer og andeler, andeler i aksjefond, alternative investeringer, obligasjoner, sertifikater og andeler i rentefond.

b) Utlån og fordringer regnskapsført til amortisert kost

Utlån og fordringer er finansielle eiendeler, med unntak av derivater, med faste eller bestembare betalinger, og som ikke omsettes i et aktivt marked eller som selskapet har intensjon om å selge på kort sikt eller har øremerket til virkelig verdi over resultat. Utlån og fordringer til amortisert kost består av:

- Lån og fordringer tilknyttet investeringsvirksomheten
- Lån og fordringer øvrige inklusive fordringer på forsikrings-takere

Lån og fordringer i investeringsvirksomheten omfatter gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer dvs. obligasjoner som ikke er priset i et aktivt marked, samt utlån til kommuner, bedrifter og personkunder.

c) Finansielle eiendeler som holdes til forfall

Finansielle eiendeler som holdes til forfall består av finansielle eiendeler notert i et aktivt marked, som ikke er derivater, og som har faste eller bestembare betalinger og et definert forfallstidspunkt, og som selskapet har intensjon og evne til å holde til forfall med unntak for:

- De som foretaket ved førstegangsinnregning øremerker til virkelig verdi over resultatet
- De som oppfyller definisjonen til lån og fordringer

Kategorien omfatter obligasjoner som regnskapsføres til amortisert kost.

d) Andre finansielle forpliktelser regnskapsført til amortisert kost

Kategorien omfatter fondsobligasjonslån og ansvarlig lånekapital.

2.7.2 Regnskapsføring og måling

Kjøp og salg av finansielle instrumenter regnskapsføres til virkelig verdi på handelsdato, det vil si når selskapet har forpliktet seg til å kjøpe eller selge den finansielle eiendelen. Direkte kjøpsomkostninger inkluderes i anskaffelseskost med unntak for kjøpsomkostninger knyttet til finansielle instrumenter til virkelig verdi over resultat. For disse instrumentene kostnadsføres kjøpsomkostningene direkte. Finansielle eiendeler fraregnes når selskapet ikke lenger har rett til å motta kontantstrømmen fra eiendelen eller selskapet har overført all risiko og rettigheter knyttet til eierskapet. Finansielle forpliktelser fraregnes når den underliggende plikten i kontrakten er oppfylt, kansellert eller utløpt.

a) Verdimåling til virkelig verdi

Prinsippene for beregning av virkelig verdi relatert til de ulike instrumentene fremkommer av note 5.

b) Verdimåling til amortisert kost

Finansielle instrumenter som ikke måles til virkelig verdi måles til amortisert kost ved bruk av effektiv rente metode. Internrenten fastsettes ved diskontering av kontraktsfestede kontantstrømmer over forventet løpetid. Kontantstrømmene inkluderer etableringsgebyrer og direkte transaksjonskostnader samt eventuell restverdi ved utløpet av forventet løpetid. Amortisert kost er nåverdien av disse kontantstrømmene neddiskontert med internrenten.

c) Nedskrivning av finansielle eiendeler som måles til amortisert kost

Ved vurderingen av om det foreligger verdiforringelse av en finansiell eiendel legges det vekt på hvorvidt utsteder/debitor

har vesentlige finansielle vanskeligheter og om det foreligger kontraktsbrudd, herunder mislighold. Det vurderes om det er sannsynlig at skyldner går konkurs, hvorvidt det finnes et aktivt marked for eiendelen på grunn av finansielle vanskeligheter, eller om det observeres målbar nedgang i forventet kontantstrøm fra en gruppe finansielle eiendeler. Vurderingen baseres utelukkende på historiske forhold, fremtidige hendelser vurderes ikke uansett grad av sannsynlighet.

Dersom det foreligger objektive bevis for verdifall foretas det nedskrivning. Nedskrivningen beregnes ved å sammenligne ny, forventet kontantstrøm med opprinnelig kontantstrøm diskontert med hhv. opprinnelig effektiv rente (eiendeler med fast rente) eller med effektiv rente på måletidspunktet (eiendeler med flytende rente). Nedskrivningen reduserer eiendelens balanseførte verdi og innregnes i resultatregnskapet under «Verdiendring på investeringer».

Tapsvurdering og tapsnedskrivning foretas kvartalsvis på individuelle utlån. Låneengasjement med ubetalte terminer eldre enn 90 dager eller kreditter med overtrekk eldre enn 90 dager gjennomgås på balansedagen. I tillegg foretas det en løpende vurdering av andre låneengasjementer hvor det foreligger objektive bevis for verdifall.

Utlån vurderes også gruppevis. Dersom det foreligger objektive bevis for at en gruppe av utlån har verdifall foretas en nedskrivning.

2.7.3 Presentasjon i balanse og resultatregnskap

a) Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultat

Finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultatet presenteres i balansen enten som «Aksjer», «Aksjefondsandeler», «Alternative investeringer», «Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning» eller «Utlån og fordringer». Renteinntekter og aksjeutbytte inkluderes i linjen «Renteinntekter og utbytte mv. på finansielle eiendeler». Verdiendringer som kan knyttes til objektive indikasjoner på verdifall samt valutaendringer inngår i linjen «Verdiendringer på investeringer».

b) Utlån og fordringer til amortisert kost

Utlån og fordringer til amortisert kost presenteres i balansen enten som «Obligasjoner klassifisert som utlån og fordring» eller «Øvrige utlån og fordring». Renteinntekter inkluderes i linjen «Renteinntekter og utbytte mv. på finansielle eiendeler». Verdiendringer som kan knyttes til objektive indikasjoner på verdifall samt valutaendringer inngår i linjen «Verdiendringer på investeringer».

c) Finansielle eiendeler som holdes til forfall

Finansielle eiendeler som holdes til forfall består av obligasjoner og presenteres i balansen som «Investeringer som holdes til forfall». Renteinntekter etter effektiv rente metoden inkluderes i linjen «Renteinntekter/utbytte på finansielle eiendeler». Verdiendringer som kan knyttes til objektive indikasjoner på verdifall samt urealiserte valutaendringer inngår i linjen «Verdiendringer på investeringer».

d) Ansvarlige lån

Ansvarlig lån regnskapsføres til virkelig verdi ved opptak justert for oppkjøpskostnader. Ved påfølgende måling regnskapsføres ansvarlig lån til amortisert kost med bruk av effektiv rentemete-

tode. Metoden benyttes for å tilordne rentekostnadene over en relevant periode, og posteres over resultatet på linjen «Andre kostnader». Ansvarlig lån i utenlandsk valuta omregnes til norske kroner på balansedagen. Verdiendring som følge av valutaendringen posteres over resultatet, og inngår i linjen «Verdiendring på investeringer».

e) Utstedt fondsobligasjon

Fondsobligasjon regnskapsføres til pålydende på utstedelsestidspunktet, og vurderes deretter til amortisert kost. På fondsobligasjon som er sikret mot valuta – og renteendringer (virkelig verdisikring), justeres bokført verdi med verdiendring i sikret risiko. Verdiendringen føres over resultatet på linjen «Verdiendring på investeringer».

f) Derivater og sikring

Finansielle derivater balanseføres til virkelig verdi på det tidspunktet den inngås. Ved etterfølgende måling regnskapsføres derivatene til virkelig verdi og presenteres som en eiendel dersom verdien er positiv og som en forpliktelse dersom verdien er negativ. Regnskapsføringen av tilhørende gevinster og tap avhenger av hvorvidt derivatet er utpekt som et regnskapsmessig sikringsinstrument, og i hvilken type regnskapsmessig sikring derivatet inngår.

For derivater som ikke inngår i regnskapsmessig sikringsforhold, resultatføres gevinster og tap løpende på linjen for «Verdiendring på investeringer». Disse inngår i kategorien finansielle eiendeler til virkelig verdi over resultat. Renteinntekter og kostnader inngår i linjen «Renteinntekter og utbytte mv. på finansielle eiendeler».

Selskapet har i ett tilfelle benyttet seg av regnskapsmessig sikring (sikringsbokføring). Sikringsbokføring er benyttet ved sikring av utstedt fondsobligasjon (sikringsobjekt) mot verdiendringer som følge av endringer i rente- og valutakurs (virkelig verdisikring). Sikringsinstrumentet er en kombinert rente- og valutaswap. Sikringsforholdet er dokumentert og sikringens effektivitet måles løpende.

Endring i virkelig verdi på sikringsinstrumentet er innregnet i resultatregnskapet på linjen for «Verdiendringer på investeringer». Verdiendringer på sikringsobjektet som kan henføres til den sikrede risikoen, er regnskapsført som en korreksjon av sikringsobjektets balanseførte verdi og innregnet i resultatet på linjen for «Verdiendringer på investeringer». I de tilfeller hvor et verdipapir har innebygde derivater som ikke er skilt ut, vil derivatets verdi inngå i papirets verdi som helhet. Verdiendringen i KLP vil rapporteres på resultatlinjen «Verdiendring på investeringer».

2.8 MOTREGNING

Finansielle eiendeler og finansiell gjeld er bare motregnet i den grad det foreligger en ubetinget juridisk rett til å motregne forpliktelse mot gjeld, en intensjon til å motregne, samt at forfallstidspunktet for eiendelen samsvarer med forfallstidspunktet for gjelden.

2.9 KONTANTER OG KONTANTEKVIVALENTER

Som kontanter og bankinnskudd regnes kontantbeholdning og bankinnskudd tilknyttet daglig drift. Disse inngår i balansen på linjen for «Bankinnskudd». Bankinnskudd tilknyttet forvaltnings-

virksomheten er definert som finansiell eiendel og inngår i balansen på linjen for «Utlån og fordringer». Bankinnskudd relatert til forvaltningsvirksomheten er ikke definert som kontanter i kontantstrømpoppstillingen. Kontantstrømpoppstilling er satt opp etter den direkte metoden.

2.10 EGENKAPITAL

Egenkapitalen i selskapet er delt i tre hovedelementer:

2.10.1 Innskutt egenkapital

Kommunal Landspensjonskasse er et gjensidig selskap eid av sine kunder. I KLP er kundene (medlemmene) forpliktet til å innbetale egenkapitaltilskudd ved etablering av kundeforhold (tilflytting). I tillegg belastes medlemmene årlige tilskudd etter vurdering av behov. Styret kan videre beslutte at medlemmene skal innbetale egenkapitaltilskudd i andre tilfeller, dersom dette er nødvendig for å gi KLP tilfredsstillende soliditet. Egenkapitaltilskudd fastsettes i forhold til medlemmets relative størrelse målt i premiereserve, og beregnes særskilt for den enkelte fellesordning.

Egenkapitaltilskuddet kan benyttes til dekning av tap eller underskudd ved løpende drift. Egenkapitaltilskudd kan bare tilbakebetales i forbindelse med flytting av kundeforholdet fra selskapet og forutsetter blant annet forhåndssamtykke fra Finanstilsynet. Gjenstand for eventuell tilbakebetaling er en andel av det faktiske oppsamlede egenkapitaltilskuddet på opphørstidspunktet, beregnet i henhold til medlemmets andel av selskapets samlede premiereserve.

Utdeling av avkastning på egenkapitaltilskuddet avhenger av selskapets resultater.

Egenkapitaltilskuddet er ikke omsettelig.

2.10.2 Opptjent egenkapital

Selskapets opptjente egenkapital består av risikoutjevningsfond og annen opptjent egenkapital.

Alminnelige selskapsrettslige regler gjelder så langt de passer for eventuell utdeling eller bruk av annen opptjent egenkapital. Forsikringsvirksomhetslovens regler gjelder for eventuell bruk av risikoutjevningsfond.

2.10.3 Risikoutjevningsfond

Risikoutjevningsfondets formål er å dekke eventuelle tap ved personrisiko i forsikringsvirksomheten eller å styrke de forsikringsmessige avsetningene. I livs- og pensjonsforsikring er det adgang til å avsette inntil 50 prosent av risikooverskuddet til risikoutjevningsfondet begrenset oppad til 150 prosent av årlig risikopremie.

2.11 REGNSKAPSFØRING AV INNTEKTER

Inntekter ved salg av varer vurderes til virkelig verdi av vederlaget, netto etter fradrag for merverdiavgift og eventuelle rabatter.

2.11.1 Premieinntekter

Premieinntekter inntektsføres med det beløp som forfaller i regnskapsåret. Periodisering av opptjent premie ivaretas ved avsetning mot uopptjent premie. Årets tilflyttede reserver føres også over resultatregnskapet, og inngår i premieinntektene.

2.11.2 Renteinntekter og -kostnader

Renteinntekter og rentekostnader tilknyttet alle rentebærende finansielle instrumenter vurdert til amortisert kost, inntektsføres ved bruk av effektiv rentemethode. Etableringsgebyr ved utlån inngår i amortiseringen, og inntektsføres over lånets forventede løpetid.

For rentebærende finansielle investeringer som måles til virkelig verdi, klassifiseres renteinntekten som «Renteinntekt/utbytte på finansielle eiendeler», mens øvrige verdiendringer klassifiseres som «Verdiendringer på investeringer».

2.11.3 Leieinntekter og andre inntekter

Inntekter fra utleie av fast eiendom inntektsføres lineært over leiekontraktens løpetid. Inntekten inngår i linjen «Netto driftsinntekt på investeringseiendom».

2.12 SKATT

Selskapet driver skattepliktig virksomhet.

Selskapet har store framførbare underskudd som kan benyttes til å motregne eventuelle skattepliktige overskudd. Ved avleggelsen av selskapsregnskapet vurderes balanseføring av utsatt skatt. Utsatt skatt- og skattefordel er beregnet som forskjeller mellom regnskapsmessig- og skattemessig verdi på eiendeler og gjeld. Selskapet er morselskap i et skattekonsern og utsatt skattefordel balanseføres i den grad det kan sannsynliggjøres at selskapene i konsernet vil ha tilstrekkelig skattemessig overskudd til å nyttiggjøre seg skattefordelen. Ved vurdering av sannsynlighet legges det vekt på historisk inntjening og forventet framtidig skattemessig inntekt.

Formuesskatt beregnes av netto skattepliktig formue. Ved beregning av skattepliktig formue benyttes ligningsverdier.

Skattekostnaden er spesifisert i note 27.

2.13 OVERSKUDDSMIDLER AVSATT TIL KUNDER

Overskuddsmidler tilført kundekontraktene er avsatt på kundenes premiefond, og inngår som en del av de forsikringsmessige forpliktelsene på balansetidspunktet.

2.14 FORSIKRINGSKONTRAKTER

I henhold til IFRS 4 må det være knyttet betydelig forsikringsrisiko til kontrakten for at den skal kunne defineres som en forsikringskontrakt. Forsikringsproduktene selskapet tilbyr tilfredsstiller kravet om betydelig forsikringsrisiko, og er regnskapsført i samsvar med Forskrift for årsregnskaper m.m. for forsikrings-selskaper og IFRS 4. I henhold til IFRS 4, vurderes forsikringskontraktene samlet som en forsikringskontrakt selv om den inneholder en finansiell del.

Det er gjennomført tilstrekkelighetstest for å kontrollere at nivået på de regnskapsførte forpliktelsene på forsikringskontraktene står i forhold til forsikringskundenes kontraktsmessige rettigheter. Selskapets avsetninger tilfredsstiller kravene i denne testen, og IFRS 4 stiller derfor ikke ytterligere krav til reservering. Selskapet har derfor benyttet gjeldende norsk regelverk for regnskapsføring av forsikringskontrakter.

2.15 FORSIKRINGSMESSIGE BRANSJER

Selskapet tilbyr produkter til sine kunder innen følgende bransjer:

2.15.1 Kollektiv pensjon - offentlig

Kollektiv pensjon består i hovedsak av ytelsesbaserte kommunale ordninger som omfatter alderspensjon, etterlattepensjon, uførepensjon og premiefritak under ervervsuførhet.

De kollektive pensjonsordninger er basert på lineær opptjening. Dette innebærer at den enkelte opptjente ytelse til enhver tid utgjør den forholdsmessige del av de ytelse vedkommende vil ha rett til ved fortsatt tjeneste til pensjonsalder. Den forholdsmessige del fremkommer som forholdet mellom den tjenestetid vedkommende allerede har opptjent og den samlede tjenestetid vedkommende vil oppnå ved fortsatt tjeneste til pensjonsalder, dog slik at sistnevnte størrelse ikke kan overstige 40 år ved beregningen av den forholdsmessige del. Ordningene er basert på sluttlønnsprinsippet. Regulering av løpende pensjoner i takt med regulering i folketrygden samt regulering av oppsatte rettigheter i takt med grunnbeløp er en del av pensjonsordningens definerte ytelse. Ordningenes ytelse samordnes med folketrygden etter gjeldende regler og sikrer et definert brutto pensjonsnivå.

Regulering av løpende pensjoner og opptjente pensjonsrettigheter finansieres i sin helhet ved en særskilt reguleringspremie. Bruttogaranti m.v. finansieres ved engangspremier ved oppstart av og eventuelt ved senere endringer av pensjonen.

Netto premiereserve i pensjonsordningene er fastsatt som netto engangspremie for de opptjente alders-, uføre- og etterlattepensjoner. I tillegg er det avsatt administrasjonsreserve til de formål Finanstilsynet har anvist og ut fra konsernets faktiske omkostninger til disse formål. Videre inngår avsetninger for inntrufne, ennå ikke oppgjorte forsikringstilfeller, herunder karensavsetning for uførerisiko, i pensjonsordningenes premiereserve. Den delen av inntrufne, ikke oppgjorte forsikringstilfeller som ville ha blitt utbetalt dersom erstatning var ferdigbehandlet, er skilt ut i egen erstatningsreserve.

2.15.2 Gruppeliv

Gruppeliv er i hovedsak konsentrert om kommunegruppeliv og lærergruppeliv som omfatter kun dødsrisiko. Andre deknninger forekommer for et mindre antall kunder. I tillegg kommer gjeldsgruppeliv som omfatter dødsrisiko og for en stor del av eksisterende kunder også uførerisiko.

De forsikringstekniske avsetninger i gruppelivsforsikring er basert på risikoteoretiske metoder. Erstatningsreserven inkluderer avsetninger til de forventede utbetalinger til inntrufne, ennå ikke oppgjorte forsikringstilfeller, uavhengig av om disse er rapportert eller ikke.

2.16 AVSETNINGER I FORSIKRINGSFOND

2.16.1 Premiereserve

Premiereserven utgjør den forsikringstekniske kontantverdien av pensjonsrettigheter som er opptjent på beregningstidspunktet. Premiereserven inkluderer også administrasjonsreserve etter KLPs beregningsgrunnlag, samt avsetninger for inntrufne, ennå ikke oppgjorte forsikringstilfeller, herunder karensavsetning for uførerisiko. Den delen av inntrufne, ikke oppgjorte forsikringstilfeller som ville ha blitt utbetalt dersom erstatningen var ferdigbehandlet, er skilt ut i egen erstatningsreserve.

2.16.2 Tilleggsavsetninger

Tilleggsavsetningene er fordelt til kundene med betinget virkning og kan anvendes til dekning av eventuelt avkastningsunderskudd. Eventuell negativ avkastning kan ikke dekkes fra tilleggsavsetninger.

2.16.3 Premiefond

Premiefond inneholder forskuddsbetalte premier og eventuelle overskuddsmidler som fordeles til den enkelte kundes premiefonds-konto. Premiefondsmidler kan benyttes til dekning av fremtidige premier.

2.16.4 Erstatningsavsetning

Erstatningsavsetning er knyttet til og innbefatter avsetning til ikke oppgjorte forsikringshendelser knyttet til gruppelivsforsikring og offentlig tjenstepensjon. Endring i erstatningsavsetning føres over resultatregnskapet som et element i erstatningskostnadene. Erstatningsavsetningen inneholder den delen av inntrufne, ikke oppgjorte forsikringstilfeller som ville ha blitt utbetalt dersom erstatningen var ferdigbehandlet.

2.16.5 Kursreguleringsfond

Kursreguleringsfondet er definert i norsk forsikringslovgivning.

Kursreguleringsfondet består av netto urealiserte gevinster tilknyttet finansielle omløpsmidler i kollektivporteføljen. Dersom netto kursreserver er negative, settes kursreguleringsfondet til null. Endringer i kursreguleringsfondet føres over resultatregnskapet.

Urealisert kursreserve tilknyttet finansielle omløpsmidler i utenlandsk valuta som kan tilskrives valutakursendringer avsettes ikke til kursreguleringsfond dersom investeringen er sikret mot valutakursendringer. Valutakursendring tilknyttet sikringsinstrumentet avsettes således heller ikke til kursreguleringsfond, men føres direkte over resultatet.

2.16.6 Grunnlagsrente

Selskapets forsikringskontrakter i kollektiv pensjon inneholder en avkastningsgaranti (grunnlagsrente). Avkastningsgarantien skal oppfylles årlig, men for kunder som har valgt femårig avkastningsgaranti, er dette kundens egen risiko fram til utløpet av femårsperioden.

For øvrige kontrakter gjelder følgende:

Fra 01.01.2012 ble all ny opptjening foretatt på grunnlagsrente 2,5 prosent. Opptjening forut for dette er fordelt mellom 3,0 prosent og 3,4 prosent for det meste av bestanden. En liten del av bestanden har noe opptjening på 2,75 prosent og 4,0 prosent.

Tidligere opptjening på grunnlagsrente 3,0 prosent knytter seg primært til Pensjonsordningen for sykepleiere, Fellesordningen for sykehusleger og Pensjonsordningen for folkevalgte. Imidlertid har en mindre del av kundemassen tidligere opptjening på 3,0 prosent også i øvrige risikofellesskap.

Total gjennomsnittlig rentegaranti i bransjen kollektiv pensjon utgjorde ved utgangen av 2013 2,99 prosent. Total gjennomsnittlig rentegaranti i bransjen kollektiv pensjon offentlig utgjorde ved utgangen av 2014 2,94 prosent.

2.16.7 Dødelighet og uførhet

For uførerisiko benyttes forutsetninger basert på KLPs uførerfaringer i perioden 2005 - 2007. For de øvrige risikoelementer benyttes forutsetningene fra beregningsgrunnlaget K2013 med sikkerhetsmarginer i henhold til den minstestandard Finanstilsynet har fastsatt. For Pensjonsordningen for sykepleiere og Pensjonsordningen for sykehusleger benyttes et noe sterkere grunnlag.

2.17 RESULTATELEMENTER

2.17.1 Avkastningsresultat

Forvaltningsmessig er det innført et skille mellom kundenes oppsparte midler og forsikringsselskapets, det vil si eiernes midler. Dette fremkommer i rapporteringen definert som henholdsvis investeringer i kollektiv- og investeringsvalgportefølje for kundemidler og investeringer i selskapsportefølje. Kollektivporteføljen kan videre deles inn i underporteføljer med ulik investeringsprofil. Avkastningsresultatet består dermed av avkastningen på kundeporteføljen fratrukket grunnlagsrenten. Positivt avkastningsresultat tilfaller kunden, mens negativt avkastningsresultat må dekkes inn fra kundenes tilleggsavsetninger og/eller fra egenkapitalen. Selskapet fakturerer et særskilt premieelement (rentegarantipremie) for å innestå rentegarantien. Dette premieelementet inngår i resultat til selskap.

2.17.2 Risikoresultat

Risikoresultatet er et uttrykk for utviklingen av dødelighet og uførhet i den forsikrede bestanden i perioden i forhold til forutsatt i selskapets premietarif. Et positivt risikoresultat tilbakeføres til kundene, men det er anledning til å holde tilbake inntil halvparten av et positivt risikoresultat i risikoutjevningssfond under egenkapitalen. Risikoutjevningssfondet kan kun benyttes til å styrke de forsikringsmessige avsetninger, og kan maksimalt utgjøre 150 prosent av årets risikopremie.

Et eventuelt negativt risikoresultat må dekkes av risikoutjevningssfond eller egenkapitalen i selskapet.

2.17.3 Administrasjonsresultat

Administrasjonsresultat er et resultat av hvordan selskapets faktiske omkostninger avviker fra premietariffen. Administrasjonsresultatet tilfaller i sin helhet selskapets egenkapital.

2.17.4 Avkastning på selskapsporteføljen

Avkastning på midler i selskapsporteføljen tilfaller selskapets egenkapital. Selskapet har som praksis å overføre deler av selskapsporteføljens avkastning til kundenes premiefond.

2.18 FLYTTING

Flytting til og fra KLPs kollektive pensjonsordninger gjennomføres i henhold til ordningenes vedtekter pr årsslutt. Flyttetransaksjoner regnskapsføres i det påfølgende år. Mottatte premiereserver i forbindelse med flytting er vist på linje «Overføring av premiereserve fra andre» i resultatet, og utgjør en del av premieinntektene. Overførte premiereserver, kursreserver og tilleggsavsetninger i forbindelse med flytting fra selskapet presenteres som en erstatningskostnad i resultatregnskapet. Beløpet vises på linje «Overføring av premiereserve, tilleggsavsetning og kursreserve til andre».

2.19 PENSJONSFORPLIKTELSER EGNE ANSATTE

Konsernets pensjonsforpliktelser er forsikringsmessig delvis dekket gjennom offentlig tjenstepensjon i KLP ved medlemskap i Fellesordningen for kommuner og bedrifter («Fellessordningen»). Pensjonsansvar utover disse ordningene dekkes over driften. Pensjonskostnadene er behandlet i samsvar med IAS 19. Selskapet har en ytelsesbasert pensjonsordning for sine ansatte.

Regnskapsmessig forpliktelse for ytelsesordninger er nåverdien av forpliktelsen på balansedagen, med fradrag for virkelig verdi av pensjonsmidlene. Bruttoforpliktelsen er beregnet med lineærmetoden. Bruttoforpliktelsen diskonteres til nåverdi ved bruk av rentene på norske høykvalitetsobligasjoner. Gevinster og tap som oppstår ved rekalkulering av forpliktelsen som følge av erfaringsavvik og endringer i aktuarmessige forutsetninger føres mot egenkapitalen via utvidet resultat i perioden de oppstår. Virkningen av endringer i ordningens ytelse resultatføres umiddelbart.

Presentasjon av pensjonskostnaden i resultatregnskapet følger av IAS 1. Av denne standarden fremkommer det valgdaggang for netto renteelementet som kan klassifiseres enten som en driftsrelatert kostnad eller som en finanskostnad. Det valget som selskapet gjør må følges konsekvent for senere perioder. Selskapet har presentert pensjonskostnaden og renteelementet under regnskapslinjen «Driftskostnader». Estimatavviket er klassifisert under «Poster som ikke vil bli omklassifisert til resultatet» under regnskapslinjen «Aktuarielle gevinster og tap på ytelsesbaserte pensjonsordninger».

Fellesordningen er en flerforetaksordning, dvs. at den forsikringstekniske risiko er fordelt mellom alle kommuner og bedrifter som deltar i ordningen. De økonomiske og aktuarmessige forutsetninger som ligger til grunn for beregning av netto pensjonsforpliktelser baserer seg derfor på forutsetninger som er representative for hele fellesskapet.

2.20 KONSERNREGNSKAP

KLP rapporterer konsernregnskap i samsvar med de internasjonale regnskapsstandardene IFRS/IAS. Konsernregnskapet vises særskilt i separat oppstilling, og det er utarbeidet fullt notesett for konsernet inkludert beskrivelse av benyttede regnskapsprinsipper.

Note 3 Viktige regnskapsestimater og vurderinger

Selskapet utarbeider estimater og antakelser om framtidige forhold. Disse evalueres løpende, og er basert på historiske erfaringsdata og forventninger om sannsynlige fremtidige hendelser vurdert ut i fra data som foreligger på tidspunktet for avleggelsen av regnskapet.

Det må forventes at estimatene vil avvike fra det endelige utfall, og nedenfor omtales de områdene hvor det er betydelig risiko for vesentlige endringer i balanseførte verdier i framtidige perioder.

3.1 FORSIKRINGSKONTRAKTER

Ved beregning av forsikringsmessige avsetninger i bransjen kollektiv pensjon offentlig, baseres forutsetningene om uførerisiko på KLPs uførefaringer i perioden frem til 2009. For de øvrige risikoelementer, herunder opplevelsesrisiko, benyttes forutsetningene fra beregningsgrunnlaget K2013 med de sikkerhetsmarginer som Finanstilsynet har fastsatt.

KLP fakturerer gjennomsnittspremie for de ulike pensjonsordningene slik at den forsikringstekniske nettopremien utlignes mellom kundene som er inkludert i ordningen. Dersom dette ikke hadde blitt gjort ville den årlige nettopremien for alders-, uføre- og etterlattepensjon med utgangspunkt i en lønn på kroner 405 000 vært for de ulike enkeltaldre og kjønn:

Menn			
Alder	30 år	45 år	60 år
Beløp	21 293 kr	35 166 kr	39 435 kr
Kvinner			
Alder	30 år	45 år	60 år
Beløp	33 233 kr	46 931 kr	44 046 kr

Ved beregning av forsikringstekniske avsetninger i bransjene gruppe- og offentlig tjenestepensjon er det foretatt avsetninger for inntrufne skader som ikke er ferdig oppgjort. Avsetningene fastsettes ved hjelp av statistiske modeller. Modellene hensyntar erfaringer basert på innmeldte endringer i forsikringsbestanden.

3.2 INVESTERINGSEIENDOMMER

Bygninger og andre faste eiendommer vurderes til virkelig verdi slik dette er definert i IFRS 13. Med virkelig verdi menes det beløp bygninger og andre faste eiendommer kan omsettes for i en transaksjon på armlengdes avstand mellom velinformerte, frivillige parter. Det anses ikke å være et aktivt marked for omsetning av konsernets investeringseiendommer.

Per 31.12.2014 ble bygninger og faste eiendommer verdsatt ved hjelp av konsernets interne verdivurderingsmodeller. Modellen tar utgangspunkt i neddiskontering av beregnet 20 års kontantstrøm, og diskonteringsrenten som ble benyttet tilsvarende markedets avkastningskrav for tilsvarende eiendommer. For de norske eiendommene ble det per 31.12.2014 benyttet en diskonteringsfaktor i intervallet 7,23 - 9,35 prosent, for konsernets svenske eiendommer 6,45- 8,00 prosent og for danske eiendommer 7,00 -7,69 prosent.

Følgende hovedkomponenter inngår i framtidig kontantstrøm:

- Gjeldende betingelser, kontraktsutløp og antatt markedsleie
- Ledige arealer med antatt markedsleie
- Parkeringsinntekter, parkeringsareal og antall plasser
- Antatt årlig inflasjon

- Årlig leieregulering i prosent av inflasjon
- Generell ledighet
- Normale årlige driftskostnader
- Normale årlige felleskostnader pr. m²
- Oppgraderingskostnader pr. m² ved nytteleie
- Evt. ytterligere oppgraderingskostnader (år og beløp)
- Antall måneder ledighet ved hvert kontraktsutløp
- Antatt sluttverdi år 20
- Nominelt avkastningskrav

Som en del av verdivurderingen utføres også yieldbetraktninger for den enkelte eiendom og for totalporteføljen. I tillegg til verdsettelse ved bruk av KLP Eiendoms verdivurderingsmodell innhentes eksterne verdivurderinger for et utvalg av eiendommene. Disse benyttes for å fastsette egne beregningsparametere og for å kvalitetssikre de interne verdivurderingene.

Mindre endringer i avkastningskravet vil gi relativt store utslag i eiendomsverdiene og det antas i tillegg at vesentlige endringer i «Antatt markedsleie» også vil påvirke regnskapstallene i størst grad.

Sensitivitetsanalysen nedenfor viser hvordan verdien av en av konsernets sentralt beliggende kontoreiendommer i Oslo endrer seg ved visse endringer i sentrale parametre i konsernets verdsettelsesmodell. Analysen viser endring i verdi (angitt som prosentvis endring) for gitt endring i en parameter under forutsetning av at alle andre parametre holdes uendret. I realiteten vil det være slik at det er innbyrdes sammenheng mellom flere variabler, slik at en endring i en parameter vil medføre endring i en eller flere andre parametre. Oppgitte sensitivitetstall fanger ikke opp slike sammenhenger mot andre variabler, og er kun vist for illustrative formål. Virkningene av endringer i parametre vil variere noe fra eiendom til eiendom.

	Endringer i parameter	Endring i verdi
Avkastningskrav	+100 bps	-11 %
	-100 bps	+13 %
Markedsleie	+ 10 %	+9 %
	- 10 %	-9 %
Exit yield	+ 100 bps	-7 %
	-100 bps	+10 %
Inflasjon	+50 bps	+6 %
	-50 bps	-6 %

I analysen over forstås avkastningskravet som den rente som benyttes ved neddiskontering av framtidige kontantstrømmer i modellen. Markedsleie forstås som forventet leie ved reforhandling av eksisterende kontrakter eller ved skifte av leietager. Sluttyield forstås som den yelden som benyttes til å beregne sluttverdi ved verdivurderingsmodellens siste analyseperiode (år 20).

3.3 PENSJONSFORPLIKTELSER EGNE ANSATTE

Nåverdien av netto pensjonsforpliktelser selskapet har overfor sine ansatte, avhenger av en rekke forutsetninger av økonomisk og demografisk art. Selskapet følger «Veiledningen for fastsettelse

av pensjonsforutsetninger» utgitt av Norsk regnskapsstiftelse (NRS). Oppdatert veiledning utgitt 6.januar 2015 er lagt til grunn for oppdatert måling av beste estimat for påløpt forpliktelse og midler per 31.12.2014.

Ved regnskapsføring av pensjonsordninger etter (IAS 19 og NRS 6) må en rekke aktuarmessige forutsetninger fastsettes. Fastsettelsen involverer betydelige elementer av skjønn og praktiske tilnæringer. Det er lagt vekt på at forutsetningene er innbyrdes konsistente. De parametrene som er av størst betydning for netto pensjonsforpliktelser, er diskonteringsrente, forutsetning om framtidig lønnsvekst, forutsetning om framtidig regulering av folketrygdens grunnbeløp (G-regulering), pensjonsregulering, forutsetninger om framtidig levealder og framtidig uttakstilbøyelighet av AFP.

Selskapet benytter seg av valgadgangen gitt av «Veiledning for fastsettelse av pensjonsforutsetninger» til å bruke renten for foretaksobligasjoner (OMF) som diskonteringsrente med den begrunnelse at man mener at det foreligger et likvid marked for foretaksobligasjoner med lang løpetid. I denne vurderingen er det tatt hensyn til markedsvolum, bid/ask spread, prispålitelighet, omsetningsvolum- og hyppighet og utstedervolum. Pr. 31.12.2014 har man brukt en diskonteringsrente på 2,3 prosent.

Ved måling av påløpt pensjonsforpliktelse (beste estimat) pr 31.12.2014 er det lagt til grunn nye dødelighetsforutsetninger. Selskapet har lagt til grunn dødelighetstabell K2013BE som tar utgangspunkt i FNO sine analyser av dødeligheten i livsforsikringsbestandene i Norge og SSBs framskrivninger.

Det er lagt til grunn en framtidig uttakstilbøyelighet på 45 prosent, det vil si de som tar ut AFP ved fylte 62 år.

3.4 VIRKELIG VERDI PÅ FINANSIELLE EIENDELER

Finansielle eiendeler som er klassifisert som eiendeler der endringer i virkelig verdi resultatføres, er i stor grad eiendeler som omsettes i et marked slik at markedsverdien kan fastsettes med stor grad av sikkerhet. For noterte papirer med liten omsetning, vurderes det hvorvidt den observerbare kursen kan antas å være reell.

Dersom det konkluderes med at en observerbar markedskurs ikke er representativ for eiendelens virkelige verdi, eller verdipapiret ikke omsettes i et notert marked, estimeres markedsverdien. Estimater baseres på markedsforshold som foreligger på balansedagen. Unoterte rentepapirer prises ut i fra en rentekurve med et risikotillegg som representerer markedets prising av utsteders bransjespesifikke risiko. Det innhentes jevnlig eksterne priser på en betydelig andel av disse unoterte papirene for å etterprøve egne verdsettelsesmodeller. Prisingmetodene og regnskapstallene er nærmere omtalt i note 5.

3.5 VIRKELIG VERDI PÅ FINANSIELL GJELD

Metoden for å beregne virkelig verdi ved hjelp av en verdsettelsesmodell er å beregne de forventede kontantstrømmene basert på betingelsene i hver enkelt kontrakt, og dernest å diskontere disse verdiene til en nåverdi. De forventede kontantstrømmene for hver kontrakt er bestemt enten direkte med referanse til faktiske kontantstrømmer implisitt i observerbare markeder eller gjennom å modellere kontantstrømmene basert på relevante modeller for markedsprising. Disse modellene benytter som basis observerbare markedspriser og -rater, inkludert for eksempel rentekurver for det vesentlige av eiendelens eller gjeldens levetid og opsjonsvolatiliteter. Prisingmetodene og regnskapstallene er nærmere omtalt i note 5.

3.6 TAP PÅ FINANSIELLE EIENDELER

Finansielle eiendeler som ikke måles til markedsverdi, vurderes for verdifall på balansedagen. Selskapets utlånsportefølje vurderes enkeltvis for lån hvor det er observert mislighold. Dersom det foreligger en objektiv hendelse på balansedagen som har innvirkning på framtidig kontantstrøm, nedskrives lånet. I tillegg foretas det gruppevis vurdering hvert kvartal av utlån med ensartet risikoprofil. Dette er nærmere beskrevet under note 2.

Selskapets utlånsportefølje har historisk vist ubetydelige tap. Årsaken til dette er at man har meget god sikkerhet i pant for utlån til privatmarkedet, og at øvrige utlån i all vesentlighet er rettet mot offentlig sektor eller foretak med offentlig garanti. Selskapet har ubetydelige tapsavsetninger, slik at eventuelle framtidige tap vil gi direkte resultatteffekt.

For selskapets portefølje av anleggsobligasjoner, inkludert anleggsobligasjoner som holdes til forfall, vurderes nedskrivningsbehov enkeltvis hvert kvartal. Porteføljen består av verdipapirer hvor utsteder har høy rating fra et anerkjent ratingbyrå. Dersom utsteders rating endres negativt foretas det nedskrivning kun dersom ratingnivået endres negativt med et større intervall og/eller det i tillegg observeres forhold som oppfattes som en objektiv hendelse som innvirker på framtidige kontantstrømmer fra investeringen. Nedskrivningsbehov beregnes som verdien av opprinnelig forventet kontantstrøm og ny forventet kontantstrøm. Det vil være usikkerhet til beregning av ny, forventet kontantstrøm.

3.7 AKTIVERT PROGRAMVARE

Ved mistanke om verdifall, foretas det nedskrivningstest for å kontrollere om bokført verdi for aktivert programvare er til stede. I den forbindelse estimeres gjenvinnbart beløp. Det foreligger usikkerhet knyttet til estimat av kontantstrømmer og diskonteringsfaktor i forbindelse med beregning av gjenvinnbart beløp.

Note 4 Netto inntekter fra finansielle instrumenter

2014 Millioner kroner	Selskaps- porteføljen	Kollektiv- porteføljen	Investerings- valgporteføljen	Sum
Opp/nedskrivning aksjer og andeler	194	1 324	7	1 525
Resultat datterforetak	443	1 785	10	2 238
Resultat tilknyttede og felleskontrollerte foretak	0	37	0	37
Sum inntekter fra investeringer i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	637	3 146	17	3 800
Renter bank	8	183	1	192
Renter finansielle derivater	22	45	0	66
Renter obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	155	1 850	7	2 012
Sum renteinntekter finansielle instrumenter til virkelig verdi	185	2 078	8	2 270
Renter obligasjoner amortisert kost	370	4 422	29	4 821
Renter utlån	0	1 165	0	1 165
Sum renteinntekter finansielle instrumenter til amortisert kost	370	5 587	29	5 986
Utbytte / renter aksjer og andeler	53	668	0	721
Andre inntekter og kostnader	-2	-76	0	-79
Sum netto renteinntekter / utbytte på finansielle instrumenter	606	8 257	36	8 899
Verdiregulering eiendom	-37	0	0	-37
Leieinntekter eiendom	37	0	0	37
Sum netto driftsinntekter på eiendom	0	0	0	0
Verdiendring aksjer og andeler	142	10 619	39	10 800
Verdiendring obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-300	3 322	0	3 022
Verdiendring finansielle derivater	317	-6 296	-18	-5 997
Verdiendring utlån og fordringer	-6	120	0	115
Sum verdiendring finansielle instrumenter til virkelig verdi	154	7 765	21	7 940
Verdiendring utlån	0	593	0	593
Sum verdiendring finansielle instrumenter til amortisert kost	0	593	0	593
Verdiendring annet	-259	0	0	-259
Sum verdiendringer på investeringer	-106	8 358	21	8 273
Realisert aksjer og andeler	0	6 289	57	6 346
Realisert obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-12	117	0	105
Realisert finansielle derivater	-10	-3 792	-12	-3 814
Realisert utlån og fordringer	26	41	1	68
Sum realiserte finansielle instrumenter til virkelig verdi	3	2 655	46	2 705
Realisert obligasjoner til amortisert kost ¹	305	956	0	1 261
Realisert utlån til amortisert kost ¹	0	18	0	18
Sum realiserte finansielle instrumenter til amortisert kost	305	975	0	1 280
Sum realisert gevinst og tap på investeringer	308	3 630	46	3 984
Sum netto inntekter fra investeringer	1 446	23 391	120	24 957

2013 Millioner kroner	Selskaps- porteføljen	Kollektiv- porteføljen	Investerings- valgporteføljen	Sum
Opp/nedskrivning aksjer og andeler	6	1 426	9	1 441
Resultat datterforetak	362	1 969	13	2 344
Resultat tilknyttede foretak	-2	0	0	-2
Sum inntekter fra investeringer i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak	366	3 395	22	3 783
Renter bank	8	219	0	227
Renter finansielle derivater	15	52	0	67
Renter obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	136	3 151	8	3 295
Sum renteinntekter finansielle instrumenter til virkelig verdi	158	3 422	9	3 589
Renter obligasjoner amortisert kost	345	4 048	28	4 421
Renter utlån	0	1 087	0	1 087
Sum renteinntekter finansielle instrumenter til amortisert kost	345	5 135	28	5 508
Utbytte / renter aksjer og andeler	33	660	0	692
Andre inntekter og kostnader	-1	-101	0	-102
Sum netto renteinntekter / utbytte på finansielle instrumenter	535	9 116	37	9 687
Leieinntekter eiendom	19	0	0	19
Sum netto driftsinntekter på eiendom	19	0	0	19
Verdiendring aksjer og andeler	71	3 103	84	3 258
Verdiendring obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	25	69	0	93
Verdiendring finansielle derivater	-77	-997	-2	-1 077
Verdiendring utlån og fordringer	-6	-2	0	-8
Sum verdiendring finansielle instrumenter til virkelig verdi	12	2 173	82	2 267
Verdiendring utlån	0	13	0	13
Sum verdiendring finansielle instrumenter til amortisert kost	0	13	0	13
Verdiendring annet	-244	0	0	-244
Sum verdiendringer på investeringer	-232	2 187	82	2 037
Realisert aksjer og andeler	0	6 299	4	6 303
Realisert obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	9	577	0	586
Realisert finansielle derivater	-6	-2 757	-7	-2 770
Realisert utlån og fordringer	14	3	1	18
Sum realiserte finansielle instrumenter til virkelig verdi	18	4 121	-2	4 137
Realisert obligasjoner til amortisert kost ¹	273	-45	0	228
Realiserte utlån til amortisert kost ¹	0	1	0	1
Sum realiserte finansielle instrumenter til amortisert kost	273	-45	0	229
Sum realisert gevinst og tap på investeringer	291	4 077	-2	4 366
Sum netto inntekter fra investeringer	979	18 775	138	19 892

Denne noten har som hensikt å gi en spesifisering av linjene i resultatet. Verdiendringer som skyldes endring i kredittrisiko er ikke medtatt i denne tabellen. Dette kommer av systemmessige begrensninger.

¹ Realiserte verdier på obligasjoner til amortisert kost kommer av realiserte mer- eller mindrev verdier på valuta.

Note 5 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser

Virkelig verdi skal være en representativ pris basert på hva tilsvarende eiendel eller forpliktelse ville vært omsatt for ved normale markedsbetingelser og forhold. Et finansielt instrument anses som notert i et aktivt marked dersom noterte kurser er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettingstjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse kursene representerer faktiske og regelmessige forekommende transaksjoner på armlengdes avstand. Dersom markedet for verdipapiret ikke er aktivt, eller verdipapiret ikke er notert på børs eller tilsvarende, benytter KLP verdsettelsesteknikker for å fastsette virkelig verdi. Disse baseres bl.a. på informasjon om nylige gjennomførte transaksjoner på forretningsmessige vilkår, henvisning til omsetning av lignende instrumenter og prising ved hjelp av eksternt innhentede rentekurver og rentedifferansekurver. Estimatenes bygges i størst mulig grad på eksterne observerbare markedsdata, og i liten grad på selskaps-spesifikk informasjon.

De ulike finansielle instrumenter prises dermed på følgende måte:

a) Aksjer (noterte)

Likvide aksjer verdsettes som hovedregel på basis av priser levert fra indeksleverandør. Samtidig sammenlignes priser mellom ulike kilder for å fange opp eventuelle feil. Følgende kilder benyttes for aksjer:

Oslo Børs
Morgan Stanley Capital International (MSCI)
Reuters

Oslo Børs har førsteprioritet, deretter MSCI og til slutt Reuters.

b) Aksjer (unoterte)

KLP benytter, så langt det lar seg gjøre, bransjeanbefalingene til Verdipapirfondenes forening. Dette innebærer i hovedtrekk følgende:

Sist omsatt kurs har hovedprioritet. Dersom sist omsatt kurs ligger utenfor salg-/kjøpskursen i markedet, justeres pris deretter. Det vil si at hvis sist omsatt er under salgskurs, justeres pris opp til salgskursen. Hvis den er over kjøpskurs justeres den ned til kjøpskursen. Dersom prisbildet anses som utdatert justeres prisen etter en markedsindeks. Selskapet har valgt Oslo Børs sin small cap indeks (OSESX) som en tilnærming for unoterte aksjer.

For aksjer hvor svært lite informasjon foreligger, så hentes det inn vurderinger fra meglere som benyttes som grunnlag for å estimere en antatt markedspris.

c) Utenlandske rentepapirer

Utenlandske rentepapirer prises i hovedregel på bakgrunn av priser innhentet fra indeksleverandør. Samtidig sammenlignes priser mellom flere ulike kilder for å fange opp eventuelle feil. Følgende kilder benyttes:

Barclays Capital Indices
Bloomberg
Reuters

Barclays Capital Indices har førsteprioritet (de dekker henholdsvis stat og foretaksobligasjoner). Deretter benyttes Bloomberg foran Reuters med bakgrunn i Bloombergs priskilde Business Valuator Accredited in Litigation (BVAL). BVAL inneholder verifiserte priser fra Bloomberg. Sisteprioritet er Reuters.

d) Norske rentepapirer - stat

Til prising av norske statsobligasjoner benyttes Reuters som kilde. Det er Oslo Børs som leverer prisen (via Reuters). Kursene sammenlignes med kursene fra Bloomberg for å avdekke eventuelle feil.

e) Norske rentepapirer – annet enn stat

Norske rentepapirer unntatt stat prises hovedsakelig direkte på kurser fra Nordic Bond Pricing. For de papirene som ikke inngår hos Nordic Bond Pricing prises teoretisk. Ved teoretisk prising benyttes en nullkuponkurve, samt rentedifferansekurver til prisingen. Reuters benyttes som kilde til nullkuponkurven fra 0 til 10 år. Fra 12 år og over benyttes Bloomberg som kilde siden Reuters ikke leverer priser over 10 år.

Rentedifferansekurvene mottas fra Nordic Bond Pricing. Disse er basert på innhentede rentedifferansekurver fra flere ulike markedsaktører som blir omarbeidet til en snittkurve.

f) Rentepapirer utstedt av utenlandske foretak, men denominert i kroner

Virkelig verdi beregnes etter samme prinsipp som for norske rentepapirer beskrevet ovenfor

g) Futures/FRA/IRF

Alle futureskontrakter til KLP handles på børs. Reuters benyttes som priskilde. Det innhentes også priser fra en annen kilde som kontroll på at prisene fra Reuters er korrekte.

h) Opsjoner

Bloomberg benyttes som kilde for prising av opsjoner som handles på børs.

i) Renteswapper

Renteswapper verdsettes i en modell som hensyntar observerbare markedsdata som rentekurver og relevant kredittpåslag.

j) Lån med sikkerhet i pant

Prinsippene for beregning av virkelig verdi avhenger av hvorvidt utlånene har rentebinding eller ikke.

Virkelig verdi av utlån med rentebinding beregnes ved å neddiskontere kontraktsfestede kontantstrømmer med markedsrente inklusive en relevant risikomargin på balansedagen.

Virkelig verdi av utlån uten rentebinding anses tilnærmet lik bokført verdi da kontraktsbetingelsene løpende endres i takt med endring i markedsrentene.

k) Utlån til kommuner og foretak med kommunal garanti

Fordringene verdsettes ved hjelp av en verdsettelsesmodell som benytter relevante kredittpåslagsjusteringer innhentet i markedet. For utlånene som er til kommuner, fylkeskommuner og kommunalt støttede prosjekter benyttes observerbare rentekurver og kredittrentedifferansekurver i en verdsettelsesmodell som neddiskonterer fremtidig kontantstrøm. Kredittpåslagene som modellberegningene benytter tar utgangspunkt i kvoteringer fra tre ulike kursstillere. Det gjøres en vurdering av kvaliteten i kvoteringene ved å sammenlikne dem innbyrdes og mot forrige mottatte observasjon samt annen markedsinformasjon.

For garanterte utlån beregnes virkelig verdi som neddiskontert kontantstrøm basert på samme rentekurver som direktelånene, men kredittmarginen er i utgangspunktet basert på initiell margin. Garantier handles bilateralt og ikke over åpne markeds plasser som for eksempel en børs (OTC) og prises derfor ikke i markedet. Initiell margin det er inngått enighet om på inngåelsestidspunktet er det beste estimat for markedsplåslag på samme tidspunkt. Kredittverdigheten endrer seg ikke like mye for lånet som for garantisten eller låntaker hver for seg. Låntaker er oftest ikke kredittvurdert av kredittvurderingsbyråer eller banker. Garantisten er enten en kommune eller bank (eller begge deler – triple default lån). Statistiske analyser indikerer at kredittmarginen på garanterte lån svinger mindre enn på ikke-garanterte lån og obligasjoner. Garanterte lån kredittpåslagsjusteres derfor ikke før garantisten har opplevd en signifikant ratingendring siden den initielle marginen ble satt. KLPs utlån med både kommune- og bankgaranti kredittpåslagsjusteres i forhold til initiell margin kun hvis begge garantistene har fått endret kredittrating signifikant siden utbetalingsdatoen.

l) Plasseringer hos kredittinstitusjoner

Plasseringer hos kredittinstitusjoner er innskudd med kort løpetid. Virkelig verdi beregnes ved å neddiskontere kontraktsfestede kontantstrømmer med markedsrente inklusive en relevant risikomargin på balansedagen.

m) Virkelig verdi av ansvarlige lån

For lån notert på børs hvor det anses å være et aktivt marked brukes den observerbare prisen som virkelig verdi. For øvrige lån som ikke er en del av et aktivt marked fastsettes virkelig verdi ut i fra en intern verdsettelsesmodell basert på observerbare data.

n) Virkelig verdi av utstedt fondsobligasjon

Virkelig verdi i denne kategorien er fastsatt ut i fra interne verdsettelsesmodeller basert på eksterne observerbare data.

o) Private Equity

Investeringer i Private Equity gjøres gjennom fond, fondenes virkelig verdi skal baseres på rapporterte markedsverdier, som følger av International Private Equity and Venture Capital Valuation Guidelines (IPEV Guidelines). Disse retningslinjene fastsettes av European Venture Capital Association (EVCA) og baserer seg på prinsippet om tilnærmet markedsvurdering av selskapene.

Note 5 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser, forts.

31.12.2014 Millioner kroner	Selskapsporteføljen		Kollektivporteføljen		Investeringsvalgporteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
EIENDELER REGNSKAPSFØRT TIL AMORTISERT KOST								
INVESTERINGER SOM HOLDES TIL FORFALL								
Norske hold til forfall obligasjoner	730	855	9 054	10 339	50	56	9 834	11 250
Opptjente ikke forfalte renter	23	23	200	200	1	1	223	223
Utenlandske hold til forfall obligasjoner	3 130	3 230	16 549	15 401	87	100	19 765	18 731
Opptjente ikke forfalte renter	55	55	256	256	2	2	312	312
Sum investeringer som holdes til forfall	3 937	4 163	26 058	26 196	139	158	30 134	30 517
OBLIGASJONER								
Norske obligasjonslån	1 495	1 686	24 620	28 217	138	161	26 253	30 064
Opptjente ikke forfalte renter	40	40	682	682	3	3	725	725
Utenlandske obligasjonslån	4 133	4 586	52 951	62 748	365	413	57 449	67 747
Opptjente ikke forfalte renter	88	88	1 108	1 108	8	8	1 203	1 203
Sum obligasjoner klassifisert som utlån og fordring	5 756	6 400	79 360	92 755	515	585	85 631	99 739
ØVRIG UTLÅN OG FORDRINGER								
Pantelån	0	0	4 076	4 090	0	0	4 076	4 090
Lån med offentlig garanti	0	0	37 695	38 643	0	0	37 695	38 643
Opptjente ikke forfalte renter	0	0	205	205	0	0	205	205
Sum øvrige utlån og fordringer	0	0	41 976	42 938	0	0	41 976	42 938
Sum finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	9 694	10 563	147 393	161 889	654	743	157 741	173 194

EIEDELER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTATET

EGENKAPITALINSTRUMENTER								
Norske aksjer	329	329	4 630	4 630	0	0	4 959	4 959
Utenlandske aksjer	0	0	19 605	19 605	0	0	19 605	19 605
Sum aksjer og andeler	329	329	24 236	24 236	0	0	24 564	24 564
Eiendomsfond	0	0	493	493	0	0	493	493
Norske aksjefond	0	0	43 422	43 422	400	400	43 822	43 822
Utenlandske aksjefond	0	0	5 758	5 758	0	0	5 758	5 758
Sum aksjefondsandeler	0	0	49 673	49 673	400	400	50 073	50 073
Norske alternative investeringer	0	0	1 794	1 794	13	13	1 807	1 807
Utenlandske alternative investeringer	0	0	81	81	0	0	81	81
Sum alternative investeringer	0	0	1 875	1 875	13	13	1 888	1 888

31.12.2014 Millioner kroner	Selskapsporteføljen		Kollektivporteføljen		Investeringsvalgporteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
GJELDSINSTRUMENTER TIL VIRKELIG VERDI								
Norske obligasjoner	4 636	4 636	28 626	28 626	0	0	33 262	33 262
Utenlandske obligasjoner	203	203	18 232	18 232	0	0	18 434	18 434
Opptjente ikke forfalte renter	41	41	484	484	0	0	525	525
Norske obligasjonsfond	1 765	1 765	41 640	41 640	599	599	44 004	44 004
Utenlandske obligasjonsfond	0	0	12 172	12 172	0	0	12 172	12 172
Norske sertifikater	557	557	3 910	3 910	0	0	4 467	4 467
Opptjente ikke forfalte renter	5	5	12	12	0	0	17	17
Sum obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	7 206	7 206	105 076	105 076	599	599	112 882	112 882
Norske utlån og fordringer	461	461	8 120	8 120	11	11	8 593	8 593
Utenlandske utlån og fordringer	165	165	7 660	7 660	17	17	7 842	7 842
Sum utlån og fordringer	626	626	15 780	15 780	28	28	16 434	16 434
DERIVATER								
Renteswapper	312	312	415	415	1	1	727	727
Aksjeopsjoner	0	0	424	424	3	3	427	427
Valutatimer	0	0	370	370	3	3	373	373
Sum finansielle derivater klassifisert som eiendeler	312	312	1 208	1 208	7	7	1 527	1 527
Andre finansielle eiendeler	16	16	101	101	0	0	117	117
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	8 489	8 489	197 949	197 949	1 047	1 047	207 485	207 485

FORPLIKTELSE

DERIVATER								
Renteswapper	0	0	748	748	0	0	748	748
Valutatimer	10	10	7 615	7 615	27	27	7 652	7 652
Sum finansielle derivater klassifisert som gjeld	10	10	8 363	8 363	27	27	8 400	8 400
ANSVARLIG LÅNEKAPITAL								
Evigvarende ansvarlig lånekapital	3 423	3 508	0	0	0	0	3 423	3 508
Fondsobligasjoner	1 253	1 262	0	0	0	0	1 253	1 262
Sum ansvarlig lånekapital mv.	4 676	4 770	0	0	0	0	4 676	4 770

GJELD TIL KREDITTINSTITUSJONER

Utenlandske call money	186	186	527	527	2	2	715	715
Sum gjeld til kredittinstitusjoner	186	186	527	527	2	2	715	715

Note 5 Virkelig verdi av finansielle eiendeler og forpliktelser, forts.

31.12.2013	Selskapsporteføljen		Kollektivporteføljen		Investeringsvalgporteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
Millioner kroner								
EIENDELER REGNSKAPSFØRT TIL AMORTISERT KOST								
INVESTERINGER SOM HOLDES TIL FORFALL								
Norske hold til forfall obligasjoner	731	787	10 822	11 520	69	73	11 622	12 381
Opptjente ikke forfalte renter	23	23	253	253	1	1	277	277
Utenlandske hold til forfall obligasjoner	2 933	3 054	15 828	16 772	84	90	18 845	19 915
Opptjente ikke forfalte renter	51	51	308	308	2	2	360	360
Sum investeringer som holdes til forfall	3 738	3 915	27 212	28 853	156	166	31 105	32 934
OBLIGASJONER								
Norske obligasjonslån	1 323	1 322	22 183	23 826	129	137	23 635	25 284
Opptjente ikke forfalte renter	36	36	602	602	3	3	641	641
Utenlandske obligasjonslån	3 762	3 904	36 772	37 640	302	318	40 836	41 862
Opptjente ikke forfalte renter	83	83	801	801	7	7	891	891
Sum obligasjoner klassifisert som utlån og fordring	5 204	5 345	60 358	62 869	441	464	66 002	68 678
ØVRIG UTLÅN OG FORDRINGER								
Pantelån	0	0	7 830	7 838	0	0	7 830	7 838
Lån med offentlig garanti	0	0	25 986	26 285	0	0	25 986	26 285
Opptjente ikke forfalte renter	0	0	172	172	0	0	172	172
Sum øvrige utlån og fordringer	0	0	33 988	34 294	0	0	33 988	34 294
Sum finansielle eiendeler som måles til amortisert kost	8 942	9 260	121 557	126 016	597	630	131 095	135 906
EIENDELER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI OVER RESULTATET								
EGENKAPITALINSTRUMENTER								
Norske aksjer	262	262	3 783	3 783	0	0	4 044	4 044
Utenlandske aksjer	0	0	13 029	13 029	0	0	13 029	13 029
Sum aksjer og andeler	262	262	16 812	16 812	0	0	17 073	17 073
Eiendomsfond	0	0	658	658	0	0	658	658
Norske aksjefond	0	0	30 756	30 756	444	444	31 200	31 200
Utenlandske aksjefond	0	0	3 932	3 932	0	0	3 932	3 932
Sum aksjefondsandeler	0	0	35 346	35 346	444	444	35 790	35 790
Norske alternative investeringer	0	0	1 757	1 757	13	13	1 770	1 770
Utenlandske alternative investeringer	0	0	4	4	0	0	4	4
Sum alternative investeringer	0	0	1 761	1 761	13	13	1 774	1 774

31.12.2013	Selskapsporteføljen		Kollektivporteføljen		Investeringsvalgporteføljen		Sum	
	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi	Bokført verdi	Virkelig verdi
Millioner kroner								
GJELDSINSTRUMENTER TIL VIRKELIG VERDI								
Norske obligasjoner	3 137	3 137	25 775	25 775	0	0	28 912	28 912
Utenlandske obligasjoner	163	163	12 616	12 616	0	0	12 779	12 779
Opptjente ikke forfalte renter	33	33	434	434	0	0	467	467
Norske obligasjonsfond	732	732	30 880	30 880	433	433	32 045	32 045
Utenlandske obligasjonsfond	0	0	11 307	11 307	0	0	11 307	11 307
Norske sertifikater	650	650	8 031	8 031	0	0	8 681	8 681
Opptjente ikke forfalte renter	6	6	46	46	0	0	51	51
Sum obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	4 721	4 721	89 088	89 088	433	433	94 242	94 242
Norske utlån og fordringer	247	247	9 360	9 360	11	11	9 618	9 618
Utenlandske utlån og fordringer	121	121	2 467	2 467	8	8	2 595	2 595
Sum utlån og fordringer	368	368	11 827	11 827	19	19	12 214	12 214
DERIVATER								
Renteswapper	49	49	475	475	0	0	524	524
Akseopsjoner	0	0	119	119	1	1	120	120
Valutaterminer	0	0	511	511	2	2	514	514
Sum finansielle derivater klassifisert som eiendeler	50	50	1 105	1 105	3	3	1 158	1 158
Andre finansielle eiendeler	16	16	301	301	0	0	317	317
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	5 416	5 416	156 239	156 239	912	912	162 567	162 567
FORPLIKTELSE								
DERIVATER								
Renteswapper	0	0	323	323	0	0	323	323
Rente- og valutaswapper	65	65	309	309	1	1	375	375
Valutaterminer	0	0	697	697	4	4	701	701
Sum finansielle derivater klassifisert som gjeld	65	65	1 330	1 330	5	5	1 400	1 400
ANSVARLIG LÅNEKAPITAL								
Evigvarende ansvarlig lånekapital	3 151	3 234	0	0	0	0	3 151	3 234
Fondsobligasjoner	919	919	0	0	0	0	919	919
Sum ansvarlig lånekapital mv.	4 070	4 153	0	0	0	0	4 070	4 153
GJELD TIL KREDITTINSTITUSJONER								
Utenlandske call money	6	6	477	477	0	0	483	483
Sum gjeld til kredittinstitusjoner	6	6	477	477	0	0	483	483

Note 6 Virkelig verdi hierarki

31.12.2014				
Millioner kroner	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Selskapsporteføljen				
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	1 829	5 378	0	7 206
Sertifikater	0	562	0	562
Obligasjoner	64	4 816	0	4 880
Obligasjonsfond	1 765	0	0	1 765
Utlån og fordringer	384	242	0	626
Aksjer og andeler	0	323	6	329
Aksjer	0	323	6	329
Finansielle derivater	0	312	0	312
Andre finansielle eiendeler	0	16	0	16
Sum selskapsporteføljen	2 213	6 270	6	8 489
Kollektivporteføljen				
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	74 181	30 895	0	105 076
Sertifikater	2 314	1 608	0	3 922
Obligasjoner	18 055	29 287	0	47 342
Obligasjonsfond	53 812	0	0	53 812
Utlån og fordringer	12 800	2 980	0	15 780
Aksjer og andeler	66 149	3 343	6 292	75 784
Aksjer	22 546	975	958	24 479
Aksjefond	43 603	0	0	43 603
Eiendomsfond	0	493	0	493
Spesialfond	0	1 875	0	1 875
Private Equity	0	0	5 334	5 334
Finansielle derivater	0	1 208	0	1 208
Andre finansielle eiendeler	0	101	0	101
Sum kollektivporteføljen	153 130	38 528	6 292	197 949
Investeringsvalgporteføljen				
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	599	0	0	599
Obligasjonsfond	599	0	0	599
Utlån og fordringer	28	0	0	28
Aksjer og andeler	400	13	0	413
Aksjefond	400	0	0	400
Spesialfond	0	13	0	13
Finansielle derivater	0	7	0	7
Sum investeringsvalgporteføljen	1 027	20	0	1 047
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	156 370	44 818	6 298	207 485
Investeringsseiendom og aksjer i eiendomsdatterselskap				
Selskapsporteføljen	0	0	2 361	2 361
Kollektivporteføljen	0	0	42 396	42 396
Investeringsvalgporteføljen	0	0	257	257
Sum investeringseiendom	0	0	45 013	45 013
FORPLIKTELSER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Selskapsporteføljen				
Finansielle derivater	0	10	0	10
Gjeld til kredittinstitusjoner	186	0	0	186
Sum selskapsporteføljen	186	10	0	196
Kollektivporteføljen				
Finansielle derivater	0	8 363	0	8 363
Gjeld til kredittinstitusjoner	527	0	0	527
Sum kollektivporteføljen	527	8 363	0	8 890
Investeringsvalgporteføljen				
Finansielle derivater	0	27	0	27
Gjeld til kredittinstitusjoner	2	0	0	2
Sum investeringsvalgporteføljen	2	27	0	29
Sum finansielle forpliktelser som måles til virkelig verdi	715	8 400	0	9 115

31.12.2013				
Millioner kroner	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
EIENDELER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Selskapsporteføljen				
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	766	3 954	0	4 721
Sertifikater	0	656	0	656
Obligasjoner	35	3 298	0	3 333
Obligasjonsfond	732	0	0	732
Utlån og fordringer	292	76	0	368
Aksjer og andeler	0	254	8	262
Aksjer	0	254	8	262
Aksjefond	0	0	0	0
Eiendomsfond	0	0	0	0
Spesialfond	0	0	0	0
Private Equity	0	0	0	0
Finansielle derivater	0	50	0	50
Andre finansielle eiendeler	0	16	0	16
Sum selskapsporteføljen	1 058	4 350	8	5 416
Kollektivporteføljen				
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	58 004	31 083	0	89 088
Sertifikater	3 715	4 361	0	8 076
Obligasjoner	12 102	26 722	0	38 825
Obligasjonsfond	42 187	0	0	42 187
Utlån og fordringer	6 572	5 239	0	11 827
Aksjer og andeler	46 493	3 110	4 316	53 919
Aksjer	15 471	691	681	16 843
Aksjefond	31 022	0	0	31 022
Eiendomsfond	0	658	0	658
Spesialfond	0	1 761	0	1 761
Private Equity	0	0	3 635	3 635
Finansielle derivater	0	1 105	0	1 105
Andre finansielle eiendeler	0	301	0	301
Sum kollektivporteføljen	111 070	40 838	4 316	156 239
Investeringsvalgporteføljen				
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	433	0	0	433
Sertifikater	0	0	0	0
Obligasjoner	0	0	0	0
Obligasjonsfond	433	0	0	433
Utlån og fordringer	19	0	0	19
Aksjer og andeler	444	13	0	457
Aksjer	0	0	0	0
Aksjefond	444	0	0	444
Eiendomsfond	0	0	0	0
Spesialfond	0	13	0	13
Private Equity	0	0	0	0
Finansielle derivater	0	3	0	3
Andre finansielle eiendeler	0	0	0	0
Sum investeringsvalgporteføljen	896	16	0	912
Sum finansielle eiendeler som måles til virkelig verdi	113 024	45 204	4 323	162 567
Investeringsseiendom og aksjer i eiendomsdatterselskap				
Selskapsporteføljen	0	0	2 340	2 340
Kollektivporteføljen	0	0	38 383	38 383
Investeringsvalgporteføljen	0	0	236	236
Sum investeringseiendom	0	0	40 958	40 958

Note 6 Virkelig verdi hierarki, forts.

31.12.2013	Nivå 1	Nivå 2	Nivå 3	Sum
Millioner kroner				
FORPLIKTELSER REGNSKAPSFØRT TIL VIRKELIG VERDI				
Selskapsporteføljen				
Finansielle derivater	0	65	0	65
Gjeld til kredittinstitusjoner	6	0	0	6
Sum selskapsporteføljen	6	65	0	71
Selskapsporteføljen				
Finansielle derivater	0	1 330	0	1 330
Gjeld til kredittinstitusjoner	477	0	0	477
Sum kollektivporteføljen	477	1 330	0	1 807
Investeringsvalgporteføljen				
Finansielle derivater	0	5	0	5
Gjeld til kredittinstitusjoner	0	0	0	0
Sum investeringsvalgporteføljen	0	5	0	5
Sum finansielle forpliktelser som måles til virkelig verdi	483	1 400	0	1 883

Endringer i nivå 3 aksjer, unoterte Selskapsporteføljen	Bokført verdi 31.12.2014	Bokført verdi 31.12.2013
Inngående balanse 01.01.	8	6
Solgt	0	0
Kjøpt	0	0
Urealiserte endringer	-2	2
Utgående balanse 31.12.	6	8
Realisert gevinst/ tap	0	0

Endringer i nivå 3 aksjer, unoterte Kollektivporteføljen	Bokført verdi 31.12.2014	Bokført verdi 31.12.2013
Inngående balanse 01.01.	681	353
Solgt	0	0
Kjøpt	136	342
Urealiserte endringer	141	-13
Utgående balanse 31.12.	958	681
Realisert gevinst/ tap	0	0

Endringer i nivå 3, Private Equity Kollektivporteføljen	Bokført verdi 31.12.2014	Bokført verdi 31.12.2013
Inngående balanse 01.01.	3 635	2 812
Solgt	-674	-598
Kjøpt	1 123	857
Urealiserte endringer	1 250	563
Utgående balanse 31.12.	5 334	3 635
Realisert gevinst/ tap	182	13

Endringer i nivå 3, Investeringseiendom Selskapsporteføljen	Bokført verdi 31.12.2014	Bokført verdi 31.12.2013
Inngående balanse 01.01.	2 340	2 325
Solgt	-65	-61
Kjøpt	4	7
Urealiserte endringer	82	69
Utgående balanse 31.12.	2 361	2 340
Realisert gevinst/ tap	0	-18

Endringer i nivå 3, Investeringseiendom Kollektivporteføljen	Bokført verdi 31.12.2014	Bokført verdi 31.12.2013
Inngående balanse 01.01.	38 383	30 439
Solgt	0	0
Kjøpt	1 790	5 019
Annet	-909	0
Urealiserte endringer	3 132	2 924
Utgående balanse 31.12.	42 396	38 383
Realisert gevinst/ tap	0	0

Endringer i nivå 3, Investeringseiendom Investeringsvalgporteføljen	Bokført verdi 31.12.2014	Bokført verdi 31.12.2013
Inngående balanse 01.01.	236	186
Solgt	0	0
Kjøpt	10	31
Annet	-6	0
Urealiserte endringer	17	19
Utgående balanse 31.12.	257	236
Realisert gevinst/ tap	0	0
Sum nivå 3	51 311	45 282

Urealiserte endringer reflekteres på linjen «Verdiendringer på investeringer» i resultatet på de ulike porteføljene.

Beløpene i nivåfordelingen finner man igjen i balansen, under de ulike porteføljenes fordeling av finansielle instrumenter til virkelig verdi, investeringseiendom og aksjer og andeler i eiendomsdatterselskaper (her samlet omtalt som investeringseiendom). Urealiserte endringer reflekteres på linjen «Verdiendringer på investeringer» i resultatet på kollektivporteføljen. Den betydelige endringen i nivå 3 skyldes at investeringseiendom er inkludert i noten.

Virkelig verdi skal være en representativ pris basert på hva tilsvarende eiendel eller forpliktelse ville vært omsatt for ved normale markedsbetingelser og forhold. Høyeste kvalitet i forhold til virkelig verdi er basert på noterte kurser i et aktivt marked. Et finansielt instrument anses som notert i et aktivt marked dersom noterte kurser er enkelt og regelmessig tilgjengelig fra en børs, forhandler, megler, næringsgruppering, prissettingstjeneste eller reguleringsmyndighet, og disse kursene representerer faktiske og regelmessige forekommende transaksjoner på armlengdes avstand.

Nivå 1: Instrumenter i dette nivået henter virkelig verdi fra noterte priser i et aktivt marked for identiske eiendeler eller forpliktelser som enheten har tilgang til ved rapporteringstidspunktet. Eksempler på instrumenter i nivå 1 er børsnoterte papirer.

Nivå 2: Instrumenter i dette nivået anses ikke å ha et aktivt marked. Virkelig verdi hentes fra observerbare markedsdata; dette inkluderer hovedsaklig priser basert på identiske instrumenter, men hvor instrumentet ikke innehar høy nok omsetningsfrekvens, samt priser basert på tilsvarende eiendeler og prisledende indikatorer som kan bli bekreftet fra markedsinformasjon. Eksempler på instrumenter i nivå 2 er rentepapirer priset ut fra rentebaner. For mer informasjon vedrørende prising av nivå 2 instrumenter henvises det til note 5 for de ulike klassene som ligger i dette nivået.

Nivå 3: Instrumenter på nivå 3 innehar ingen observerbare markedsdata eller omsettes på markedet som anses som inaktivt. Prisen baseres hovedsakelig på egne beregninger, hvor reell virkelig verdi kan avvike hvis instrumentet skulle blitt omsatt. Instrumentene som omfattes i nivå 3 hos KLP er unoterte aksjer og private equity investeringer. For mer informasjon vedrørende prising av nivå 3 instrumenter henvises det til note 5 for de ulike klassene som ligger i dette nivået.

Verdsettelse rundt poster i de ulike nivåene er beskrevet i note 5, med unntak av investeringseiendom som er beskrevet i note 3.

I note 5 opplyses det om virkelig verdi av eiendeler og forpliktelser som måles til amortisert kost. Den nivåbaserte fordelingen for disse postene vil være som følger: eiendeler klassifisert som hold til forfall vil inngå i nivå 1, utlån, og lån og fordringer vil inngå i nivå 2. Forpliktelser, målt til amortisert kost, vil være fordelt på følgende vis; ansvarlige lån fordelt i nivå 1 og i nivå 2, fondsobligasjonslånet vil vært fordelt i nivå 2, gjeld til kredittinstitusjoner vil vært fordelt i nivå 1. For informasjon vedrørende prising av disse rentepapirene henvises det til note 6.

På verdipapirer som inngår i nivå 3 er det ikke blitt gjort en sensitivitetsanalyse. For sensitivitetsanalyse for investeringseiendom henvises det til årsrapporten. En endring i variablene til prisingen er vurdert som lite signifikant. På generelt grunnlag vil en endring i prisingen på 5 % gi en endring i verdien på 2 565 millioner kroner per 31.12.2014 på eiendelene i nivå 3. Investeringseiendom er forøvrig lagt til i denne noten, da det er utvidede krav til opplysninger rundt virkelig verdi som nå også omfatter investeringseiendom som måles til virkelig verdi i KLP. Alt av investeringseiendom inngår i nivå 3.

Hva gjelder flytting av papirer mellom nivåene er det lagt grenser på antall handelsdager og omsetningsmengde på aksjer for å skille nivå 1 og nivå 2. De generelle prinsippene rundt nivåfordeling går hovedsaklig på om eiendelen eller forpliktelsen er notert eller ikke, og om noteringen kan angis å være i et aktivt marked. For aksjer er det et ytterligere skille på handelsdager og omsetningsmengde som skiller ut noterte papirer som ikke inngår i aktivt marked. Ved flytting mellom nivåene tas det utgangspunkt i verdiene ved slutten av rapporteringsperioden.

I perioden mellom 31.12.2013 til 31.12.2014 er det flyttet 60 millioner kroner fra nivå 1 til nivå 2, og 212 millioner kroner fra nivå 2 til nivå 1. Alle endringer i nivå 1 og 2 gjelder aksjer og endring i likviditet; basert på regler knyttet til handelsdager og omsetning. I nivå 3 er det reklassifisert 244 millioner kroner i 2014; fra aksjer i kollektivporteføljen til linjen Aksjer og andeler i tilknyttede foretak og fellekontrollerte foretak. For 2013 er det i nivå 3 gjort tilsvarende reklassifisering på 31 millioner.

Note 7 Risikostyring

KLP er gjennom sin virksomhet eksponert både for forsikringsrisiko og finansiell risiko. For selskapet er den overordnede risikostyringen innrettet mot at den finansielle risikoen håndteres på en slik måte at selskapet til enhver tid imøtekommer de forpliktelsene forsikringskontraktene påfører virksomheten. Styret fastsetter overordnede risikostراتيجier som operasjonaliseres på administrativt nivå.

Risikostrategi implementeres og følges opp av linjeorganisasjonen, med periodisk avrapportering. Eventuelle brudd på risikolinjer og rammer rapporteres løpende, med beskrivelse av tiltak som er gjort for å bringe forholdet i orden. Enheter utenfor linjeorganisasjonen fører tilsyn med at risikotakningen skjer innenfor de fullmaktene linjen har.

7.1 FORSIKRINGSRISIKO

Forsikringsrisiko består av risikoen for at en fremtidig definert hendelse, som selskapet har forpliktet seg til å yte økonomisk vederlag for, inntreffer. Forsikringsmessige resultater vil være mer stabile og forutsigbare jo større porteføljen er.

Selskapets forsikringsvirksomhet er innenfor bransjen kollektiv pensjon. Som beskrevet i note 2, er de mest tungtveiende risikoer i kollektiv pensjon uførerisiko og opplevelsesrisiko, mens dødsrisiko er noe mindre tungtveiende.

Forsikringsrisiko innenfor bransjen kollektiv pensjon styres generelt gjennom tett oppfølging av risikoforløpet og eventuell derav følgende endring av tariffene. Selskapet er sikret mot ekstreme begivenheter gjennom katastrofereassuranse.

7.1.1 Forsikringsmessige avsetninger

De forsikringsmessige avsetningene er satt til et forventningsrett nivå, med tillegg av sikkerhetsmarginer. I tillegg er det avsatt til risikoutjevningfond innenfor kollektiv pensjon for å møte uventede svingninger i erstatningstilfeller.

For uførerisiko i bransjen kollektiv pensjon benyttes forutsetninger basert på selskapets uførerfaringer frem til 2009. For de øvrige risikoelementer innenfor kollektiv pensjon benyttes forutsetningene fra beregningsgrunnlaget K2013 med sikkerhetsmarginer i henhold til den minstestandard Finanstilsynet fastsatte i 2013. I Pensjonsordningen for sykepleiere og Pensjonsordningen for sykehusleger anvendes det samme formelverk og de samme parametre for øvrig, men med en styrket sikkerhetsmargin på grunn av signifikant lenger levetid i disse ordningene.

7.1.2 Premiefastsettelse

Utviklingen i selskapets forsikringsrisiko følges løpende. Risikoresultat og fremtidige forventninger til utvikling i forsikret risiko basert på observasjoner og/eller risikoteoretiske modeller som danner grunnlag for prising av risikoelementet i premien. Premiene fastsettes årlig. Bransjen kollektiv pensjon har en høy grad av forutsigbarhet og stabilitet i tariffene. Normalt vil de derfor ligge fast i flere år av gangen

7.1.3 Reassuranse og reassuransesprogram

Slik forsikringskontraktene er fastsatt er den løpende risiko generelt innenfor rammen av selskapets risikobærende evne. Behovet for reassuranse er derfor begrenset.

KLP har tegnet en katastrofereassuranseavtale. Avtalen dekker inntil 300 millioner kroner utover selskapets egenregning på 50 millioner kroner ved begivenheter som fører til at flere enn 10 personer dør eller blir uføre. Avtalen dekker ikke begivenheter som følge av epidemier, krig og terrorisme.

7.1.4 Følsomhetsberegninger i kollektiv pensjon

Effekten av en umiddelbar 20 prosent økning i uførehypighet ville med dagens bestand innebære en negativ effekt på 661 millioner kroner på årets risikoresultat. Effekten på premiereserven ved en tilsvarende permanent endring i uførehypighet vil være en økning på 1 861 millioner kroner.

En umiddelbar 10 prosent reduksjon i dødeligheten ville med dagens bestand innebære en negativ effekt på 122 millioner kroner på årets risikoresultat. Effekten på premiereserven ved en tilsvarende permanent endring i dødelighet vil være en økning på 5 638 millioner kroner.

Selskapets store bestand innen kollektiv offentlig pensjon bidrar til å stabilisere forsikringsrisikoen og erstatningsanslagene. Avvik relateres i all hovedsak til ikke forsikringsbare størrelser som ikke påvirker resultatet.

Selskapets store bestand innen kollektiv offentlig pensjon bidrar til å stabilisere forsikringsrisikoen og erstatningsanslagene. Avvik relateres i all hovedsak til ikke forsikringsbare størrelser som ikke påvirker resultatet.

7.2 FINANSIELL RISIKO

Selskapets finansielle mål er å oppnå en konkurransedyktig og stabil avkastning, samtidig som soliditeten i selskapet tilfredsstiller eksterne og interne krav. Selskapet har en langsiktig investeringsstrategi hvor risikotagningen til enhver tid er tilpasset selskapets risikobærende evne. Fokus i forvaltningen er kostnadseffektivitet, langsiktighet og bredt diversifiserte porteføljer med mål om å oppnå konkurransedyktig og stabil avkastning til våre kunder og eiere over tid.

KLPs finansielle risiko består av likviditetsrisiko, markedsrisiko og kredittisiko.

7.2.1 Likviditetsrisiko

Likviditetsrisiko er risikoen for at selskapet ikke har tilstrekkelig likviditet til å dekke kortsiktig gjeld / ikke innkalt restforpliktelser og løpende drift uten at det oppstår vesentlige ekstraomkostninger i form av prisfall på eiendeler som må realiseres. Likviditetsstrategien inneholder ulike krav og rammer for å etterleve den ønskede likviditetsrisikoprofilen. I tillegg omhandles ansvarsforhold og beredskapsplan. Likviditetsstrategien operasjonaliseres på administrativt nivå, og likviditeten forvaltes internt etter mandater.

Behovet for likviditet i KLP er først og fremst knyttet til utbetaling til pensjoner og dekning av løpende driftskostnader. Det kreves også likviditet til sikkerhetsstillelse i forbindelse med valuta- og derivathandler, samt ved endringer i aktivaallokering. Likviditetsbehovet i KLP tilfredsstilles hovedsakelig av kontraktsfestede innbetalinger. Selskapet har til enhver tid en likviditetsbeholdning som er tilstrekkelig til å dekke løpende kostnader, herunder pensjonsutbetalinger. Ved likviditetsbehov ut over gjeldende likviditetsbeholdning, kan likviditet normalt frigjøres ved salg av likvide finansielle aktiva.

KLP har som mål å ha en likviditetsbuffer tilsvarende tre måneders likviditetsbehov. Dette måles ved:
Likviditetsbuffer = Likvide midler/kortsiktig likviditetsbehov

Likvide midler defineres som likviditetsbeholdning og forventede innbetalinger (til likviditetsporteføljen) de neste tre måneder, mens kortsiktig likviditetsbehov defineres som forpliktelser som forfaller innen tre måneder og annet kjent behov for likviditet innen tre måneder.

Ikke innkalt restforpliktelse på 12 746 millioner kroner består av komitterte, ikke innbetalte beløp rettet mot private equity, eiendomsfond og godkjente lånetilsagn som ikke er utbetalt. I tillegg inkluderer kausjonsansvar på 2 millioner under betingede forpliktelser. Summene er nærmere spesifisert i note 34 betingede forpliktelser.

7.2.2 Markedsrisiko

Markedsrisiko er risikoen for tap som følge av endringer i markedspriser på ulike aktiva som aksjer, obligasjoner, eiendom og andre verdipapirer, og valuta. Markedsrisikoen avhenger både av hvor stor eksponering en har i de ulike aktiva og av volatiliteten i markedsprisene. Utviklingen i norske og internasjonale verdipapirmarkeder har generelt stor betydning for KLPs resultater.

Risiko for fall i verdien på ulike aktiva er den største finansielle risikoen på kort sikt. Av risikoen på aktivassiden er aksjeeksponeringen den største finansielle risikofaktoren, men også markedsrisiko knyttet til kreditt (spread) og eiendom har et betydelig tapspotensiale. KLPs renterisiko knyttet til et vedvarende lavt rentenivå er imidlertid begrenset. Slik regelverket er utformet i dag påvirkes ikke forsikringstekniske avsetninger av endringer i markedsrenten. Ved fremtidig overgang til markedsverdi på forpliktelsene, vil årlig prising av avkastningsgarantien innebære at kundene bærer risikoen for at rentenivået blir liggende lavere enn grunnlagsrenten. Ettersom KLP utelukkende tilbyr pensjonsordninger til offentlig sektor, vil KLP prise avkastningsgarantien helt til den forsikrede dør, noe som innebærer at avkastningsgarantien som oppstår fra forsikringsforpliktelsene er begrenset.

KLP valutasierer hoveddelen av internasjonal eksponering. Økonomisk sikring av valutaeksponeringen gjøres gjennom derivater. Som hovedregel er alle KLPs renteinvesteringer og eiendomsinvesteringer i fremmed valuta sikret tilbake til norske kroner. For aksjeinvesteringer i fremmed valuta er målsetningen 90 prosent sikringsgrad med tillatte svingninger mellom 80 og 100 prosent.

Alle aksje- og renteeksponeringer er inkludert i et risikomålings-system som muliggjør simulering og overvåkning av aksje- og renterisiko på tvers av porteføljer. Aktiv risiko styres gjennom å spesifisere en referanseindeks og en fastsatt samvariasjon relativ til indeksen for hver portefølje.

KLP styrer aksjerisikoen dynamisk ved at aksjeandelen løpende tilpasses til selskapets finansielle buffere. Denne type sikringstiltak reduserer sannsynligheten for at avkastningen blir lavere enn det fastsatte minimumsnivået. Strategien bidrar til å sikre at KLP som et minimum oppnår et forhåndsfastsatt inntektsmål. Inntektsmålet fastsettes på bakgrunn av målsetting om soliditet ved utgangen av perioden, slik at selskapet også skal ha risikokapasitet i fremover. Strategien innebærer at KLP potensielt kan øke eksponeringen mot aksjer eller andre aktiva med forventet høy risiko etter hvert som soliditeten styrkes. Når soliditeten svekkes innebærer dette at KLP vil redusere markedsrisikoen. Dette bidrar til å redusere belastningen på KLPs soliditetskapital i nedgangsperioder og dermed også til å beskytte egenkapitalen. I tillegg har KLP en høy andel anleggsobligasjoner og utlån med fastrente som bidrar til stabilitet i avkastningen og reduserer risikoen for lav avkastning i lavrentescenarier.

I KLPs forvaltning brukes derivater prinsipielt for risikoreduksjon samt for kostnads- og tidseffektiv implementering av verdiskring eller tilpasninger i investeringsporteføljen. I mange tilfeller vil det være rimeligere og raskere å foreta risikoendringer ved hjelp av derivater enn ved handel i underliggende instrumenter. Et eksempel kan være kortsiktige justeringer av aksjeeksponeringen i globale markeder.

Sensitivitetsanalyse markedsrisiko

KLPs markedsrisiko vurderes fortløpende ved hjelp av stresstester og statistiske analyseverktøy. KLP har utviklet og arbeider kontinuerlig med videreutvikling av modeller for måling og overvåkning av risiko. KLP har gjort beregninger i henhold til beregningsstudie for virkninger av nytt soliditetsregelverk i forsikring (Solvens II).

Ved utgangen av 2014 var omlag 20 prosent av KLPs midler plassert i aksjer (målt ved eksponering) og 11 prosent plassert i eiendom. Øvrige midler var plassert i rentebærende omløps- og anleggsmidler, inkludert utlån.

I henhold til Finanstilsynets stresstest I har selskapet en bufferkapitalutnyttelse på 101 prosent, i 2013 var bufferkapitalutnyttelsen 88 prosent. Formålet med stresstesten er å belyse hvordan ulike scenarier kan påvirke KLPs evne til å oppfylle lovpålagte soliditets- og sikkerhetskrav. En vesentlig årsak til økningen fra 2013 er økte stressnivåer for aksjer. Den mest vesentlige risikoen i stresstesten er markedsrisiko som isolert sett representerte et tapspotensial på 57 milliarder. Konsentrasjonsrisiko påvirker ikke tapspotensialet som følge av bredt diversifiserte porteføljer. Brutto bidrag til tapspotensialet fra de ulike risikoklassene fordeler seg som følger:

Renterisiko	6,1 milliarder
Aksjerisiko	30,4 milliarder
Eiendomsrisiko	11,3 milliarder
Valutarisiko	2,3 milliarder
Spreadrisiko	20,7 milliarder
Konsentrasjonsrisiko	0 milliarder

Summen av tapspotensialet knyttet isolert til hver risikotype summerer seg ikke opp til samlet tapspotensialet for markedsrisiko. Dette skyldes at ved beregning av samlet tapspotensial hensyntas korrelasjonen mellom de ulike risikotypene.

7.2.3 Kredittisiko

Det er lagt vekt på at kreditteksponeringen er diversifisert for å unngå konsentrasjon av kredittisiko mot enkelte debitorer. For å overvåke kredittisiko i utlånene og investeringene er det nedsatt en egen kredittkomite som møtes på jevnlig basis. Grensene for kredittisiko mot den enkelte debitor fastsettes av komiteen. Endringer i debtors kredittvurdering overvåkes og følges opp.

KLP har god balanse mellom norske obligasjoner og internasjonale obligasjoner, og har en portefølje av utelukkende gode kreditter. I porteføljen av hold til forfall og lån og fordringer er 32 prosent ratet AAA. KLP har en egen internasjonal statsobligasjonsportefølje som utgjorde ca. 17 prosent av porteføljen av omløpsobligasjoner ved årsskiftet. I tillegg er det en betydelig andel norske obligasjoner i omløpsobligasjonsporteføljen.

KLP har en utlånsportefølje av høy kvalitet, med begrenset kredittisiko og historisk svært lave tap. KLP yter hovedsakelig lån med pant i bolig med en belåningsgrad under 80 prosent, lån til kommuner og lån med kommunale garantier. Utlån sikret med pant i bolig utgjør rundt av 4,1 milliarder kroner. Verdien av pantene utgjør en større verdi enn utlånene siden en stor del av pantene er etablert tilbake i tid, og prisstigningen på boliger de siste årene har vært betydelig.

7.3 SAMLET MAKSIMAL EKSPONERING FOR KREDITTRISIKO

Selskapets samlede maksimale eksponering for kredittisiko består av bokførte verdier. De bokførte klassene av verdipapirer er nærmere spesifisert i note 5 virkelig verdi av finansielle eiendeler.

Note 8 Likviditetsrisiko

Tabellen nedenfor spesifiserer selskapets finansielle forpliktelser klassifisert etter forfallstidspunkt. Beløpene i tabellen er udiskonterte kontraktsmessige kontantsstrømmer.

2014 Millioner kroner	Innen 1 mnd.	1-12 mnd.	1-5 år	5-10 år	Over 10 år	Sum
Ansvarlige lån ¹	0	167	3 506	0	0	3 673
Fondsobligasjonslån ¹	0	55	218	273	1 448	1 994
Leverandørgjeld	18	0	0	0	0	18
Forpliktelser til kredittinstitusjoner	6 890	0	0	0	0	6 890
Betingede forpliktelser	12 748	0	0	0	0	12 748
Sum	19 656	221	3 725	273	1 448	25 323
Finansielle derivater						
Finansielle derivater brutto oppgjør						
<i>Innstrømmer</i>	0	-55	-218	-273	-1 448	-1 994
<i>Utstrømmer</i>	11	33	176	220	1 400	1 839
Finansielle derivater netto oppgjør	4 207	2 564	1 537	129	0	8 436
Sum finansielle derivater	4 218	2 542	1 494	75	-47	8 282
Sum 2014	23 874	2 763	5 218	348	1 400	33 605
2013						
Millioner kroner	Innen 1 mnd.	1-12 mnd.	1-5 år	5-10 år	Over 10 år	Sum
Ansvarlige lån ¹	0	154	3 385	0	0	3 539
Fondsobligasjonslån ¹	0	44	177	221	1 322	1 764
Leverandørgjeld	10	0	0	0	0	10
Forpliktelser til kredittinstitusjoner	483	0	0	0	0	483
Betingede forpliktelser	8 086	0	0	0	0	8 086
Sum	8 578	198	3 562	221	1 322	13 882
Finansielle derivater						
Finansielle derivater brutto oppgjør						
<i>Innstrømmer</i>	0	-44	-177	-221	-1 322	-1 764
<i>Utstrømmer</i>	11	33	177	221	1 448	1 891
Finansielle derivater netto oppgjør	309	317	585	87	0	1 299
Sum finansielle derivater	320	306	586	88	126	1 426
Sum 2013	8 899	504	4 148	309	1 448	15 307

Risikoen for at KLP ikke skal ha tilstrekkelig likviditet til å dekke kortsiktig gjeld og løpende drift er svært liten ettersom en stor del av selskapets eiendeler er likvide. KLP har betydelige midler investert i pengemarked, obligasjoner og aksjer som kan selges ved likviditetsbehov. KLP sin likviditetsstrategi innebærer at selskapet til enhver tid skal ha tilstrekkelige likvide midler til å møte KLP sine forpliktelser ved forfall, uten at det påløper kostnader av betydning knyttet til å frigjøre midler.

Aktivasammensetningen i KLP sine porteføljer skal være tilstrekkelig likvid til å kunne dekke annet likviditetsbehov som kan oppstå. KLP Kapitalforvaltning har det løpende ansvaret og rapporterer på selskapets likviditet. Det er etablert interne rammer for størrelsen på likviditetsbeholdningen. KLP sin enhet for risikostyring overvåker og rapporterer utviklingen i likviditetsbeholdningen fortløpende. Styret i KLP fastsetter årlig en kapitalforvaltnings- og likviditetsstrategi for KLP. Likviditetsstrategien inneholder blant annet rammer, ansvarsforhold, risikomål og beredskapsplan for likviditetsstyringen.

Tabellen over viser finansielle forpliktelser KLP har samlet på rentebetalinger og tilbakebetaling av hovedstol, basert på forfall.

Forventet utbetalingsprofil pensjonsforpliktelser

2014 Millioner kroner									
År	1 år	2-5 år	6-10 år	11-20 år	21-30 år	31-40 år	41-50 år	51-80 år	Sum
Beløp	13 104	52 571	83 260	200 838	218 061	192 089	126 891	65 389	952 202
2013 Millioner kroner									
År	1 år	2-5 år	6-10 år	11-20 år	21-30 år	31-40 år	41-50 år	51-80 år	Sum
Beløp	12 210	52 156	81 803	192 710	200 519	164 738	96 814	49 890	850 840

Utbetalingsprofilen viser antatte utbetalingstidspunkter for de fremtidige pensjonsforpliktelsene til KLP og er basert på udiskonterte verdier. Forsikringsforpliktelsene i regnskapet er neddiskontert og viser nåverdien på balansetidspunktet.

¹ Lånene er evigvarende. Kontantstrømmene er beregnet frem til forventet forfall ved rentereguleringstidspunkt.

Note 9 Renterisiko

2014 Millioner kroner	Inntil 3 mnd.	3 mnd. til 12 mnd.	Fra 1 år til 5 år	Fra 5 år til 10 år	Over 10 år	Endring i kontantstrøm	Sum
Eiendeler							
Aksjefondsandeler ¹	1	0	0	0	0	8	10
Alternative investeringer	-1	0	0	0	0	9	8
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	15	8	-56	-115	-127	-43	-318
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	0	0	0	0	0	6	6
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost	0	0	0	0	0	0	0
Obligasjoner og andre verdipapirer med fast avkastning	-31	-50	-368	-502	-459	211	-1 199
Rentefondsandeler	-3 029	0	0	0	0	20	-3 009
Utlån og fordringer	-2	-4	0	0	0	78	72
Utlån	0	0	0	0	0	192	192
Betingede forpliktelser ²	0	0	0	0	0	20	20
Sum eiendeler	-3 047	-45	-424	-618	-586	501	-4 219
Forpliktelser							
Finansielle derivater klassifisert som gjeld	3	2	63	7	0	9	84
Fondsobligasjon, ansvarlige lån	0	0	0	72	33	0	105
Utlån og fordringer – call money	0	0	0	0	0	-6	-6
Sum forpliktelser	3	2	63	78	33	4	183
Sum før skatt	-3 044	-43	-361	-539	-553	505	-4 036
Sum etter skatt	-2 222	-31	-264	-394	-404	368	-2 946

Note 10 Valutarisiko, forts.

31.12.2013 Millioner kroner/ utenlandsk valuta ¹	Balanseposter ekskl. valutaderivater		Valutaderivater		Omregnings- kurs Valuta/NOK	Sum		Nettoposisjon
	Eiendeler	Gjeld	Eiendeler	Gjeld		Eiendeler	Gjeld	
Amerikanske dollar	13 654	-1 305	865	-11 689	6,07	14 518	-12 993	9 252
Australske dollar	360	0	166	-480	5,43	526	-480	249
Brasilianske real	109	0	0	0	2,57	109	0	281
Britiske pund	1 227	-5	128	-1 325	10,05	1 355	-1 330	250
Canadiske dollar	1 234	-726	253	-686	5,71	1 487	-1 412	427
Chilensk peso	3 722	0	0	0	0,01	3 722	0	43
Colombiansk peso	8 612	0	0	0	0,00	8 612	0	27
Danske kroner	4 127	-53	44	-3 990	1,12	4 170	-4 043	143
Egyptiske pund	8	0	0	0	0,87	8	0	7
Euro	3 889	-32	122	-3 738	8,36	4 011	-3 770	2 014
Filipinske peso	171	0	0	0	0,14	171	0	23
Hong Kong dollar	1 223	0	182	-641	0,78	1 405	-641	598
Indisk rupi	1 690	0	0	0	0,10	1 690	0	166
Indonesisk rupiah	111 221	0	0	0	0,00	111 221	0	55
Islandske kroner	252	0	0	0	0,05	252	0	13
Israelske shekel	66	0	51	-107	1,75	117	-107	18
Japanske yen	73 124	0	18 289	-81 502	0,06	91 413	-81 502	572
Koreansk won	73 417	0	0	0	0,01	73 417	0	422
Malaysisk ringgit	53	0	0	0	1,85	53	0	98
Marokkansk dirham	0	0	0	0	0,74	0	0	0
Meksikanske peso	285	0	0	0	0,46	285	0	132
New Zealandske dollar	3	0	1	-3	4,99	4	-3	3
Peruvianske nuevo sol	0	0	0	0	2,17	0	0	1
Polske zloty	22	0	0	0	2,01	22	0	44
Russiske rubler	0	0	0	0	0,18	0	0	0
Singapore dollar	61	0	48	-99	4,81	109	-99	48
Sveitsiske franc	201	0	66	-230	6,82	267	-230	251
Svenske kroner	9 896	-60	172	-9 343	0,94	10 068	-9 403	628
Sør-afrikansk rand	399	0	0	0	0,58	399	0	231
Taiwan new dollar	1 508	0	0	0	0,20	1 508	0	307
Thailandsk baht	350	0	0	0	0,18	350	0	65
Tsjekkisk koruna	21	0	0	0	0,31	21	0	6
Tyrkisk lira	14	0	0	0	2,82	14	0	40
Ungarsk forint	234	0	0	0	0,03	234	0	7
Sum kortsiktige valutaposisjoner								16 421
Euro	315	-312	0	0	8,36	315	-312	29
Japanske yen	32 611	-24 236	0	0	0,06	32 611	-24 236	483
Amerikanske dollar	110	-107	0	0	6,07	110	-107	19
Sum langsiktige valutaposisjoner								532
Sum valutaposisjoner før skatt								16 953

KLP valutasikrer hoveddelen av internasjonal eksponering. Økonomisk sikring av valutaeksponeringen gjøres gjennom derivater. Som hovedregel er alle KLP sine renteinvesteringer og eiendomsinvesteringer i fremmed valuta sikret tilbake til norske kroner med en målsetning på 100 prosent sikringsgrad. For aksjeinvesteringer i fremmed valuta er den generelle målsetningen 90 prosent sikringsgrad, med tillatte svingninger mellom 80 og 100 prosent. Unntaket er tilfeller hvor enkeltstående valutaer ikke innehar stort nok marked og/eller likviditet til å igangsette effektiv sikring.

Sikringsgraden for valuta er beregnet ved å ta den forholdsmessige andelen av sum eiendeler i valuta mot sum gjeld i valuta ved periodeslutt.

Dersom alle valutaposisjoner endrer seg med 1 prosent på samme tidspunkt og i samme retning vil dette påvirke resultatet med 141 millioner kroner. For 2013 blir tilsvarende resultat effekt 170 millioner kroner.

¹ Tabellen viser samlede balanseposter for hver enkelt valuta, fordelt på kort- og langsiktige posisjoner. Nettoposisjonen viser den reelle valutarisikoen KLP har ved utgangen av perioden i NOK. Andre beløp er i lokal valuta. Tabellen viser en sikringsgrad for valuta på 2014 og 2013 på henholdsvis 109 og 111 prosent.

Note 11 Kredittrisiko

31.12.2014 Millioner kroner	Investment grade AAA til BBB	Lavere rating	Offentlig garanti	Bank og finans	¹ Boliglån < 80%	¹ Boliglån > 80%	Øvrige	Totalt
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost	25 652	0	50	1 273	0	0	3 159	30 134
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	64 242	0	458	3 774	0	0	17 157	85 631
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning	26 462	86	2 587	17 548	0	0	10 022	56 706
Rentefond omløp	32 825	0	5 558	0	0	0	18 758	57 141
Utlån og fordringer	13 423	0	0	3 011	0	0	0	16 434
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	1 527	0	0	0	0	0	0	1 527
Utlån	0	0	33 221	0	3 786	307	4 663	41 976
Sum	164 130	86	41 874	25 606	3 786	307	53 759	289 548

Spesifisering av investment grade	AAA	AA	A	BBB	Sum Investment grade
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost	13 355	1 931	9 561	806	25 652
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	16 610	15 443	29 317	2 872	64 242
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning	10 446	11 257	3 705	1 054	26 462
Rentefond omløp	0	0	32 825	0	32 825
Utlån og fordringer	0	2 031	11 391	0	13 423
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	0	63	1 464	0	1 527
Utlån	0	0	0	0	0
Sum	40 410	30 726	88 263	4 732	164 130

31.12.2013 Millioner kroner	Investment grade AAA til BBB	Lavere rating	Offentlig garanti	Bank og finans	¹ Boliglån < 80%	¹ Boliglån > 80%	Øvrige	Totalt
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost	26 495	0	50	1 296	0	0	3 264	31 105
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	47 624	0	164	3 295	0	0	14 920	66 002
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning	21 401	640	1 896	15 312	0	0	11 641	50 890
Rentefond omløp	23 274	0	4 280	0	0	0	16 723	44 278
Utlån og fordringer	9 299	0	0	2 915	0	0	0	12 214
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	1 158	0	0	0	0	0	0	1 158
Utlån	0	0	22 899	0	5 614	1 400	4 075	33 988
Sum	129 250	640	29 289	22 818	5 614	1 400	50 623	239 634

Spesifisering av investment grade	AAA	AA	A	BBB	Sum Investment grade
Gjeldsinstrumenter som holdes til forfall målt til amortisert kost	18 818	2 198	4 673	806	26 495
Gjeldsinstrumenter klassifisert som lån og fordringer målt til amortisert kost	17 423	11 875	15 278	3 048	47 624
Gjeldsinstrumenter til virkelig verdi - verdipapirer med fast avkastning	10 458	7 321	3 448	173	21 401
Rentefond omløp	0	0	23 274	0	23 274
Utlån og fordringer	0	1 091	8 208	0	9 299
Finansielle derivater klassifisert som eiendeler	0	1	1 157	0	1 158
Utlån	0	0	0	0	0
Sum	46 699	22 487	56 038	4 027	129 250

¹ Disse to kolonnene gir informasjon på andel boliglån med pantsikkerhet innenfor 80% av verdigrunnlag og boliglån som overgår 80% pantsikkerhet av verdigrunnlag.

Note 11 Kredittrisiko, forts.

Med kredittrisiko menes risikoen for at motparten ikke skal klare å møte sine forpliktelser til KLP. I denne tabellen er kredittrisikoen målt ved ratingbyråers estimater på hvor høy kredittverdighet de ulike utstederne av rentepapirer har. For eiendeler som ikke er ratet så er de lagt i andre kategorier som beskriver kredittrisiko, eksempelvis sektor og garantier.

Det er lagt vekt på at kredittksporingen er diversifisert for å unngå konsentrasjon av kredittrisiko mot enkelte debitorer. For å overvåke kredittrisiko i utlånene og investeringene er det nedsatt en egen kredittkomite som møtes på jevnlig basis. Grensene for kredittrisiko mot den enkelte debitor fastsettes av komiteen. Endringer i debtors kredittvurdering overvåkes og følges opp av KLP Kapitalforvaltning AS.

KLP har god balanse mellom norske obligasjoner og internasjonale obligasjoner, og har en portefølje av utelukkende gode kreditter. KLP har en høy konsentrasjon av gjeldsinstrumenter rettet mot norsk offentlig sektor. I noteinndelingen er det kun benyttet rating fra Standard & Poor's. KLP benytter seg også av rating fra Moody's Investor Services og Fitch Ratings og alle tre er likestilte som grunnlag for investeringer i rentepapirer. Tabellen viser eksponering mot ratingkategoriene som S&P benytter seg av, hvor AAA er tilknyttet papirer med høyest kredittverdighet. Det som er klassifisert som «Øvrige» er i all hovedsak verdipapirer utstedt av kraftselskaper og andre foretaksobligasjoner; dette beløper seg til 53,7 milliarder per 31.12.2014. KLP har strenge retningslinjer for investeringer i rentepapirer, som også gjelder for investeringer som faller inn under kategorien Øvrige.

Linjene i noten er sammenfallende med balanseoppsettet. Unntakene er gjeldsinstrumenter til virkelig verdi som er delt opp i tre kategorier i noten og utlån som vist samlet i noten, men som befinner seg på to linjer i balansen (virkelig verdi og amortisert kost).

Ti største motparter		
Millioner kroner	31.12.2014	31.12.2013
Motpart 1	8 644	8 637
Motpart 2	6 749	8 523
Motpart 3	5 490	4 420
Motpart 4	4 349	4 249
Motpart 5	3 164	3 634
Motpart 6	3 043	3 061
Motpart 7	2 968	2 968
Motpart 8	2 920	2 734
Motpart 9	2 734	2 623
Motpart 10	2 623	2 602
Totalt	42 686	43 452

Tabellen ovenfor viser de ti største motpartene KLP har eksponering mot. Beløpene oppgitt er balanseført verdi. Majoriteten av de ti største motpartene er enten finansinstitusjoner eller motparter omfattet av en offentlig garanti (statlig eller kommunal garanti).

Premiefordringer og fordringer i forbindelse med reassurans

Millioner kroner	2014	2013
Premiefordringer	628	1 298
Nedskrivninger av premiefordringer	0	-3
Sum	628	1 295

KLPs premiefordringer er i hovedsak rettet mot offentlig sektor og kredittrisikoen vurderes som lav. Hovedbransjen kollektiv pensjon – offentlig er i tillegg tilknyttet Overføringsavtalen for offentlig sektor. Denne overføringsavtalen har en sikringsordning som skal bidra til å sikre pensjonsrettigheter opparbeidet hos arbeidsgivere som opphører eller som ikke betaler premie ved forfall etter nærmere regler. KLP kan således søke dekning for ubetalte krav i denne bransjen hos sikringsordningen dersom kravet faller innenfor sikringsordningens bestemmelser.

Note 12 Presentasjon av eiendeler og gjeld som er gjenstand for netto oppgjør

31.12.14	Brutto finansielle eiendeler/gjeld	Brutto eiendeler /gjeld som er presentert netto	Balanseført verdi	Relaterte beløp som ikke er presentert netto		
Millioner kroner				Finansielle instrumenter	Sikkerhet i kontanter	Netto beløp
EIENDELER						
Finansielle derivater	1 527	0	1 527	-733	-715	291
Sum	1 527	0	1 527	-733	-715	291
PORTEFØLJEFORDELTE EIENDELER						
Sum eiendeler kollektivporteføljen	1 208	0	1 208	-730	-527	164
Sum eiendeler selskapsporteføljen	312	0	312	0	-186	125
Sum eiendeler investeringsvalg	7	0	7	-3	-2	2
Sum	1 527	0	1 527	-733	-715	291
GJELD						
Finansielle derivater	8 400	0	8 400	-733	-6 888	794
Sum	8 400	0	8 400	-733	-6 888	794
PORTEFØLJEFORDELTE GJELD						
Sum gjeld kollektivporteføljen	8 363	0	8 363	-730	-6 859	790
Sum gjeld selskapsporteføljen	10	0	10	0	-9	0
Sum gjeld investeringsvalgporteføljen	27	0	27	-3	-20	4
Sum	8 400	0	8 400	-733	-6 888	794

31.12.13	Brutto finansielle eiendeler/gjeld	Brutto eiendeler /gjeld som er presentert netto	Balanseført verdi	Relaterte beløp som ikke er presentert netto		
Millioner kroner				Finansielle instrumenter	Sikkerhet i kontanter	Netto beløp
EIENDELER						
Finansielle derivater	1 158	0	1 158	-460	-475	222
Sum	1 158	0	1 158	-460	-475	222
PORTEFØLJEFORDELTE EIENDELER						
Sum eiendeler kollektivporteføljen	1 105	0	1 105	-466	-475	164
Sum eiendeler selskapsporteføljen	50	0	50	7	0	57
Sum eiendeler investeringsvalg	3	0	3	-1	0	2
Sum	1 158	0	1 158	-460	-475	222
GJELD						
Finansielle derivater	1 400	0	1 400	-533	-861	7
Sum	1 400	0	1 400	-533	-861	7
PORTEFØLJEFORDELTE GJELD						
Sum gjeld kollektivporteføljen	1 330	0	1 330	-466	-857	7
Sum gjeld selskapsporteføljen	65	0	65	-65	0	0
Sum gjeld investeringsvalgporteføljen	5	0	5	-1	-3	0
Sum	1 400	0	1 400	-533	-861	7

Formålet med noten er å vise den potensielle effekten av netting avtaler i KLP; hvilke muligheter KLP har for å motregne bilaterale avtaler mot andre motparter dersom disse skulle gå konkurs, og beløpet som gjenstår om alle slike netting avtaler materialiseres. Alle motparter med negativt nettobeløp er satt til 0, sikkerhet i kontanter er justert deretter. Notene viser derivatposisjoner i balansen, samt en ytterligere tabell med tilsvarende informasjon sortert på de ulike porteføljene i selskapet.

Note 13 Pantelån og andre utlån

Millioner kroner	Kommune- forvaltningen	Statlige og kommuneide foretak ¹	Private organisasjoner og foretak ²	Lønnstakere, trygdede og tilsvarende	Sum 31.12.2014	Sum 31.12.2013
Akershus	1 341	342	174	761	2 618	3 390
Oslo	0	508	353	598	1 459	304
Østfold	1 115	150	49	295	1 609	4 643
Nordland	1 326	37	45	159	1 567	814
Vestfold	1 367	198	61	265	1 891	1 439
Buskerud	3 164	2 488	269	194	6 115	1 801
Nord-Trøndelag	625	18	31	46	721	2 434
Vest-Agder	314	41	16	64	436	1 553
Sør-Trøndelag	3 190	91	809	216	4 306	694
Rogaland	1 949	48	25	261	2 284	984
Møre og Romsdal	1 814	153	225	251	2 443	1 890
Hedmark	1 311	54	88	141	1 595	2 155
Sogn og Fjordane	816	51	72	56	995	1 095
Oppland	871	97	30	92	1 089	2 711
Aust-Agder	494	4	3	67	568	1 394
Troms	1 201	97	123	157	1 578	1 766
Telemark	574	96	559	62	1 291	354
Hordaland	1 793	677	461	338	3 269	1 941
Svalbard	11	16	0	0	28	1 589
Finnmark	512	178	1	43	734	18
Utlandet	0	0	5 189	0	5 189	845
Ufordelt	5	0	0	2	7	2
Påløpte renter	124	28	20	13	185	171
Sum	23 917	5 371	8 604	4 084	41 976	33 988

Denne tabellen fordeler utlånene til KLP på fylke og sektor. Sektor er basert på sektorkodene fra Statistisk Sentralbyrå.

KLP har en utlånsportefølje av høy kvalitet, med begrenset kredittisiko og historisk svært lave tap. KLP yter hovedsakelig lån med pant i bolig med en belåningsgrad under 80 prosent, lån til kommuner og lån med offentlige garantier. Utlån sikret med pant i bolig utgjør i overkant av 4 milliarder kroner. Sektordiversifiseringen på utlån i KLP er meget liten, da en meget høy andel av utlån er rettet mot offentlig sektor. Konsentrasjonsrisikoen dette antyder er likevel lite reell da utlånene omfattes av offentlig garanti, som innebærer en særdeles lav motpartsrisiko.

Millioner kroner	2014	2013
Individuelle nedskrivninger på utlån til amortisert kost		
Antall lån	6	11
Sum hovedstol før nedskrivninger	0,71	1,66
Nedskrivninger	0,68	1,45
Sum hovedstol etter nedskrivninger	0,03	0,21
Individuelle nedskrivninger		
Nedskrivning på individuelle utlån 01.01.	1,45	1,22
Periodens konstaterte tap hvor det tidligere er foretatt individuell nedskrivning	-0,83	-0,02
Periodens nedskrivning på individuelle utlån	0,10	0,29
Periodens reversering av nedskrivning på individuelle utlån	-0,03	-0,03
Nedskrivning på individuelle utlån	0,68	1,45
Forfalte, ikke nedskrevne utlån	2014	2013
Millioner kroner	Restgjeld	Restgjeld
Forfalt		
30-90 dager	13,4	60,6
over 90 dager	24,5	20,6
Sum forfalte utlån	37,9	81,2

Antall er absolutte tall, beløp er gjengitt i millioner kroner. Misligholdte utlån gjelder utlån målt til amortisert kost. Alle nedskrivninger gjelder utlån med pant i bolig.

¹ Denne kategorien omfatter, foruten statlige og kommuneide foretak, også kommunal forretningsdrift

² Denne kategorien omfatter hovedsakelig private foretak med begrenset ansvar og organisasjoner uten profittmål

Note 14 Aksjer og andeler i datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak

Millioner kroner	Kontor- og forretningsadresse	Eier- andel %	EK ved 1. gangs anskaffelse	Anskaffelses- kost	Bokført verdi 31.12.13	Tilgang/ avgang	Verdi- regulering	Resultat- andel	Egenkap. transaksjon	Utbytte	Bokført verdi 31.12.14
Aksjer i selskapsporteføljen eiendomsdatterforetak											
KLP Huset AS	Dronning Eufemiasgate 10 0103 Oslo	100 %	0,0	0,1	1 393,0	0,0	194,3	75,9	-192,5	0,0	1 470,9
Sum aksjer og andeler i eiendomsdatterforetak i selskapsporteføljen				0,1	1 393,0	0,0	194,3	75,9	-192,5	0,0	1 470,9
Aksjer i selskapsporteføljen Datterforetak (ekskl. eiendom)											
KLP Skadeforsikring AS	Dronning Eufemiasgate 10 0103 Oslo	100 %	58,7	78,7	990,3	0,0	0,0	304,2	-138,0	0,0	1 156,5
KLP Bedriftspensjon AS	Dronning Eufemiasgate 10 0103 Oslo	100 %	50,0	50,0	102,9	0,0	0,0	-22,7	23,0	0,0	103,1
KLP Fondsforvaltning AS	Dronning Eufemiasgate 10 0103 Oslo	100 %	6,6	14,0	25,0	0,0	0,0	17,4	-6,1	0,0	36,3
KLP Forsikringservice AS	Dronning Eufemiasgate 10 0103 Oslo	100 %	0,1	0,1	8,1	0,0	0,0	0,9	-1,5	0,0	7,5
KLP Bankholding AS	Dronning Eufemiasgate 10 0103 Oslo	100 %	15,1	15,1	1 273,7	0,0	0,0	28,3	-31,3	0,0	1 270,7
KLP Kapitalforvaltning AS	Dronning Eufemiasgate 10 0103 Oslo	100 %	50,0	50,0	113,3	0,0	0,0	38,9	-36,2	0,0	116,0
Sum aksjer og andeler i datterforetak (ekskl. eiendom) i selskapsporteføljen			207,9	2 513,3	0,0	0,0	367,0	-190,2	0,0	0,0	2 690,1
Tilknyttede foretak i selskapsporteføljen											
Norsk Pensjon AS	Hansteens gate 2 0253 Oslo	25 %	20,0	5,0	4,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	4,0
Fylkeshuset, Molde AS	Fylkeshuset, Julsundvn. 9, 6400 Molde	48 %	0,1	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Sum aksjer og andeler i tilknyttede foretak i selskapsporteføljen			5,0	4,0	4,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	4,0
Sum aksjer og andeler i øvrige datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak i selskapsporteføljen				212,9	2 517,4	0,0	0,0	367,0	-190,2	0,0	2 694,1
Sum datterforetak, tilknyttede foretak og felleskontrollerte foretak				213,0	3 910,4	0,0	194,3	442,9	-382,6	0,0	4 165,0
Eiendomsdatterforetak											
Aksjer i kollektiv- og investeringsvalgporteføljene											
KLP Eiendom AS	Dronning Eufemiasgate 10 0103 Oslo	100 %	0,1	0,1	38 618,6	0,0	1 330,8	1 817,9	885,0	0,0	42 652,3
Sum aksjer og andeler i eiendomsdatterforetak i kollektiv- og investeringsvalgporteføljene			0,1	0,1	38 618,6	0,0	1 330,8	1 817,9	885,0	0,0	42 652,3
Felleskontrollerte foretak i kollektivporteføljen											
KLP Norfund Investments AS, Støperigata 2 0250 OSLO		50 %	0,1	101,7	31,3	70,4	26,5	0,0	2,8	0,0	131,0
Sum aksjer og andeler i felleskontrollert foretak i kollektivporteføljen			101,7	31,3	70,4	26,5	0,0	2,8	0,0	0,0	131,0
Tilknyttede foretak i kollektivporteføljen											
Norfinance AS	Støperigata 2 0250 OSLO	20,2 %	92,3	102,5	0,0	102,5	10,4	0,0	0,0	0,0	112,9
Sum aksjer og andeler i tilknyttede foretak i kollektivporteføljen			102,5	0,0	102,5	10,4	0,0	0,0	0,0	0,0	112,9
Sum aksjer og andeler i tilknyttede foretak og felleskontrollert foretak i kollektivporteføljen			204,2	31,3	172,9	37,0	0,0	2,8	0,0	0,0	243,9

Alle aksjer og andeler har lik stemmeandel.

Note 15 Aksjer og aksjefondsandeler

Millioner kroner	Antall	Markedsverdi
NORGE		
NORDIC TRUSTEE AS	11 175	2
SILVER PENSJONSFORSIKRING AS	556 444	4
SUM USPESIFISERT		6
KONGSBERG AUTOMOTIVE HOLDING ASA	6 628 535	38
SCHIBSTED ASA	103 248	49
XXL ASA	249 487	18
SUM FORBRUKSVARER		105
AUSTEVOLL SEAFOOD ASA	197 501	9
LEROY SEAFOOD GROUP ASA	104 123	28
MARINE HARVEST ASA	1 114 293	115
ORKLA ASA	1 875 586	96
SALMAR ASA	200 000	26
SUM KONSUMENTVARER		273
ZVK INVEST AS	2 690 000	0
AKER SOLUTIONS ASA	243 522	10
AWILCO LNG ASA	334 500	3
BONHEUR ASA	79 717	6
DET NORSKE OJSELSKAP ASA	1 573 682	63
DOF ASA	280 884	4
DOLPHIN GROUP ASA	1 433 008	4
EIDESVIK OFFSHORE ASA	382 836	9
FARSTAD SHIPPING ASA	64 988	3
GANGER ROLF ASA	396 774	28
NORTH ENERGY ASA	1 000 000	3
ODFJELL DRILLING LTD	300 000	4
PANORO ENERGY ASA	7 750 000	12
PETROLEUM GEO-SERVICES ASA	1 183 524	50
SOLSTAD OFFSHORE ASA	155 645	12
STATOIL ASA	3 570 104	468
TGS NOPEC GEOPHYSICAL CO ASA	35 756	6
TRONDER ENERGI AS	3 300 000	510
TUSSA KRAFT AS	454	298
SUM ENERGI		1 495
AKER ASA	198 141	33
DNB ASA	3 176 734	352
GJENSIDIGE FORSIKRING ASA	16 740	2
NMI AS	9 780	10
OLAV THON EIENDOMSSKAP ASA	113 710	14
OSLO BORS VPS HOLDING ASA	4 300 200	323
STOREBRAND ASA	750 000	22
SUM FINANS		755
BIONOR PHARMA ASA	1 145 427	3
PCI BIOTECH HOLDING ASA	305 000	4
PHOTOCURE ASA	940 000	26
REDCORD AS	7 100	0
WEIFA ASA	21 049 131	16
SUM HELSE		48
KONGSBERG GRUPPEN ASA	50 000	6
MASTER MARINE AS	2 596 133	0
NORWEGIAN AIR SHUTTLE ASA	319 816	88
ODFJELL SE	283 135	8
RENONORDEN ASA	300 000	14
TOMRA SYSTEMS ASA	25 292	1
VEIDEKKE ASA	134 200	10
WILH WILHELMSSEN HOLDING ASA	197 906	34
WILH WILHELMSSEN HOLDING ASA	13 570	2

Millioner kroner	Antall	Markedsverdi
SUM INDUSTRI		
		164
BOUVET ASA	302 569	22
EVRY ASA	3 200 000	51
HIGH DENSITY DEVICES AS	23 984	0
HIGH DENSITY DEVICES AS RIGHT	4 715 250	0
NORDIC SEMICONDUCTOR ASA	2 268 297	106
OPERA SOFTWARE ASA	458 428	43
Q FREE ASA	2 189 120	22
REC SOLAR ASA	165 283	17
SUM IT		262
AURORA LPG HOLDING ASA	322 168	17
MAGSEIS AS	366 010	8
NORSK HYDRO ASA	6 035 263	256
YARA INTERNATIONAL ASA	730 582	244
SUM RÅVARER		525
TELENOR ASA	2 098 945	318
SUM TELEKOM		318
HAFSLUND ASA	5 201 416	263
HAFSLUND ASA	2 848 125	142
RINGERIKS-KRAFT AS	150	144
SUM FORSYNING		549
NORGE		
		4 499
UTLAND		
NORVESTOR HOLDING AS / CRAYON	5 200 000	62
SUM USPESIFISERT		62
21ST CENTURY FOX B	34 492	10
ABC-MART INC	2 200	1
ACCOR SA	13 466	5
ADIDAS AG	16 427	9
ADVANCE AUTO PARTS INC	5 700	7
AISIN SEIKI CO LTD	15 000	4
ALTICE SA	6 808	4
AMAZON.COM INC	30 862	72
ASICS CORP	11 600	2
AUTOLIV INC	7 300	6
AUTONATION	6 700	3
AUTOZONE INC	2 600	12
AXEL SPRINGER AG	2 859	1
BORGWARNER INC	17 900	7
BRIDGESTONE CORP	51 100	13
BRITISH SKY BROADCASTING GROUP PLC	81 069	9
BURBERRY GROUP PLC	34 404	7
CABLEVISION SYSTEMS CORP	15 100	2
CANADIAN TIRE CORPORATION LTD	5 900	5
CARMAX INC	17 200	9
CARNIVAL CORP	30 238	10
CARNIVAL PLC	15 378	5
CARPHONE WAREHOUSE GROUP PLC	76 804	4
CASIO COMPUTER CO LTD	16 100	2
CBS CORP	38 277	16
CHARTER COMMUNICATIONS INC	6 000	7
CHIPOTLE MEXICAN GRILL INC	2 400	12
CHRISTIAN DIOR SA	2 560	3
COACH INC	21 600	6
COMCAST CORP	168 772	73
COMCAST CORP	33 648	15

Millioner kroner	Antall	Markedsverdi
COMPAGNIE FINANCIERE RICHEMONT SA	40 986	27
COMPAGNIE GENERALE DES ETABLISSEMENTS MICHELIN SCA	14 643	10
COMPASS GROUP PLC	131 717	17
CONTINENTAL AG	8 637	14
CROWN LTD	27 117	2
D.R. HORTON, INC.	24 600	5
DAIHATSU MOTOR CO LTD	17 700	2
DAIMLER AG	75 601	47
DARDEN RESTAURANTS INC	10 900	5
DELPHI AUTOMOTIVE PLC	23 500	13
DENSO CORP	38 200	13
DENTSU INC	17 000	5
DICK'S SPORTING GOODS INC	7 600	3
DIRECTV	37 414	24
DISCOVERY COMMUNICATIONS INC	11 600	3
DISCOVERY COMMUNICATIONS INC	21 900	6
DISH NETWORK CORP	17 400	10
DOLLAR GENERAL CORP	23 800	13
DOLLAR TREE INC	16 100	8
DOLLARAMA INC.	9 800	4
DON QUIJOTE CO LTD	4 400	2
ELECTROLUX AB	20 455	4
EUTELSAT COMMUNICATIONS SA	12 098	3
EXPEDIA INC	8 050	5
FAMILY DOLLAR STORES INC	8 700	5
FAST RETAILING CO LTD	4 200	12
FIAT CHRYSLER AUTOMOBILES NV	68 756	6
FLIGHT CENTRE LTD	5 663	1
FOOT LOCKER INC	8 600	4
FORD MOTOR CO	284 013	33
FOSSIL INC	4 200	3
FUJI HEAVY INDUSTRIES LTD	46 100	12
GALAXY ENTERTAINMENT GROUP LTD	183 000	8
GAMESTOP CORP	9 800	2
GAP INC	18 701	6
GARMIN LTD	9 900	4
GENERAL MOTORS CO	100 800	26
GENTING SINGAPORE PLC	512 000	3
GENUINE PARTS CO	11 975	10
GILDAN ACTIVEWEAR INC	9 700	4
GKN PLC	128 879	5
H & M HENNES & MAURITZ AB	74 548	23
H & R BLOCK INC	22 894	6
HAKUHODO DY HOLDINGS INC	19 500	1
HANESBRANDS INC	6 700	6
HARLEY-DAVIDSON INC	17 044	8
HARVEY NORMAN HOLDINGS LTD	46 477	1
HASBRO INC	8 900	4
HERMES INTERNATIONAL	1 468	4
HIKARI TSUSHIN	1 400	1
HILTON WORLDWIDE HOLDINGS IN	27 100	5
HOME DEPOT INC	105 707	83
HONDA MOTOR CO LTD	128 000	28
HUGO BOSS AG	2 652	2
HUSQVARNA AB	33 815	2
IIDA GROUP HOLDINGS CO LTD	10 500	1
INDITEX S.A.	85 650	18
INTERCONTINENTAL HOTELS GROUP PLC	18 539	6
INTERPUBLIC GROUP OF COMPANIES INC	33 100	5
ISETAN MITSUKOSHI HOLDINGS LTD	29 700	3
ISUZU MOTORS LTD	46 600	4
ITV PLC	298 653	8
J.FRONT RETAILING CO LTD	22 000	2

Millioner kroner	Antall	Markedsverdi
JARDEN CORP	10 900	4
JARDINE CYCLE & CARRIAGE LTD	10 000	2
JCDECAUX SA	4 789	1
JOHNSON CONTROLS INC	52 300	19
KABEL DEUTSCHLAND HOLDING AG	1 852	2
KINGFISHER PLC	185 964	7
KOHL'S CORP	16 294	7
KOITO MANUFACTURING CO LTD	6 800	2
L BRANDS INC	19 455	13
LAGARDERE SCA	9 329	2
LAS VEGAS SANDS CORP	31 900	14
LEGGETT & PLATT INC	10 800	3
LENNAR CORP	13 600	5
LI & FUNG LTD	458 920	3
LIBERTY GLOBAL INC	19 435	7
LIBERTY GLOBAL INC	49 932	18
LIBERTY INTERACTIVE CORP	35 559	8
LIBERTY MEDIA CORP	8 300	2
LIBERTY MEDIA CORP - C	16 600	4
LKQ CORP	25 200	5
LOWE'S COMPANIES INC	77 470	40
LULULEMON ATHLETICA INC	8 700	4
LULOTTICA GROUP SPA	13 207	5
LVMH MOET HENNESSY LOUIS VUITTON SA	18 372	22
MACY'S INC	27 756	14
MAGNA INTERNATIONAL INC	16 644	14
MARKS AND SPENCER GROUP PLC	128 380	7
MARRIOTT INTERNATIONAL INC	18 298	11
MARUI GROUP CO LTD	18 700	1
MATTEL INC	26 576	6
MAZDA MOTOR CORP	42 400	8
MCDONALD'S CORP	77 071	54
MCDONALD'S HOLDINGS CO(JAPAN) LTD	4 500	1
MGM CHINA HOLDINGS LTD	79 600	2
MGM RESORTS INTERNATIONAL	30 800	5
MICHAEL KORS HOLDINGS LTD	16 100	9
MITSUBISHI MOTORS CORP	50 200	3
MOHAWK INDUSTRIES INC	5 200	6
NAMCO BANDAI HOLDINGS INC	14 900	2
NETFLIX INC	4 500	12
NEWELL RUBBERMAID INC	21 518	6
NEWS CORP - CLASS A	33 045	4
NEXT PLC	12 043	10
NGK SPARK PLUG CO LTD	15 000	3
NHK SPRING CO LTD	10 300	1
NIKE INC	54 200	39
NIKON CORP	25 200	3
NISSAN MOTOR CO LTD	195 200	13
NITORI HOLDINGS CO LTD	5 400	2
NOK CORP	9 000	2
NOKIAN RENKAAT OYJ	9 672	2
NORDSTROM INC	11 100	7
OMNICOM GROUP INC	19 753	11
O'REILLY AUTOMOTIVE INC	8 100	12
ORIENTAL LAND CO LTD	3 900	7
PANASONIC CORP	173 300	15
PANDORA A/S	9 053	6
PEARSON PLC	64 365	9
PERSIMMON PLC	23 339	4
PETSMART INC	7 400	5
PEUGEOT SA	32 771	3
PIRELLI & C SPA	20 819	2
POLARIS INDUSTRIES INC	4 900	6
PORSCHE AUTOMOBIL HOLDING SE	12 023	7

Note 15 fortsetter på neste side

Note 15 Aksjer og aksjefondsandeler (forts.)

Millioner kroner	Antall	Markedsverdi	Millioner kroner	Antall	Markedsverdi	Millioner kroner	Antall	Markedsverdi	Millioner kroner	Antall	Markedsverdi
PPR SA	5 947	9	TOYOTA INDUSTRIES CORP	12 800	5	CVS CAREMARK CORP	121 590	88	SYSCO CORP	61 652	18
PRICELINE COM INC	4 100	35	TOYOTA MOTOR CORP	214 700	101	DANONE SA	59 351	29	TATE & LYLE PLC	52 322	4
PROSIEBENSAT 1 MEDIA AG	17 180	5	TRACTOR SUPPLY CO	10 800	6	DIAGEO PLC	257 339	56	TESCO PLC	852 801	19
PUBLICIS GROUPE SA	14 631	8	TRIPADVISOR INC	9 200	5	DISTRIBUIDORA INTERNACIONAL DE ALI-MENTACION SA	63 506	3	THE CLOROX CO	10 105	8
PULTEGROUP INC	28 900	5	TRW AUTOMOTIVE HOLDINGS CORP	8 700	7	DR PEPPER SNAPPLE GROUP INC	19 958	11	THE COCA-COLA CO	404 300	128
PVH CORP	6 800	7	TUI AG-NEW	17 667	2	EMPIRE COMPANY LTD	6 200	4	TOYO SUISAN KAISHA LTD	8 900	2
RAKUTEN INC	62 500	7	TWENTY-FIRST CENTURY FOX	109 280	31	ENERGIZER HOLDINGS INC	5 200	5	TREASURY WINE ESTATES LTD	62 788	2
RALPH LAUREN CORP	4 700	7	ULTA SALON COSMETICS AND FRAGRANCE INC	5 100	5	ESTEE LAUDER COMPANIES INC	18 300	10	TYSON FOODS INC	31 300	9
REA GROUP LTD	5 461	1	UNDER ARMOUR INC	13 000	7	ETABLISSEMENTEN FR. COLRUYT NV	7 123	2	UNICHARM CORP	29 200	5
REED ELSEVIER NV	54 919	10	URBAN OUTFITTERS INC	8 400	2	ETABLISSEMENTS DELHAIZE FRERES ET CIE			UNILEVER NV	303 328	90
REED ELSEVIER PLC	89 684	12	USS CO LTD	15 900	2	LE LION SA	10 786	6	WALGREEN CO	95 423	54
RENAULT SA	15 093	8	VALEO SA	5 927	6	FAMILYMART CO LTD	5 700	2	WHOLE FOODS MARKET INC	37 900	14
RESTAURANT BRANDS INTERN	9 148	3	VF CORP	27 100	15	GENERAL MILLS INC	62 760	25	WILMAR INTERNATIONAL LTD	209 400	4
RINNAI CORP	3 200	2	VIACOM INC	29 177	16	GEORGE WESTON LTD	5 900	4	WM MORRISON SUPERMARKETS P L C	220 636	5
ROSS STORES INC	16 600	12	VOLKSWAGEN AG	12 763	21	GOLDEN AGRI-RESOURCES LTD	780 000	2	WOOLWORTHS LTD	132 271	25
ROYAL CARIBBEAN CRUISES LTD	13 100	8	VOLKSWAGEN AG	2 470	4	GREEN MOUNTAIN COFFEE ROASTERS INC	12 500	12	YAKULT HONSHA CO LTD	9 600	4
ROYAL CARIBBEAN CRUISES LTD	222 864	137	WALT DISNEY CO	128 043	90	HEINEKEN HOLDING NV	10 326	5	YAMAZAKI BAKING CO LTD	10 000	1
RTL GROUP	3 315	2	WHIRLPOOL CORP	6 140	9	HEINEKEN NV	23 601	13	SUM KONSUMENTVARER		1 954
SANDS CHINA LTD	190 000	7	WHITBREAD PLC	14 249	8	HENKEL AG & CO KGAA	13 989	11	ALTAGAS LTD	11 681	3
SANKYO CO LTD	4 300	1	WILLIAM HILL PLC	67 621	3	HENKEL AG & CO KGAA	9 179	7	AMEC PLC	29 110	3
SANRIO CO LTD	4 100	1	WOLTERS KLUWER NV	23 704	5	HERBALIFE LTD	5 400	2	ANADARKO PETROLEUM CORP	45 430	28
SCRIPPS NETWORKS INTERACTIVE INC	6 200	3	WPP PLC	103 448	16	HERSHEY CO	15 700	12	ANTERO RESOURCES CORP	5 100	2
SEGA SAMMY HOLDINGS INC	16 200	2	WYNDHAM WORLDWIDE CORP	9 800	6	HORMEL FOODS CORP	15 800	6	APACHE CORP	34 304	16
SEKISUI CHEMICAL CO LTD	35 900	3	WYNN MACAU LTD	130 200	3	J SAINSBURY PLC	944	0	ARC RESOURCES LTD	28 574	5
SEKISUI HOUSE LTD	43 600	4	WYNN RESORTS LTD	6 400	7	J. M. SMUCKER CO	10 400	8	ATLANTICA TENDER DRILLING LT	679 427	5
SES SA	23 857	6	YAMADA DENKI CO LTD	70 500	2	JERONIMO MARTINS SGPS SA	29 361	2	AVANCE GAS HOLDING LTD	10 891	1
SHANGRI-LA ASIA LTD	106 000	1	YAMAHA CORP	12 700	1	KAO CORP	40 500	12	BAKER HUGHES INC	38 981	16
SHARP CORP	127 800	2	YAMAHA MOTOR CO LTD	20 000	3	KELLOGG CO	27 700	14	BAYTEX ENERGY CORP	17 566	2
SHAW COMMUNICATIONS INC	30 779	6	YOKOHAMA RUBBER CO LTD	16 000	1	KERRY GROUP PLC	16 206	8	BG GROUP PLC	305 940	31
SHIMAMURA CO LTD	1 500	1	YUE YUEN INDUSTRIAL (HOLDINGS) LTD	53 500	1	KIKKOMAN CORP	14 000	3	BP PLC	1 652 442	79
SHIMANO INC	6 200	6	YUM! BRANDS INC	34 532	19	KIMBERLY-CLARK CORP	29 363	25	BW LPG LTD	337 494	18
SIGNET JEWELERS LTD	4 900	5	SUM FORBRUKSVARER		2 540	KIRIN HOLDINGS CO LTD	84 000	8	BW OFFSHORE LTD	4 722 841	35
SINGAPORE PRESS HOLDINGS LTD	135 550	3	AEON CO LTD	66 600	5	KONINKLIJKE AHOLD NV	93 897	13	CABOT OIL & GAS CORP	37 400	8
SIRIUS XM RADIO INC	200 400	5	AJINOMOTO CO INC	58 000	8	KRAFT FOODS GROUP INC	60 796	29	CALIFORNIA RESOURCES CORP	31 200	1
SJM HOLDINGS LTD	163 000	2	ALIMENTATION COUCHE-TARD INC	43 800	14	KROGER CO	48 731	23	CALTEX AUSTRALIA LTD	13 954	3
SKY DEUTSCHLAND AG	39 675	2	ANHEUSER BUSCH INBEV SA	77 037	65	LAWSON INC	7 300	3	CAMECO CORP	37 400	5
SODEXO SA	7 403	5	ARCHER DANIELS MIDLAND CO	66 115	26	LOBLAW COMPANIES LTD	23 897	10	CAMERON INTERNATIONAL CORP	18 200	7
SONY CORP	82 300	13	ARYZTA AG	8 934	5	L'OREAL SA	19 737	25	CANADIAN NATURAL RESOURCES LTD	97 980	23
SPORTS DIRECT INTERNATIONAL	23 182	2	ASAHI GROUP HOLDINGS LTD	39 600	9	MCCORMICK & COMPANY INC	12 000	7	CANADIAN OIL SANDS LTD	48 900	3
STANLEY ELECTRIC CO LTD	12 400	2	ASSOCIATED BRITISH FOODS PLC	36 492	13	MEAD JOHNSON NUTRITION CO	20 731	16	CENOVUS ENERGY INC	67 936	11
STAPLES INC	50 535	7	AVON PRODUCTS INC	36 290	3	MEIJI HOLDINGS CO LTD	6 600	5	CHENIERE ENERGY INC	20 300	11
STARBUCKS CORP	58 978	36	BAKKAFFROST P/F	172 446	29	METCASH LIMITED	94 980	1	CHESAPEAKE ENERGY CORP	47 800	7
STARWOOD HOTELS & RESORTS WORLDWIDE INC	14 999	9	BARRY CALLEBAUT AG	239	2	METRO AG	18 419	4	CIMAREX ENERGY CO	7 800	6
SUMITOMO ELECTRIC INDUSTRIES LTD	59 200	6	BEIERSDORF AG	7 915	5	METRO INC	9 000	5	COBALT INTERNATIONAL ENERGY INC	27 400	2
SUMITOMO RUBBER INDUSTRIES LTD	13 200	1	BROWN-FORMAN CORP	12 537	8	MOLSON COORS BREWING CO	15 600	9	CONCHO RESOURCES INC	10 100	8
SUZUKI MOTOR CORP	28 600	7	BUNGE LTD	14 900	10	MONDELEZ INTERNATIONAL INC	172 689	47	CONOCOPHILLIPS	110 300	57
TABCORP HOLDINGS LTD	64 927	2	CALBEE INC	8 300	2	MONSTER BEVERAGE CORP	14 600	12	CONTINENTAL RESOURCES INC	9 000	3
TAKASHIMAYA CO LTD	18 000	1	CAMPBELL SOUP CO	20 948	7	NESTLE SA	330 323	182	CORE LABORATORIES NV	4 300	4
TARGET CORP	47 300	27	CARLSBERG A/S	10 957	6	NIPPON MEAT PACKERS INC	19 200	3	CRESCENT POINT ENERGY CORP	40 570	7
TATTS GROUP LTD	107 744	2	CARREFOUR SA	65 583	15	NISSHIN SEIFUN GROUP INC	20 105	1	DEEP SEA SUPPLY PLC	1 008 200	5
TECHTRONIC INDUSTRIES CO	118 000	3	CASINO GUICHARD PERRACHON SA	5 937	4	NISSIN FOODS HOLDINGS CO LTD	5 900	2	DELEK GROUP LTD	379	1
TELENET GROUP HOLDING NV	3 821	2	CHOCOLADEFABRIKEN LINDT & SPRUENGLI AG	10	4	PEPSICO INC	154 331	109	DENBURY RESOURCES INC	34 900	2
TESLA MOTORS INC	6 800	11	CHOCOLADEFABRIKEN LINDT & SPRUENGLI AG	96	4	PERNOD RICARD SA	21 750	18	DEVON ENERGY CORP	34 844	16
THE SWATCH GROUP SA	2 421	8	CHURCH & DWIGHT CO INC	10 500	6	PROCTER & GAMBLE CO	212 624	145	DIAMOND OFFSHORE DRILLING INC	7 200	2
THE SWATCH GROUP SA	3 731	2	COCA-COLA AMATIL LTD	57 044	3	RECKITT BENCKISER GROUP PLC	51 027	31	ENBRIDGE INC	75 938	29
THOMSON REUTERS CORP	28 420	9	COCA-COLA ENTERPRISES INC	23 900	8	REMY COINTREAU SA	2 869	1	ENCANA CORP	66 455	7
TIFFANY & CO	10 200	8	COCA-COLA HBC AG-CDI	21 811	3	SABMILLER PLC	99 064	39	ENERGEN CORP	6 900	3
TIME WARNER CABLE INC	21 990	25	COCA-COLA HBC-AG	17 871	3	SAFeway INC	24 154	6	ENERPLUS CORP	19 317	1
TIME WARNER INC	67 154	43	COLGATE-PALMOLIVE CO	71 700	37	SAPUTO INC	26 100	6	ENI SPA	228 183	30
TJX COMPANIES INC	54 378	28	CONAGRA FOODS INC	43 439	12	SEVEN & I HOLDINGS CO LTD	79 140	22	ENSCO PLC	21 000	5
TOHO CO LTD	8 100	1	CONSTELLATION BRANDS INC	17 300	13	SHISEIDO CO LTD	30 100	3	EOG RESOURCES INC	49 100	34
TOLL BROTHERS INC	14 000	4	COSTCO WHOLESALE CORP	45 969	49	SUNTORY BEVERAGE & FOOD LTD	15 100	4	EQT CORP	13 600	8
TOYODA GOSEI CO LTD	6 200	1				SVENSKA CELLULOSA AB SCA	46 139	7	EXXON MOBIL CORP	382 546	265

Note 15 fortsetter på neste side

Note 15 Aksjer og aksjefondsandeler (forts.)

Millioner kroner	Antall	Markedsverdi	Millioner kroner	Antall	Markedsverdi	Millioner kroner	Antall	Markedsverdi	Millioner kroner	Antall	Markedsverdi
FMC TECHNOLOGIES INC	21 100	7	TONENGENERAL SEKIYU KK	27 000	2	BANK OF EAST ASIA LTD	106 716	3	DISCOVER FINANCIAL SERVICES	36 300	18
GALP ENERGIA SGPS SA	37 654	3	TOURMALINE OIL CORP	15 200	4	BANK OF IRELAND	1 260 376	4	DUKE REALTY CORP	29 000	4
HALLIBURTON CO	76 300	22	TRANSCANADA CORP	63 497	23	BANK OF KYOTO LTD	26 000	2	EATON VANCE CORP	10 600	3
HELMERICH&PAYNE INC	10 500	5	TRANSOCEAN LTD	32 487	5	BANK OF MONTREAL	50 721	27	EQUITY RESIDENTIAL	26 999	15
HESS CORP	24 800	14	TULLOW OIL PLC	81 663	4	BANK OF NEW YORK MELLON CORP	88 813	27	ERSTE GROUP BANK AG	21 151	4
HOEGH LNG HOLDINGS LTD	281 510	23	VALERO ENERGY CORP	47 382	18	BANK OF NOVA SCOTIA	95 578	41	ESSEX PROPERTY TRUST INC	5 000	8
HOLLYFRONTIER CORP	18 000	5	VERMILION ENERGY INC	10 416	4	BANK OF QUEENSLAND LTD	32 052	2	EURAZEO SA	3 439	2
HUSKY ENERGY INC	30 833	5	WEATHERFORD INTERNATIONAL LTD	69 384	6	BANK OF YOKOHAMA LTD	99 000	4	EVEREST RE GROUP LTD	3 600	5
IDEMITSU KOSAN CO LTD	10 200	1	WHITING PETROLEUM CORP	11 500	3	BANKIA SA	352 851	4	EXOR SPA	8 244	3
IMPERIAL OIL LTD	26 566	9	WILLIAMS COMPANIES INC	63 643	21	BANKINTER	33 689	2	FAIRFAX FINANCIAL HLDGS	1 632	6
INDEPENDENT TANKERS CORPORATION LTD	1 539 877	0	WOODSIDE PETROLEUM LTD	66 512	15	BARCLAYS PLC	1 289 415	37	FEDERAL REALTY INVESTMENT TRUST	5 300	5
INGRAIN INC	1 417 424	69	WORLEYPARSONS LTD	19 842	1	BB&T CORP	56 500	16	FEDERATION CENTRES LTD	119 490	2
INPEX CORP	78 700	7	SUM ENERGI		1 907	BCP BANCO COMERCIAL	3 176 784	2	FIDELITY NATIONAL FINANCIAL INC	19 600	5
INTER PIPELINE LTD	29 019	7				BENDIGO AND ADELAIDE BANK LTD	34 262	3	FIFTH THIRD BANCORP	65 505	10
JX HOLDINGS INC	201 405	6	3I GROUP PLC	73 218	4	BERKSHIRE HATHAWAY INC	90 260	102	FIRST CAPITAL REALTY INC	7 000	1
KEYERA CORP	7 562	4	ABERDEEN ASSET MANAGEMENT PLC	68 068	3	BLACKROCK INC	10 400	28	FIRST PACIFIC CO LTD	234 000	2
KINDER MORGAN INC	150 741	48	ACE LTD	26 400	23	BNP PARIBAS SA	83 172	37	FIRST REPUBLIC BANK	10 900	4
KONINKLIJKE VOPAK NV	5 938	2	ACOM CO LTD	40 400	1	BOC HONG KONG (HOLDINGS) LTD	290 700	7	FONCIERE DES REGIONS SA	2 593	2
LUNDIN PETROLEUM AB	21 177	2	ADMIRAL GROUP PLC	16 639	3	BOSTON PROPERTIES INC	12 000	12	FONDIARIA - SAI ORD	75 358	2
MARATHON OIL CORP	60 500	13	AEGON NV	143 221	8	BRITISH LAND COMPANY PLC THE	75 842	7	FRANKLIN RESOURCES INC	31 900	13
MARATHON PETROLEUM CORP	25 400	17	AEON FINANCIAL SERVICE CO LTD	9 400	1	BROOKFIELD ASSET MANAGEMENT INC	43 586	16	FUKUOKA FINANCIAL GROUP INC	60 000	2
MEG ENERGY CORP	16 000	2	AEON MALL CO LTD	9 520	1	CAIXABANK SA	163 084	6	GECINA SA	2 074	2
MURPHY OIL CORP	15 100	6	AFFILIATED MANAGERS GROUP INC	4 400	7	CAMDEN PROPERTY TRUST	6 700	4	GENERAL GROWTH PROPERTIES INC	41 598	9
NABORS INDUSTRIES LTD	28 084	3	AFLAC INC	35 615	16	CANADIAN IMPERIAL BANK OF COMMERCE	31 208	20	GENWORTH FINANCIAL A	42 700	3
NATIONAL OILWELL VARCO INC	38 563	19	AGEAS SA	17 230	5	CAPITACOMMERCIAL TRUST	185 000	2	GLOBAL LOGISTIC PROPERTIES LTD	247 000	3
NESTE OIL OYJ	12 200	2	AIA GROUP LTD	945 660	39	CAPITAL ONE FINANCIAL CORP	44 116	27	GOLDMAN SACHS GROUP INC	31 167	45
NOBLE CORP	24 106	3	ALLEGHANY CORP	1 400	5	CAPITALAND LIMITED	207 000	4	GOODMAN GROUP PTY LTD	137 046	5
NOBLE ENERGY INC	32 400	12	ALLIANZ SE	35 843	45	CAPITAMALL TRUST	210 000	2	GREAT-WEST LIFECO INC	25 248	5
OCCIDENTAL PETROLEUM CORP	69 900	42	ALLSTATE CORP	34 007	18	CBRE GROUP INC	23 500	6	GROUPE BRUXELLES LAMBERT SA	6 335	4
OCEANEERING INTERNATIONAL INC	10 300	5	ALLY FINANCIAL INC	28 600	5	CFS RETAIL PROPERTY TRUST	178 553	2	GUNMA BANK LTD	26 000	1
OMV AG	14 014	3	AMERICAN CAPITAL AGENCY CORP	27 700	5	CHARLES SCHWAB CORP	92 130	21	H&R REAL ESTATE INVESTMENT TRUST	11 156	2
ONEOK INC	18 700	7	AMERICAN EXPRESS CO	73 952	52	CHEUNG KONG (HOLDINGS) LTD	108 900	14	HACHIJUNI BANK LTD	30 000	1
ORIGIN ENERGY LTD	98 993	7	AMERICAN INTERNATIONAL GROUP INC	112 078	47	CHIBA BANK LTD	57 000	3	HAMMERSON PLC	61 367	4
PACIFIC RUBIALES ENERGY CORP	33 500	2	AMERICAN REALTY CAPITAL PROP	76 600	5	CHUBB CORP	18 892	15	HANG LUNG PROPERTIES LTD	181 500	4
PEMBINA PIPELINE CORP	29 481	8	AMERICAN TOWER CORP	31 100	23	CHUGOKU BANK LTD	12 000	1	HANG SENG BANK LTD	60 000	7
PENGROWTH ENERGY CORP	729	0	AMERIPRISE FINANCIAL INC	14 670	15	CI FINANCIAL CORP	19 600	4	HANNOVER RUECK SE	5 047	3
PENN WEST PETROLEUM LTD	50 209	1	AMP LTD	232 235	8	CINCINNATI FINANCIAL CORP	13 000	5	HARGREAVES LANSDOWN PLC	20 415	2
PETROFAC LTD	25 335	2	ANNALY CAPITAL MANAGEMENT INC	74 400	6	CIT GROUP INC	14 600	5	HCP INC	36 000	12
PEYTO EXPLORATION & DEV CORP	13 100	3	AON PLC	21 646	15	CITIGROUP INC	238 019	97	HEALTH CARE REIT INC	25 400	14
PHILLIPS 66	50 150	27	AOZORA BANK LTD	90 000	2	CITY DEVELOPMENTS LTD	34 000	2	HENDERSON LAND DEVELOPMENT CO LTD	85 123	4
PIONEER NATURAL RESOURCES CO	12 800	14	ARCH CAPITAL GROUP LTD	11 200	5	CME GROUP INC	25 020	17	HIROSHIMA BANK LTD	35 000	1
PROSAFE SE	344 700	8	ASCENDAS REAL ESTATE INVESTMENT TRUST	173 000	2	CNP ASSURANCES SA	15 464	2	HOKUHOKU FINANCIAL GROUP	92 000	1
QEP RESOURCES INC	17 100	3	ASSICURAZIONI GENERALI SPA	91 682	14	COMERICA INC	15 300	5	HONG KONG EXCHANGES AND CLEARING LTD	87 091	14
RANGE RESOURCES CORP	15 000	6	ASSURANT INC	6 300	3	COMMERZBANK AG	75 984	8	HOST HOTELS & RESORTS INC	59 396	11
READ WELL SERVICES HOLDING (A-AKSJE) AS	903 273	87	ASX LTD	15 201	3	COMMONWEALTH BANK OF AUSTRALIA	127 302	67	HSBC HOLDINGS PLC	1 503 557	107
READ WELL SERVICES HOLDING (B-AKSJE) AS	201 212	19	AUSTRALIA AND NEW ZEALAND BANKING GROUP LTD	223 542	44	CORIO NV	5 993	2	HUDSON CITY BANCORP INC	39 800	3
REPSOL SA	90 837	13	AVALONBAY COMMUNITIES INC	10 304	13	CREDIT AGRICOLE SA	80 916	8	HULIC CO LTD	19 100	1
ROYAL DUTCH SHELL PLC	270 998	71	AVIVA PLC	231 439	13	CREDIT SAISON CO LTD	10 600	1	HUNTINGTON BANCSHARES INC	42 400	3
ROYAL DUTCH SHELL PLC	300 316	76	AXA SA	142 611	25	CREDIT SUISSE GROUP AG	119 882	23	HYSAN DEVELOPMENT CO LTD	61 000	2
SAIPEM SPA	25 196	2	AXIS CAPITAL HOLDINGS LTD	8 900	3	CROWN CASTLE INTERNATIONAL CORP	26 200	15	ICADE SA	3 033	2
SANTOS LTD	95 748	5	BALOISE HOLDING AG	3 976	4	DAI-ICHI LIFE INSURANCE CO LTD	84 700	10	ICAP PLC	47 401	3
SCHLUMBERGER NV	116 326	74	BANCA MONTE DEI PASCHI DI SIENA SPA	374 368	2	DAITO TRUST CONSTRUCTION CO LTD	5 700	5	IGM FINANCIAL INC	9 000	3
SEADRILL LTD	292 222	25	BANCO BILBAO VIZCAYA ARGENTARIA S.A.	466 101	33	DAIWA HOUSE INDUSTRY CO LTD	46 700	7	IMMOFINANZ AG	90 543	2
SHOWA SHELL SEKIYU KK	21 100	2	BANCO DE SABADELL SA	267 843	5	DAIWA SECURITIES GROUP INC	130 900	8	INDUSTRIAL ALLIANCE INS	8 335	2
SIEM OFFSHORE INC	994 584	4	BANCO ESPERITO SANTO SA	190 970	0	DANSKE BANK A/S	51 476	10	INDUSTRIVARDEN AB	13 470	2
SOUTHWESTERN ENERGY CO	31 700	6	BANCO POPOLARE SC	26 890	2	DBS GROUP HOLDINGS LTD	135 400	16	ING GROEP NV	302 893	30
SPECTRA ENERGY CORP	60 200	16	BANCO POPULAR ESPANOL SA	140 251	5	DELTA LLOYD NV	15 651	3	ING US INC	12 000	4
SUBSEA 7 SA	992 483	76	BANCO SANTANDER SA	900 498	57	DEUTSCHE ANNINGTON IMMOBILIE	14 460	4	INSURANCE AUSTRALIA GROUP LTD	183 858	7
SUNCOR ENERGY INC	131 447	31	BANK HAPOLIM BM	87 290	3	DEUTSCHE BANK AG	108 298	25	INTACT FINANCIAL CORP	11 100	6
SUPERIOR ENERGY SERVICES INC	15 200	2	BANK IRELAND	899 558	3	DEUTSCHE BOERSE AG	15 154	8	INTERCONTINENTALEXCHANGE GROUP	8 939	15
TALISMAN ENERGY INC	103 400	6	BANK LEUMI LE ISRAEL BM	114 160	3	DEUTSCHE WOHNEN AG-BR	24 049	4	INTESA SANPAOLO SPA	913 783	20
TECHNIP	8 998	4	BANK OF AMERICA CORP	825 647	111	DEXUS PROPERTY GROUP	77 142	3	INTESA SANPAOLO SPA	80 269	2
TENARIS SA	42 356	5			DIGITAL REALTY TRUST INC	10 600	5	INTU PROPERTIES PLC	75 446	3	
TESORO CORP	11 500	6			DIRECT LINE INSURANCE GROUP	113 658	4				

Note 15 fortsetter på neste side

Note 15 Aksjer og aksjefondsandeler (forts.)

Millioner kroner	Antall	Markedsverdi	Millioner kroner	Antall	Markedsverdi	Millioner kroner	Antall	Markedsverdi	Millioner kroner	Antall	Markedsverdi
INVESCO LTD	33 858	10	NTT URBAN DEVELOPMENT CO	9 600	1	SURUGA BANK LTD	13 300	2	BAXTER INTERNATIONAL INC	42 560	23
INVESTEC PLC	48 404	3	OLD MUTUAL PLC	385 179	9	SVENSKA HANDELSBANKEN AB	39 191	14	BAYER AG	60 626	62
INVESTMENT KINNEVIK AB	18 483	5	ONEX CORP	7 600	3	SWEDBANK AB	71 106	13	BECTON DICKINSON AND CO	15 091	16
INVESTOR AB	35 764	10	ORIX CORP	103 900	10	SWIRE PACIFIC LTD	49 600	5	BIOGEN IDEC INC	18 569	47
IRON MOUNTAIN INC	12 708	4	OVERSEA-CHINESE BANKING CORPORA-			SWIRE PROPERTIES LTD	87 200	2	BIOMARIN PHARMACEUTICAL INC	11 600	8
IYO BANK LTD	19 000	2	TION LTD	228 250	14	SWISS LIFE HOLDING AG	2 519	4	BOSTON SCIENTIFIC CORP	104 076	10
JAPAN EXCHANGE GROUP	20 500	4	PARGESA HOLDING SA	2 771	2	SWISS PRIME SITE AG	4 558	3	BRISTOL-MYERS SQUIBB CO	130 153	58
JAPAN PRIME REALTY INVESTMENT CORP	57	1	PARTNERRE LTD	3 400	3	SWISS RE AG	27 652	17	C R BARD INC	5 900	7
JAPAN REAL ESTATE INVESTMENT CORP	98	4	PARTNERS GROUP HOLDING AG	1 453	3	T&D HOLDINGS INC	48 500	4	CARDINAL HEALTH INC	26 470	16
JAPAN RETAIL FUND INVESTMENT CORP	193	3	PEOPLE'S UNITED FINANCIAL INC	27 600	3	T. ROWE PRICE GROUP INC	20 700	13	CAREFUSION CORP	15 935	7
JPMORGAN CHASE & CO	295 286	139	PLUM CREEK TIMBER COMPANY INC	14 800	5	TD AMERITRADE HOLDING CORP	21 500	6	CATAMARAN CORP	17 300	7
JULIUS BAER GRUPPE AG	17 573	6	PNC FINANCIAL SERVICES GROUP INC	42 430	29	THE GPT GROUP	141 858	4	CELESIO AG	3 942	1
KBC GROUPE SA	19 662	8	POWER CORPORATION OF CANADA	29 098	6	THE HARTFORD FINANCIAL SERVICES			CELGENE CORP	62 800	53
KEPPEL LAND LTD	66 000	1	POWER FINANCIAL CORP	20 800	5	GROUP INC	35 137	11	CERNER CORP	24 100	12
KERRY PROPERTIES LTD	48 000	1	PRINCIPAL FINANCIAL GROUP INC	23 100	9	THE JOYO BANK LTD	47 000	2	CHUGAI PHARMACEUTICAL CO LTD	18 700	3
KEYCORP	68 700	7	PROGRESSIVE CORP	44 048	9	THE WHARF (HOLDINGS) LTD	119 000	6	CIGNA CORP	20 750	16
KIMCO REALTY CORP	32 300	6	PROLOGIS INC	39 296	13	TOKIO MARINE HOLDINGS INC	54 379	13	COCHLEAR LTD	4 776	2
KLEPIERRE SA	8 348	3	PRUDENTIAL FINANCIAL INC	36 005	24	TOKYO TATEMONO CO	30 000	2	COLOPLAST A/S	8 723	6
LAND SECURITIES GROUP PLC	62 057	8	PRUDENTIAL PLC	201 510	35	TOKYU FUDOSAN HOLDINGS CORP	42 900	2	COOPER COS INC/THE	2 500	3
LEGAL & GENERAL GROUP PLC	466 224	14	PUBLIC STORAGE	11 500	16	TORCHMARK CORP	10 100	4	COVIDIEN PLC	35 450	27
LEGG MASON INC	8 000	3	QBE INSURANCE GROUP LTD	105 367	7	TORONTO-DOMINION BANK	144 582	52	CSL LTD	37 264	20
LEND LEASE CORPORATION LTD	45 096	4	RAIFFEISEN BANK INTERNATIONAL AG	9 818	1	TRAVELERS COMPANIES INC	26 599	21	DAIICHI SANKYO CO LTD	50 075	5
LEUCADIA NATIONAL CORP	25 900	4	RAYMOND JAMES FINANCIAL INC	10 740	5	TRYG A/S	1 633	1	DAINIPPON SUMITOMO PHARMA CO LTD	11 200	1
LIBERTY PROPERTY TRUST	12 300	3	RAYONIER INC	10 600	2	U.S. BANCORP	141 496	48	DAVITA HEALTHCARE PARTNERS INC	13 500	8
LINCOLN NATIONAL CORP	20 482	9	REALOGY HOLDINGS CORP	12 200	4	UBS AG	286 742	37	DENTSPLY INTERNATIONAL INC	12 000	5
LINK REAL ESTATE INVESTMENT TRUST	181 580	9	REALTY INCOME CORP	17 500	6	UDR INC	21 000	5	EDWARDS LIFESCIENCES CORP	8 300	8
LLOYDS BANKING GROUP PLC	4 483 279	40	REGENCY CENTERS CORP	7 700	4	UNIBAIL-RODAMCO SE	7 697	15	EISAI CO LTD	19 800	6
LOEWS CORP	26 900	8	REGIONS FINANCIAL CORP	108 241	9	UNICREDIT SPA	345 283	17	ELEKTA AB	30 849	2
LONDON STOCK EXCHANGE GROUP PLC	17 207	4	RENAISSANCE HOLDINGS LTD	3 200	2	UNIONE DI BANCHE ITALIANE SCPA	71 700	4	ELI LILLY AND CO	78 963	41
M&T BANK CORP	9 300	9	RESOLUTION LTD	106 354	5	UNITED OVERSEAS BANK LTD	101 623	14	ENDO INTERNATIONAL PLC	11 400	6
MACERICH CO	11 000	7	RESONA HOLDINGS INC	173 342	7	UNITED URBAN INVESTMENT CORP	186	2	ESSILOR INTERNATIONAL SA	16 045	13
MACQUARIE GROUP LTD	23 265	8	RIOCAN REAL ESTATE INVESTMENT TRUST	12 696	2	UNUM GROUP	19 766	5	EXPRESS SCRIPTS HOLDING CO	58 517	37
MANULIFE FINANCIAL CORP	145 860	21	ROYAL BANK OF CANADA	113 142	59	UOL GROUP LTD	47 000	2	FRESENIUS MEDICAL CARE AG & CO KGAA	17 041	10
MAPFRE SA	70 142	2	ROYAL BANK OF SCOTLAND GROUP PLC	198 529	9	VENTAS INC	23 100	12	FRESENIUS SE & CO KGAA	29 718	12
MARSH & MCLENNAN COMPANIES INC	42 781	18	RSA INSURANCE GROUP PLC	76 927	4	VIENNA INSURANCE GROUP	2 553	1	GETINGE AB	17 311	3
MCGRAW-HILL COMPANIES INC	21 304	14	SAMPO OYJ	35 101	12	VORNADO REALTY TRUST	13 280	12	GILEAD SCIENCES INC	118 700	84
MEDIOBANCA BANCA DI CREDITO			SBI HOLDINGS INC	14 070	1	W. R. BERKLEY CORP	9 600	4	GLAXOSMITHKLINE PLC	380 774	61
FINANZIARIO SPA	51 889	3	SCHROEDERS PLC	10 701	3	WELLS FARGO & CO	389 371	160	GRIFOLS SA	11 591	3
METLIFE INC	75 071	30	SCOR SE	11 409	3	WENDEL SA	2 698	2	HCA HOLDINGS INC	23 800	13
MIRVAC GROUP	290 295	3	SEGRO PLC	63 890	3	WESTFIELD GROUP	155 008	9	HENRY SCHEIN INC	6 700	7
MITSUBISHI ESTATE CO LTD	98 379	16	SEI INVESTMENTS CO	12 100	4	WESTFIELD RETAIL TRUST	418 051	9	HISAMITSU PHARMACEUTICAL CO INC	5 700	1
MITSUBISHI UFJ FINANCIAL GROUP INC	1 001 198	42	SEVEN BANK LTD	49 800	2	WESTPAC BANKING CORP	244 115	49	HOLOGIC INC	19 200	4
MITSUBISHI UFJ LEASE & FINANCE CO LTD	37 700	1	SHINSEI BANK LTD	138 000	2	WEYERHAEUSER CO	41 459	11	HOSPIRA INC	13 200	6
MITSUI FUDOSAN CO LTD	73 800	15	SHIZUOKA BANK LTD	42 000	3	WHELOCK AND CO LTD	81 000	3	HUMANA INC	12 100	13
MIZRAHI TEFAHOT BANK LTD	10 489	1	SIMON PROPERTY GROUP INC	24 436	33	WILLIS GROUP HOLDINGS PLC	12 400	4	ILLUMINA INC	10 900	15
MIZUHO FINANCIAL GROUP INC	1 811 917	23	SINGAPORE EXCHANGE LTD	60 000	3	XL GROUP PLC	20 800	5	INCYTE CORP	10 300	6
MOODYS CORP	14 882	11	SINO LAND CO LTD	266 330	3	YAMAGUCHI FINANCIAL GROUP INC	15 000	1	INDIVIOR PLC	51 027	1
MORGAN STANLEY	115 618	34	SKANDINAVISKA ENSKILDA BANKEN AB	119 269	11	ZURICH INSURANCE GROUP AG	11 734	28	INTUITIVE SURGICAL INC	2 800	11
MS&AD INSURANCE GROUP HOLDINGS INC	39 820	7	SL GREEN REALTY CORP	7 500	7	SUM FINANS		4 060	JAZZ PHARMACEUTICALS PLC	4 000	5
MUENCHENER RUECKVERSICH.	13 579	20	SOCIETE GENERALE	56 900	18	ABBOTT LABORATORIES	118 094	40	JOHNSON & JOHNSON	221 401	174
NASDAQ OMX GROUP INC	9 300	3	SONY FINANCIAL HOLDINGS INC	15 400	2	ABBVIE INC	124 994	61	KYOWA HAKKO KIRIN CO LTD	19 000	1
NATIONAL AUSTRALIA BANK LTD	192 121	39	STANDARD CHARTERED PLC	193 949	22	ACTAVIS PLC	20 740	40	LABORATORY CORPORATION OF AMERICA		
NATIONAL BANK OF CANADA	25 792	8	STANDARD LIFE PLC	187 766	9	ACTELION LTD	8 065	7	HOLDINGS	6 600	5
NATIXIS SA	80 383	4	STATE STREET CORP	33 243	20	AETNA INC	27 858	19	LONZA GROUP AG	4 123	3
NAVIENT CORP	32 900	5	STOCKLAND CORP LTD	183 865	5	AGILENT TECHNOLOGIES INC	26 121	8	M3 INC	15 100	2
NEW WORLD DEVELOPMENT CO LTD	408 288	4	SUMITOMO MITSUI FINANCIAL GROUP INC	99 971	27	ALEXION PHARMACEUTICALS INC	15 500	22	MALLINCKRODT PLC	8 919	7
NEW YORK COMMUNITY BANCORP INC	36 900	4	SUMITOMO MITSUI TRUST HOLDINGS INC	260 769	8	ALFRESA HOLDINGS CORP	16 400	1	MCKESSON CORP	18 169	28
NIPPON BUILDING FUND INC	111	4	SUMITOMO REALTY & DEVELOPMENT CO LTD	28 500	7	ALLERGAN INC	23 300	37	MEDIPAL HOLDINGS CORP	8 200	1
NIPPON PROLOGIS REIT INC	111	2	SUN HUNG KAI PROPERTIES LTD	128 164	15	AMERISOURCEBERGEN CORP	17 600	12	MEDIVATION INC	4 800	4
NKSJ HOLDINGS INC	26 100	5	SUN HUNG KAI PROPERTIES LTD RIGHTS			AMGEN INC	59 665	71	MEDTRONIC INC	76 887	42
NOMURA HOLDINGS INC	285 100	12	ISSUE	9 086	0	ANTHEM INC	21 572	20	MERCK & CO INC	226 529	96
NOMURA REAL ESTATE HOLDINGS INC	11 500	1	SUN LIFE FINANCIAL INC	48 065	13	ASTELLAS PHARMA INC	168 520	18	MERCK KGAA	10 148	7
NORDEA BANK AB	238 495	21	SUNCORP GROUP LTD	101 021	9	ASTRAZENECA PLC	99 135	53	METTLER-TOLEDO INTERNATIONAL	2 453	6
NORTHERN TRUST CORP	17 523	9	SUNTRUST BANKS INC	41 648	13				MIRACA HOLDINGS INC	3 900	1

Note 15 fortsetter på neste side

Note 15 Aksjer og aksjefondsandeler (forts.)

Millioner kroner	Antall	Markedsverdi	Millioner kroner	Antall	Markedsverdi	Millioner kroner	Antall	Markedsverdi	Millioner kroner	Antall	Markedsverdi
MITSUBISHI TANABE PHARMA CORP	16 300	2	ALS LTD	37 690	1	FASTENAL CO	26 400	9	MITSUBISHI CORP	129 200	18
MYLAN INC	29 400	12	AMADA CO LTD	31 300	2	FEDEX CORP	21 171	28	MITSUBISHI ELECTRIC CORP	181 200	16
NOVARTIS AG	180 611	126	AMERICAN AIRLINES GROUP INC	14 100	6	FERROVIAL SA	39 002	6	MITSUBISHI HEAVY INDUSTRIES LTD	284 100	12
NOVO NORDISK A/S	157 580	50	AMETEK INC	23 050	9	FINNING INTERNATIONAL INC	18 000	3	MITSUBISHI LOGISTICS CORP	9 000	1
OLYMPUS CORP	18 800	5	ANA HOLDINGS INC	87 000	2	FLOWSERVE CORP	13 700	6	MITSUI & CO LTD	159 800	16
OMNICARE INC	7 700	4	ANDRITZ AG	7 641	3	FLUOR CORP	14 700	7	MITSUI O.S.K. LINES LTD	91 000	2
ONO PHARMACEUTICAL CO LTD	6 200	4	AP MOELLER - MAERSK A/S	577	9	FRAPORT FRANKFURT AIRPORT SERVICES			MTR CORP LTD	111 766	3
ORION OYJ	9 199	2	AP MOELLER - MAERSK A/S	298	4	WORLDWIDE AG	2 555	1	NABTESCO CORP	10 900	2
OTSUKA HOLDINGS CO LTD	30 700	7	ASAHI GLASS CO LTD	99 800	4	FUJII ELECTRIC CO LTD	46 000	1	NAGOYA RAILROAD CO LTD	72 000	2
PATTERSON COMPANIES INC	6 500	2	ASCIANO LTD	81 638	3	G4S PLC	117 458	4	NGK INSULATORS LTD	25 000	4
PERRIGO CO PLC	10 464	13	ASHTAD GROUP PLC	38 943	5	GEA GROUP AKTIENGESELLSCHAFT	17 120	6	NIDEC CORP	20 400	10
PFIZER INC	497 828	116	ASSA ABLOY AB	31 278	12	GEBERIT AG	3 539	9	NIELSEN HOLDINGS NV	23 900	8
PHARMACYCLICS INC	5 366	5	ATLANTIA SPA	32 419	6	GENERAL ELECTRIC CO	939 344	178	NIPPON EXPRESS CO LTD	64 000	2
QIAGEN NV	19 836	3	ATLAS COPCO AB	62 867	13	GOLDEN OCEAN GROUP LTD	961 916	5	NIPPON YUSEN KK	137 000	3
QUEST DIAGNOSTICS INC	12 148	6	ATLAS COPCO AB-B SHS	36 532	7	GROUPE EUROTUNNEL SA	40 170	4	NOBLE GROUP LTD	431 097	3
QUINTILES TRANSNATIONAL HOLD	5 000	2	AUCKLAND INTERNATIONAL AIRPORT LTD	79 713	2	HANKYU HANSHIN HOLDINGS INC	93 000	4	NORFOLK SOUTHERN CORP	24 346	20
RAMSAY HEALTH CARE LTD	10 994	4	AURIZON HOLDINGS LTD	167 815	5	HERTZ GLOBAL HOLDINGS INC	35 200	7	NSK LTD	44 000	4
REGENERON PHARMACEUTICALS INC	6 200	19	B/E AEROSPACE INC	9 760	4	HINO MOTORS LTD	25 500	3	NWS HOLDINGS LTD	166 841	2
RESMED INC	11 900	5	BABCOCK INTERNATIONAL GROUP PLC	18 382	2	HITACHI CONSTRUCTION MACHINERY CO LTD	9 200	1	OBAYASHI CORP	64 000	3
ROCHE HOLDING AG	54 700	111	BAE SYSTEMS	295 481	16	HUTCHISON PORT HOLDINGS TRUST	476 000	2	OCI NV	7 378	2
ROCHE HOLDING INHABER	847	2	BOLLORE	46 800	2	HUTCHISON WHAMPOA LTD	199 400	17	ODAKYU ELECTRIC RAILWAY CO LTD	52 000	3
RYMAN HEALTHCARE LTD	35 577	2	BOMBARDIER INC	142 200	4	IHI CORP	130 000	5	OSRAM LICHT AG	8 523	3
SALIX PHARMACEUTICALS LTD	3 400	3	BOUYGUES SA	15 718	4	IHS INC	5 300	5	PACCAR INC	33 186	17
SANOFI SA	86 880	60	BRAMBLES LTD	122 761	8	ILLINOIS TOOL WORKS INC	35 250	25	PALL CORP	10 300	8
SANTEN PHARMACEUTICAL CO LTD	6 200	3	BRENNTAG AG	14 464	6	IMI PLC	23 961	4	PARK24 CO LTD	7 000	1
SHIONOGI & CO LTD	22 500	4	BUNZL PLC	31 299	6	INGERSOLL-RAND PLC	25 049	12	PARKER HANNIFIN CORP	13 889	13
SHIRE PLC	46 291	25	BUREAU VERITAS SA	19 312	3	INTERNATIONAL CONSOLIDATED AIRLINES			PENTAIR LTD	18 033	9
SMITH & NEPHEW PLC	70 112	10	C.H. ROBINSON WORLDWIDE INC	11 600	7	GROUP SA	85 375	5	PRECISION CASTPARTS CORP	13 400	24
SONIC HEALTHCARE LTD	32 057	4	CAE INC	26 300	3	INTERTEK GROUP PLC	11 882	3	PRYSMIAN SPA	20 079	3
SONOVA HOLDING AG	4 219	5	CANADIAN NATIONAL RAILWAY CO	64 312	33	ITOCHU CORP	141 000	11	QUANTAS AIRWAYS LTD	70 645	1
ST. JUDE MEDICAL INC	22 354	11	CANADIAN PACIFIC RAILWAY LTD	13 546	20	J B HUNT TRANSPORT SERVICES INC	7 900	5	QUANTA SERVICES INC	20 900	4
STRYKER CORP	26 790	19	CAPITA PLC	51 905	7	JAPAN AIRLINES CO LTD	9 300	2	RANDSTAD HOLDING NV	10 497	4
SUZUKEN CO LTD	6 900	1	CATERPILLAR INC	55 828	38	JGC CORP	20 700	3	REPUBLIC SERVICES INC	22 300	7
SYSTEMX CORP	12 100	4	CATHAY PACIFIC AIRWAYS LTD	81 000	1	JOY GLOBAL INC	10 500	4	REXEL SA	27 317	4
TAISHO PHARMACEUTICAL HOLDINGS CO LTD	2 600	1	CENTRAL JAPAN RAILWAY CO	11 300	13	JTEKT CORP	21 100	3	ROBERT HALF INTERNATIONAL INC	11 700	5
TAKEDA PHARMACEUTICAL CO LTD	62 000	19	CHICAGO BRIDGE & IRON CO NV	9 038	3	KAJIMA CORP	73 000	2	ROCKWELL AUTOMATION INC	12 900	11
TERUMO CORP	23 900	4	CHIYODA CORP	17 000	1	KAMIGUMI CO LTD	16 000	1	ROCKWELL COLLINS INC	11 385	7
TEVA PHARMACEUTICAL INDUSTRIES LTD	67 281	29	CIE DE SAINT-GOBAIN SA	42 539	14	KANSAS CITY SOUTHERN	8 700	8	ROLLS-ROYCE HOLDINGS PLC	176 605	18
THERMO FISHER SCIENTIFIC INC	31 400	29	CINTAS CORP	7 800	5	KAWASAKI HEAVY INDUSTRIES LTD	140 000	5	ROPER INDUSTRIES INC	9 400	11
UCB SA.	9 927	6	CNH INDUSTRIAL NV	92 991	6	KEIKYU CORP	39 000	2	ROYAL MAIL PLC	54 403	3
UNITEDHEALTH GROUP INC	76 308	58	COBHAM PLC	101 566	4	KEIO CORP	48 000	3	RYANAIR HOLDINGS PLC	12 351	1
UNIVERSAL HEALTH SERVICES-B	7 583	6	COMFORTDELGRO CORPORATION LTD	169 000	2	KEISEI ELECTRIC RAILWAY CO LTD	21 000	2	SANDVIK AB	99 821	7
VALEANT PHARMACEUTICALS INTERNA-			CSX CORP	78 526	21	KEPPEL CORPORATION LTD	136 160	7	SCHINDLER HOLDING LTD	4 140	4
TIONAL INC	25 000	27	CUMMINS INC	16 400	18	KINTETSU CORP	135 900	3	SCHINDLER HOLDING LTD	1 833	2
VARIAN MEDICAL SYSTEMS INC	8 000	5	DAI NIPPON PRINTING CO LTD	47 000	3	KLX INC	4 880	2	SCHNEIDER ELECTRIC SA	49 171	27
VERTEX PHARMACEUTICALS INC	18 700	17	DAIKIN INDUSTRIES LTD	22 000	11	KOMATSU LTD	87 400	15	SECOM CO LTD	16 500	7
WATERS CORP	6 553	6	DANAHER CORP	58 996	38	KONE OYJ	29 288	10	SECURITAS AB	26 470	2
WILLIAM DEMANT HOLDING A/S	1 768	1	DEERE & CO	31 834	21	KONINKLIJKE BOSKALIS WESTMINSTER NV	8 057	3	SEEK LTD	28 855	3
ZIMMER HOLDINGS INC	13 259	11	DELTA AIR LINES INC	16 500	6	KONINKLIJKE PHILIPS ELECTRONICS NV	89 563	20	SEIBU HOLDINGS INC	13 000	2
ZOETIS INC	39 400	13	DEUTSCHE LUFTHANSA AG	19 532	2	KUBOTA CORP	105 100	12	SEMBCORP INDUSTRIES LTD	97 000	2
SUM HELSE		2 460	DEUTSCHE POST AG	75 985	19	KUEHNE UND NAGEL INTERNATIONAL AG	4 240	4	SEMBCORP MARINE LTD	86 000	2
			DOVER CORP	15 577	8	KURITA WATER INDUSTRIES LTD	11 200	2	SENSATA TECHNOLOGIES HOLDING NV	14 900	6
			DSV A/S	13 780	3	LEGRAND SA	24 790	10	SGS SA	430	7
			DUN & BRADSTREET CORP	2 900	3	LEIGHTON HOLDINGS LTD	10 754	1	SHIMIZU CORP	58 000	3
			EAST JAPAN RAILWAY CO	26 302	15	LIXIL GROUP CORP	26 200	4	SIEMENS AG	68 959	59
			EASYJET PLC	12 644	2	MABUCHI MOTOR CO LTD	4 200	1	SINGAPORE AIRLINES LTD	45 800	3
			EATON CORPORATION PLC	44 516	23	MAKITA CORP	10 900	4	SKANSKA AB	35 575	6
			EDENRED SA	17 187	4	MAN SE	3 547	3	SKF INC	37 088	6
			EMERSON ELECTRIC CO	65 298	30	MANPOWERGROUP INC	6 700	3	SMC CORP	5 200	10
			EQUIFAX INC	9 600	6	MARUBENI CORP	154 600	7	SMITHS GROUP PLC	36 712	5
			EXPEDITORS INTERNATIONAL OF WASHING-			MASCO CORP	35 201	7	SNAP-ON INC	4 400	5
			TON INC	15 300	5	MEGITT PLC	80 217	5	SNC Lavalin GROUP INC	14 300	4
			EXPERIAN PLC	77 788	10	MELROSE INDUSTRIES PLC	105 562	3	SOCIETE B I C SA	2 097	2
			FANUC CORP	17 900	22	METSO OYJ	10 557	2	SOUTHWEST AIRLINES CO	13 400	4

Note 15 fortsetter på neste side

Note 15 Aksjer og aksjefondsandeler (forts.)

Millioner kroner	Antall	Markedsverdi	Millioner kroner	Antall	Markedsverdi	Millioner kroner	Antall	Markedsverdi	Millioner kroner	Antall	Markedsverdi
SPX CORP	3 400	2	ASM PACIFIC TECHNOLOGY LTD	21 800	2	KONICA MINOLTA INC	34 600	3	VMWARE INC	7 200	4
STANLEY BLACK & DECKER INC	13 854	10	ASML HOLDING NV	28 071	23	KYOCERA CORP	25 200	9	WESTERN DIGITAL CORP	17 500	15
STERICYCLE INC	6 700	7	ATOS SE	6 998	4	LAM RESEARCH CORP	12 700	8	WESTERN UNION CO	41 594	6
STOLT NIELSEN LTD	256 721	32	AUTODESK INC	17 800	8	LINEAR TECHNOLOGY CORP	18 687	6	WORKDAY INC-CLASS A	7 489	5
SULZER AG	2 605	2	AUTOMATIC DATA PROCESSING INC	37 716	24	LINKEDIN CORP	8 400	14	XEROX CORP	86 063	9
SUMITOMO CORP	105 400	8	AVAGO TECHNOLOGIES LTD	19 800	15	MARVELL TECHNOLOGY GROUP LTD	29 800	3	XILINX INC	21 073	7
SUMITOMO HEAVY INDUSTRIES LTD	51 000	2	AVNET INC	11 500	4	MASTERCARD INC	78 700	51	YAHOO	74 200	28
SYDNEY AIRPORT	89 993	3	BROADCOM CORP	42 519	14	MAXIM INTEGRATED PRODUCTS INC	23 700	6	YAHOO JAPAN CORP	122 500	3
TAISEI CORP	96 000	4	BROTHER INDUSTRIES LTD	17 800	2	MICROCHIP TECHNOLOGY INC	15 700	5	YASKAWA ELECTRIC CORP	16 600	2
THALES SA	8 714	4	CA INC	26 224	6	MICRON TECHNOLOGY INC	84 100	22	YOKOGAWA ELECTRIC CORP	20 000	2
THK CO LTD	12 300	2	CANON INC	89 050	21	MICROSOFT CORP	614 636	214	SUM IT	2 665	
TNT EXPRESS NV	37 034	2	CAP GEMINI SA	11 240	6	MOTOROLA SOLUTIONS INC	17 680	9	AGNICO EAGLE MINES LTD	19 553	4
TOBU RAILWAY CO LTD	87 000	3	CGI GROUP INC	17 500	5	MURATA MANUFACTURING CO LTD	15 900	13	AIR LIQUIDE SA	29 905	28
TOKYU CORP	92 200	4	CISCO SYSTEMS INC	402 225	84	NEC CORP	204 400	4	AIR PRODUCTS AND CHEMICALS INC	18 500	20
TOLL HOLDINGS LTD	62 610	2	CITIZEN HOLDINGS CO LTD	22 100	1	NETAPP INC	25 039	8	AIR WATER INC	12 000	1
TOPPAN PRINTING CO LTD	49 700	2	CITRIX SYSTEMS INC	12 900	6	NETSUITE INC	2 561	2	AIRGAS INC	6 200	5
TOSHIBA CORP	376 700	12	COGNIZANT TECHNOLOGY SOLUTIONS CORP	47 700	19	NEXON CO LTD	10 600	1	AKZO NOBEL NV	21 057	11
TOTO LTD	28 000	2	COMPUTER SCIENCES CORP	11 367	5	NICE SYSTEMS LTD	4 209	2	ALBEMARLE CORP	7 600	3
TOWERS WATSON & CO-CL A	5 480	5	COMPUTERSHARE LTD	35 791	3	NINTENDO CO LTD	8 300	7	ALCOA INC	102 050	12
TOYOTA TSUSHO CORP	20 900	4	CONSTELLATION SOFTWARE INC	800	2	NIPPON ELECTRIC GLASS CO LTD	39 000	1	ALUMINA LTD	212 250	2
TRANSIDGM GROUP INC	4 700	7	CORNING INC	101 372	17	NOKIA OYJ	294 049	18	AMCOR LTD	104 724	9
TRANSURBAN GROUP	142 201	7	CREE INC	10 100	2	NOMURA RESEARCH INSTITUTE LTD	9 700	2	ANGLO AMERICAN PLC	121 207	17
TRAVIS PERKINS PLC	22 595	5	DASSAULT SYSTEMES SA	10 039	5	NTT DATA CORP	10 800	3	ANTOFAGASTA PLC	37 511	3
TYCO INTERNATIONAL LTD	34 850	11	EBAY INC	87 720	37	NUANCE COMMUNICATIONS INC	21 500	2	ARCELORMITTAL SA	86 720	7
UNION PACIFIC CORP	70 444	63	ELECTRONIC ARTS INC	24 498	9	NVIDIA CORP	42 550	6	ARKEMA SA	6 668	3
UNITED CONTINENTAL HOLDINGS INC	7 900	4	EMC CORP	159 300	36	OMRON CORP	16 900	6	ASAHI KASEI CORP	109 200	8
UNITED PARCEL SERVICE INC	55 424	46	EQUINIX INC	4 151	7	OPENTEXT CORP	9 600	4	ASHLAND INC	6 800	6
UNITED RENTALS INC	9 000	7	ERICSSON	238 952	22	ORACLE CORP	279 875	94	EVERETT DENNISON CORP	8 111	3
UNITED TECHNOLOGIES CORP	81 400	70	F5 NETWORKS INC	5 800	6	ORACLE CORP JAPAN	3 900	1	BALL CORP	11 400	6
VALLLOUREC SA	9 847	2	FACEBOOK INC	154 950	91	OTSUKA CORP	3 900	1	BASF SE	72 704	46
VERISK ANALYTICS INC	11 700	6	FIDELITY NATIONAL INFORMATION SERVICES INC	22 400	10	PALO ALTO NETWORKS INC	4 100	4	BHP BILLITON LTD	278 731	50
VESTAS WIND SYSTEMS	20 978	6	FIREEYE INC	5 700	1	PAYCHEX INC	25 665	9	BHP BILLITON PLC	183 299	30
VINCI SA	45 795	19	FISERV INC	19 522	10	QUALCOMM INC	131 610	73	BOLIDEN AB	25 973	3
W.W. GRAINGER INC	5 800	11	FLEETCOR TECHNOLOGIES INC	6 020	7	RACKSPACE HOSTING INC	10 500	4	BORAL LTD	75 133	2
WABTEC CORP	7 500	5	FLEXTRONICS INTERNATIONAL LTD	50 900	4	RED HAT INC	14 800	8	CELANESE CORP	13 500	6
WARTSILA OYJ ABP	13 849	5	FLIR SYSTEMS INC	12 800	3	RESEARCH IN MOTION LTD	43 000	4	CF INDUSTRIES HOLDINGS INC	4 300	9
WASTE MANAGEMENT INC	34 758	13	FUJIFILM HOLDINGS CORP	36 400	8	RIEHO CO LTD	55 600	4	CRH PLC	64 165	12
WEIR GROUP PLC	20 995	5	FUJITSU LTD	146 200	6	ROHM CO LTD	7 600	3	CRODA INTERNATIONAL PLC	12 619	4
WEST JAPAN RAILWAY CO	13 500	5	GEMALTO	5 394	3	SALESFORCE.COM INC	46 200	21	CROWN HOLDINGS INC	12 800	5
WOLSELEY PLC	24 954	11	GEMALTO (NL)	826	1	SANDISK CORP	17 600	13	DAICEL CORP	23 000	2
XYLEM INC	18 210	5	GOOGLE INC-CL A	22 200	88	SAP AG	72 345	38	DOW CHEMICAL CO	103 656	35
YAMATO HOLDINGS CO LTD	27 700	4	GOOGLE INC-CL C	22 600	89	SEAGATE TECHNOLOGY PLC	25 700	13	E. I. DU PONT DE NEMOURS AND CO	79 400	44
YANGZIJIANG SHIPBUILDING (HOLDINGS) LTD	189 000	1	GUNGHO ONLINE ENTERTAINMENT	36 200	1	SEIKO EPSON CORPORATION	10 900	3	EASTMAN CHEMICAL CO	12 900	7
ZARDOYA OTIS SA	17 137	1	HAMAMATSU PHOTONICS KK	5 300	2	SERVICENOW	10 646	5	ECOLAB INC	23 400	18
ZODIAC AEROSPACE SA	17 212	4	HARRIS CORP	8 900	5	SHIMADZU CORP	16 000	1	ELDORADO GOLD CORP	70 100	3
SUM INDUSTRI		2 165	HEWLETT-PACKARD CO	146 965	44	SKYWORKS SOLUTIONS INC	13 300	7	EMS CHEMIE HOLDING AG	782	2
ACCENTURE PLC	49 600	33	HEXAGON AB	20 039	5	STMICROELECTRONICS NV	53 348	3	FIRST QUANTUM MINERALS LTD	52 146	6
ACTIVISION BLIZZARD INC	39 400	6	HIROSE ELECTRIC CO LTD	2 500	2	SYMANTEC CORP	54 200	10	FLETCHER BUILDING LTD	57 386	3
ADOBE SYSTEMS INC	37 104	20	HITACHI HIGH-TECHNOLOGIES CORP	5 200	1	SYNOPSIS INC	13 200	4	FMC CORP	11 570	5
ADVANTEST CORP	13 000	1	HITACHI LTD	380 000	21	TDK CORP	9 700	4	FORTESCUE METALS GROUP LTD	144 698	2
AKAMAI TECHNOLOGIES INC	14 000	7	HOYA CORP	33 400	9	TE CONNECTIVITY LTD	32 150	15	FRANCO-NEVADA CORP	14 224	5
ALCATEL LUCENT	220 959	6	IBIDEN CO LTD	11 400	1	TERADATA CORP	12 200	4	FRESNILLO PLC	21 029	2
ALLIANCE DATA SYSTEMS CORP	4 700	10	INFINEON TECHNOLOGIES AG	88 544	7	TEXAS INSTRUMENTS INC	83 785	34	FUCHS PETROLUB AG -PREF	6 596	2
ALTERA CORP	24 300	7	INTEL CORP	388 714	106	THE SAGE GROUP PLC	85 182	5	GIVAUDAN SA	801	11
AMADEUS IT HOLDING SA	34 096	10	INTERNATIONAL BUSINESS MACHINES CORP	74 402	89	TOKYO ELECTRON LTD	13 500	8	GLENORE INTERNATIONAL PLC	921 386	32
AMPHENOL CORP	24 700	10	INTUIT INC	21 156	15	TOTAL SYSTEM SERVICES INC	14 601	4	GOLDCORP INC	70 509	10
ANALOG DEVICES INC	24 715	10	ITOCHU TECHNO-SOLUTIONS CORP	2 000	1	TREND MICRO INC	7 400	2	HEIDELBERGCEMENT AG	12 231	7
ANSYS INC	7 100	4	JAPAN DISPLAY INC	31 100	1	TRIMBLE NAVIGATION LTD	21 600	4	HITACHI CHEMICAL CO LTD	8 600	1
APPLE INC	470 120	389	JUNIPER NETWORKS INC	31 900	5	TWITTER INC	30 300	8	HITACHI METALS LTD	20 000	3
APPLIED MATERIALS INC	95 685	18	KAKAKU.COM INC	10 139	1	UNITED INTERNET AG	9 412	3	HOLCIM LTD	19 871	11
ARM HOLDINGS PLC	110 279	13	KEYENCE CORP	3 575	12	VANTIV A	12 095	3	ICL ISRAEL CHEMICALS LTD	40 032	2
ARROW ELECTRONICS INC	8 400	4	KLA-TENCOR CORP	12 988	7	VERISIGN INC	9 300	4	ILUKA RESOURCES LTD	38 914	1
ASETEK A/S	357 704	6	KONAMI CORP	8 300	1	VISA INC	38 800	76	IMERYS SA	3 565	2
						VIZRT LTD	1 471 416	52			

Note 15 fortsetter på neste side

Note 15 Aksjer og aksjefondsandeler (forts.)

Millioner kroner	Antall	Markedsverdi	Millioner kroner	Antall	Markedsverdi	Millioner kroner	Antall	Markedsverdi	Millioner kroner	Antall	Markedsverdi
INTERNATIONAL FLAVORS & FRAGRANCES INC	6 900	5	TOYO SEIKAN GROUP HOLDINGS LTD	15 600	1	CALPINE CORP	27 200	5	WISCONSIN ENERGY CORP	18 000	7
INTERNATIONAL PAPER CO	35 250	14	UMICORE SA	8 855	3	CANADIAN UTILITIES LTD	10 382	3	XCEL ENERGY INC	40 200	11
ISRAEL CORPORATION LTD	183	1	UPM-KYMMENE CORPORATION	46 184	6	CENTERPOINT ENERGY INC	32 500	6	SUM FORSYNING		617
JAMES HARDIE INDUSTRIES PLC	41 208	3	VOESTALPINE AG	10 418	3	CENTRICA PLC	399 656	13	UTLAND		20 065
JFE HOLDINGS INC	42 700	7	VULCAN MATERIALS CO	12 085	6	CHEUNG KONG INFRASTRUCTURE HOLDINGS LTD	53 000	3	SUM AKSJER		24 564
JOHNSON MATTHEY PLC	17 784	7	WESTLAKE CHEMICAL CORP	4 400	2	CHUBU ELECTRIC POWER CO INC	53 500	5	SUM ENERGI		3 402
JSR CORP	14 800	2	YAMANA GOLD INC	82 700	2	CHUGOKU ELECTRIC POWER CO INC	25 200	2	SUM FINANS		4 814
K+S AG	16 164	3	YAMATO KOGYO CO LTD	3 100	1	CMS ENERGY CORP	22 700	6	SUM FORBRUKSVARER		2 645
KANEKA CORP	20 000	1	SUM RÅVARER		996	CONSOLIDATED EDISON INC	23 318	12	SUM FORSYNING		1 166
KANSAI PAINT CO LTD	19 000	2	AT&T INC	407 233	103	CONTACT ENERGY LTD	31 141	1	SUM HELSE		2 507
KINROSS GOLD CORP	108 600	2	BCE INC	21 780	8	DOMINION RESOURCES INC	46 402	27	SUM INDUSTRI		2 328
KOBE STEEL LTD	283 000	4	BELGACOM SA	12 731	3	DTE ENERGY CO	14 063	9	SUM IT		2 927
KONINKLIJKE DSM NV	14 958	7	BEZEQ THE ISRAELI TELECOMMUNICATION CORP LTD	170 035	2	DUKE ENERGY CORP	56 304	35	SUM KONSUMENTVARER		2 227
KURARAY CO LTD	32 000	3	CORP LTD	639 136	30	E.ON SE	159 346	21	SUM RÅVARER		1 521
LAFARGE SA	16 211	9	BT GROUP PLC	44 818	13	EDISON INTERNATIONAL	24 600	12	SUM TELEKOM		957
LANXESS AG	7 476	3	CENTURYLINK INC	44 818	13	EDP ENERGIAS DE PORTUGAL SA	184 415	5	SUM USPESIFISERT		68
LINDE AG	16 119	23	DEUTSCHE TELEKOM AG	249 287	30	ELECTRIC POWER DEVELOPMENT CO LTD	9 940	3	SUM AKSJER		24 564
LYONDELLBASELL INDUSTRIES NV	37 800	22	ELISA OYJ	12 337	3	ELECTRICITE DE FRANCE SA	19 255	4	21 CENTRALE PARTNERS IV, FCPR	35 000 000	262
MARTIN MARIETTA MATERIALS INC	4 900	4	FRANCE TELECOM SA	145 590	19	ENAGAS SA	16 159	4	ABERDEEN INDIRECT PARTNERS EUROPA	366 147	145
MARUICHI STEEL TUBE LTD	3 400	1	FRONTIER COMMUNICATIONS CORP	86 865	4	ENEL GREEN POWER SPA	148 634	2	ABERDEEN INDIRECT PROPERTY PARTNERS ASIA	650 232	222
MEADWESTVACO CORP	14 600	5	HKT TRUST	207 880	2	ENEL SPA	524 173	18	ABINGWORTH BIOVENTURES V CO-INVEST		
METHANEX CORP	8 918	3	ILIAD SA	2 180	4	ENTERGY CORP	14 314	9	GROWTH EQ. FUND	8 000 000	36
mitsubishi chemical holdings corp	117 650	4	INMARSAT PLC	31 880	3	EXELON CORP	68 408	19	ALLIANCE VENTURE INTERNAL PARTNERSHIP	17 175 000	0
MITSUBISHI GAS CHEMICAL CO INC	30 000	1	KDDI CORP	45 800	22	FIRSTENERGY CORP	33 519	10	ALTOR 2003 FUND	2 000 000	4
MITSUBISHI MATERIALS CORP	97 000	2	KONINKLIJKE KPN NV	251 469	6	FORTIS INC	18 600	5	ALTOR IV AB	7 000 000	0
MITSUI CHEMICALS INC	83 100	2	LEVEL 3 COMMUNICATIONS INC	20 300	8	FORTUM OYJ	35 372	6	ASTORG V FCPR	50 000 000	342
MONSANTO CO	45 500	41	MILLICOM INTERNATIONAL CELLULAR SA	5 535	3	GAS NATURAL SDG SA	27 891	5	AUCTUS IV GMBH & CO. KG	20 000 000	0
MOSAIC CO	28 100	10	NIPPON TELEGRAPH AND TELEPHONE CORP	29 458	11	GDF SUEZ SA	115 284	20	CAPMAN BUYOUT FUND VIII	10 000 000	36
NEW GOLD INC	48 500	2	NTT DOCOMO INC	120 000	13	IBERDROLA SA	420 751	21	CEVIAN CAPITAL II LP EUR CLASS C	250 000	343
NEWCREST MINING LTD	66 523	4	PCCW LTD	293 049	1	INTEGRYS ENERGY GROUP INC	6 800	4	CONSILIMUM PRIVATE EQUITY FUND III	20 000 000	0
NEWMONT MINING CORP	43 257	6	ROGERS COMMUNICATIONS INC	28 378	8	KANSAI ELECTRIC POWER CO INC	59 800	4	CONTAGO VENTURES II IS/AS	27 950 000	12
NIPPON PAINT CO LTD	12 254	3	SBA COMMUNICATIONS CORP	10 100	8	KYUSHU ELECTRIC POWER CO INC	36 200	3	CUBERA SECONDARY (GP) KS	7 231 661	0
NIPPON STEEL & SUMITOMO METAL CORP	659 725	12	SINGAPORE TELECOMMUNICATIONS LTD	625 680	14	MDU RESOURCES GROUP INC	15 200	3	CUBERA SECONDARY KS	72 316 606	4
NITTO DENKO CORP	13 600	6	SOFTBANK CORP	75 400	34	NATIONAL GRID PLC	300 306	32	CUBILITY AS	1	2
NOVOZYMES A/S	20 773	7	SPRINT CORP	66 113	2	NEXTERA ENERGY INC	34 750	28	DANSKE PRIVATE EQUITY PARTNERS IV K/S	20 000 000	131
NUCOR CORP	27 664	10	STARHUB LTD	50 000	1	NISOURCE INC	25 100	8	DANSKE PRIVATE EQUITY PARTNERS V	8 770 936	25
OJI HOLDINGS CORP	62 800	2	SWISSCOM AG	1 830	7	NORTHEAST UTILITIES	25 222	10	DANSKE PRIVATE EQUITY PARTNERS V - NEW	6 229 064	8
ORICA LTD	32 349	4	TDC A/S	67 963	4	NRG ENERGY INC	26 600	5	EGERIA PRIVATE EQUITY FUND IV	30 000 000	53
OWENS-ILLINOIS INC	15 400	3	TELE2 AB	26 702	2	OGE ENERGY CORP	16 900	4	ENERGY VENTURES II B IS	31 213 670	38
OXANE MATERIALS	2 200 000	9	TELECOM CORPORATION OF NEW ZEALAND LTD	138 953	3	OSAKA GAS CO LTD	149 000	4	ENERGY VENTURES II KS	50 000 000	19
PPG INDUSTRIES INC	11 926	21	TELECOM ITALIA SPA	473 159	3	PEPCO HOLDINGS INC	21 200	4	ENERGY VENTURES III LP	75 000 000	57
PRAXAIR INC	25 382	25	TELECOM ITALIA SPA	793 284	6	PG&E CORP	37 573	15	ENERGY VENTURES IV LP	30 000 000	140
RANDGOLD RESOURCES LTD	8 143	4	TELEFONICA DEUTSCHLAND HOLDI	46 986	2	PINNACLE WEST CAPITAL CORP	9 300	5	EUROPRIDE SUB-FUND A	1 366	54
REXAM PLC	66 964	4	TELEFONICA SA	330 792	36	PPL CORP	52 906	14	FORBION CAPITAL FUND I CO-INVESTMENT FUND I	7 000 000	55
ROCK-TENN CO	12 200	6	TELIASONERA AB	186 993	9	PUBLIC SERVICE ENTERPRISE GROUP INC	40 302	13	FORBION CAPITAL FUND I CO-INVESTMENT FUND II	5 300 000	50
SEALED AIR CORP	17 500	6	TELSTRA CORP LTD	341 950	13	RED ELECTRICA CORPORACION SA	8 618	6	FORBION CAPITAL FUND II CV	15 000 000	127
SHERWIN-WILLIAMS CO	7 200	14	TELUS CORP	15 874	4	RWE AG	57 785	10	FORBION CAPITAL III C.V	12 000 000	1
SHIN-ETSU CHEMICAL CO LTD	35 600	18	T-MOBILE US INC	20 100	4	SCANA CORP	11 300	5	FRANCE SPECIAL SITUATIONS FUND II	30 000 000	5
SIGMA-ALDRICH CORP	10 344	11	TPG TELECOM LTD	23 916	1	SEMPRA ENERGY	18 593	16	FSN CAPITAL II L.P.	13 000 000	45
SIKA AG	187	4	VERIZON COMMUNICATIONS INC	325 428	114	SEVERN TRENT PLC	20 294	5	FSN CAPITAL IV L.P.	232 000 000	48
SILVER WHEATON CORP	31 115	5	VIVENDI SA	95 295	18	SHIKOKU ELECTRIC POWER CO INC	12 600	1	GERMAN EQUITY PARTNERS IV	15 000 000	51
SOLVAY SA	5 146	5	VODAFONE GROUP PLC	2 080 724	54	SNAM SPA	161 574	6	HERKULES PRIVATE EQUITY III	120 000 000	83
STORA ENSO OYJ	51 227	3	WINDSTREAM CORP	52 600	3	SOUTHERN CO	71 307	26	HGCAPITAL 6	45 000 000	419
SUMITOMO CHEMICAL CO LTD	138 100	4	SUM TELEKOM		639	SSE PLC	77 644	15	HGCAPITAL MERCURY A	16 000 000	60
SUMITOMO METAL MINING CO LTD	45 700	5	AGL ENERGY LTD	61 179	5	SUEZ ENVIRONNEMENT COMPANY SA	24 671	3	HIGH DENSITY DEVICES AS RIGHT	4 715 250	0
SYMRISE AG	8 284	4	AGL ENERGY LTD	39 889	3	TERNA RETE ELETTRICA NAZIONALE SPA	120 047	4	HITECVISION ASSET SOLUTIONS	35 000 000	255
SYNGENTA AG	8 066	19	ALLIANT ENERGY CORP	9 400	5	THE HONG KONG AND CHINA GAS CO LTD	502 002	9			
TAIHEIYO CEMENT CORP	109 000	3	AMERICAN WATER WORKS COMPANY INC	14 300	6	TOHO GAS CO LTD	35 000	1			
TAIYO NIPPON SANJO CORP	13 000	1	APA GROUP	70 984	3	TOHOKU ELECTRIC POWER CO INC	38 400	3			
TECK RESOURCES LTD	48 626	5	ATCO LTD -CLASS I	5 700	2	TOKYO GAS CO LTD	185 100	8			
TEIJIN LTD	75 000	2	AUSNET SERVICES	147 889	1	UNITED UTILITIES GROUP PLC	54 301	6			
THYSSENKRUPP AG	39 293	8				VEOLIA ENVIRONNEMENT SA	33 583	4			
TORAY INDUSTRIES INC	127 100	8									

Note 15 Aksjer og aksjefondsandeler (forts.)

Millioner kroner	Antall	Markedsverdi	Millioner kroner	Antall	Markedsverdi
HITECVISION PRIVATE EQUITY IV	13 000 000	61	NORTHZONE V K/S	5 000 000	97
HITECVISION PRIVATE EQUITY V LP	35 000 000	219	NORTHZONE VI L.P.	5 000 000	65
HITECVISION VI LP	70 000 000	350	NORTHZONE VII LP	12 000 000	19
HITECVISION VII LP	70 000 000	16	NORVESTOR IV L.P.	10 000 000	44
INDEX VENTURES GROWTH II, L.P.	20 000 000	170	NORVESTOR V	17 000 000	94
INDEX VENTURES VI (JERSEY) LP	10 000 000	82	NORVESTOR VI	156 000 000	85
INDEX VENTURES VII	13 000 000	30	NORWEGIAN MICROFINANCE INITIATIVE		
INNNAP 4 PARTNERS L.P.	5 000 000	22	FUND III KS	20 520 000	10
JPMORGAN EUROPEAN PROPERTY FUND	1 747	71	PARAGON FUND II GMBH & CO. KG	20 000 000	0
KLP AKSJE FREMVOKSENDE MARKEDER			PARTNERS GROUP SECONDARY 2008	40 000 000	262
INDEKS I	3 914 423	5 595	PERUSA PARTNERS FUND 2, L.P.	18 000 000	55
KLP AKSJE FREMVOKSENDE MARKEDER			PRIVEQ INVESTMENT FUND IV L.P.	225 000 000	150
INDEKS II	25 000	35	PROA IBERIAN BUYOUT FUND II	30 000 000	3
KLP AKSJE VERDEN INDEKS	25 000	50	QUADRIGA CAPITAL PRIVATE EQUITY FUND IV	25 000 000	82
KLP AKSJEASIA INDEKS I	50 400	62	SOFINNOVA CAPITAL VII	10 000 000	43
KLP AKSJEASIA INDEKS II	748 506	748	SPECIAL SITUATIONS VENTURE		
KLP AKSJEEUROPA INDEKS I	1 411 614	1 880	PARTNERS III LP	14 500 000	45
KLP AKSJEEUROPA INDEKS II	0	0	SSGA EMERGING MARKETS SRI		
KLP AKSJEGLOBAL INDEKS I	1 929 544	4 230	ENHANCED EQUITY FUND	10 020 731	762
KLP AKSJEGLOBAL INDEKS II	126 206	229	SUN HUNG KAI PROPERTIES LTD		
KLP AKSJEGLOBAL LAVBETA I	12 750 883	17 299	RIGHTS ISSUE	9 086	0
KLP AKSJEGLOBAL LAVBETA II	105 024	119	TDR CAPITAL III 'B' L.P.	30 000 000	51
KLP AKSJENORDEN INDEKS	214 735	659	TRITON FUND III	30 000 000	173
KLP AKSJENORGE	1 011 431	4 615	VERDANE CAPITAL V B K/S	34 697 497	14
KLP AKSJENORGE INDEKS	2 256 534	4 029	VERDANE CAPITAL VI K/S	50 000 000	17
KLP AKSJEUSA INDEKS II	469 765	755	VERDANE CAPITAL VII K/S	140 000 000	177
KLP AKSJEUSA INDEKS USD	192 309	3 023	XENON PRIVATE EQUITY VI	11 500 000	8
KLP KOMBINASJONSFOND M	25 000	34	SUM AKSJEFOND		50 073
KLP KOMBINASJONSFOND	25 000	34	ALTERNATIVE PLASSERINGER I AKSJER		
MORGAN STANLEY EUROZONE OFFICE			KLP ALFA GLOBAL RENTE	973 101	965
FUND CLASS C2	1 824	1	KLP ALFA GLOBAL ENERGI	912 867	843
NAUTA TECH INVEST 2	500 000	9	LEIMDÖRFER REAL ESTATE CAPITAL	500 000 000	77
NAUTA TECH INVEST 3	1 980 000	13	SECTOR SPESIT 1 A USD	14 166	5
NAZCA CAPITAL III, FCR	22 500 000	154	SUM ALTERNATIVE INVESTERINGER		1 888
NEOMED INNOVATION IV L.P.	5 000 000	19	SUM PLASSERINGER		76 525
NMI FRONTIER FUND KS	17 975 000	22			
NMI GLOBAL FUND KS	33 160 000	46			

AKSJER OG ANDELER FORDELT PER PORTEFØLJE	Kollektiv- porteføljen	Investeringsvalg- porteføljen	Selskaps- porteføljen	Sum
AKSJER	22 878	0	0	22 878
ANLEGGSAKSJER	1 357	0	329	1 686
AKSJEFONDSANDELER	49 673	400	0	50 073
ALTERNATIVE INVESTERINGER	1 875	13	0	1 888
SUM	75 784	413	329	76 525

PROSENTVIS ANDEL BØRSNOTERT

AKSJER NORGE	77,9 %
AKSJER UTLAND	99,0 %
AKSJEFONDSANDELER	0 %
ALTERNATIVE INVESTERINGER	0 %

Note 16 Kursreguleringsfond

Millioner kroner	Anskaffelseskost 31.12.2014	Virkelig verdi 31.12.2014	Kursreserver 31.12.2014	Kursreserver 31.12.2013
Kursreserver aksjer	61 765	73 143	11 379	6 950
Kursreserver aksjederivater	0	112	112	55
Kursreserver renteplasseringer	111 929	119 724	7 795	3 419
Kursreserver rentederivater	0	250	250	126
Variasjonsmargin futures med daglig oppgjør	0	0	-14	-138
Sum kursreserver på finansielle omløpsmidler			19 522	10 412
Grunnlag for avsetning til kursreguleringsfond			19 522	10 412
Kursreguleringsfond			19 522	10 412

Kursreguleringsfondet består av netto positive urealiserte verdier på de finansielle omløpsmidlene tilknyttet kollektivporteføljen.

Dersom netto kursreserver er negative, settes kursreguleringsfondet til null. Endringer i kursreguleringsfondet føres over resultatregnskapet. Urealisert kursreserve tilknyttet finansielle omløpsmidler i utenlandsk valuta som kan tilskrives valutakursendringer avsettes ikke til kursreguleringsfond dersom investeringen er sikret mot valutakursendringer. Valutakursendring tilknyttet sikringsinstrumentet avsettes således heller ikke til kursreguleringsfond, men føres direkte over resultatet.

Note 17 Investeringseiendommer

Millioner kroner	2014	2013
Leieinntekter	38	38
Driftskostnader	-2	-2
Tap ved avgang	0	-18
Verdiregulering	-36	0
Netto finansinntekt	0	1
Netto inntekter fra investeringseiendom	0	19

Millioner kroner	2014	2013
Bokført verdi 01.01	947	965
Netto inntekter fra investeringseiendom	0	19
Kapitaluttak	-63	-16
Avgang/Tilgang	6	-20
Bokført verdi 31.12	890	947

Note 18 Immaterielle eiendeler

Millioner kroner	2014	2013
Bokført verdi 01.01.	321	303
Anskaffelseskost 01.01.	802	720
Total tilgang	138	82
herav internt opparbeidet	36	23
herav kjøpt	102	59
Avgang	0	0
Anskaffelseskost 31.12. ¹⁾	940	802
Akkumulerte avskrivninger og nedskrivninger tidligere år	-480	-416
Årets ordinære avskrivninger	-68	-64
Nedskrivning ²⁾	0	0
Akkumulerte avskrivninger og nedskrivninger 31.12.	-548	-480
Bokført verdi 31.12.	391	321

Avskrivningstid 3 til 10 år 3 til 10 år

¹⁾ Immaterielle eiendeler i KLP består av kjøpt eller egenutviklet programvare.

²⁾ Ved utgangen av 2014 ble det ikke identifisert IT-systemer hvor bokført verdi oversteg antatt gjenvinnbart beløp.

Note 19 Forsikringstekniske forhold

Forsikringsforpliktelse fordelt på bransjer

Millioner kroner	Kollektiv pensjon Offentlig	Gruppe-livs-forsikring	31.12. 2014	31.12. 2013	Endring 2014	Endring 2013
Premiereserve	331 231	9	331 240	279 840	51 400	29 811
Tilleggsavsetning	17 103		17 103	12 495	4 608	120
Kursreguleringsfond	19 522		19 522	10 412	9 110	1 124
Premiefond	10 464		10 464	9 153	1 311	5 205
Erstatningsavsetning	178	45	223	219	4	7
Bufferavsetning	49		49	7	42	0
Sum forsikringsforpliktelse	378 547	54	378 602	312 127	66 475	36 267

Endringer i forsikringsforpliktelse i livsforsikring

Millioner kroner	Premie-reserve	Tilleggs-avsetninger	Kursreguleringsfond	Premie-fond	Buffer-avsetning	Erstatnings-avsetning	Sum 2014	Sum 2013
Forsikringsforpliktelse 01.01.	279 840	12 495	10 412	9 153	7	219	312 127	275 860
Netto resultatførte avsetninger	51 403	-152	9 110	232		4	60 596	31 036
Overskudd på avkastningsresultatet		1 983		3 042	26		5 051	5 858
Risikoresultat tilordnet forsikringskontraktene				349			349	33
Annen tilordning av overskudd		1 542		0	16		1 559	0
Sum resultatførte endringer	51 403	3 373	9 110	3 622	42	4	67 554	36 927
Overføringer mellom fond/disponert til premiebetaling	-3			-3 942			-3 945	-1 085
Inn- / utbetalt ved flytting		1 235		1 631			2 866	425
Sum ikke resultatførte endringer	-3	1 235	0	-2 312	0	0	-1 079	-660
Sum endringer i forsikringsforpliktelse	51 400	4 609	9 110	1 311	42	4	66 475	36 267
Forsikringsforpliktelse 31.12.	331 240	17 103	19 522	10 464	49	223	378 602	312 127

Kollektiv pensjon offentlig med årlig avkastningsgaranti og gruppeliv

Millioner kroner	Premie-reserve	Tilleggs-avsetninger	Kursreguleringsfond	Premie-fond	Buffer-avsetning	Erstatnings-avsetning	Sum 2014	Sum 2013
Forsikringsforpliktelse 01.01.	278 240	12 412	10 412	9 031		219	310 314	274 311
Netto resultatførte avsetninger	51 364	-152	9 110	229		4	60 554	30 855
Overskudd på avkastningsresultatet		1 975		3 006			4 981	5 776
Risikoresultat tilordnet forsikringskontraktene				348			348	33
Annen tilordning av overskudd		1 542		0			1 542	0
Sum resultatførte endringer	51 364	3 365	9 110	3 582	0	4	67 425	36 663
Overføringer mellom fond/disponert til premiebetaling	-2			-3 921			-3 924	-1 087
Inn- / utbetalt ved flytting		1 235		1 631			2 866	425
Sum ikke resultatførte endringer	-2	1 235	0	-2 291	0	0	-1 058	-661
Sum endringer i forsikringsforpliktelse	51 361	4 601	9 110	1 292		4	66 367	36 002
Forsikringsforpliktelse 31.12.	329 601	17 013	19 522	10 322	0	223	376 681	310 314

Kollektiv pensjon offentlig med flerårig avkastningsgaranti

Millioner kroner	Premie-reserve	Tilleggs-avsetninger	Premie-fond	Buffer-avsetning	Sum 2014	Sum 2013
Forsikringsforpliktelse 01.01.	1 600	83	122	7	1 813	1 548
Netto resultatførte avsetninger	39		3		42	181
Overskudd på avkastningsresultatet		8	36	26	69	83
Risikoresultat tilordnet forsikringskontraktene			2		2	0
Annen tilordning av overskudd			0	16	16	0
Sum resultatførte endringer	39	8	40	42	129	264
Overføringer mellom fond/disponert til premiebetaling	-1			-21	-22	1
Inn- / utbetalt ved flytting					0	0
Sum ikke resultatførte endringer	-1	0	-21	0	-22	1
Sum endringer i forsikringsforpliktelse	38	8	19	42	108	265
Forsikringsforpliktelse 31.12.	1 639	91	142	49	1 921	1 813

Resultat i livsforsikring
Teknisk regnskap

Millioner kroner	Kollektiv pensjon - Offentlig		Gruppeliv		Sum	
	2014	2013	2014	2013	2014	2013
Premieinntekter	62 323	30 725	132	135	62 454	30 860
Netto inntekter kollektivporteføljen	23 385	18 769	5	5	23 391	18 775
Netto inntekter investeringsvalgporteføljen	120	138			120	138
Andre forsikringsrelaterte inntekter	855	682			855	682
Erstatninger i livsforsikring	-17 873	-11 766	-123	-120	-17 996	-11 886
Endring forsikringsforpliktelse - kontraktsfastsatte	-64 061	-30 853	-6	4	-64 067	-30 848
Endring forsikringsforpliktelse - investeringsvalg	-92	-181			-92	-181
Midler tilordnet forsikringskontrakter	-3 368	-5 884			-3 368	-5 884
Forsikringsrelaterte driftskostnader	-745	-803	-6	-5	-752	-807
Andre forsikringsrelaterte kostnader	-797	-656			-797	-656
Resultat av teknisk regnskap	-254	172	1	19	-253	191

Resultatanalyse

Millioner kroner	Kollektiv pensjon - Offentlig				Gruppeliv		Sum	
	Ytelsespensjon m/årlig avkastningsgaranti	Ytelsespensjon m/årlig avkastningsgaranti	Ytelsespensjon m/årlig avkastningsgaranti	Ytelsespensjon m/årlig avkastningsgaranti	2014	2013	2014	2013
Netto finansinntekter (inkl. poster fra andre inntekter/kostnader)	23 385	18 769	120	138	5	5	23 511	18 912
Netto div. renteinntekter	58	26					58	26
Endring kursreguleringsfond	-9 110	-1 124					-9 110	-1 124
Utbetalt andel kursreguleringsfond ved flytting	-72	-3					-72	-3
Garantert rente tilført kontrakter	-9 294	-7 875	-51	-46	-5	-5	-9 350	-7 926
Avkastningsresultat	4 967	9 794	69	91	0	0	5 036	9 885
Til / fra tilleggs- og bufferavsetninger	-1 975	0	-34	0			-2 009	0
Avkastningsresultat etter tilleggsavsetninger	2 992	9 794	36	91	0	0	3 027	9 885
Risikoresultat	695	215	3	1	2	18	701	235
Administrasjonspremier og bidrag fra administrasjonsreserve	1 085	951	6	6	5	6	1 096	963
Forsikringsrelaterte driftskostnader	-741	-797	-4	-5	-6	-5	-752	-807
Administrasjonsresultat	344	154	2	1	-1	1	345	155
Vederlag for rentegaranti	599	335	2	1			601	336
Sum resultatelementer før tildeling kunder	4 630	10 498	43	94	1	19	4 674	10 612
Avkastningsresultat og risikoresultat til oppreservering	0	-4 135	0	-10			0	-4 145
Avkastningsresultat og risikoresultat tilført premiefond	-3 331	-5 808	-37	-83			-3 368	-5 891
Disponering egenkapitaltilskudd til tilleggs- og bufferavsetninger	-1 542	0	-16				-1 559	0
Disponering fra risikoutjevnsningsfond til oppreservering	0	-385	0	0			0	-385
Resultat av teknisk regnskap	-243	170	-11	2	1	19	-253	191
Resultat av ikke teknisk regnskap							1 212	759
Resultat før skatt og andre resultatelementer							959	950
Skattekostnad							88	0
Andre resultatkomponenter							-195	-102
Resultat til selskapskapitalen							852	847

Note 19 Forsikringstekniske forhold, forts.

Flytting og nyttegning

Kollektiv pensjon- Offentlig

Millioner kroner	2014	2013
Tilflyttede midler		
Premiereserve	30 174	5 599
Reserveoppbygging	0	333
Mottatte midler ført over resultatet	30 175	5 932
Premiefond	1 931	297
Tilleggsavsetninger til fond	1 235	128
Sum mottatte midler	33 341	6 357
Antall kontrakter	256	20
Fraflyttede midler		
Premiereserve	4 139	163
Reserveoppbygging	0	4
Tilleggsavsetning	152	8
Kursreserver	72	3
Avgitte midler ført over resultatet	4 364	178
Premiefond	300	1
Sum avgitte midler	4 664	179
Antall kontrakter	8	9
Nytegning		
	Premievolum	
Millioner kroner	2014	2013
Kollektiv pensjon - Offentlig	2	27
Gruppeliv	17	9
	Antall kontrakter	
Kollektiv pensjon - Offentlig	15	24
Gruppeliv	80	107

Note 20 Sikringsbokføring

31.12.2014 Millioner kroner	Nominell verdi	Endret verdi i sikret risiko	Bokført verdi
Sikringsobjekt			
Fondsobligasjonslån	-984	-269	-1 253
Sikringsinstrument			
Kombinert rente- og valutaswap	984	268	-268
Sikringseffektivitet pr 31.12.2014		100 %	
Sikringseffektivitet gjennom året		100 %	
31.12.2013 Millioner kroner	Nominell verdi	Endret verdi i sikret risiko	Bokført verdi
Sikringsobjekt			
Fondsobligasjonslån	-984	65	-919
Sikringsinstrument			
Kombinert rente- og valutaswap	984	-65	-65
Sikringseffektivitet pr 31.12.2013		100 %	
Sikringseffektivitet gjennom året		100 %	

Fondsobligasjonslånet er sikret mot endringer i rente- og valutakurser ved kjøp av en kombinert rente- og valutaswap. Sikringen er regnskapsført etter reglene om virkelig verdisikring. Dette innebærer at sikringen er utført av en ekstern part, at det er inngått en formell øremerking og dokumentasjon av sikringsforholdet, samt at den forventes å være svært effektiv og at dette vurderes på løpende grunnlag, i tillegg til at den bestemte føringen gjennomføres slik det er beskrevet nedenfor. I praksis innebærer sikringen bytte av valutabetingelser (15 mrd. JPY mot 0,984 mrd. NOK) og rentebetingelser (fast rente på 5,07 prosent mot NIBOR + 2,6475 prosent) på henholdsvis innlånet og den kombinerte rente- og valutaswapen. Sikringseffektiviteten måles ved å se på endring i virkelig verdi på sikringsobjekt og sikringsinstrumentet. Sikringseffektiviteten utgjør 100 prosent.

Sikringseffektiviteten blir vurdert retrospektivt hver måned og den vurderes som effektiv hvis endringen i virkelig verdi mellom sikringsobjekt og sikringsinstrument samsvarer med intervallet 80 prosent til 125 prosent.

Virkelig verdi sikring innebærer at den sikrede verdiutviklingen på sikringsobjektet regnskapsføres over resultatet. Tilsvarende regnskapsføres verdiendringen på sikringsinstrumentet over resultatet. Hensikten med sikringsforholdet ovenfor er å sikre sikringsobjektet med et sikringsinstrument, hvor betingelsene til sikringsinstrumentet gir negativ korrelasjon i forhold til sikringsobjektet; noe som betydelig reduserer eller eliminerer resultateffekten.

Er sikringsgraden 100 prosent vil netto resultateffekt på sikringsobjekt og sikringsinstrument være 0.

KLP benytter seg av sikring i stort omfang, men de fleste tilfeller er ordinær økonomisk sikring. Den ovenstående posten er den eneste hvor sikringsbokføring blir benyttet. Hensikten til økonomisk sikring er den samme, nemlig å redusere eller eliminere resultateffekten den sikrede delen av sikringsforholdet representerer.

Ettersom verdiutviklingen på sikringsobjektet og sikringsinstrumentet er tilnærmet 100 prosent negativt korrelert på fondsobligasjonslånet vil resultateffekten bli tilnærmet null. Se også note 2 for nærmere omtale av regnskapsmessig sikringsbokføring.

Note 21 Ansvarlig lånekapital og fondsobligasjonslån

2014 Millioner kroner	Lånebeløp valuta	Lånebeløp NOK	Bokført verdi 31.12.2014	Forfall
Låneopptak¹				
Oktober 1997	JPY 9 500	554	599	Evigvarende
April 2006	EUR 300	2 372	2 825	Evigvarende
Sum ansvarlige lån		2 926	3 423	
April 2004	JPY 15 000	984	1 253	Evigvarende
Sum fondsobligasjonslån		984	1 253	
Sum ansvarlige lån og fondsobligasjonslån		3 911	4 676	

2013 Millioner kroner	Lånebeløp valuta	Lånebeløp NOK	Bokført verdi 31.12.2013	Forfall
Låneopptak¹				
Oktober 1997	JPY 9 500	554	552	Evigvarende
April 2006	EUR 300	2 372	2 599	Evigvarende
Sum ansvarlige lån		2 926	3 151	
April 2004	JPY 15 000	984	919	Evigvarende
Sum fondsobligasjonslån		984	919	
Sum ansvarlige lån og fondsobligasjonslån		3 911	4 070	

JPY 9 500 : Renten på lånet er fast 4,0 prosent p.a. Lånet er evigvarende, men KLP har rett til å innløse lånet etter 20 år. Etter 30. oktober 2017 vil renten være den høyeste av fast 4,75 prosent p.a. og 6 mnd JPY-rente + 2,05 prosent p.a. Den økonomiske sikringen består av to obligasjoner på 4,5 mrd. JPY og 5 mrd. JPY, fra henholdsvis Telia FRN og United Utilities. Denne motforretningen er vist samlet i tabellen nedenfor. KLP har ikke påberopt seg regnskapsmessig sikring for den økonomiske sikringen knyttet til dette innlånet.

EUR 300 : Renten på lånet er fast 5,25 prosent p.a. frem til 11. april 2016, deretter endres den til en flytende rente fastsatt til 2,27 prosent over tre måneders EURIBOR. Lånet er evigvarende, men KLP har rett til å innløse det til pari kurs den 11. april 2016. Lånet er valutasikret ved en tilsvarende plassering i EUR-denominerte obligasjoner som vist i tabellen nedenfor. KLP har ikke påberopt seg regnskapsmessig sikring for den økonomiske sikringen knyttet til dette innlånet.

JPY 15 000 : Renten på lånet er fast USD-rente på 5,07 prosent p.a. Lånet er evigvarende, men KLP har rett til å innløse lånet 28. april 2034. Dersom KLP ikke benytter sin rett til innløsning i 2034, får lånet flytende rente. Kredittmarginen øker da med 1 prosentpoeng til 6 mnd JPY LIBOR-rente + margin på 3,30 prosent p.a. For å sikre rente- og valutarisikoen knyttet til lånet, er det inngått en kombinert rente- og valutaswap, der KLP betaler 3 mnd NIBOR-rente + margin på 2,65 prosent p.a og mottar USD-rente på 5,07 prosent p.a. Denne sikringsforretningen er vist i note 20.

2014 Millioner kroner	Pålydende valuta	Anskaffelses- kost NOK	OIF renter	Urealisert valuta	Bokført verdi 31.12.2014	Forfall
Obligasjoner	JPY 9 500	635	2	-41	596	2017
Obligasjoner	EUR 304	2 411	46	348	2 805	2015/2016
Sum sikringsforretninger		3 046	48	307	3 401	

2013 Millioner kroner	Pålydende valuta	Anskaffelses- kost NOK	OIF renter	Urealisert valuta	Bokført verdi 31.12.2013	Forfall
Obligasjoner	JPY 9 500	635	1	-87	550	2017
Obligasjoner ²	EUR 304	2 411	42	136	2 589	2015/2016
Sum sikringsforretninger		3 046	44	49	3 139	

¹Rentekostnader på de to ansvarlige lånene var 165 millioner (156 millioner) og 49 millioner (45 millioner) for fondsobligasjonslånet i 2014. Tall i parentes er 2013 tall.

Note 22 Kapitalstyring og kapitaldekning

Millioner kroner	31.12.2014	31.12.2013
Innskutt egenkapital	9 173	7 659
Opptjent egenkapital	8 281	7 429
Sum egenkapital	17 454	15 089
Fondsobligasjon	938	866
Utsatt skattefordel	-88	
Andre immaterielle eiendeler	-391	-321
Risikoutjevningfond	-528	-170
Urealiserte kursendringer på selskapsporteføljen	-120	-65
Fradrag for investeringer i andre finansinstitusjoner	0	0
Annen egenkapital	-280	-280
Overskuddsfond	0	0
Kjernekapital	16 985	15 118
Evigvarende ansvarlig lånekapital	2 966	2 920
Fradrag ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner	0	0
Tilleggskapital	2 966	2 920
Netto ansvarlig kapital	19 951	18 038

Eiendeler og poster utenom balansen fordelt på risikovekter¹

Millioner kroner	Uvektet beløp	Vektet beløp	Uvektet beløp	Vektet beløp
Rentepapirer	58 564	0 %	0	51 253
Obligasjoner med fortrinnsrett	24 078	10 %	2 408	24 266
Rentepapirer, utlån, bankinnskudd og rentefond	104 444	20 %	20 889	84 453
Utlån med pant i bolig	3 786	35 %	1 325	5 614
Rentefond	53 394	50 %	26 697	31 304
Aksjer, aksjefond og rentepapirer	161 580	100 %	161 580	136 236
Private Equity	7 242	150 %	10 863	5 055
Sum vektete eiendeler i balansen	223 761			180 752
Derivater og betingede forpliktelser	118 738		5 644	70 464
Fradrag ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner			0	0
Fradrag urealiserte gevinster på finansielle investeringer			-20 138	-10 506
Risikovektet beregningsgrunnlag			209 267	174 416
Kapitaldekning			9,5 %	10,3 %
Kjernekapitaldekning			8,1 %	8,7 %

¹Beskrivelsen gitt på hver av satsene er gitt på bakgrunn av de eiendelene som utgjør majoriteten av grunnlaget for vekting

Kommunal Landspensjonskasse er et gjensidig eiet livsforsikringsselskap hvor det overordnede målet er å forvalte den kapitalen medlemmene har plassert i selskapet enten som eier (egenkapital) eller som pensjonskunde (pensjonsfond) best mulig innenfor virksomhetens risikoevne.

Livsforsikringsvirksomhet er underlagt egen forskrift som setter krav til kapitalforvaltningen, og som gir plasseringsbegrensninger i forvaltningen av pensjonskundernes midler. Innenfor forskriftens handlingsrom utformes selskapets forvaltningsstrategi av pensjonskundernes midler. Det defineres hvilke investeringsområder (aktivklasser) som kapitalen plasseres i. De ulike aktivklassene har ulike egenskaper og risikoprofil, og andelen som investeres i de ulike aktivklassene justeres løpende gitt virksomhetens risikoevne og risikoappetitt. Dette overvåkes og rapporteres på daglig basis.

KLPs finansielle mål er å oppnå en konkurransedyktig og stabil avkastning, samtidig som soliditeten tilfredsstillende eksterne og interne krav. Foruten grunnleggende diversifisering av kundenes midler har selskapet en langsiktig investeringsstrategi hvor risikotagningen til enhver tid er tilpasset selskapets risikobærende evne. Den risikobærende evnen bygger på at risikoen skal korrelere med selskapets finansielle buffere og evnen til å tåle uforutsette negative bevegelser.

Note 22 Kapitalstyring og kapitaldekning, forts.

For mer informasjon rundt kapital- og risikostyring henvises det til note 7 Risikostyring.

Virksomheten må til enhver tid oppfylle myndighetsfastsatte krav til kapitaldekning og kjernekapitaldekning. Kapitaldekningsreglene bygger på at sannsynligheten for at en finansinstitusjon eller et verdipapirforetak ikke skal klare å oppfylle sine betalingsforpliktelser vil være stigende med gjeldsgraden. Hovedkomponentene består av netto ansvarlig kapital sett i forhold til en balanse justert for antatt motpartsrisiko.

Kapitaldekningen rapporteres kvartalsvis.

Kjernekapital

Innskutt og opptjent egenkapital inngår som den mest betydelige delen av kjernekapitalen. På generelt grunnlag kan det sies at andre poster, som regnskapsmessig inngår som egenkapital, men som har begrenset tapsabsorbasjon blir trukket ut av kjernekapitalen (se over for detaljer). Fondsobligasjoner inngår som kjernekapital med maksimum 15 prosent av øvrig kjernekapital. Eventuelt overskytende teller som tilleggskapital. Immaterielle eiendeler blir trukket ut av kjernekapitalen. Urealiserte kursendringer i selskapsporteføljen kommer som fradrag når resultat på selskap er inkludert.

Tilleggskapital

Ansvarlig lån i utenlandsk valuta verdsettes til laveste kurs av dagskurs på beregningstidspunktet og valutakursen på opptakstidspunktet, bortsett fra det ansvarlige lånet i japanske yen (JPY). På dette benyttes, istedenfor opptakstidspunkt, valutakurs pr. 29.10.01, tidspunkt for søknad til Finanstilsynet om å legge endret valutakurs til grunn. Fondsobligasjonslånet faller også under laveste verdis prinsipp.

Fradrag ansvarlig kapital i andre finansinstitusjoner blir fordelt 50/50 på kjernekapital og tilleggskapital etter § 7 i forskriften om beregning av ansvarlig kapital.

Myndighetenes krav til minimum kapitaldekning er fastsatt til 8 prosent for forsikringsselskaper som for andre finansinstitusjoner.

Note 23 Solvensmargin

Millioner kroner	2014	2013	2012	2011	2010
Solvensmarginkrav	12 613	10 649	9 641	8 718	8 172
Ansvarlig kapital	19 951	18 038	16 087	14 857	13 632
Andel av risikoutjevningfond	264	85	245	215	132
50 prosent av tilleggsavsetninger	8 560	6 248	6 146	6 160	5 081
Samlet solvenskapital	28 775	24 371	22 478	21 232	18 845
Solvensmargindekning	228,1 %	228,8 %	233,2 %	243,5 %	230,6 %

Selskapets solvensmargin er beregnet i henhold til forskrift 19. mai 1995 nr. 481 om beregning av solvensmarginkrav og solvensmargin kapital for norske livsforsikringsselskaper kapittel 2.

Note 24 Kapitalavkastning

Kundeporteføljer

Prosent	2014	2013	2012	2011	2010
Kollektivporteføljen totalt					
Avkastning I	4,3	6,4	5,0	4,5	5,1
Avkastning II	6,9	6,7	6,7	3,2	7,5
Avkastning III	9,5	6,4	7,5	3,9	7,4
Investeringsvalgporteføljen totalt	6,7	8,8	7,5	2,2	8,6

Avkastning I = Bokført avkastning

Avkastning II = Verdijustert avkastning. Dette er den bokførte avkastning +/- urealiserte verdiendringer som føres mot kursreguleringsfond

Avkastning III = Verdijustert avkastning inklusive verdiendringer på eiendeler som regnskapsføres til amortisert kost.

Disse verdiendringene inngår ikke i årets regnskapsmessige resultat.

Kollektivporteføljens underporteføljer har hatt følgende avkastning:

Prosent	2014		2013		2012		2011		2010	
	Avkastning I	Avkastning II	Avkastning I	Avkastning II	Avkastning I	Avkastning II	Avkastning I	Avkastning II	Avkastning I	Avkastning II
Balansert portefølje 1	4,2	7,0	6,0	6,3	5,0	6,7	4,5	3,2	5,1	7,5
Balansert portefølje 2	4,7	6,9	7,3	7,5	5,0	6,7	4,5	3,3	5,1	7,5
Moderat portefølje	4,5	6,5	5,2	5,4	ikke aktuell		ikke aktuell		ikke aktuell	
Offensiv portefølje	ikke aktuell		ikke aktuell		ikke aktuell		ikke aktuell		5,4	7,9

Selskapsporteføljen

Prosent	2014	2013	2012	2011	2010
Avkastning på finansielle investeringer i selskapsporteføljen	7,3	5,7	4,5	4,2	5,2

For selskapsporteføljen er det ingen forskjell på avkastning I og II da det ikke gjøres særskilt avsetning for eventuelle urealiserte merverdier.

Note 25 Salgskostnader

Millioner kroner	2014	2013
Personalkostnader	59,3	63,8
Provisjoner	0,2	0,3
Øvrige kostnader	38,9	44,2
Sum salgskostnader	98,4	108,3

Note 26 Pensjonsansvar egne ansatte

Hoveddelen av pensjonsansvaret er dekket gjennom KLP's Fellesordning for kommuner og bedrifter («Fellesordningen»). Selskapet tilbyr også pensjonsordning utover Fellesordningen. Denne forpliktelsen dekkes over driften. Fellesordningen er en ytelsesbasert pensjonsordning som tilfredsstiller kravene om obligatorisk tjenstepensjon (OTP). Selskapet har AFP-ordning.

Den regnskapsmessige behandling av pensjonsforpliktelser er nærmere beskrevet i note 2 og 3.

Millioner kroner	Felles-ordningen	Over drift	2014	Felles-ordningen	Over drift	2013
Pensjonskostnader						
Nåverdi av årets opptjening	53,0	5,5	58,5	48,9	4,6	53,5
Administrasjonsomkostning	1,6	0,0	1,6	1,3	0,0	1,3
Arbeidsgiveravgift - Pensjonskostnad	7,7	0,8	8,5	7,1	0,6	7,7
Resultatført planendring	-77,7	-6,2	-83,9	0,0	0,0	0,0
Resultatført pensjonskostnad inkl. arbeidsgiveravgift og adm.	-15,5	0,1	-15,3	57,3	5,2	62,5
Netto finanskostnad						
Rentekostnad	32,8	3,8	36,7	28,8	3,3	32,1
Renteinntekt	-23,5	0,0	-23,5	-19,9	0,0	-19,9
Forvaltningsomkostning	1,4	0,0	1,4	1,0	0,0	1,0
Netto rentekostnad	10,7	3,8	14,6	9,9	3,3	13,2
Arbeidsgiveravgift - netto rentekostnad	1,5	0,5	2,1	1,4	0,5	1,9
Netto rentekostnad inkl. arbeidsgiveravgift	12,3	4,4	16,6	11,3	3,8	15,1
Estimatavvik pensjoner						
Aktuarielt tap (gevinst)	114,4	14,3	128,7	57,5	11,5	69,1
Arbeidsgiveravgift	16,1	2,0	18,1	8,1	1,6	9,7
Aktuarielt tap (gevinst) inkl. arbeidsgiveravgift	130,5	16,3	146,9	65,7	13,1	78,8
Sum pensjonskostnad inkl. rentekostnad og estimatavvik	127,3	20,8	148,1	134,3	22,2	156,4
Millioner kroner	Felles-ordningen	Over drift	2014	Felles-ordningen	Over drift	2013
Pensjonsforpliktelser						
Brutto påløpt pensjonsforpliktelse	960,7	111,7	1 072,4	843,5	97,8	941,3
Pensjonsmidler	631,2	0,0	631,2	568,3	0,0	568,3
Netto forpliktelse før arbeidsgiveravgift	329,5	111,7	441,1	275,2	97,8	372,9
Arbeidsgiveravgift	46,5	15,7	62,2	38,8	13,8	52,6
Brutto påløpt forpliktelse inkl. arbeidsgiveravgift	1 007,1	127,4	1 134,6	882,3	111,5	993,8
Netto forpliktelse inkl. arbeidsgiveravgift	375,9	127,4	503,3	314,0	111,5	425,5
Millioner kroner	Felles-ordningen	Over drift	2014	Felles-ordningen	Over drift	2013
Avstemming pensjonsforpliktelse						
Balansført netto forpliktelse/(midler) 01.01.	314,0	111,5	425,5	228,3	94,7	323,0
Resultatført pensjonskostnad	-15,5	0,1	-15,3	57,3	5,2	62,5
Resultatført finanskostnad	12,3	4,4	16,6	11,3	3,8	15,1
Aktuarielle gevinst og tap inkl. arbeidsgiveravgift	130,5	16,3	146,9	65,7	13,1	78,8
Arbeidsgiveravgift innbetalt premie/tilskudd	-8,1	-0,6	-8,7	-6,0	-0,7	-6,7
Innbetalt premie/tilskudd inkl. adm.	-57,3	-4,3	-61,6	-42,6	-4,6	-47,3
Balansført netto forpliktelse/(midler) 31.12.	375,9	127,4	503,3	314,0	111,5	425,5

Planendring

I 2009 ble det besluttet innført levealdersjustering i offentlig tjenstepensjon og AFP-ordningen i offentlig sektor. Samtidig ble reglene om opptjening av pensjon i folketrygden endret. Konsekvensen for samordning av offentlig tjenstepensjon med pensjon opptjent gjennom folketrygden ble ikke fastsatt. Det har derfor ikke vært mulig å gi et godt estimat på konsekvensene av disse endringene ved estimering av pensjonsforpliktelsen selskapet har overfor sine ansatte, og det har vært holdt utenfor beregningen av forpliktelsen. Høsten 2013 ble det vedtatt en bransjestandard for beregning av levealdersjusteringen, noe som har medført at det i 2014 ble mulig å estimere konsekvensen av denne selv om samordningsreglene fortsatt ikke er vedtatt. Med bakgrunn i dette innarbeides levealdersjusteringene i forpliktelsen pr 31.12.2014. Levealdersjusteringen er innarbeidet som en planendring.

Det ble vedtatt nye uførepensjonsregler i 2014 og disse er nå innarbeidet i tariffavtalen. Denne endringen er innarbeidet som en planendring i forpliktelsen pr 31.12.2014. Dette gir en redusert pensjonsforpliktelse, fordi folketrygden gjennomgående vil dekke en større del av uførepensjonsytelsene.

Millioner kroner	Felles-ordningen	Over drift	2014	Felles-ordningen	Over drift	2013
Planendringer i perioden						
Planendringer i perioden	-68	-5	-74	0	0	0
Arbeidsgiveravgift på planendring	-10	-1	-10	0	0	0
Resultatført planendringer i perioden	78	6	84	0	0	0

Millioner kroner	Felles-ordningen	Over drift	2014	Felles-ordningen	Over drift	2013
Endring i pensjonsforpliktelser						
Brutto pensjonsforpliktelse 01.01. før planendring	882,3	111,5	993,8	724,4	94,7	819,1
Planendring	-77,7	-6,2	-83,9	0,0	0,0	0,0
Brutto pensjonsforpliktelse etter planendring	804,6	105,4	909,9	724,4	94,7	819,1
Nåverdi av årets opptjening	53,0	5,5	58,5	48,9	4,6	53,5
Rentekostnad	32,8	3,8	36,7	28,8	3,3	32,1
Aktuarielt tap (gevinst) brutto pensjonsforpliktelse	130,6	16,3	146,9	91,7	13,1	104,8
Arbeidsgiveravgift av pensjonskostnad	7,7	0,8	8,5	7,1	0,6	7,7
Arbeidsgiveravgift av netto rentekostnad	1,5	0,5	2,1	1,4	0,5	1,9
Arbeidsgiveravgift innbetalt premie/tilskudd	-8,1	-0,6	-8,7	-6,0	-0,7	-6,7
Utbetalinger	-15,0	-4,3	-19,3	-14,0	-4,6	-18,6
Avkortning/ oppgjør	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Overtakelser/ oppkjøp	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Brutto pensjonsforpliktelse 31.12.	1 007,1	127,4	1 134,6	882,3	111,5	993,8

Millioner kroner	Felles-ordningen	Over drift	2014	Felles-ordningen	Over drift	2013
Endring i pensjonsmidler						
Pensjonsmidler 01.01.	568,3	0,0	568,3	496,1	0,0	496,1
Renteinntekt	23,5	0,0	23,5	19,9	0,0	19,9
Aktuarielt (tap) gevinst på pensjonsmidlene	0,1	0,0	0,1	26,0	0,0	26,0
Administrasjonsomkostning	-1,6	0,0	-1,6	-1,3	0,0	-1,3
Finansomkostning	-1,4	0,0	-1,4	-1,0	0,0	-1,0
Innbetalt premie/tilskudd inkl. adm.	57,3	4,3	61,6	42,6	4,6	47,3
Avkortning/ oppgjør	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
Utbetalinger	-15,0	-4,3	-19,3	-14,0	-4,6	-18,6
Pensjonsmidler 31.12.	631,2	0,0	631,2	568,3	0,0	568,3

Millioner kroner	Felles-ordningen	Over drift	2014	Felles-ordningen	Over drift	2013
Pensjonsordningens over-/ underfinansiering						
Nåverdien av den ytelsesbaserte pensjonsforpliktelsen	1 007,1	127,4	1 134,6	882,3	111,5	993,8
Virkelig verdi av pensjonseiendelene	631,2	0,0	631,2	568,3	0,0	568,3
Netto pensjonsforpliktelse	375,9	127,4	503,3	314,0	111,5	425,5

Millioner kroner	31.12.2014	31.12.2013
Økonomiske forutsetninger (felles for alle pensjonsordningene)		

Diskonteringsrente	2,30 %	4,00 %
Lønnsvekst	2,75 %	3,75 %
Folketrygdens grunnbeløp (G)	2,50 %	3,50 %
Pensjonsregulering	1,73 %	2,72 %
Arbeidsgiveravgiftssats	14,10 %	14,10 %

Til målingen av pensjonskostnaden for 2014 anvendes forutsetninger per 31.12.2013, mens for beregning av pensjonsforpliktelsen 31.12.2014 anvendes forutsetninger og bestand per 31.12.2014. Forutsetningene er basert på markedssituasjonen per 31.12.2014 og er i samsvar med anbefaling fra regnskapsstiftelsen.

Note 26 Pensjonsansvar egne ansatte, forts.

Aktuarielle forutsetninger

KLP's Fellesordning for kommuner og bedrifter («Fellesordningen»)

En viktig del av grunnlaget for pensjonskostnader og pensjonsforpliktelser er hvordan dødelighet og uførhet gjør seg gjeldende blant medlemmene i pensjonsordningen.

KLP har lagt til grunn dødelighetstabell K2013BE som tar utgangspunkt i FNO sine analyser av dødeligheten i livsforsikringsbestandene i Norge og SSBs framskrivinger.

Uttak av AFP i 2014 (prosent i forhold til gjenværende arbeidstakere):

Kostnadene til AFP avhenger av hvor mange i hvert årskull som tar ut AFP. Ved fylte 62 år er det 45 prosent som går av med AFP-pensjon. Det er bare de som er ansatt og i arbeid helt frem til pensjoneringen som har rett til AFP. Dette er tatt hensyn til i beregningen av AFP-forpliktelsen.

Frivillig avgang for Fellesordning i 2014 (i %)

Alder (i år)	<20	20-23	24-29	30-39	40-50	51-55	>55
Turnover	20 %	15 %	10 %	7,5 %	5 %	2 %	0 %

Pensjoner over driften

Uttak av AFP/tidligpensjon er ikke relevant for denne ordningen. Når det gjelder levealder, er samme variant av K2013BE lagt til grunn som i Fellesordningen

	Felles- ordningen	Over drift	2014	Felles- ordningen	Over drift	2013
Medlemstatus						
Antall aktive	519	36	555	485	36	521
Antall oppsatte (tidligere ansatte med oppsatte rettigheter)	335	22	357	335	22	357
Antall pensjoner	130	31	161	124	29	153
Prosent			2014			2013
Pensjonsmidlenes sammensetning:						
Eiendom			11,1 %			12,3 %
Utlån			10,9 %			10,9 %
Aksjer			20,4 %			16,9 %
Anleggs-/HTF- obligasjoner			27,6 %			28,8 %
Omløpsobligasjoner			21,4 %			20,9 %
Likviditet/pengemarked			8,7 %			10,1 %
Sum			100,0 %			100,0 %

Pensjonsmidlene er basert på KLPs finansielle midler i kollektivporteføljen. Tabellen viser prosentvis plassering av pensjonsmidlene som administreres av KLP ved utgangen av året. Verdijustert avkastning av eiendelene ble 6,9 prosent i 2014 og 6,7 prosent i 2013.

Forventet innbetaling til ytelsesplaner etter ansettelsens opphør for perioden 1. januar 2014 – 31. desember 2014 er 70,6 millioner kroner.

Sensitivitetsanalyse per 31.12.2014

Diskonteringsrenten reduseres med 0,5 %	Økning
Brutto pensjonsforpliktelse	10,5 %
Årets opptjening	14,3 %
Lønnsvekst økes med 0,25 %	Økning
Brutto pensjonsforpliktelse	1,4 %
Årets opptjening	3,3 %
Dødeligheten styrkes med 10 %	Økning
Brutto pensjonsforpliktelse	2,5 %
Årets opptjening	1,9 %

Sensitivitetsanalysen over er basert på at alle andre forutsetninger er uendret. I praksis er det et lite sannsynlig scenario og endringer i noen forutsetninger er korrelerte. Beregningen av brutto pensjonsforpliktelse og årets opptjening i sensitivitetsanalysen er gjort etter samme metode som ved beregning brutto pensjonsforpliktelse i balansen.

Durasjonen i fellesordningen er beregnet til 16,8.

Note 27 Skatt

Millioner kroner	2014	2013
Regnskapsmessig resultat før skatt	959	950
Poster i utvidet resultat før skatt	-195	-102
<i>Forskjeller mellom regnskapsmessig- og skattemessig resultat:</i>		
Tilbakeføring av verdireduksjon finansielle eiendeler	6 487	4 045
Tilbakeføring av verdiøkning finansielle eiendeler	-18 550	-10 007
Regnskapsmessig gevinst ved realisasjon av aksjer og andre verdipapirer	-4 108	-4 365
Skattemessig gevinst ved realisasjon av aksjer og andre verdipapirer	4 120	3 694
Andel av skattemessig inntekter i deltakerlignende selskaper	0	210
Andre permanente forskjeller	388	106
Endring i forskjeller som påvirker forholdet mellom regnskapsmessig og skattemessig inntekt	233	399
Skattemessig resultat	-10 666	-5 070
Mottatt konsernbidrag med skattemessig effekt	1 845	2 713
Årets over-/underskudd overføres til fremførbart underskudd	-8 821	-2 356
Fremførbart underskudd fra tidligere år	-16 900	-14 544
Korrigeret feil tidligere år	-378	0
Årets endring i fremførbart underskudd	-8 821	-2 356
Sum fremførbart underskudd og godtgjørelse pr. 31.12.	-26 098	-16 900

Avstemming av grunnlag for utsatt skatt

Skatteøkende midlertidige forskjeller:		
Driftsmidler	8	26
Verdipapirer	26 925	16 133
Sum skatteøkende midlertidige forskjeller	26 933	16 159
Skattereduserende midlertidige forskjeller:		
Langsiktig gjeld	-655	-160
Gevinst- og tapskonto	0	0
Pensjonsforpliktelse	-503	-425
Sum skattereduserende midlertidige forskjeller	-1 159	-586
Netto midlertidige forskjeller	25 774	15 573
Fremførbart underskudd	-26 098	-16 900
Grunnlag for utsatt skattefordel	-324	-1 327
27% utsatt skattefordel	88	358
Nedvurdering av utsatt skattefordel		-358
Balanseført utsatt skattefordel	88	0
Resultatført endring av utsatt skatt	88	0
Oppsummering av årets skattekostnad		
Resultatført endring av utsatt skatt	88	0
Resultatført betalbar skatt	0	0
Sum resultatført skatt	88	0

Utsatt skattefordel er klassifisert som andre eiendeler i balansen.

Avstemming av skattekostnad mot ordinært resultat før skatt

Regnskapsmessig resultat før skatt	764	847
Forventet skattekostnad etter nominell sats (27%)	-206	-229
Skatteeffekten av:		
Permanente forskjeller og endring midlertidige forskjeller	2 588	865
Fremførbart underskudd forrige år	4 563	3 927
Akkumulert midlertidige forskjeller	-6 959	-4 205
Feil tidligere år	102	0
Nedvurdering av utsatt skattefordel	0	-358
Resultatført skatt	88	0
Effektiv skattesats	0 %	0 %

Formuesskatt

Skattepliktig verdi eiendeler	357 604	293 899
Skattepliktig verdi forpliktelser	-397 042	-324 054
Netto formue	-39 438	-30 155
Grunnlag formuesskatt	0	0

Note 28 Lønn og forpliktelser for ledende ansatte og styrende organer

Styret i KLP har fastsatt prinsipper og retningslinjer for godtgjørelse som gjelder for hele konsernet, samt etablert et kompensasjonsutvalg som er et underutvalg av styret. Utvalget innstiller på og fører kontroll med at godtgjørelsesordningene i konsernet er i tråd med styrets prinsipper og retningslinjer.

Ledende ansatte er definert som konsernsjef og konserndirektører ansatt i morselskapet KLP og som inngår i konsernledelsen.

Alle som inngår i gruppen ledende ansatte gjengitt i denne noten har pensjonsalder på 65 år, men kan velge å endre denne til 70 år. Ingen av de som er ledende ansatte pr 31.12.2014 har valgt å endre pensjonsalderen til 70 år. Konsernsjefen har etterlønn tilsvarende en årslønn inkludert tilleggsgoder ved eventuelt opphør av ansettelsesforholdet. Det foreligger ingen forpliktelser til å gi styreleder særskilt vederlag eller andre fordeler ved opphør eller endring av vervet. KLP betaler styreansvarsforsikring for sine styremedlemmer.

Alle medarbeidere i konsernet kan oppta lån i KLP – konsernet til lånevilkår for ansatte. Ingen ledende ansatte har vilkår som avviker fra dette. Lån til eksterne styremedlemmer/kontrollkomitémedlemmer/representantskapsmedlemmer blir kun gitt til ordinære lånevilkår.

Honorar for styremedlemmer fastsettes av representantskapet. Selskapet har felles representantskap med datterselskapet KLP Skadeforsikring AS.

KLP har felles kontrollkomité med datterselskaper i konsernet som har krav til kontrollkomité.

Alle ytelser er oppgitt uten tillegg for arbeidsgiveravgift.

Det vises forøvrig til beskrivelse av hovedprinsippene til fastsettelse av godtgjørelse i KLP-konsernet som kan søkes opp på klp.no.

Utbetalt fra selskapet

2014	Lønn, honorar m.v.	Andre ytelser	Årets pensjons- opptjening	Planendring pensjons- ytelse ³⁾	Lån	Rentesats pr 31.12.2014	Avdrags- plan ¹⁾
Tusen kroner							
Ledende ansatte							
Sverre Thornes, konsernsjef	3 569	164	1 257	-1 133	7 211	2,70-3,15	A41
Ole Jacob Frich	1 489	150	412	-259	7 823	2,90-3,15	A43
Marianne Sevaldsen	2 466	153	1 040	-140	-	-	-
Aage E. Schaanning	3 190	149	1 085	-1 048	2 483	2,70-3,15	A31
Rune Mæland	1 583	146	357	-660	1 526	2,70	A34
Toril B. Ressem ²⁾	1 684	137	538	-	2 579	2,90	A30
Mette-Jorunn Meisland	1 348	149	452	-433	5 987	2,90-3,15	A38
Styret							
Liv Kari Eskeland, leder	283	-	-	-	-	-	-
Arne Øren ²⁾	158	-	-	-	-	-	-
Egil Johansen, nestleder	214	-	-	-	-	-	-
Herlof Nilssen ²⁾	107	-	-	-	-	-	-
Anita Krohn Traaseth	208	-	-	-	-	-	-
Jan Helge Gulbrandsen	168	-	-	-	-	-	-
Marit Torgersen	182	-	-	-	-	-	-
Trond Michael Andersen ²⁾	85	-	-	-	-	-	-
Susanne Torp-Hansen, valgt av og blant de ansatte	168	-	-	-	-	-	-
Freddy Larsen, valgt av og blant de ansatte	208	-	-	-	-	-	-
Kontrollkomité							
Ole Hetland, leder	75	-	-	-	-	-	-
Bengt P. Johansen	63	-	-	-	-	-	-
Dordi E. Flormælen	63	-	-	-	-	-	-
Irene Mathilde Skiri ²⁾	31	-	-	-	-	-	-
Berit Bore	32	-	-	-	-	-	-
Thorvald Hillestad	63	-	-	-	-	-	-
Representantskap							
Sum representantskap, inkl. ansatterepresentanter	740	-	-	-	28 400	-	-
Ansatte							
Sum lån til ansatte i KLP	-	-	-	-	336 469	-	-

Utbetalt fra annet selskap i samme konsern

2014	Lønn, honorar m.v.	Andre ytelser	Årets pensjons- opptjening	Planendring pensjons- ytelse ³⁾	Lån	Rentesats pr 31.12.2014	Avdrags- plan ¹⁾
Tusen kroner							
Ledende ansatte							
Sverre Thornes, konsernsjef	-	-	-	-	-	-	-
Ole Jacob Frich	-	-	-	-	-	-	-
Marianne Sevaldsen	-	-	-	-	4 439	2,90	A43
Aage E. Schaanning	-	-	-	-	942	3,15	A22
Rune Mæland	-	-	-	-	555	2,90	A43
Toril B. Ressem ²⁾	-	-	-	-	1 915	2,90	A42
Mette-Jorunn Meisland	-	-	-	-	-	-	-
Styret							
Liv Kari Eskeland, leder	-	-	-	-	-	-	-
Arne Øren ²⁾	-	-	-	-	-	-	-
Egil Johansen, nestleder	-	-	-	-	-	-	-
Herlof Nilssen ²⁾	-	-	-	-	-	-	-
Anita Krohn Traaseth	-	-	-	-	-	-	-
Jan Helge Gulbrandsen	-	-	-	-	-	-	-
Marit Torgersen	-	-	-	-	-	-	-
Trond Michael Andersen ²⁾	-	-	-	-	-	-	-
Susanne Torp-Hansen, valgt av og blant de ansatte	-	-	-	-	-	-	-
Freddy Larsen, valgt av og blant de ansatte	-	-	-	-	-	-	-
Kontrollkomité							
Ole Hetland, leder	22	-	-	-	-	-	-
Bengt P. Johansen	18	-	-	-	-	-	-
Dordi E. Flormælen	18	-	-	-	-	-	-
Irene Mathilde Skiri ²⁾	9	-	-	-	-	-	-
Berit Bore	9	-	-	-	-	-	-
Thorvald Hillestad	18	-	-	-	-	-	-
Representantskap							
Sum representantskap, inkl. ansatterepresentanter	76	-	-	-	18 963	-	-
Ansatte							
Sum lån til ansatte i KLP	-	-	-	-	240 855	-	-

Note 28 Lønn og forpliktelser for ledende ansatte og styrende organer, forts.

Utbetalt fra selskapet

2013	Lønn, honorar m.v.	Andre ytelser	Årets pensjons- opptjening	Planendring pensjons- ytelse ³⁾	Lån	Rentesats pr 31.12.2013	Avdrags- plan ¹⁾
Tusen kroner							
Ledende ansatte							
Sverre Thornes, konsernsjef	3 433	162	1 055	-	7 410	2,70-3,80	-
Ole Jacob Frich	1 419	150	370	-	8 330	3,15-4,10	-
Marianne Sevaldsen	2 154	135	741	-	-	-	A43
Aage E. Schaanning	3 072	149	915	-	2 650	2,70-2,95	A22
Rune Mæland	1 526	134	299	-	1 583	2,70	A43
Toril B. Ressem	1 649	151	568	-	5 459	2,95-3,80	A42
Mette-Jorunn Meisland	1 275	146	381	-	6 041	2,95-3,65	-
Styret							
Arne Øren, leder	283	-	-	-	-	-	-
Finn Jebsen ²⁾	99	-	-	-	-	-	-
Herlof Nilssen	161	-	-	-	438	3,75	-
Anita Krohn Traaseth	82	-	-	-	-	-	-
Jan Helge Gulbrandsen	161	-	-	-	-	-	-
Marit Torgersen	161	-	-	-	-	-	-
Liv Kari Eskeland, nestleder	161	-	-	-	-	-	-
Siv Holland, valgt av og blant de ansatte ²⁾	79	-	-	-	-	-	-
Susanne Tor-Hansen, valgt av og blant de ansatte	82	-	-	-	-	-	-
Freddy Larsen, valgt av og blant de ansatte	161	-	-	-	-	-	-
Kontrollkomité							
Ole Hetland, leder	73	-	-	-	-	-	-
Jan Rune Fagermoen ²⁾	30	-	-	-	-	-	-
Bengt P. Johansen	60	-	-	-	-	-	-
Mathilde Irene Skiri	31	-	-	-	-	-	-
Dordi E. Flormælen	60	-	-	-	-	-	-
Thorvald Hillestad	53	-	-	-	-	-	-
Representantskap							
Sum representantskap, inkl. ansatterepresentanter	410	-	-	-	25 155	-	-
Ansatte							
Sum lån til ansatte i KLP	-	-	-	-	485 759	-	-

Utbetalt fra annet selskap i samme konsern

2013	Lønn, honorar m.v.	Andre ytelser	Årets pensjons- opptjening	Planendring pensjons- ytelse ³⁾	Lån	Rentesats pr 31.12.2013	Avdrags- plan ¹⁾
Tusen kroner							
Ledende ansatte							
Sverre Thornes, konsernsjef	-	-	-	-	-	-	-
Ole Jacob Frich	-	-	-	-	-	-	-
Marianne Sevaldsen	-	-	-	-	4 470	3,15	A43
Aage E. Schaanning	-	-	-	-	1 072	3,80	S22
Rune Mæland	-	-	-	-	567	3,15	A43
Toril B. Ressem	-	-	-	-	1 915	3,15	A42
Mette-Jorunn Meisland	-	-	-	-	-	-	-
Styret							
Arne Øren, leder	-	-	-	-	-	-	-
Finn Jebsen ²⁾	-	-	-	-	-	-	-
Herlof Nilssen	-	-	-	-	-	-	-
Anita Krohn Traaseth	-	-	-	-	-	-	-
Jan Helge Gulbrandsen	-	-	-	-	-	-	-
Marit Torgersen	-	-	-	-	-	-	-
Liv Kari Eskeland, nestleder	-	-	-	-	-	-	-
Siv Holland, valgt av og blant de ansatte ²⁾	-	-	-	-	-	-	-
Susanne Tor-Hansen, valgt av og blant de ansatte	-	-	-	-	-	-	-
Freddy Larsen, valgt av og blant de ansatte	-	-	-	-	-	-	-
Kontrollkomité							
Ole Hetland, leder	20	-	-	-	-	-	-
Jan Rune Fagermoen ²⁾	8	-	-	-	-	-	-
Bengt P. Johansen	17	-	-	-	-	-	-
Mathilde Irene Skiri	9	-	-	-	-	-	-
Dordi E. Flormælen	17	-	-	-	-	-	-
Thorvald Hillestad	14	-	-	-	-	-	-
Representantskap							
Sum representantskap, inkl. ansatterepresentanter	49	-	-	-	-	-	-
Ansatte							
Sum lån til ansatte i KLP	-	-	-	-	257 200	-	-

¹⁾ S= Serielån, A=Annuitetslån, siste avdrag.

²⁾ Trådt ut av vervet i løpet av året

³⁾ Planendring pensjonsytelse viser effekten av levealdersjustering for årskullene fra 1954 vedtatt i 2008, samt endringer i uførepensjonsreglene vedtatt i 2014. Begge disse planendringene ble innarbeidet i beregning av pensjonsforpliktelsen i 2014

Note 29 Antall ansatte

Millioner kroner	2014	2013
Antall fast ansatte 31.12.	524	502
Antall årsverk	511	490

Note 30 Honorar til revisor

Millioner kroner	2014	2013
Ordinær revisjon	2,5	2,2
Attestasjonstjenester	0,0	0,0
Skatterådgivning	0,0	0,0
Andre tjenester utenfor revisjonen	0,6	0,3
Sum honorar til revisor	3,1	2,5

Beløpene ovenfor er inklusive merverdiavgift.

Note 31 Transaksjoner med nærstående parter

Alle transaksjoner mot nærstående parter er gjort til markedsmessige vilkår. Unntaket er administrative tjenester som benyttes på tvers i konsernet. Kostnader for administrative tjenester fordeles til selvkost etter faktisk forbruk.

Millioner kroner	2014	2013
Resultatposter		
Kjøp forvaltningstjenester fra KLP Kapitalforvaltning AS	-82	-83
Kjøp forvaltningstjenester fra KLP Banken AS	-58	-58
Leie av kontorlokaler fra KLP Huset AS	-48	-46
Salg av pensjonsforsikring/gruppeliv til datterselskaper	76	72
Renteinntekt fra lån til datterselskaper	0	0
Netto refusjon administrative tjenester	213	212
Sum	101	97

Millioner kroner	31.12.2014	31.12.2013
Balanseposter ¹		
Netto mellomværende til:		
KLP Skadeforsikring AS	129	51
KLP Bedriftspensjon AS	5	3
KLP Forsikringservice AS	1	2
KLP Kapitalforvaltning AS	23	12
KLP Fondsforvaltning AS	7	7
KLP Eiendom AS	6	17
KLP Bank konsern	53	50
Sum	224	142
KLP Huset AS, klassifisert i regnskapet som "Aksjer og andeler i eiendomsdatterforetak" (selskapsportefølje)	113	192
KLP Eiendom AS, klassifisert i regnskapet som "Aksjer og andeler i eiendomsdatterforetak" (kollektivportefølje)	1 541	2 367
KLP Skadeforsikring AS, klassifisert som i regnskapet som "Andre forpliktelser"	-20	0
Sum	1 858	2 702

¹ Netto mellomværende inkluderer konsernbidragposter på de ulike selskapene.

Note 32 Andre forpliktelser

Millioner kroner	31.12.2014	31.12.2013
Leverandørgjeld	18	10
Skyldig mva og skattetrekk	313	266
Mellomværende konsernselskaper	20	0
Uoppgjort verdipapirhandel	106	3 960
Sum andre forpliktelser	457	4 235

Note 33 Andre forsikringsrelaterte inntekter og kostnader

Millioner kroner	2014	2013
Andre forsikringsrelaterte inntekter		
Tilskudd servicepensjon/AFP	775	651
Diverse renteinntekter	79	31
Sum andre forsikringsrelaterte inntekter	855	682
Andre forsikringsrelaterte kostnader		
Utbetalinger servicepensjon/AFP	775	651
Diverse rentekostnader	22	5
Sum andre forsikringsrelaterte kostnader	797	656

Note 34 Betingede forpliktelser

Millioner kroner	31.12.2014	31.12.2013
Kausjonsansvar	2	2
Kommitert, ikke trukket investering i private equity og eiendomsfond	6 416	4 610
Godkjente, ikke utbetalte lånetilsagn	6 330	3 474
Sum poster utenfor balansen	12 748	8 086

Til generalforsamlingen i Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap

Revisors beretning

Uttalelse om årsregnskapet

Vi har revidert årsregnskapet for Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap som består av selskapsregnskap og konsernregnskap. Selskapsregnskapet består av balanse per 31. desember 2014, resultatregnskap, endringer i egenkapital og kontantstrøm for regnskapsåret avsluttet per denne datoen, og en beskrivelse av vesentlige anvendte regnskapsprinsipper og andre noteopplysninger. Konsernregnskapet består av balanse per 31. desember 2014, resultatregnskap, endringer i egenkapital og kontantstrøm for regnskapsåret avsluttet per denne datoen, og en beskrivelse av vesentlige anvendte regnskapsprinsipper og andre noteopplysninger.

Styret og daglig leders ansvar for årsregnskapet

Styret og daglig leder er ansvarlig for å utarbeide årsregnskapet og for at det gir et rettviseende bilde i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge for selskapsregnskapet og i samsvar med International Financial Reporting Standards som fastsatt av EU, for konsernregnskapet, og for slik intern kontroll som styret og daglig leder finner nødvendig for å muliggjøre utarbeidelsen av et årsregnskap som ikke inneholder vesentlig feilinformasjon, verken som følge av misligheter eller feil.

Revisors oppgaver og plikter

Vår oppgave er å gi uttrykk for en mening om dette årsregnskapet på bakgrunn av vår revisjon. Vi har gjennomført revisjonen i samsvar med lov, forskrift og god revisjonsskikk i Norge, herunder International Standards on Auditing. Revisjonsstandardene krever at vi etterlever etiske krav og planlegger og gjennomfører revisjonen for å oppnå betryggende sikkerhet for at årsregnskapet ikke inneholder vesentlig feilinformasjon.

En revisjon innebærer utførelse av handlinger for å innhente revisjonsbevis for beløpene og opplysningene i årsregnskapet. De valgte handlingene avhenger av revisors skjønn, herunder vurderingen av risikoene for at årsregnskapet inneholder vesentlig feilinformasjon, enten det skyldes misligheter eller feil. Ved en slik risikovurdering tar revisor hensyn til den interne kontrollen som er relevant for selskapets utarbeidelse av et årsregnskap som gir et rettviseende bilde. Formålet er å utforme revisjonshandlinger som er hensiktsmessige etter omstendighetene, men ikke for å gi uttrykk for en mening om effektiviteten av selskapets interne kontroll. En revisjon omfatter også en vurdering av om de anvendte regnskapsprinsippene er hensiktsmessige og om regnskapsestimaterne utarbeidet av ledelsen er rimelige, samt en vurdering av den samlede presentasjonen av årsregnskapet.

Etter vår oppfatning er innhentet revisjonsbevis tilstrekkelig og hensiktsmessig som grunnlag for vår konklusjon.

Konklusjon om selskapsregnskapet

Etter vår mening er morselskapets regnskap avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir et rettviseende bilde av den finansielle stillingen til Kommunal Landspensjonskasse gjensidig

Revisors beretning - 2014 - Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap, side 2

forsikringsselskap per 31. desember 2014, og av selskapets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med regnskapslovens regler og god regnskapsskikk i Norge.

Konklusjon om konsernregnskapet

Etter vår mening er konsernregnskapet avgitt i samsvar med lov og forskrifter og gir et rettviseende bilde av den finansielle stillingen til konsernet Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap per 31. desember 2014, og av konsernets resultater og kontantstrømmer for regnskapsåret som ble avsluttet per denne datoen i samsvar med International Financial Reporting Standards som fastsatt av EU.

Uttalelse om øvrige forhold

Konklusjon om årsberetningen og om redegjørelse om samfunnsansvar

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, mener vi at opplysningene i årsberetningen og i redegjørelsen om samfunnsansvar om årsregnskapet, forutsetningen om fortsatt drift og forslaget til anvendelse av overskuddet er konsistente med årsregnskapet og er i samsvar med lov og forskrifter.

Konklusjon om registrering og dokumentasjon

Basert på vår revisjon av årsregnskapet som beskrevet ovenfor, og kontrollhandlinger vi har funnet nødvendig i henhold til internasjonal standard for attestasjonsoppdrag ISAE 3000 "Attestasjonsoppdrag som ikke er revisjon eller forenklet revisorkontroll av historisk finansiell informasjon" mener vi at ledelsen har oppfylt sin plikt til å sørge for ordentlig og oversiktlig registrering og dokumentasjon av selskapets regnskapsopplysninger i samsvar med lov og god bokføringsskikk i Norge.

Oslo, 25. mars 2015

PricewaterhouseCoopers AS

Magne Sem
Statsautorisert revisor

AKTUARENS ERKLÆRING – KOMMUNAL LANDSPENSJONSKASSE

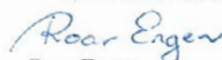
Under henvisning til det fremlagte regnskapet for 2014 bekreftes det at de forsikringstekniske avsetninger er foretatt i samsvar med gjeldende beregningsgrunnlag, og dermed er i overensstemmelse med regulatoriske krav.

Også de foreslåtte disponeringer til premiefond og tilleggsavsetninger er i samsvar med forsikringsvirksomhetsloven.

For alle ordninger med unntak av Pensjonsordningen for sykepleiere og Pensjonsordningen for sykehusleger benyttes beregningsgrunnlaget K2013, dvs. de formler og tilhørende parametere som er eksplisitt angitt i Finanstilsynets brev til alle livsforsikringsselskaper og pensjonskasser av 8. mars 2013. På grunn av lengre levetid blant de forsikrede i Pensjonsordningen for sykepleiere og Pensjonsordningen for sykehusleger anvendes der et beregningsgrunnlag med lavere dødelighet.

For uførhet har de beregningsgrunnlag som var gjeldende per 31.12.2014, vært i bruk siden 2010. Også for uførhet er det egne tariffen for Pensjonsordningen for sykepleiere og Pensjonsordningen for sykehusleger.

Oslo, 25. mars 2015

Roar Engen
Ansvarshavende aktuar

Til representantskapet og generalforsamlingen i
Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap

KONTROLLKOMITEENS UTTALELSE FOR 2014

Kontrollkomiteen har, i henhold til instruksens § 9, gjennomgått styrets forslag til årsberetning og årsregnskap for Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap, selskap og konsern. Årsoppgjøret består av resultatregnskap, balanse, oppstilling over endring i egenkapital, kontantstrømpstilling og noter. I tillegg er aktuarens erklæring og revisjonsberetningen fremlagt og gjennomgått.

Kontrollkomiteen tilrår overfor representantskapet og generalforsamlingen at selskapets og konsernets årsregnskap og årsberetning for 2014 fastsettes i samsvar med styrets forslag.

Oslo, den 27. mars 2015

Bengt P. Johansen

Berit Bore

Ole Heland
(leder)

Dordi Flormælen
(nestleder)

Evy-Anni Evensen

Til generalforsamlingen i
Kommunal Landspensjonskasse

Representantskapet i Kommunal Landspensjonskasse har gjennomgått styrets forslag til årsberetning og årsregnskap for Kommunal Landspensjonskasse gjensidig forsikringsselskap, selskap og konsern. Årsoppgjøret består av resultatregnskap, balanse, oppstilling over endring i egenkapital, kontantstrømoppstilling, noter, aktuares erklæring, revisjonsberetningen og kontrollkomiteens uttalelse.

Representantskapet tilrår overfor generalforsamlingen at selskapets og konsernets årsregnskap og årsberetning for 2014 fastsettes i samsvar med styrets forslag.

Oslo, 14. april 2015

Nils A. Röhne

Nils A. Röhne
Representantskapets leder

Åpen

Ragnar Norstad
Regionsansvarlig,
Kommunekreditt

Åpen

Morten Larsen
Distriktssjef,
Skadeforsikring

Åpen

Ole Jørgen Gangsøy
Konsulent,
Livsforsikring

Styrer i KLP

Konsernstyret

Liv Kari Eskeland (styreleder)
Egil Johansen (nestleder),
Cathrine Klouman,
Lars Vorland,
Marit Torgersen,
Jan H. Gulbrandsen,
Freddy Larsen (ansattes representant),
Susanne Torp-Hansen (ansattes representant),
Tom Tvedt (1. varamedlem – fast møtende),
Hilde Rolanden (2. vara-medlem),
Mette Nord (varamedlem for Gulbrandsen),
Gunnar Erik Børjesson (varamedlem ansatte),
Aina Iren Slettedal Eide (varamedlem ansatte),
Ingjerd Hovdenakk (observatør),
Erik Kollerud (observatør),
Dag Bjørnar Jonsrud (varaobservatør),
Erik Orskaug (varaobservatør)

Styrer i datterselskapene

KLP Bedriftspensjon AS

Marianne Sevaldsen (styreleder)
Stig Even Jakobsen,
Alexander Berg-Larsen,
Rune Mæland,
Cathrine Hellandsvik,
Harald Ramon Hagen (ansattes representant)
Adm.dir: Torun Wahl

KLP Eiendom AS

Sverre Thornes (styreleder)
Aage E. Schaanning,
Ida Louise Skaurum Mo,
Svein Sivertsen,
Marit Jacobsen Leganger,
Einar Kvien (ansattes representant),
Ruth Hege Havdal (vara ansattes representant)
Adm.dir: Gunnar Gjørtz

KLP Kapitalforvaltning AS

Sverre Thornes (styreleder)
Hilde Seem,
Anne Kristine Garpestad,
Kjetil Houg (andelseiervalgt),
Hans Jørgen Gade (andelseiervalgt),
Per Rustad Ørvik (ansattes representant),
Kjetil Botten Skogly (varamedlem),
Per Christian Standerholen (varamedlem),
Ingvild Dingstad (varamedlem – andelseiervalg),
Anette Hjertø (vara ansattes representant)
Adm.dir: Håvard Gulbrandsen

KLP Forsikringservice AS

Sverre Thornes (styreleder)
Roar Engen,
Helge Rudi,
Cathrine Hellandsvik,
Bjørn Eknes
Adm.dir: Roar Engen

KLP Skadeforsikring AS

Sverre Thornes (styreleder)
Marianne Sevaldsen,
Inger Østensjø,
Jan Hugo Sørensen,
Lene E. Bjerkan,
Mette Selvaag (varamedlem),
Steinar Haukeland (ansattes representant),
Bengt Kristian Hansen (ansattes vara representant),
Adm.dir: Tore Tenold

KLP Bankholding AS og KLP Banken AS

Sverre Thornes (styreleder)
Aage E. Schaanning (nestleder),
Mette-Jorunn Meisland,
Eva M. Salvesen,
Jan Otto Langmoen,
Christin Kleppe (ansattes representant),
Anita Engenes (vara for ansattes representant)
Adm.dir: Leif Magne Andersen

KLP Kommunekreditt AS

Sverre Thornes (styreleder)
Aage E. Schaanning (nestleder),
Eva M Salvesen,
Toril Lahnstein
Adm.dir: Arnulf Arnøy

KLP Boligkreditt AS

Sverre Thornes (styreleder)
Aage E. Schaanning (nestleder)
Eva Margrethe Salvesen
Marit Barosen
Adm.dir: Christopher Steen

KLP-Huset AS

Eskil Rolstad (styreleder)
Hans Vidar Sund,
Tina Kristine Korsrud

Tillitsvalgte

KLPs Representantskap 2014 - 2016 medlemmer Valgt av generalforsamlingen

Anne Biering	Helse Sør-Øst RHF
Arne Sandbu	Nord-Fron kommune
Astrid A. Byrknes	Lindås kommune
Atle Brynestad	Helse Sør-Øst RHF
Christine Killie	Troms fylkeskommune
Erik Arne Hansen	Helse Nord RHF
Gerd Lisbeth Nauf	Sandefjord lufthavn Torp AS
Hilde Christiansen	Helse Vest RHF
Katrine Lereggen	Skaun kommune
Kjell Fosse	Stjørdal kommune
Maiken Messel	Aust-Agder fylkeskommune
Mette Qvortrup	Østfold Energi AS
Mildrid Søbstad	Vefsn kommune
Nils A. Røhne	Stange kommune
Ole Haabeth	Østfold flykeskommune
Ole John Østenstad	Førde kommune
Per Karlsen	Helse Vest RHF
Siri Hovde	Aurskog-Høland kommune
Sveinung Aune	Helse Midt-Norge RHF
Tor Egil Bakken	Larvik kirkelige fellestråd
Torhild Bransdal	Vennesla kommune
Unni Skaar	Sarpsborg kommune
Vibeke Stjern	Åfjord kommune
Øystein Beyer	Porsgrunn kommune

Varamedlemmer:

Anita Eidsvold Grønli	Nedre Romerike brannvesen IKS
Roger Gjennestad Gjennestad	Helse Sør-Øst Sykehuset Vestfold
Oddmar Blekkerud	Nes kommune
Heidi Magnussen	St. Olav Hospital HF
Mari Botterud	Øyer kommune
Kari Ask	Sigdal kommune
Anne Torill Balto	Karasjok kommune
Bjørn Tømmerdal	Ålesund kommune
Bersvend Salbu	Tynset kommune
Knut Langeland	Helse Nord RHF
Morten Sandbakken	Fjellregionen Interkommunale
Inga Manndal	Avfallsselskap AS
	Gamvik kommune

Oppnevnt av arbeidstakerorganisasjonene

Erik Orskaug	UNIO
Roger Haga Heimli	Fagforbundet
Britt Silseth	Fagforbundet
Lizzi Thorkildsen	Delta
Ole Jakob Knudsen	Naturviterne
Stein Guldbrandsen	Fagforbundet

Varamedlemmer:

Even Nilsen	Fagforbundet
Svein Kristiansen	Fagforbundet
Anne Bondevik	Fagforbundet

Ansattevalgte representanter

Anders Eidsnes	KLP Bergen
Anne Beate Lien	KLP Bergen
Erik Falk	KLP Oslo
Erling Bendiksen	KLP Oslo
Gry Løvlund	KLP Oslo
Hanne Bratlie	KLP Oslo
Håvard Sande	KLP Eiendom Trondheim

Jøran Østom	KLP Oslo
Jørn Trygve Kärnä	KLP Skadeforsikring
Kari Bakken	KLP Oslo
Magnus Haldorsen	KLP Skadeforsikring
Morten Eidsnes	KLP Bergen
Torkell Dobbe	KLP Skadeforsikring
Trine Bjelland Ottosen	KLP Oslo
Vidar Stenseth	KLP Oslo

Varamedlemmer:

Odd Steinsrud	KLP Skadeforsikring
Lisbeth Arnesen	KLP Bergen
Ruth-Hege F. Havdal	KLP Eiendom Trondheim
Henrik Haakestad Lervold	KLP Oslo
Svein Thalberg	KLP Oslo
Arne Henriksen	KLP Oslo

Valgkomiteen

Nils A. Røhne (leder)
Trond Lesjø
Peder Olsen
Anita Eidsvold Grønli
Christine Killie (vara)

Representantskap i KLP Banken-konsernet 2015 til 2016

Medlemmer valgt av generalforsamlingen:

Jan Davidsen	tidligere Fagforbundet
Eva Lian	KS
Lillian Nærem	Hurdal kommune
Hege Sørli	Meløy kommune
Rita Ottervik	Trondheim kommune
Arve Varden	Høyanger kommune
Egon Bjune	Vipark AS
Heidi Nilsen	Helse Møre og Romsdal HF
Berit Bore	Helse Vest RHF
Arne Sandbu	Nord-Fron kommune
Arne Sigurd Mossige	Stavanger kirkelige fellestråd

Varamedlemmer valgt av generalforsamlingen:

Ørjan Sandvik	Vestre Viken HF
Aud Norunn Strand	Modum kommune
Solveig Abrahamsen	Seljord kommune
Øystein Sivertsen	KS Troms
Anne Rudi	Rollag kommune
Rune Arnøy	Narvik Havn KF

Medlemmer valgt av de ansatte:

Oddvar Engelsåstrø
Henrik Stenvik
Monica W. Ekelund
Terje Granvold

Vara til representantskapet:

Gordana Grøttjord-Forberg
Ragnar Norstad

Kontrollkomité

Ole Hetland (leder)
Dordi Flormælen (nestleder)
Bengt P. Johansen
Thorvald Hillestad
Berit Bore
Evy-Anni Evensen (vara)

Postboks 400 Sentrum
0103 Oslo

Besøksadresse:
Dronning Eufemias gate 10,
0191 Oslo

Telefon 05554
klp@klp.no
www.klp.no